

การนำเสนอแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์เพื่อการพัฒนามนุษย์จากเพลงไทยสากลเชิงประวัติศาสตร์
สังคม: กรณีศึกษาบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์

นายอมร เอี่ยมताल

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Proposed Guidelines for The Transmission of Human Developmentt Ideology from
Modern Thai Songs: A Social-Historical Study of The Song Lyrics of The Suntharaporn
Band

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Development Education
Department of Educational Policy Management and Leadership

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2016

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การนำเสนอแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์เพื่อการพัฒนา มนุษย์จากเพลงไทยสากลเชิงประวัติศาสตร์สังคม: กรณีศึกษาบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์
โดย	นายอมร เอี่ยมตาล
สาขาวิชา	พัฒนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวิทย เรืองรอง

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.จรูญศรี มาดิลกโกวิท)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวิทย เรืองรอง)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชื่นชนก โควินท์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หทัยรัตน์ ทับพร)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.อัศวิทย เรืองรอง)

อมร เอี่ยมตาล : การนำเสนอแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์เพื่อการพัฒนาคนุชย์จากเพลงไทยสากลเชิงประวัติศาสตร์สังคม: กรณีศึกษาบทรื่องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ (Proposed Guidelines for The Transmission of Human Developmentt Ideology from Modern Thai Songs: A Social-Historical Study of The Song Lyrics of The Suntharaporn Band) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. ดร.กรรณิการ์ สัจกุล, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: ผศ. ดร.อัศวิทย เรืองรอง, 260 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาอุดมการณ์การพัฒนาคนุชย์จากบทรื่องเพลงสุนทราภรณ์ ในเชิงประวัติศาสตร์สังคม 2)วิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดอุดมการณ์การพัฒนาคนุชย์จากบทรื่องเพลงสุนทราภรณ์ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และ3)นำเสนอแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์ การพัฒนาคนุชย์จากบทรื่องเพลงสุนทราภรณ์ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า อุดมการณ์การพัฒนาคนุชย์จากบทรื่องเพลงสุนทราภรณ์ ในเชิงประวัติศาสตร์สังคม แบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ (1)ยุคจอมพลป.พิบูลสงคราม (2) ยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และ(3) ยุคจอมพลถนอม กิตติขจร บทรื่องเพลงสุนทราภรณ์ มีคุณค่าตามประเภทอุดมการณ์ 5 ประเภทคือ (1) อุดมการณ์สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (2)อุดมการณ์บทบาทเยาวชน (3)อุดมการณ์การศึกษา (4)อุดมการณ์บทบาทสตรี และ(5) อุดมการณ์ชีวิต ซึ่งอุดมการณ์ดังกล่าวมีคุณค่าในการพัฒนาคนุชย์ทั้งด้านกาย ด้านศีล ด้านจิต และด้านปัญญา ส่วนอุดมการณ์การพัฒนาคนุชย์ในบทรื่องเพลงมีความสอดคล้องกับนโยบายการสร้างชาติของผู้มีอำนาจทางการเมือง โดยเนื้อหาอุดมการณ์เพื่อการพัฒนาคนุชย์ในบทรื่องเพลงสุนทราภรณ์ พบมากที่สุดสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม

กระบวนการถ่ายทอดอุดมการณ์การพัฒนาคนุชย์จากบทรื่องเพลงสุนทราภรณ์ พบว่า มีกระบวนการถ่ายทอด 2 ประเด็นคือ (1) ลักษณะการถ่ายทอดซึ่งมีทั้งในอดีตและปัจจุบัน (2) ปัจจัยและปัญหาในกระบวนการถ่ายทอด ซึ่งพบทั้งในแง่ที่เป็นอุปสรรคและเกื้อกูล ส่วนแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์เพื่อการพัฒนาคนุชย์จากบทรื่องเพลงสุนทราภรณ์ พบว่ามีความจำเป็นที่ต้องสืบทอดในรูปแบบการศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยผ่านหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

ภาควิชา	นโยบาย การจัดการและความเป็น	ลายมือชื่อนิสิต .....
	ผู้นำทางการศึกษา	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....
สาขาวิชา	พัฒนศึกษา	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม .....

ปีการศึกษา 2559

5484478027 : MAJOR DEVELOPMENT EDUCATION

KEYWORDS: SOONTHARAPORN / SONGS / HUMAN / DEVELOPMENT / IDEOLOGY / TRANSMISSION PROCESS

AMORN EIAMTAL: Proposed Guidelines for The Transmission of Human Developmentt Ideology from Modern Thai Songs: A Social-Historical Study of The Song Lyrics of The Suntharaporn Band. ADVISOR: ASSOC. PROF. ASSOC. PROF. KANNIGA SACHAKUL, Ph.D., CO-ADVISOR: ASST. PROF. AKHAWIT RUENGRONG, Ph.D., 260 pp.

Objectives of the research were to study the human development ideology inherent in the Suntharaporn songs in the perspective of social history, to analyze the transmission of human development ideology and to propose guidelines for transmission of human development ideology inherent in Suntharaporn songs. The research is qualitative, based on content analysis of documents, in-depth interview, and focus group discussion.

The study find that the timeline of the development ideology featured in the Suntharaporn songs can be divided into three periods marked by the three military regimes. They are the P. Pibulsonggram regime, the Sarit Thanarat regime, and the Thanom Kittikachorn regime. The ideology inherent in the Suntharaporn lyrics pertains to the five issues of 1) King, Religion and Country 2) The role of the youths 3) Education 4) The role of women 5) Life in general. The songs imbued with such ideology contribute to the human development in terms of discipline, mentality, and wisdom. Mostly found during the P. Pibulsonggram regime, the human development ideology inherent in the Suntharaporn songs was consistent with the national building policy carried out by those in power. It is suggested that the transmission of human development ideology inherent in the Suntharaporn song be carried out through formal and informal and non formal education.

Department: Educational Policy Student's Signature .....

Management and Leadership Advisor's Signature .....

Leadership Co-Advisor's Signature .....

Field of Study: Development Education

Academic Year: 2016

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยได้รับความช่วยเหลืออย่างเมตตาจากรองศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวิทย เรืองรอง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือตลอดระยะเวลาการศึกษาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.จรูญศรี มาติลกโกวิท ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชื่นชนก โควินท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทภัยรัตน์ ทับพร และอาจารย์ ดร. สิริชัยชาญ พักจำรูญ ที่กรุณาตรวจสอบและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ช่วยเติมเต็มให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์และเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่เกี่ยวข้องกับบทเพลงสุนทราภรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณจันทนา โอบายวาทย์ และคุณมาริษา อมาตยกุล ที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ยิ่ง รวมทั้งผู้สนับสนุนในการประสานงานและให้ข้อมูลต่อผู้วิจัยที่ได้เอ่ยนามในครั้งนี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของผู้มีพระคุณทุกท่าน

กราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ประสิทธิประสาทวิชา ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์และวิทยาการอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย และเป็นกำลังใจให้ศิษย์ด้วยความปรารถนาดีมาโดยตลอด และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่คณะครุศาสตร์ทุกท่านที่ให้บริการด้วยความมีน้ำใจไมตรีเป็นกันเอง ขอขอบคุณพี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ ในสาขาวิชาพัฒนศึกษา รวมทั้งกัลยาณมิตรทุกท่านที่เป็นกำลังใจและสนับสนุนให้งานวิจัยนี้สำเร็จด้วยดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอระลึกถึงพระคุณของคุณพ่อพันตรียนต์ เอี่ยมตาล ซึ่งล่วงลับไปแล้ว ผู้สร้างแรงบันดาลใจในการเข้ามาศึกษา ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแห่งนี้ ทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก คุณแม่สำลี เอี่ยมตาล ที่ให้แรงบันดาลใจในการทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับบทเพลงสุนทราภรณ์ รวมทั้งความห่วงใยเป็นกำลังใจที่สำคัญ และอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของผู้วิจัยตลอดมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. คำถามในการวิจัย.....	13
3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	13
4. ขอบเขตการวิจัย.....	13
5. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	13
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	14
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	16
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	17
ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา.....	18
1.1 ความหมายของการศึกษา.....	18
1.2 ปรัชญาการศึกษา.....	21
ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม.....	22
2.1 ความหมายของวัฒนธรรม.....	22
2.2 คุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรม.....	26
“วัฒนธรรม เป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรมภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบ ต่อกันมาของสังคมนั้นๆ” (เสรี พงศ์พิศ, 2529) อีกทั้งยังเป็นการรวบรวมแนวทาง ของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งหมดของสังคม ตั้งแต่ระดับภายในคือด้านจิตใจ แนวคิด และสติปัญญา ตลอดจนการแสดงออกของท่าทีและการปฏิบัติต่างๆ.....	26

ตอนที่ 3 แนวคิดมนุษยศาสตร์กับการศึกษาเพื่อพัฒนา	29
3.1 แนวคิดทางการศึกษากับการถ่ายทอดวัฒนธรรม	30
3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์.....	39
ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีคุณค่า.....	42
4.1 ตรรกศาสตร์ (Logic).....	43
4.2 จริยศาสตร์.....	44
4.3 สุนทรียศาสตร์	46
ตอนที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์	51
5.1 ความหมายของอุดมการณ์ (Ideology).....	51
5.2 พุทธศาสนา: รากฐานของอุดมการณ์ชาติไทย.....	56
ตอนที่ 6 แนวคิดประวัติศาสตร์สังคม.....	60
6.1 ความหมายของประวัติศาสตร์สังคม.....	60
6.2 ความเป็นมาของประวัติศาสตร์สังคม	60
ตอนที่ 7 ประวัติความเป็นมาของเพลงไทยสากล และวงดนตรีสุนทราภรณ์.....	64
7.1 ประวัติความเป็นมาของเพลงไทยสากลในประเทศไทย	64
7.2 ประวัติความเป็นมาของวงดนตรีสุนทราภรณ์.....	70
ตอนที่ 8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	74
8.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์การพัฒนา.....	74
8.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์.....	81
8.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอด.....	81
8.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทร้องเพลงสุนทราภรณ์.....	82
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	89
บทที่ 4 บทร้องเพลงสุนทราภรณ์กับประวัติศาสตร์สังคม	97

1. ยุคจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ.2482-2500) : ยุคชาตินิยม.....	97
2. ยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ.2500- 2506) : ยุคแผนพัฒนา.....	132
3. ยุคจอมพลถนอม กิตติขจร (พ.ศ.2506-2516) : ยุคเรียกร้องประชาธิปไตย.....	151
บทที่ 5 อุดมการณ์เพื่อการพัฒนาคนุชย์ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์.....	169
1. การวิเคราะห์ภาษา.....	169
2. วิเคราะห์เนื้อหาของคำหรือประโยคที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคนุชย์.....	170
3. วิเคราะห์ประเด็นอุดมการณ์ในการพัฒนาคนุชย์ประเภทต่างๆ.....	176
2. ปัจจัยและปัญหาในกระบวนการถ่ายทอด.....	207
บทที่ 7 แนวทางการสืบทอดอุดมการณ์ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์.....	211
1. การวิเคราะห์คุณค่าของอุดมการณ์ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์จากผู้ประพันธ์และ แนวทาง สืบทอด.....	212
2. การวิเคราะห์แนวทางการสืบทอดคุณค่าอุดมการณ์ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ในการศึกษา เพื่อพัฒนาคนุชย์.....	218
3. ขั้นตอนการสืบทอดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์.....	224
บทที่ 8 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	230
ตอนที่ 1 สรุปผลการวิจัย.....	230
ตอนที่ 2 อภิปรายผลการวิจัย.....	243
ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ.....	253
รายการอ้างอิง.....	256
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	260

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เพลงประกอบด้วยคำร้องและทำนอง เพลงที่ประพันธ์อย่างประณีตจัดเป็นสุนทรียวัตถุในทางดนตรี ที่ผู้ประพันธ์เพลงประพันธ์ขึ้นมาอย่างตั้งใจด้วยการสร้างสรรค์และผ่านการกลั่นกรองอย่างยอดเยี่ยม มีความสมบูรณ์ครบถ้วนของโครงสร้างและเนื้อหาที่ลึกซึ้งตามหลักของโสตศิลป์ ได้แก่ จังหวะ ทำนอง เสียงประสาน ระบบเสียง รูปพรรณ รูปแบบ สีสันและลักษณะของเสียง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดผ่านทางผู้แสดง ออกมาเป็นเสียงดนตรีที่เต็มไปด้วยความรู้สึกที่มีทั้งเนื้อหาสาระที่ลึกซึ้ง ผู้สร้างสรรค์ดนตรี ไม่ว่าจะเป็นในฐานะของผู้ประพันธ์เพลงหรือนักดนตรี ต้องใช้เวลาศึกษาฝึกฝนอยู่เป็นเวลานาน จึงทำให้ผลงานที่ออกมามีคุณค่าเป็นสุนทรียวัตถุ ถ้ามนุษย์ได้รู้จักและสัมผัสกับความซาบซึ้งในดนตรีแล้วย่อมทำให้ผู้นั้นได้รู้จักและสัมผัสกับอีกส่วนหนึ่งในความรู้สึกของตนเอง ซึ่งเป็นสัมผัสที่ทำให้เกิดความเต็มเปี่ยมและความอึดเอิบของความรู้สึกในใจ สิ่งเหล่านี้เองช่วยให้ผู้นั้นเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งไม่มีสิ่งใดมาทดแทนได้ (ณรุทธ์ สุทนต์, 2554 : 360)

นอกเหนือไปจากสุนทรียรสของดนตรีแล้ว เพลงและดนตรียังมีบทบาทต่อการพัฒนา ดังที่สุกรี เจริญสุข ได้กล่าวว่า

“บทบาทหน้าที่หลักของดนตรีก็คือ มีหน้าที่รับใช้กิจกรรมต่างๆ ของสังคมมนุษย์ ทั้งนี้ดนตรีก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการใช้ ไม่ว่าจะมนุษย์จะใช้ดนตรีไปประกอบกิจกรรมใดๆ ก็ตาม ในทุกๆ กิจกรรมของมนุษย์ย่อมนำดนตรีไปเป็นส่วนประกอบเนื่องจากดนตรีเป็นเรื่องของเสียง เสียงมีอำนาจ อำนาจสร้างความเคลื่อนไหว ความเคลื่อนไหวสร้างความเปลี่ยนแปลงในความเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้งทำให้เกิดการพัฒนาและยังได้มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยๆ ก็ย่อมทำให้เกิดการพัฒนามากยิ่งขึ้น

(สุกรี เจริญสุข, 2532)

“เมื่อเพลงมีพลังอำนาจ มนุษย์ย่อมนำเพลงไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ ทั้งในเชิงสร้างสรรค์ และทำลาย” ดังที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับ บทบาทความสำคัญของเพลงที่เกี่ยวข้องกับชาติบ้านเมืองเมื่อครั้งพระราชทานแก่ชาวคณะ สุนทรภรณ์ เนื่องในวาระครบรอบ 30 ปี สุนทรภรณ์ ความว่า

“...เราต้องชักชวนให้คนไทยด้วยกันสำนึกถึงหน้าที่ของตน เดียวนี้สังเกต ว่าเพลงมีทั้งทางดีและทางเสียได้ทั้งสองอย่าง ถ้าอย่างที่ดีก็ไม่ทำให้เสื่อมเสีย ด้าน ศิลธรรม และส่วนดีนั้นก็ชักจูงให้คนประกอบอาชีพในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่ทำลายบ้านเมือง ส่วนเสียนั้นข้อหนึ่งคือทำให้เสื่อมในศีลธรรม ข้อสองคือเสื่อม ในความรักชาติประเทศทั้งสองอย่างถ้าตั้งใจทำก็ทำได้ จะทำให้ประชาชนไม่ ทำลายศีลธรรมหรือทำให้มีเพลงที่ช่วยให้รักชาติไม่ทำลายชาติ แต่ว่ามีเหมือนกัน ที่เพลงทำลายบ้านเมืองและทำลายความเป็นปึกแผ่นของบ้านเมือง เราจึงต้อง พยายาม ความพยายามนั้นก็มิได้เป็น 3 อย่าง คือ หนึ่งตั้งใจดีต่อบ้านเมือง ต่อ ศิลปะ สองเป็นส่วนตั้งใจร้ายต่อบ้านเมือง สามไม่ดีไม่ร้าย ทำเพียงแต่คิดจะหากิน พวกเราอยู่อย่างพวก 2 กับ 3 การทำมาหากินเราก็ทำแต่อย่าทำลายศีลธรรม และอย่าทำลายชาติหรือศิลปะ การที่ขอให้ทำเช่นนั้นให้นึกว่าบ้านเมืองขาด ศีลธรรม เราก็เดือดร้อน ถ้าเราไม่พยายามป้องกันก็เท่ากับเราทำลายความสามัคคี ด้วยเสียงเพลง เมื่อทำลายบ้านเมืองเสียแล้วเราก็จะไม่มีบ้านเมืองอยู่ แล้วเราก็จะ ไม่มีที่อยู่อาศัย จึงขอให้ทุกคนปฏิบัติให้มีศีลธรรม รักชาติ อุ่มชูสิ่งที่ดีงามเหมือนที่ ทำมาแล้ว 30 ปี ช่วยคิดช่วยปฏิบัติในทางที่ดี...”

(พระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแก่ชาวคณะสุนทรภรณ์เนื่องในวาระครบ 30 ปี สุนทรภรณ์ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐานเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2512)

หากวิเคราะห์ความจากพระราชดำรัสจะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงให้ ความสำคัญต่อบทบาทของเพลงต่อศีลธรรม ความดีงาม ความรักชาติ เนื่องจากเพลงเป็นผลงาน สร้างสรรค์ของมนุษย์ อันเกิดจากเจตนาในการประพันธ์ที่แตกต่างกัน ดังที่ทรงวินิจฉัยเพลงออกเป็น 3 ประเภทได้แก่ “ตั้งใจดี ตั้งใจร้าย และเพียงเพื่อทำมาหากินและในตอนที่หาย ทรงย้ำให้ชาวคณะ สุนทรภรณ์ใช้เพลงเพื่ออุ่มชูสิ่งที่ดีงาม และคิดปฏิบัติในสิ่งที่ดีต่อประเทศชาติ” พระราชดำรัสที่ยกมา ข้างต้นนี้ ได้สะท้อนนัยแห่งอุดมการณ์ที่ผู้ประกอบอาชีพคีตศิลปินพึงมีและยึดถือปฏิบัติเพื่อให้ ประเทศชาติมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่น

นอกจากนั้นเพลงยังจัดเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งซึ่งมีทั้งความเหมือนและความต่างจากวรรณกรรมประเภทอื่น กล่าวคือเพลงเป็นผลงานทางศิลปะที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ โดยการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการแสดงออกซึ่งเนื้อหาเหมือนกัน แต่เพลงเหนือกว่าวรรณกรรมทั่วไปตรงที่มีเสียงดนตรีเป็นส่วนประกอบที่สำคัญทำให้เกิดความไพเราะซาบซึ้ง ให้อารมณ์สะเทือนใจ ผู้ฟังจึงสามารถเข้าใจได้และประทับใจได้ง่ายกว่าวรรณกรรมประเภทอื่นๆ (สุขุมล จันทวี, 2536) เพลงเป็นการสื่อสารทางศิลปะที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิด อารมณ์และจินตนาการของมนุษย์ได้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ เพลงสามารถชักนำให้ผู้ฟังรู้สึกได้ถึงความสุข ความเศร้า ความสนุกสนานและอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ตามที่ผู้ประพันธ์ได้สร้างสรรค์ไว้ หากมองในด้านประวัติศาสตร์ เพลงยังสามารถถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังคนอีกกลุ่มหนึ่ง คนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งผ่านยุคสมัยได้อย่างมีชีวิตชีวาและยังช่วยให้มนุษย์เกิดพลังในทางสร้างสรรค์ ช่วยผลักดันให้มีมานะที่จะต่อสู้กับอุปสรรคหรือปัญหาต่างๆ ที่เข้ามาแผ้วพานในชีวิตได้ (พงษ์ชัย ไทยวรรณศรี, 2529) อีกทั้งเพลงยังจัดเป็นวัฒนธรรมทางศิลปะที่เก็บรักษาวรรณคดี หรือ วรรณกรรมในยุคสมัยต่างๆ ที่มีคุณค่าไว้มิให้เสื่อมสลายไปตามกาลเวลา ด้วยการนำวรรณทองในวรรณกรรมเหล่านั้น มาประกอบเข้าเป็นคำร้องและทำนอง ผสมผสานกับเนื้อหาและรูปแบบทางภาษาที่แตกต่างออกไปให้สอดคล้องกับรสนิยมของผู้เสพวรรณกรรมทางวัตถุสุนทรีย์ทั้งวรรณศิลป์และ ศิลปะที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย (โชษิตา มณีใส, 2556)

การสร้างสรรค์ผลงานเพลงของผู้ประพันธ์นับเป็นผลิตผลอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่นำเอาประสบการณ์หรือการแปลความหมายใหม่ๆ มาสู่ผู้ฟัง นับตั้งแต่สิ่งที่เป็จริงหรือสิ่งที่มองเห็นและสามารถสัมผัสจับต้องได้ ไปสู่จินตนาการอันลึกลับของจักรวาลที่แลไม่เห็นและไม่สามารถสัมผัสหรือจับต้องได้ คือจากธรรมชาติไปสู่อุดมคติ สัญลักษณ์ ความคิดฝัน และนามธรรม (ศกมล ลิ้มปชัย, 2536))ผู้ประพันธ์เพลงนอกจากจะถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดในใจของตนลงไปเพลงแล้วยังได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมในสังคมลงไปด้วย ดังที่พูนพิศ อมาตยกุล ได้กล่าวไว้ว่า

“...เพลงแต่ละชาตินั้นจะแสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะตนเอง ทั้งนี้เพราะผู้ประพันธ์เพลงต่างก็มีสภาพแวดล้อมหรือประสบการณ์ทางสังคมที่ไม่เหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็น ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี หรือค่านิยมของคนในสังคม สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้เพลงมีความแตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากทำนอง จังหวะลีลา หรือลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏในคำร้องของเพลงแต่ละชาตินั้น เพลงจึงนับเป็นวัฒนธรรมแขนงหนึ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชนชาติและที่สำคัญยิ่งคือเป็นภาพสะท้อนทางสังคมที่บ่งบอกให้ผู้ฟัง รับรู้สภาพสังคมด้านต่างๆ ในแต่ละยุคสมัยที่ผู้ประพันธ์นั้นสร้างสรรค์เพลงขึ้นมา

ทั้งนี้ เนื่องจากว่าผู้ประพันธ์เพลงก็เป็นบุคคลหนึ่งที่อาศัยอยู่ในสังคม ได้รับประสบการณ์จากสังคมที่แวดล้อม เมื่อมีความรู้สึกนึกคิด มีความเชื่ออย่างไรก็ ย่อมอดไม่ได้ที่จะถ่ายทอดสิ่งที่ตนรับรู้มันออกมาในบทเพลงที่ตนเองประพันธ์...”

(พูนพิศ อมาตยกุล, 2532)

อาจกล่าวได้ว่าเพลงเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมซึ่งสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชนชาติและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย เป็นแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในรูปแบบของศิลปะที่พรรณนาสภาพเหตุการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ในเวลาเดียวกับที่เพลงเหล่านั้นประพันธ์ขึ้น ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์สังคมที่ผู้ประพันธ์ได้นำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการประพันธ์ ซึ่งเหตุการณ์จะละเอียดชัดเจนเพียงใดขึ้นอยู่กับฝีมือในการประพันธ์คำร้องและทำนองของผู้สร้างสรรค์เพลงเหล่านั้น ทั้งนี้การถ่ายทอดหรือสื่อสารเนื้อหาทางความคิดและอารมณ์ในเพลงได้อย่างเข้มข้นหรือไม่ขึ้นอยู่กับฝีมือทางศิลปะอันได้แก่วรรณศิลป์และคีตศิลป์ของผู้ประพันธ์เพลง ซึ่งจะโน้มน้าวเหนี่ยวนำให้คล้อยตามทั้งในเชิงสนับสนุนและโต้แย้งซึ่งเนื้อหาทางความคิดและอารมณ์นี้ก็คืออุดมการณ์นั่นเอง

ในด้านของอุดมการณ์ เพลงจัดเป็นรูปแบบหนึ่งของวาทกรรมที่สะท้อนอุดมการณ์ของนักประพันธ์ซึ่งจะต้องใช้ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ ทักษะ สุนทรียภาพ ความมุ่งมั่นในการประพันธ์เพื่อให้ผลงานเพลงของตนออกมาได้ดังจินตนาการ เพื่อให้เพลงสามารถบอกเล่าเรื่องราวถ่ายทอดความคิด สะท้อนอารมณ์ความรู้สึกส่วนลึกในใจของผู้ประพันธ์ออกมาให้ผู้อื่นได้รับรู้ในบางกรณี เพลงมีบทบาทหน้าที่รับใช้สังคมและการเมือง หลายเพลงที่บอกเล่าตำนานของผู้คนและเรื่องราวทางสังคม บางเพลงทำหน้าที่สร้างจิตสำนึกร่วมกันเพื่อสังคม บางเพลงนำเสนอถึงปัญหาสังคมและการเมืองเพื่อแสดงถึงอุดมการณ์ที่มี เช่น เพลงเพื่อชีวิต เพลงปลุกใจ เป็นต้น ดังที่เธอร์บอร์น (Therborn, 1980) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับอุดมการณ์ไว้ว่า หมายถึงความจริงเชิงประจักษ์ และเป็นบรรทัดฐานที่สูงส่ง เป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมมนุษย์ อุดมการณ์ส่วนมากเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่สามารถเกี่ยวข้องกับสิ่งปกติหรือสิ่งที่ซับซ้อนก็ได้ และสามารถเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ผิดปกติวิสัยหรือเรื่องที่เป็นประสบการณ์ปกติประจำวัน และเสนอว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับอุดมการณ์ของบุคคลแต่ละกลุ่ม อุดมการณ์มีกระบวนการทำงานโดยการจัดการหรือการกำหนดความเชื่อต่างๆ ในชีวิตประจำวันของมนุษย์อย่างมีจิตสำนึก ซึ่งถ้อยคำหรือภาษาเพื่อสื่อสารสิ่งเหล่านี้แสดงออกทางคำพูด ทั้งนี้ลักษณะพื้นฐานทั่วไปของอุดมการณ์ คือการมีลักษณะเป็นนามธรรม อุดมการณ์มีหน้าที่สร้างให้ปัจเจกทราบว่าควรปฏิบัติตนอย่างไร ควรสวมบทบาทใดและบทบาทดังกล่าวมีบรรทัดฐานอย่างไร ดังนั้นปัจเจกจึงต้องปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะเรียกได้ว่าเป็นการปฏิบัติตน

ที่เหมาะสม ควรจะจดจำอะไร หลีกเลียงอะไร และตระหนักถึงอะไร เพลงโดยมากจึงสอดแทรกอุดมการณ์ต่างๆ แฝงไว้ในเพลงอย่างแนบเนียน

นอกจากนี้อุดมการณ์ คือปฏิบัติการต่างๆ ที่เป็นวิธีการคิด หรือระบบคิดอันเป็นปฏิบัติการที่ดำเนินการอยู่ในชีวิตประจำวันของบุคคล มีจุดเน้นหนักอยู่ที่ “การสถาปนาตัวตน” (interpellation of self) ในการติดตั้งระบบวิธีคิด ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาโครงสร้างของอำนาจรัฐและกลไกของรัฐต่อไป (อัลธุสเซอร์ (Althusser) อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2557: 57) ในประเด็นนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับบทร้องเพลงสุทธาภรณ์ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่ใช้บทเพลงเป็นเครื่องมือสร้างอุดมการณ์ชาติ อย่างไรก็ตามไม่มีความคิดใดที่มีคุณสมบัติเป็นอุดมการณ์ในตัวเอง ความคิดต่างๆ จะกลายเป็นอุดมการณ์ได้ก็ต่อเมื่อสถาบันที่มีอำนาจในสังคม เช่น สื่อ นำความคิดเหล่านั้นเข้าสู่กระบวนการผลิตและสื่ออุดมการณ์ นอกจากสื่อแล้ว ยังมีสถาบันอื่นๆ ได้แก่ สถาบันการเมือง สถาบันที่เกี่ยวข้องกับรัฐ สถาบันการศึกษา ฯลฯ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556:19) ส่วนวาทกรรมเป็นพื้นที่ประกอบสร้างและสื่ออุดมการณ์ แฟร์คลัฟ และฟานไดก์ (Fairclough and Van Dijk อ้างถึงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 11) มองว่าวาทกรรมเป็นวิถีปฏิบัติหรือกระบวนการประกอบสร้างความหมายให้แก่สิ่งต่างๆ อย่างเป็นระบบ ซึ่งในกรณีของเพลงนั้นหมายถึงการประพันธ์ เหตุที่อุดมการณ์หนึ่งยังคงอยู่และทำให้สมาชิกในสังคมหรือกลุ่มหนึ่งในสังคมรับรู้เข้าใจแนวคิดความเชื่อหนึ่งไปในทิศทางเดียวกันได้ เนื่องจากสถาบันทางสังคมต่างสร้างวาทกรรมในการตอกย้ำผลิตซ้ำอุดมการณ์โดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอุดมการณ์ดังกล่าวนั้น ภาษาเพลงเป็นวาทกรรมภาษาที่มีท่วงทำนอง จังหวะอันไพเราะสามารถโน้มน้าวใจผู้ฟังให้มีความคิดเห็นคล้อยตามได้ง่ายกว่าการใช้ภาษาพูดโดยทั่วไป เนื่องจากท่วงทำนองและเนื้อร้องสามารถสื่อความหมายได้ชัดเจนด้านทั้งอารมณ์ หรือความรู้สึกและเนื้อหาหรือเรื่องราวต่างๆ ประกอบกับศิลปินนักร้องมีบทบาทในการช่วยเสริมให้จินตภาพต่างๆ ที่ต้องการสื่อให้ชัดเจนขึ้น โดยการทำหน้าที่ในการถ่ายทอดเนื้อความหรือบทเพลงโดยให้ผู้ฟังสามารถ ใช้ความรู้สึกหรืออารมณ์สร้างจินตภาพเหล่านั้นด้วยตนเอง (รังสิพันธ์ แข็งขัน, 2549: 65)

การศึกษาเพลงส่วนใหญ่จะศึกษาในกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์อันเป็นศาสตร์ที่มุ่งศึกษามนุษย์ในด้านความรู้สึกนึกคิดหรือคุณค่าของประสบการณ์มนุษย์ การแสวงหาความรู้ในเชิงมนุษยศาสตร์ก็เพื่อสร้างและตระหนักรู้ในชีวิตที่มีคุณค่าและการสร้างสรรค์สิ่งดีงามเพื่อสังคมของมนุษย์ และหัวใจในการพัฒนาทั้งปวงจะต้องเริ่มต้นที่พัฒนามนุษย์เป็นอันดับแรกเพื่อเป็นฐานการพัฒนาก่อนสิ่งอื่นๆ การพัฒนามนุษย์ต้องพัฒนาทั้งภายนอกคือกายและภายในอันได้แก่จิตใจจึงจะถือว่าเป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์ ดังที่พระธรรมปิฎก ได้กล่าวว่าการพัฒนามนุษย์ควรที่จะพัฒนาผ่านกระบวนการศึกษาใน 4 ด้าน คือ พัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิตและพัฒนาปัญญา โดยด้านแรกได้แก่ การพัฒนากาย คือ พัฒนาร่างกายให้แข็งแรง มีสุขภาพดี ปราศจากโรคภัย ตลอดถึงการมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง ดีงาม ด้านที่สองได้แก่ การพัฒนาศีล คือ การไม่ก่อการเบียดเบียน ไม่ทำความเดือดร้อน

แก่ผู้อื่นหรือสังคม ในทำนองกลับกัน ต้องประพุดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้อื่นหรือสังคม การมีระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี การประกอบอาชีพสุจริตด้วยความขยันหมั่นเพียร อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาศีล คือการให้มิว่าจาชอบ การกระทำชอบ และเลี้ยงชีพชอบ ด้านที่สามได้แก่ การพัฒนาจิต คือ การฝึกอบรมเสริมสร้างจิตใจ ให้พร้อมพร้อมสมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติ 3 ด้าน คือ คุณภาพจิต คือ การเป็นผู้มีคุณธรรม มีจิตใจดีงาม มีเมตตากรุณา มีน้ำใจโอบอ้อมอารี กตัญญูรู้คุณค่า แห่งการกระทำของผู้อื่นสมรรถภาพจิต หรือความสามารถของจิต เช่น ความมีสติดี มีวิริยะ ความเพียร พยายามสู้งาน มีขันติ ความอดทนและทนทาน มีสมาธิ จิตใจแน่วแน่ มีสัจจะ และเด็ดเดี่ยวต่อความมุ่งหมาย เป็นความเข้มแข็งของจิตใจสตรี สุขภาพจิต คือ มีจิตที่มีสุขภาพดี มีจิตใจที่เป็นสุข สดชื่นร่าเริง เบิกบาน และด้านที่สี่คือ การพัฒนาปัญญา คือ การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในหลายระดับ ได้แก่ ปัญญาที่เกิดจากการแสวงหาความรู้ ความเข้าใจในศิลปะวิทยาการ โดยรู้จักเลือกรับ คัดจัดสรร กลั่นกรอง และประมวลข้อมูลที่ถูกต้องเป็นจริง ปัญญาที่เกิดจากการคิดวินิจฉัย วิเคราะห์ องค์ประกอบและสืบสาวหาเหตุปัจจัย ซึ่งจะต้องกระทำอย่างบริสุทธิ์ใจ ไม่ถูกครอบงำ ปัญญาที่รู้และเข้าใจถึงสาระแห่งความเป็นไปของโลก และชีวิต รู้ทางเสื่อม ทางเจริญ และเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รู้วิธีแก้ไขปัญหา และสร้างสรรค์ความสำเร็จที่ทำให้พัฒนาตน พัฒนาชีวิตและสังคมให้เจริญดีงามยิ่งขึ้นไป กล่าวได้ว่าเป็นปัญญาที่โยงความรู้ ความคิดแต่ละด้านรวมเข้าหากันให้เกิดภาพรวมที่ชัดเจน หรือปรุงแต่ความรู้ความคิดใหม่ (ธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2541)

เพลงพุทธศาสน์คู่ไทย เป็นตัวอย่างบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับแนวคิดข้างต้นดังนี้

ไทยเป็นชาติมีน้ำใจ ไสสุทธิ	ถือคติวิมุตติพุทธศาสนา
นามรุ่งเรืองเมืองพระตลอดมา	เพียบพร้อมอารยะวัฒนธรรม
พระพุทธเจ้าประสาทรธรรมอมฤต	ขัดเกลาจิตอบรมบ่มนิสัย
นิกรชนประพุดดีมีวินัย	สุจริตกายวาจาใจไตรทวาร
ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นพาหะ	เกิดตบะ แก่กล้ามหาศาล
ปรับคนให้เป็นคนพ้นจากพาล	อาบศีลธรรมเบิกบานทุกคน
ประเทศไทยได้ดำรงคงสันติ	เพราะอภินิหารพระประสิทธิผล
ไทยทั่วหน้าพุทธศาสนิกชน	จึงบูชายังชีพตน ด้วยภักดี

บทเพลงนี้ประพันธ์คำร้องโดย หลวงสารานุประพันธ์ ทำนองโดยเอื้อ สุนทรสนาน ตามพระราชดำริในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเพื่อบูชาพระพุทธศาสนา มุ่งมั่นให้คนไทยยึดมั่นในศีล สมาธิปัญญา ตามหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะเห็นได้ว่าเพลงสุนทราภรณ์ได้สรุปรวบแนวคิดที่สอดคล้องกับการพัฒนามนุษย์ให้เป็นคำร้องและทำนองได้อย่างลงตัวเป็นจริยสุนทรีย์ที่เป็นคำสอนอันสุนทรประกอบท่วงทำนองอันไพเราะและมีคุณค่าต่อผู้ฟังหากนำไปประพฤติปฏิบัติ

อย่างไรก็ตาม เมื่อก้าวถึงการพัฒนา ประเทศไทยยังมีปัญหาทิศทางการพัฒนาที่ต้องแก้ไขอีกมาก โดยอดีตที่ผ่านมา รัฐมุ่งเน้นการพัฒนาในรูปแบบของความเจริญทางวัตถุที่ประเมินค่าของการพัฒนาด้วยตัวเลขทางเศรษฐกิจตามแนวทางทุนนิยมมากกว่าการพัฒนามนุษย์ ผลที่ตามมาคือความระส่ำระสายทางศีลธรรมจรรยาของคนในสังคม ค่านิยมที่มุ่งกำไรสูงสุดทำให้เกิดการช่วงชิงทรัพยากรส่วนรวม กอบโกยเห็นแก่ได้อย่างขาดความละอาย เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ต่างคนต่างอยู่ ขาดความรักสามัคคี สังคมแตกแยก เยาวชนถูกมอมเมาตกเป็นเหยื่อของการบริโภคอย่างไร้ขีดจำกัด สภาพดังกล่าวสร้างปัญหาวิกฤติให้เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างยิ่ง เหตุที่มีได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาจากฐานราก อันได้แก่การพัฒนามนุษย์เป็นอันดับแรก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ (ประเวศ ละเอียด, 2548)

จากปัญหาดังกล่าว รัฐได้มีนำแนวคิดการพัฒนามนุษย์ให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มาบรรจุไว้ตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และสืบเนื่องมาจนถึง แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังคงประสบปัญหาต่างๆ มากมาย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางของกระแสโลก รวมทั้งยังพบว่าประชาชนย่อหย่อนทางศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ตลอดจนคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เสื่อมถอยลง ดังนั้น แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 และฉบับที่ 11 จึงใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำทางการพัฒนาแบบบูรณาการ โดยยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เพื่อการพัฒนาคุณภาพอันนำไปสู่สังคมแห่งศีลธรรมและฐานความรู้ อีกทั้งยังได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนในยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้เกิดภูมิคุ้มกัน โดย พัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัย ตลอดจนการเสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้มีคุณภาพแข็งแรงทั้งกายและใจและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ และการเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข มุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมบนฐานของความมีเหตุผล ดำรงชีวิตอย่างมั่นคงทั้งในระดับครอบครัว และชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

จากการนำเสนอ “แนวคิดและรูปแบบของ การพัฒนาที่สอดคล้องกับสังคมไทย” คือ การพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 และ 11 การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแบบสังคมไทย และการพัฒนามนุษย์ อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาทั้ง 3 ประเภทนี้ มีลักษณะร่วม และสอดคล้องกัน กล่าวคือเป็นการพัฒนาที่มุ่ง “การพัฒนาคน” เป็นประการสำคัญ ด้วยตระหนักรู้ว่า “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาทั้งปวง และเมื่อคนได้รับการพัฒนาแล้วจะไปพัฒนาสังคมให้เข้มแข็งสืบเนื่องกันไปโดยมี คุณงามความดีหรือคุณธรรมจริยธรรม เป็น “เครื่องมือ” ของการ กล่อมเกลาพัฒนาอันเข้มแข็งนี้ และด้วยคุณลักษณะที่ดีของเครื่องมือนี้เองจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (อัครวิทย์ เรืองรอง, 2552: 18)

เพลงสุนทราภรณ์ซึ่งหมายถึงบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ เป็นเพลงที่มีความสำคัญกับการพัฒนาประเทศในยุคแรกๆ เป็นการพัฒนาควบคู่กับการพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในยุคต่างๆ มาเกือบ 8 ทศวรรษ วงดนตรีสุนทราภรณ์เป็นวงดนตรีที่เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่อุดมการณ์การพัฒนาของรัฐไปพร้อมๆ กับการประพันธ์บทเพลงให้สอดคล้องกับความนิยมของผู้ฟังในยุคสมัยต่างๆ ในประวัติความเป็นมาจะพบว่าวงดนตรี สุนทราภรณ์เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสร้างชาติในสมัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2482 มีการสั่งให้วงดนตรี กรมประชาสัมพันธ์ หรือวงดนตรี สุนทราภรณ์ แต่งเพลงปลุกใจจำนวนมาก เช่น เพลงปลุกไทย ที่ครูเอื้อ สุนทรสนาน แต่งขึ้นในปี พ.ศ.2484 โดยอาศัยเนื้อร้องจากบทพระราชนิพนธ์ของพระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากนั้นยังแต่งเพลงเพื่อ ใช้ประกอบการลีลาจำนวนมากที่มีพื้นฐานมาจากท่วงทำนองเพลงไทยเดิมอันสอดคล้องกับนโยบายการปรับปรุงวัฒนธรรมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่ต้องการให้วัฒนธรรมความบันเทิงแบบเก่ามีการปรับตัวสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่มาจากกระแสวัฒนธรรมตะวันตก (อติภพ ภัทรเดชไพศาล, 2556: 78)

บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ จัดเป็นเพลงไทยสากลยุคแรก ถึงแม้ว่าเพลงไทยสากลจากอดีตถึงปัจจุบันผ่านอุดมการณ์ของสังคมในแต่ละยุค และการเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาของแนวเพลงและรูปแบบของดนตรีแต่ละยุคสมัย กระทั่งมาถึงยุคปัจจุบันซึ่งดนตรีไทยสมัยใหม่กำลังเข้ามา มีบทบาทในสังคมอยู่ อีกทั้งมีเพลงไทยสากลแนวใหม่เกิดขึ้นมากมายแต่แทนที่บทร้องเพลง วงสุนทราภรณ์ จะถูกลืมไปตามภาวะการณ์กลบอยู่ในความทรงจำของผู้นิยมเพลงไทยสากลจาก อดีตสมัย เพลงไทยสากลร่วมสมัย ทั้งได้รับการยอมรับจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งนับเป็นเวลากว่า 7 ทศวรรษแล้ว (พิชญ์สินี บำรุงนคร, 2543: 4) โดยปัจจุบัน มีการถ่ายทอดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ในกลุ่มผู้ที่สนใจ อาทิ โรงเรียนสุนทราภรณ์การดนตรี บ้านคนรักสุนทราภรณ์ ผ่านรายการวิทยุ เช่น รายการสุขกันเถอะเรา ทางสถานีวิทยุจุฬาฯ ผ่านการประกวดร้องเพลงและแสดงผ่านละครเวทีในโอกาสต่างๆ แต่ยังคงถือว่าการถ่ายทอดยังอยู่ในขอบเขตจำกัด

การก่อตัวของเพลงไทยสากล นับได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาของคีตศิลป์ไทยในช่วงเวลาเพียงไม่กี่ศตวรรษ ศิลปะประเภทนี้ได้ก้าวไปถึงขั้นที่สามารถแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของคนไทยได้อย่างกว้างขวาง ในประวัติของเพลงไทยสากลที่ผ่านมา ผลงานของครูเอื้อ สุนทรสนาน และเพื่อนร่วมงานมีผลงานที่โดดเด่นเป็นที่ยอมรับและถือได้ว่าเป็นจุดเด่นของคีตศิลป์ประเภทนี้ วงดนตรีสุนทราภรณ์ซึ่งก่อตั้งโดยเอื้อ สุนทรสนาน ได้สร้างสรรค์เพลงเพื่อสร้างจิตสำนึกของความเป็นคนไทยไว้เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะที่บ้านเมืองเกิดวิกฤติที่ต้องการความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชาติ บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ได้มีโอกาสรับใช้สังคมได้เป็นอย่างดี เช่น เพลงสร้างอุดมการณ์สำนึกในความเป็นชาติ ศาสนา และการเทิดทูนพระมหากษัตริย์ เพลงเกี่ยวกับอุดมการณ์การทำงาน บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ได้สร้างจิตสำนึกของเด็ก เยาวชน และประชาชนให้รู้จักตนเองและหน้าที่รับผิดชอบเช่นเพลงจงทำดี เพลงเด็กไทย เพลงคติธรรม เพลงสะท้อนชีวิตและสังคม เพลงเกี่ยวกับความรัก เป็นการใช้เพลงเพื่อกล่อมเกลาสังคมและปลูกฝังอุดมการณ์แก่ประชาชนให้เห็นคุณค่าการดำรงอยู่ของ สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

วงดนตรีสุนทราภรณ์นับได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ทางดนตรีที่โดดเด่น และสำคัญมากที่สุด ในช่วงระยะเวลากว่า 70 ปีที่ผ่านมา ผลงานของวงดนตรีวงนี้นับว่าเป็นการนำเอาความคิดทางดนตรีหลายรูปแบบมานำเสนอเป็นผลงานมากกว่าสองพันชิ้น ความหลากหลายที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลากว่า 70 ปีของวงดนตรีสุนทราภรณ์นี้เกิดจากผลงานของบุคคลจำนวนมากที่ประกอบเข้าเป็นวงดนตรีสุนทราภรณ์ อันได้แก่ 1) ดุริยศิลป์ คีตศิลป์ นักดนตรีและนักร้องประจำวง 2) ผู้แต่งทำนอง และผู้ให้ทำนอง 3) ผู้แต่งคำร้อง 4) รูปแบบ ของผลงานในด้านการเรียบเรียงเสียงประสาน และการเสนอผลงาน

“.....การที่วงดนตรีสุนทราภรณ์ได้ดำเนินการมาครบ 30 ปีในวันนี้ ก็ นับว่าเป็นเวลานานจึงขอให้พยายามรักษาอุดมคติที่ได้วางไว้แต่ต้นว่า วงดนตรี สุนทราภรณ์นี้จะปฏิบัติการเพื่อศิลปะแท้ๆ คือหมายความว่า จะเล่นดนตรีให้เป็นที่นิยมของประชาชน และเพื่อให้ประชาชนได้มีความบันเทิง ให้ประชาชนรู้จักว่า ดนตรีคืออะไร นั่นก็เป็นหน้าที่ของศิลปินที่ดี เห็นได้ว่าวงดนตรีสุนทราภรณ์ได้พยายามตลอดมา 30 ปีที่จะส่งเสริมวิชาดนตรีให้ประชาชนทั่วไป ถ้าเราปฏิบัติดี พยายามทั้งการเล่นดนตรี การร้อง การแต่งเพลง ตลอดจนการแสดงให้ถูกต้องตามหลักศิลปะและเป็นไปด้วยความสามัคคี ส่วนความดีนั้นก็เป็นหน้าที่ของศิลปิน เพราะที่เราปฏิบัตินั้นไปถึงประชาชน ถ้าปฏิบัติดีก็เป็นความดี และทำให้ประชาชน ดีไปด้วย เป็นหน้าที่ เราจะต้องทำเพื่อประเทศชาติ....”

(พระบรมราชาโฆวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
พระราชทานแต่ชาวคณะสุนทราภรณ์เนื่องในวาระครบ 30 ปี สุนทราภรณ์
ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐานเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2512)

จากพระบรมราชาโฆวาทข้างต้น ทรงแสดงให้เห็นถึงเป้าหมายอุดมการณ์อันคติศิลป์พิงมี และ
อุดมการณ์นั้นจะเป็นแนวทางไปสู่อุดมคติ อันได้แก่ การทำให้เพลงเป็นบันฑิตศิลป์เพื่อความดี
อันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชน แสดงให้เห็นว่าวงดนตรีสุนทราภรณ์ได้สร้างผลงานที่
เป็นประโยชน์ต่อสังคม ผลงานของวงดนตรีสุนทราภรณ์อันได้แก่เพลงอันไพเราะและมีคุณค่า มีเนื้อหา
ที่หลากหลาย บทประพันธ์เพลงจำนวนมากให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และการดำรงตนอยู่
ในความถูกต้องดีงาม งานเพลงของสุนทราภรณ์แต่ละเพลงล้วนมีเนื้อหาที่กินใจ ทั้งยังมีสาระที่แฝงไว้
ด้วยความรู้ เรื่องราวต่างๆ สำหรับเป็นแง่คิดสะท้อนภาพชีวิตมนุษย์เราได้เป็นอย่างดี ทุกเพลงล้วนแต่
เป็นบทเพลงชั้นเยี่ยม มีมาตรฐานทั้งตัวบทเพลงและนักร้อง บทร้องเพลงสุนทราภรณ์จะมีความ
ประณีต ไพเราะ เข้าถึงหัวใจผู้ฟังอยู่เสมอ นอกจากนี้บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ยังให้แนวคิดการ
ดำเนินชีวิตตามหลักคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดแทรกอยู่ในคำร้องและทำนองอย่างลงตัว ด้วย
ผู้ประพันธ์ตระหนักถึงความสำคัญของจริยธรรมว่ามีคุณค่า สร้างประโยชน์ต่อผู้คน ต่อสังคม จึง
ปลูกฝังคุณธรรม ศีลธรรม ลงในเพลงเป็นการชักจูงใจให้ผู้รับฟังได้รับแนวคิดทางจริยธรรม อาทิ เรื่อง
อุดมการณ์ความกตัญญู ความสามัคคี ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ ทั้งนี้จากผลงาน
ทางด้านดนตรี ครูเอื้อ สุนทรสนาน ผู้ก่อตั้งวงดนตรีสุนทราภรณ์ ยังได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคล
สำคัญของโลกจากองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เมื่อปี
พ.ศ.2553 อีกด้วย

นอกจากนี้นักร้องของวงดนตรีสุนทราภรณ์เกิดขึ้นจากการฝึกหัดอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
โดยมีครูสอนประจำคอยติชมและแก้ไข ต้องร้องเพลงหมู่เป็นเวลานานก่อนจะได้ออกร้องเดี่ยวและ
ต้องร้องเพลงในรายการสดทางวิทยุหรือออกงานจนชำนาญเพลงนั้นเพียงพอแล้วจึงจะให้บันทึก
แผ่นเสียง ดังนั้นบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ จึงเกิดขึ้นได้เพราะความพร้อมหลายประการ นอกจากนี้
ครูเพลงและผู้นำวงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ยังสามารถเลือกได้ว่าเพลงนั้นเหมาะแก่การขับร้องของ
นักร้องคนใดอีกด้วยเป็นการกำหนดตัวให้เพลงนั้นได้อารมณ์สมจริงมากที่สุด เกิดเป็นรูปแบบเฉพาะ
บุคคลขึ้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือไม่ทิ้งลีลาการเอื้อนเสียงที่ละเมียดละมัยอย่างไทย ซึ่งทำให้บทร้อง
เพลงสุนทราภรณ์มีความเป็นไทยมาก และนักร้องส่วนมากมีเอกลักษณ์เรื่องความสามารถในการเอื้อน
เสียงทั้งดงามทุกคน

บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ เป็นเพลงไทยสากลซึ่งสร้างสรรค์งานด้านวรรณศิลป์ได้อย่างวิจิตร
บรรจงด้วยการใช้ภาษาอันไพเราะกินใจ การใช้ถ้อยคำที่ลึกซึ้งในบทร้องเพลงสามารถสร้างจินตนาการ

ของผู้ฟังได้ชัดเจน การได้รับพระราชทานแผ่นเสียงทองคำพระราชทานถึง 4 ครั้ง เป็นเครื่องยืนยันถึงคุณภาพในบทเพลงที่มีเอกลักษณ์ด้านการใช้ภาษาที่โดดเด่น และแพรวพราวด้วยสุนทรียะทางด้านความหมายที่ลึกซึ้ง ดังที่เจตนา นาควัชระ (2532) ได้กล่าวถึงบทร้องเพลงวงสุนทราภรณ์ ไว้ว่า

“บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ มีเนื้อหาหลากหลายครอบคลุมประสบการณ์ของมนุษย์หลายรูปแบบแต่เราคงจะปฏิเสธไม่ได้ว่างานชิ้นเอกของศิลปินกลุ่มนี้มักจะเป็นอุดมการณ์ความรัก ความฝัน และโลกของอุดมคติ บางครั้งเราอาจต้องกล่าวสรุปไปถึงขั้นที่ว่าสุนทรีศาสตร์แห่งบทร้องเพลงสุนทราภรณ์เป็นสุนทรีศาสตร์ที่ผูกอยู่กับความเชื่อมั่นในความดีงาม”

“ตามประวัติความเป็นมาของเพลงไทยสากล ผลงานของครูเอื้อ สุนทรสนาน และเพื่อนร่วมงานที่ใช้ชื่อวงดนตรีว่า สุนทราภรณ์ ถือได้ว่าเป็นผลงานกลุ่มเด่นของคีตศิลป์ประเภทนี้ ผลงานกว่า 2,000 เพลง มีผู้ประเมินว่าเป็นเพลงในระดับยอดเยี่ยมจำนวนมาก”

(เจตนา นาควัชระ, 2532)

บทร้องเพลงสุนทราภรณ์มีผู้ประพันธ์เพลงประมาณกว่า 70 คน โดยผู้ประพันธ์ที่สร้างสรรค์ผลงานเพลงได้หยิบยกเนื้อหาต่างๆ หลากหลายมาประพันธ์เป็นเพลง บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ได้รับใช้สังคมตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 70 ปี และเป็นแม่แบบที่สำคัญของเพลงไทยสากลในยุคปัจจุบันทั้งด้านรูปแบบ เนื้อหา และการใช้ภาษาที่ไพเราะเพราะพริ้ง ซึ่งเป็นคุณค่าและความงามที่ควรสืบสานบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ให้อยู่ควบคู่กับสังคมไทยสืบไป (เด่นสิริ สีนสืบผล, 2543) นอกจากนี้บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ เป็นตัวอย่างที่ดีของเพลงไทยสากลในยุคบุกเบิกระหว่างปีพ.ศ. 2480-2500 เป็นหลักฐานทางวิชาการสมควรให้ถูกลืมหรือสูญหายไป เมื่อประเทศชาติเจริญขึ้นมีพลเมืองมากขึ้นมีนวนิยมตะวันตกมากขึ้นจนน่าเป็นห่วงว่า ศิลปะที่ละเอียดอ่อนของสุนทราภรณ์ จะสูญไป นอกจากนั้นปัญหาธุรกิจการดนตรีในอนาคตจะก่อให้เกิดความยุ่งยาก และสวนทางกับการอนุรักษ์ศิลปะที่ละเอียดอ่อนอย่างบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ อีกทั้งยังมีคนเข้าใจสุนทราภรณ์ไม่ลึกซึ้งไม่เห็นคุณค่า จึงไม่หวงแหนและละเลยเสีย (เจตนา นาควัชระ, 2532)

บทร้องเพลงสุนทราภรณ์เป็นเพลงที่มีอุดมการณ์ทางการพัฒนาสอดแทรกอยู่เป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2482 อันเป็นปีที่เริ่มก่อตั้งวงดนตรีจนถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งผลงานเพลงที่ประพันธ์ขึ้นมีหลายประเภท อาทิ เพลงถวายพระพร เพลงปลุกใจ เพลงสดุดี เพลงประจำจังหวัด เพลงประจำสถาบันต่างๆ เพลงร่ำว เพลงรัก เพลงชมธรรมชาติ เพลงประกอบละครเวที เพลงละครวิทยุ และละครโทรทัศน์ ตลอดจนเพลงประกอบภาพยนตร์เป็นต้น เนื้อร้องในแต่ละเพลงได้แสดงให้เห็นสุนทรียะทาง

ภาษาอย่างวิจิตรบรรจงและควรค่าแก่การศึกษา นอกจากนี้บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ยังให้แนวคิดอุดมการณ์การดำเนินชีวิตตามหลักจริยธรรมที่สอดแทรกอยู่ในคำร้อง ทำนองอย่างลงตัว ผู้ประพันธ์ตระหนักถึงความสำคัญของจริยธรรมว่ามีคุณค่า สร้างประโยชน์ต่อผู้คนที่สังคมจึงปลูกฝังคุณธรรมศีลธรรมลงในเพลง เป็นการชักจูงใจให้ผู้รับฟังได้ซึมซับแนวคิดทางจริยธรรม อาทิ คุณค่าของความกตัญญู ความสามัคคี ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ อันเป็นอุดมการณ์หลักซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชาติไทยตลอดมา จึงควรที่จะรักษาคุณค่าเหล่านี้ให้ดำรงไว้ดังที่ เจตนา นาควัชระ ได้กล่าวไว้ว่า

“...บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ โดยองค์รวมเป็นที่หลอมรวมประสบการณ์ทางคีตศิลป์ของชนชาติไทยและชนชาติอื่นที่เลือกเฟ้นมา นับเป็นประสบการณ์ที่กว้างขวางและยิ่งใหญ่ ลำพังในด้านเนื้อหาก็สามารถตอบสนองความต้องการของมหาชน ผู้กระหายดนตรีได้อย่างยิ่งอยู่แล้ว เป็นที่น่าเสียดายว่าโลกเปลี่ยนไป สังคมเปลี่ยนไป กลุ่มมหาชนที่จะมาสนับสนุนคีตศิลป์อันทรงคุณค่าเช่นบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ก็ดูจะขาดหายไปด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องสร้างสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสังคมที่เอื้ออำนวยให้นักแต่งเพลงรุ่นใหม่สร้างงานเพลงต่อจากสุนทราภรณ์ที่เป็นของเขาเองให้จงได้...”

(เจตนา นาควัชระ, 2532: 326)

อาจกล่าวได้ว่า ในการประพันธ์บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ให้มีคุณค่าได้นั้นย่อมเกิดจากอุดมการณ์ที่สร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์ที่เห็นได้อย่างเด่นชัดคือ การมีเป้าหมายในการพัฒนามนุษย์ในรูปของวัตถุประสงค์ โดยนับตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันได้แสดงให้เห็นว่า บทร้องเพลง สุนทราภรณ์ สอดแทรกอุดมการณ์การพัฒนาในด้านต่างๆ และได้สร้างคุณค่าทางสุนทรียะและจริยะให้เกิดขึ้นกับผู้ฟังตลอดมา รวมทั้งมีการสืบทอดคุณค่าเหล่านั้นจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง แม้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในวงการดนตรีของประเทศไทย บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ก็ยังมีรูปแบบเฉพาะของคำร้องและทำนองที่เป็นแบบอย่างของเพลงที่มีคุณค่าในการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนามนุษย์

อุดมการณ์ในเพลงเป็นสิ่งปลูกเร้าที่จะหล่อหลอมกล่อมเกลาจิตใจของมนุษย์ให้มีความประณีตงดงาม เมื่อจิตใจมนุษย์งดงาม สังคมย่อมมีความงดงามไปด้วย จากคุณค่าของเพลง สุนทราภรณ์อันเกิดจากอุดมการณ์พัฒนามนุษย์ในการประพันธ์บทร้องที่กล่าวมาจึงเป็นสิ่งที่ ผู้ศึกษาสนใจวิเคราะห์คุณค่าของอุดมการณ์การพัฒนาจากบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ เพื่อให้บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ได้รับการถ่ายทอดอย่างเหมาะสม และเพื่อให้พลังของเพลงมีส่วนช่วยยกระดับ

การพัฒนาคนุชย์ ให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางกายและจิตวิญญาณ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม และพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืนสืบไป

2. คำถามในการวิจัย

1. บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์สังคมอย่างไร
2. บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ มีการถ่ายทอดอุดมการณ์การพัฒนาคนุชย์อย่างไร
3. ควรมีแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์การพัฒนาคนุชย์จากบทร้องเพลงสุนทราภรณ์อย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอุดมการณ์การพัฒนาคนุชย์จากบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ในเชิงประวัติศาสตร์สังคม
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดอุดมการณ์การพัฒนาคนุชย์จากบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์การพัฒนาคนุชย์จากบทร้องเพลงสุนทราภรณ์

4. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยทำการคัดเลือกบทร้องเพลงที่มีความหมายสื่อถึงอุดมการณ์เพื่อการพัฒนาคนุชย์โดยผู้เชี่ยวชาญ บทเพลงที่นำมาวิเคราะห์มีการเผยแพร่ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2482-2524 จำนวน 1,930 เพลง

5. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ หมายถึง คำร้องในบทเพลงที่บรรเลงโดยวงดนตรีสุนทราภรณ์หรือวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ซึ่งเริ่มเผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ.2482-2524 ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์พัฒนาคนุชย์ที่ประพันธ์โดยเอื้อ สุนทรสนาน และคณะ

ประวัติศาสตร์สังคม หมายถึงประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับชีวิตทางสังคม ปฏิสัมพันธ์ของคน พฤติกรรม และกิจกรรมของคนตามสภาพทางสังคม โดยการอธิบายภาพรวมของสิ่งที่ศึกษา พร้อม เหตุการณ์แวดล้อมที่สัมพันธ์กัน ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึงการศึกษาอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์ จากบทร้องเพลงสุนทรภรณ์ พร้อมบริบททางสังคมที่เกี่ยวข้อง

อุดมการณ์การพัฒนา หมายถึง แนวคิดสำคัญในบทร้องเพลงของวงดนตรี สุนทรภรณ์ซึ่งมีคุณค่าในการพัฒนามนุษย์ด้านต่างๆ ซึ่งการพัฒนามนุษย์จะเป็นเครื่องมือของการ นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไป

การถ่ายทอด หมายถึงกระบวนการที่นำบทร้องเพลงสุนทรภรณ์ ไปเผยแพร่ รวมถึงการผลิต ซ้ำตลอดจนการมีผู้นำไปใช้ประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆ

แนวทางการสืบทอด หมายถึง แนวทางการนำอุดมการณ์การพัฒนาจากบทร้องเพลง สุนทรภรณ์ ไปใช้ในการจัดการศึกษา

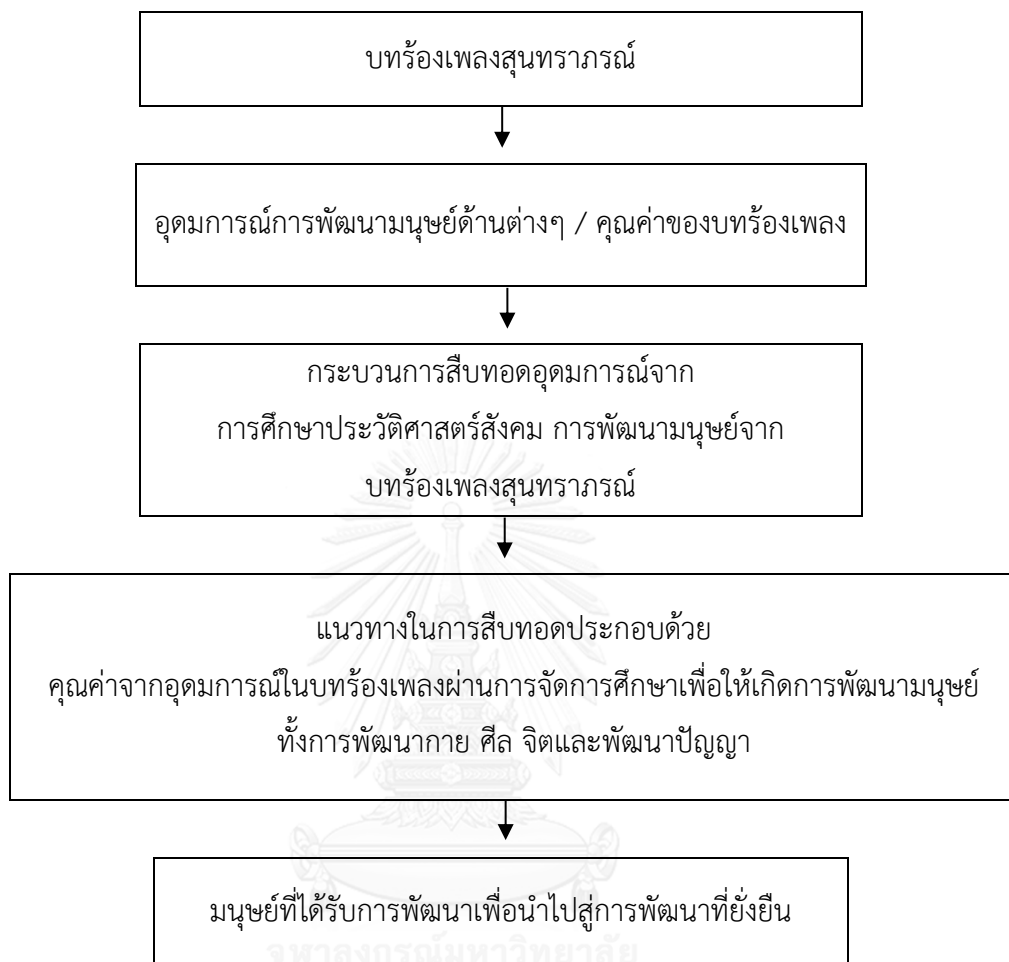
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์คุณค่าของบทร้องเพลงสุนทรภรณ์ โดยการศึกษาในเชิง ประวัติศาสตร์สังคมรวมถึงคุณค่าอันเกิดจากอุดมการณ์ทางการพัฒนามนุษย์ที่เกิดขึ้นต่อจิตใจผู้ฟัง ส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความดีงาม อีกทั้งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์การ พัฒนาที่สัมพันธ์กับบริบททางสังคม อุดมการณ์การพัฒนานั้นวิเคราะห์ในมิติของคุณค่าทางคุณธรรม และจริยธรรม โดยสัมพันธ์กับการพัฒนามนุษย์ซึ่งมนุษย์จะเป็นผู้ถึงพร้อมสำหรับการพัฒนาสังคม ต่อไป

เพลงที่คัดเลือกเป็นเพลงที่ได้รับการพิจารณาแล้วว่าเป็นเพลงที่มีคุณค่าในการศึกษาการ วิเคราะห์เพลงจะใช้หลักของทฤษฎีคุณค่าในการตีความ โดยวิเคราะห์ว่าบทร้องเพลงได้ก่อให้เกิด คุณค่าอย่างไร อีกทั้งก่อให้เกิดผลทางด้านพฤติกรรมการแสดงออกคือทางจริยศาสตร์อย่างไร

อีกด้านหนึ่งคือผู้ฟังเพลงมีความรู้สึกต่อเพลงอย่างไร มีการนำเพลงเหล่านั้นไปใช้อย่างไร จะ ใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคุณค่าที่เกิดจากความไพเราะ จริยศาสตร์ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร คุณ ค่าที่เกิดขึ้นจากบทร้องเพลงจะทำการวิเคราะห์ภายใต้เป้าหมายของกรอบแนวคิดเรื่องของการพัฒนา มนุษย์ การวิเคราะห์ดังกล่าวจะแบ่งตามช่วงเวลาตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เมื่อได้คุณค่าที่ เกิดขึ้นจากบทร้องเพลงแล้ว จึงสรุปเพื่อหาแนวทางในการ สืบทอดที่เหมาะสมเพื่อ เสริมสร้างสำนึกใน คุณงามความดีของคนไปสู่การพัฒนาตนเองทั้งกาย ใจ และปัญญาไปสู่การพัฒนามนุษย์ใน ระดับบุคคล ระดับสังคม และประเทศชาติสืบต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้ศึกษาด้านประวัติศาสตร์เพลง ศิลปะ วัฒนธรรม และนักการศึกษาได้ทราบถึงความเป็นมาของอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์ในบทร้องเพลง วิธีการให้การศึกษาและการนำบทร้องเพลงสุนทรภรณ์ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ

2. นักดนตรีสามารถนำเพลงของวงดนตรีสุนทรภรณ์ออกแสดงอย่างถูกต้องเหมาะสม อีกทั้งยังเป็นแรงบันดาลใจและได้แบบอย่างในการประพันธ์เพลงไทยที่มีอุดมการณ์เพื่อการพัฒนา มนุษย์และมีคุณค่าทางเนื้อหา สังคมไทยได้เรียนรู้คุณค่าของวัฒนธรรมบันเทิงรูปแบบหนึ่งที่ส่งผลถึงแรงบันดาลใจ ความใฝ่ฝัน ความรู้สึกรักคิดและทัศนคติที่มีมาแต่ในอดีต และแสวงหาแนวทางในการ สืบทอดสู่คนรุ่นต่อไป อีกทั้งผู้จัดการเรียนการสอนสามารถนำบทร้องเพลงสุนทรภรณ์ ไปใช้ ประกอบการเรียนการสอนวิชาต่างๆ เช่น วิชาภาษาไทย วิชาประวัติศาสตร์ วิชาดนตรี ฯลฯ รวมถึง การจัดกิจกรรมประเภทต่างๆ ในโรงเรียน

3. นักพัฒนาศึกษาได้รูปแบบการสืบทอดบทร้องเพลงสุนทรภรณ์ เพื่อนำไปจัดการศึกษาทั้ง สามระบบให้มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันในการใช้อุดมการณ์เพื่อการพัฒนา มนุษย์ในเพลงกล่อม เกลาจิตใจของคนไทยให้ได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทนี้ ได้นำมาจากเอกสาร บทความและงานวิจัยต่างๆ เพื่อนำมาเป็นแนวคิด ทฤษฎีและแนวทางในการวิเคราะห์การนำเสนอแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์เพื่อการพัฒนามนุษย์จากเพลงไทยสากลเชิงประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ซึ่งครอบคลุมประเด็นต่างๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา

1.1 ความหมายของการศึกษา

1.2 ปรัชญาการศึกษา

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

2.1 ความหมายของวัฒนธรรม

2.2 คุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรม

ตอนที่ 3 แนวคิดมนุษยศาสตร์กับการศึกษาเพื่อพัฒนา

3.1 แนวคิดทางการศึกษากับการถ่ายทอดวัฒนธรรม

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีคุณค่า

4.1 ตรรกศาสตร์

4.2 จริยศาสตร์

4.3 สุนทรียศาสตร์

ตอนที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์

5.1 ความหมายของอุดมการณ์

5.2 พุทธศาสนา: รากฐานของอุดมการณ์ชาติไทย

ตอนที่ 6 แนวคิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สังคม

6.1 ความหมายของประวัติศาสตร์สังคม

6.2 ความเป็นมาของประวัติศาสตร์สังคม

ตอนที่ 7 ประวัติความเป็นมาของเพลงไทยสากล และวงดนตรีสุนทราภรณ์

7.1 ประวัติความเป็นมาของเพลงไทยสากล

7.2 ประวัติความเป็นมาของวงดนตรีสุนทราภรณ์

ตอนที่ 8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา

1.1 ความหมายของการศึกษา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546:1104) ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า “การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม” ส่วนใน Dictionary of Education ของคาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good, 1973: 191) ให้ความหมายของการศึกษาที่เชื่อมโยงกับด้านอื่นไว้ 4 ประการ คือ 1) หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คนพัฒนาความสามารถ เจตคติ และพฤติกรรมต่างๆ ให้มีคุณค่าต่อสังคม และเป็นที่ยอมรับของสังคมที่ตนอยู่ 2) หมายถึง กระบวนการทางสังคม ที่ทำให้คนได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นตัวควบคุมให้บุคคลได้รับความรู้ ความสามารถ และพัฒนาตนเองอย่างดีที่สุดที่สังคมปรารถนา 3) หมายถึง วิชาชีพสำหรับครู หรืออาชีพทางการศึกษาที่จัดสอนในสถาบันฝึกหัดครู หรือ ในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อเตรียมให้เป็นครู และ 4) หมายถึง ศิลปะการถ่ายทอดความรู้จากอดีต ซึ่งจัดไว้ได้อย่างมีระเบียบให้แก่บุคคลแต่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายของ “การศึกษา” ไว้ใน มาตรา 4 ว่า การศึกษาหมายถึงกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

1.1.1 “การศึกษา” ในมุมมองของนักการศึกษาต่างประเทศ

เพลโต (Plato) ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า “..คือ ความสามารถที่จะทำให้รู้สึกเป็นสุขและทุกข์ได้ในโอกาสที่เหมาะสม และพัฒนาสิ่งที่เป็นความหมาย และสิ่งที่สมบูรณ์ทุกอย่าง ซึ่งผู้เรียนอาจทำให้เกิดขึ้นได้...” (ยนต์ ชุมจิต, 2546)

อริสโตเติล (Aristotle) มองการศึกษาว่าเป็น การสร้างสรรค์ให้ผู้เรียนมีจิตใจ ที่สมบูรณ์และมีร่างกายที่แข็งแรง มีพละนาถัย การศึกษา จะช่วยทำให้ความสามารถทางจิตใจของมนุษย์พัฒนาสูงขึ้นจนสามารถบรรลุถึงความจริง ความดี และความงามอย่างสูงสุด ซึ่งจะเป็นผลให้บรรลุถึงความสมบูรณ์สูงสุด (ยนต์ ชุมจิต, 2546: 2)

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey, 1961: 112) กล่าวถึงความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา คือชีวิต คือความเจริญงอกงาม คือการประกอบสร้างประสบการณ์ใหม่ ให้มีความหมายยิ่งขึ้นโดยสามารถที่จัดลำดับประสบการณ์ให้เอื้อต่อตน และคือกระบวนการทางสังคม และประสิทธิภาพทางสังคม

1.1.2 “การศึกษา” ในมุมมองของนักการศึกษาไทย

มุมมองของนักการศึกษาไทยและพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และนักการศึกษาไทยที่สำคัญ ได้ให้นิยามของการศึกษาไว้อย่างหลากหลาย เช่น

เอกวิทย์ ฌ กลาง (2534) กล่าวว่า การศึกษา คือ การสร้างสมและถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ของมนุษย์ เพื่อแก้ปัญหา และให้เกิดความเจริญ การศึกษามีความจำเป็นต่อเนื่อง และต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาอยู่เสมอ การศึกษามีความหมายกว้างไกลและลึกกว่า การเรียนหนังสือ และการไปโรงเรียน การศึกษาก่อให้เกิดความเจริญทางพุทธิปัญญา จิตใจ สังคม และพละนามัย การศึกษาดำเนินอยู่เป็นล่ำเป็นสันในสถานศึกษา แต่การศึกษาส่วนใหญ่เกิดขึ้นนอกสถานศึกษา การศึกษามีใช้การเรียนรู้อื่นๆแต่เป็นการเรียนให้ได้ความคิด และระบบการศึกษาที่ดี การศึกษาเป็นการโน้มนำให้บุคคลเกิดความประจักษ์และพัฒนาความสามารถของตน

ภิญโญ สาร (2523: 10) กล่าวถึงความหมายของการศึกษาไว้ว่า คือ กระบวนการทุกชนิดที่ช่วยพัฒนาหรือปรับปรุงจิตใจ อุบนิสัย และคุณสมบัติทางกายภาพต่างๆ ของมนุษย์ให้ดีขึ้น

วิทย์ วิศทเวทย์ (2527 :102) มองนิยามของการศึกษาใน 2 ระดับ คือ ในระดับที่กว้างและแคบ ในระดับกว้าง การศึกษา คือ อิทธิพลของสรรพสิ่งต่อชีวิต บุคลิกภาพ และความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ ซึ่งถูกกำหนดจากปัจจัยอันหลากหลาย ได้แก่ บิดามารดา สังคม ศาสนา ดินฟ้าอากาศ สื่อมวลชนทุกประเภท ฯลฯ ซึ่งในแง่นี้ การศึกษาจะไม่มีที่สิ้นสุด เริ่มตั้งแต่เกิดจนตาย ทุกสิ่งทุกอย่างที่หล่อหลอมร่างกายจิตใจ อารมณ์ของมนุษย์ ล้วนเป็นการศึกษาทั้งสิ้น ส่วนในระดับแคบ การศึกษา คือ กระบวนการที่สังคมถ่ายทอดวัฒนธรรม ความรู้ความชำนาญ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง โดยผ่านระบบโรงเรียนหรือสถาบันทางสังคมอื่นๆ เป็นการถ่ายทอดอย่างจริงจังมีการเลือกสรรว่าจะถ่ายทอดอย่างไร เป็นการหล่อหลอมสมาชิกรุ่นเยาว์ของสังคมให้เป็นไปตามที่สังคมเห็นว่าถูกต้อง มีการกำหนดแนวทาง และ จัดตั้งเป็นระบบ เป็นภารกิจของสังคมที่หลอมหล่อให้เด็กเป็นไปตามนโยบายของสังคม

พระราชวรมนู (2525) กล่าวถึงกระบวนการศึกษาโดยให้ความสำคัญกับอิสรภาพของชีวิตที่มีอิสระ ประกอบด้วยความหมายของร่างกายและจิตใจที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การดำเนินชีวิตไปตามการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จำเป็นต้องอาศัยความรู้และปัจจัยต่างๆ จากภายนอกที่จะช่วยให้ชีวิตเจริญเติบโตต่อไป องค์ประกอบของชีวิตเหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องได้รับการสืบทอดต่อกันไป เพื่อเกื้อกูลในการดำรงชีวิต แต่อย่างไรก็ดี มนุษย์มีคุณสมบัติพิเศษในการนึกคิดที่ละเอียดอ่อน มีองค์ประกอบภายในจิตใจที่ทำให้รู้สึก ซึมซับถึงคุณค่า ความงาม ความดี และหลักการของเหตุผลในสิ่งที่จะก่อให้เกิดคุณและโทษกับตนเองที่เหนือกว่าสิ่งมีชีวิตอื่นก็คือ กุศลกรรม ที่เรียกว่า “สติปัญญา” ส่วนการเล่าเรียนฝึกฝนนั้น เป็นการอบรมเพื่อนำเอาสติปัญญาที่มีมาใช้ประโยชน์และ ทำให้แก่กล้ายิ่งขึ้น เพราะถ้ามนุษย์มีสติปัญญาแต่ขาดกระบวนการทางการศึกษาแล้ว ก็จะถูกครอบงำได้ง่าย ชีวิต

วนเวียนซ้ำซาก ขาดอิสรภาพ การศึกษาจึงจำเป็นที่จะต้องปรับตัวอยู่ตลอดเวลาโดยคำนึงถึงปัจจัยใน พื้นฐานของชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

พระธรรมปิฎก [ป.อ.ปยุตฺโต] (2541) ให้ทัศนะความคิดด้านการศึกษว่าการศึกษา คือ การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นเนื้อเป็นตัวของความหมายที่แท้ของการศึกษา และ มนุษย์ที่จะสมบูรณ์ได้ก็เพราะการศึกษาในฐานะเครื่องมือที่พัฒนาใน 3 ด้าน คือ พฤติกรรม คุณธรรม และปัญญา

โดยสรุป ทัศนะต่อการศึกษาที่มีทั้งลักษณะแคบ เช่น เป็นวิชาชีพสำหรับครู หรือ อาชีพทางการศึกษาที่จัดสอนในสถาบัน ส่วนที่มีลักษณะกว้างก็เช่น การศึกษาคือชีวิต คือความเจริญ งดงาม หรือเป็นกระบวนการทางสังคมที่มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการเรียนรู้ ซึ่งความหลากหลายนี้ เป็นเรื่องของความต่างด้านมุมมอง อย่างไรก็ตาม ทัศนะความคิดที่เกี่ยวกับการศึกษาที่น่าสนใจและ สำคัญต่อกรอบความคิดของงานวิจัยเรื่องนี้ คือทัศนะที่ว่า **“การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นเนื้อเป็นตัวของความหมายที่แท้ของการศึกษา”** และได้รับการขยายความให้แจ่มชัดขึ้นว่ามนุษย์ ที่สมบูรณ์ต้องใช้การศึกษาไปพัฒนา 3 ด้าน คือ **พฤติกรรม คุณธรรม และปัญญา** ทั้งนี้ก็เพื่อ สร้างสรรค์ให้ผู้เรียนมีจิตใจที่สมบูรณ์ และมีร่างกายที่แข็งแรง และการศึกษาก็จะช่วยทำให้จิตใจของ มนุษย์พัฒนาสูงสุดจนสามารถบรรลุถึงความดีและความงาม อันนำไปสู่ความสมบูรณ์สูงสุดนั่นเอง

1.1.3 รูปแบบของการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวถึงการจัดการศึกษาของไทย มี 3 รูปแบบ ได้แก่

1) การศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) เป็นการศึกษาโดยสถาน ศึกษา มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา มีหลักสูตรและระยะเวลาของการศึกษา การวัดและ ประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน โดยแบ่งระดับการศึกษาเป็น 2 ระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา

2) การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non formal Education) เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัด และประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความ เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

3) การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) เป็นการศึกษาที่เกิดจาก กระบวนการเรียนในวิถีชีวิต เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจและตามศักยภาพ และโอกาสจากแหล่ง เรียนรู้ และสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของบุคคล ทั้งที่มีอยู่เองและที่มนุษย์ตั้งใจสร้าง ขึ้น เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ การศึกษาประเภทนี้มีขอบเขตกว้างกว่าการศึกษาทั้งในและนอก ระบบโรงเรียน หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนและประสานงาน เพื่อส่งเสริม

กระบวนการเรียนรู้โดยเน้นการส่งเสริมในลักษณะเครือข่ายกับหน่วยงาน หรือองค์กรอื่น ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของกรมการศึกษานอกโรงเรียน

การศึกษาไม่ว่าอยู่ในรูปแบบใดก็จะมีหน้าที่ทางสังคม ประการด้วยกันตามที่ 5 ชนิตา รักษ์พลเมือง (ชนิตา รักษ์พลเมือง, 2534) สรุปไว้คือ หน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรม (Cultural transmission) หมายถึงเป็นการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ วัฒนธรรม ประเพณีอันเป็น แก่นสารของสังคม เพื่อดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรม หน้าที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม (Social integration) คือการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ความต่างของชุมชนรวมกันได้ และรู้สึกเป็นพวกเดียวกันเพราะมีความคิดความเชื่อ แบบแผนพฤติกรรมเหมือนกัน หน้าที่สร้างนวัตกรรม (Innovation) แม้สถาบันการศึกษาจะมีความเป็น “หัวเก่า” มากแค่ไหนก็ตาม แต่ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเพราะสถาบันต้องทำหน้าที่ค้นคว้าวิจัยอยู่ตลอดเวลา ซึ่งทำให้เกิดการคิดค้นใหม่ๆ อันเป็น “นวัตกรรม” อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงซึ่งถือว่าเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่ง หน้าที่คัดเลือกและจัดสรร (Selection and allocation) ปัจจุบันโรงเรียนมีบทบาทมากกว่าครอบครัวในแง่ที่เป็นผู้กำหนดสถานภาพและบทบาทของผู้เรียนในการเลือก และจัดสรรอาชีพโดยพิจารณาจากผลการเรียน ประเภทของโรงเรียนและหลักสูตรอันนำไปสู่เกียรติภูมิและรายได้ อีกทั้งยังเอื้อให้เลื่อนฐานะทางสังคมอีกด้วย และหน้าที่พัฒนาบุคคล (Personal development) ซึ่งสถาบันการศึกษาทำได้ดีกว่าสถาบันทางสังคมอื่นๆ อีกทั้งโรงเรียนยังเป็นสถานที่ที่จะกล่อมเกลาสรางคุณลักษณะอันเลิศให้แก่ผู้เรียนอันหมายถึงการพัฒนาด้านจริยธรรม เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมอีกด้วย

1.2 ปรัชญาการศึกษา

ในทัศนะของเพลโต การศึกษาคือการให้ความเจริญเติบโตทาง “จิตใจ” ของคน การศึกษาเป็นสิ่งมีชีวิต สามารถทำให้สดชื่น ออกดอกผลที่ดี เจริญเติบโตได้ถ้าได้รับการบำรุงอย่างดี ดังที่ต้องมุ่งปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กตั้งแต่ขั้นต้น ให้มีความงามพร้อม การดำเนินชีวิตที่ดีมีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรงและรู้จักข่มจิตใจของตนเองให้ยึดมั่นในความดีได้ (จักรสิน พิเศษสาทร, 2521: 22)

จอห์น ล็อก (John Locke, 1638-1704) นักการศึกษาซึ่งมีอายุอยู่ในช่วงศตวรรษที่ 17 ที่ประสบปัญหาทางการเมืองอย่างรุนแรง ได้กล่าวถึงการแก้ปัญหาว่าต้องกระทำด้วยการศึกษาแก่ประชาชน เพื่อช่วยให้คนมีสำนึกที่ถูกต้องมีหนทางก่อเกิดสติปัญญา ควบคุมร่างกาย สร้างนิสัยที่ดีงามส่งเสริมศีลธรรมและฝึกฝนจิตใจให้เลือกเฉพาะสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อชีวิต

ยัง ย้ายค รูสโซ (Jean Jaques Rousseau, 1712-1778) เห็นว่าการศึกษาเป็นสิ่งที่เร่งรีบไม่ได้ วิธีการเรียนรู้ที่ถูกต้องคือให้ความรู้ที่ได้องกงามอย่างเป็นธรรมชาติ เริ่มต้นเกิดขึ้นภายในจิตใจ ให้รู้สึกสนุกสนานและชื่นชมกับการเรียนรู้ มองเห็นประโยชน์ รู้จักเหตุผลและเป็นสิ่งที่อยู่ใน วิถีชีวิต

โยฮัน ฟรีดริค แฮร์บาร์ต (Johann Friedrich Herbart, 1776-1841) เห็นว่าเด็กทุกคนเกิดมาด้วยจิตใจที่ว่างเปล่า แสดงว่ามีจิตที่เสมอเหมือนกัน จะแสดงปฏิกิริยาต่อสิ่งเร้าภายนอกที่เกิดความประทับใจ (Impression) หรือรู้สึกว่าจะสามารถนำไปติดต่อสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ ความเจริญของจิตขึ้นอยู่กับกระทำ (Action) และปฏิกิริยา (Reaction) ของความรู้สึกนึกคิด ความคิด มีพลังอำนาจที่จะสร้างความร่วมมือหรือทำลายล้างกันก็ได้

วิลเลียม เจมส์ (William James, 1842-1910) นักการศึกษาในลัทธิปฏิบัตินิยม (Pragmatism) เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการปฏิบัติ (Action) ที่จะช่วยให้มีบุคลิกเปลี่ยนแปลงและเจริญงอกงามขึ้นเรื่อยๆ อันแสดงถึงความคิดและประสบการณ์ที่เกิดขึ้นมากขึ้นเรื่อยๆ และเห็นว่าการเรียนรู้ที่เกิดจากมโนคติเช่นเรื่องของวิญญาณ พระเจ้าและเหตุผลต่างๆ ไม่ใช่จุดสิ้นสุดของการศึกษาแต่ต้องนำมาสร้างประโยชน์ให้กับชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ มีหลายขั้นตอน และหลายระดับ ตั้งแต่รูปแบบความเชื่อเช่นเดียวกับความเชื่อทางศาสนา หรือการเกิดความสำนึก เกิดปัญหาในการแก้ปัญหา จากความคิด ความฝัน และประสบการณ์ส่วนตัว ที่มักแสดงออกมาทางศิลปกรรม กวีนิพนธ์หรือผลงานต่างๆ รวมถึงการเรียนรู้จากการสัมผัสของตนเอง แต่จากที่กล่าวไปแล้วว่าปรัชญามีใช่การนำข้อมูลความรู้ที่ได้รับมาก่อให้เกิดประโยชน์ แต่เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการและแนวคิดที่มีความเฉพาะตัวของบุคคลและสถานการณ์

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

2.1 ความหมายของวัฒนธรรม

“วัฒนธรรม” เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในวิถีชีวิตของมนุษย์ที่มักอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มจะมีลักษณะเฉพาะที่มีความแตกต่างกัน อันเกิดมาจากสภาพพื้นที่ตั้งของชุมชน การทำมาหากิน การนับถือศาสนา การร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ นี้ก่อให้เกิดวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อสะดวกในการดำเนินงานต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงการเรียนรู้ในการดำรงชีวิตร่วมกันระหว่างคนในชุมชน การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา การสืบสานวิถีชีวิตในรูปแบบต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของกลุ่มตน สิ่งที่แสดงออกให้เห็นเหล่านี้มีพื้นฐานมาจากความคิดทัศนคติของมนุษย์เองโดยแสดงออกผ่านการกระทำหรือการสร้างสรรค์ต่างๆ เช่น

งานศิลปะไม่ว่าจะเป็นจิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์หรือดนตรี เพราะฉะนั้นถือว่าการสร้างสรรค์งานศิลปะเหล่านี้เป็นการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกออกมาอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการแสดงออกของจินตนาการเพื่อสืบสานความรู้ ความรู้สึกนั้นให้กับคนในกลุ่มอื่นหรือคนรุ่นหลังได้เข้าใจวัฒนธรรม สภาพความเป็นอยู่และจิตใจของคนในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เพราะฉะนั้น หากต้องการจะศึกษาคุณค่าของผลงานทางศิลปะแล้ว ก็จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม สภาพสังคมและความคิด ทักษะคิดอันเป็นฐานรากที่มาของศิลปะเหล่านั้นด้วย (ดวงกมล บางขวด, 2554: 24)

คำว่า “วัฒนธรรม” มีความหมายตามรากศัพท์มาจากภาษาบาลีและสันสกฤตว่าสภาพอันเกิดความเจริญงอกงาม หรือลักษณะที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงาม เป็นแนวทางในการปฏิบัติ แสดงออกทางกาย ทางวาจา เพื่อใช้ในการติดต่อสัมพันธ์กันของบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน โดยมีเป้าหมายในการเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง ซึ่งก็คือความดีเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (ยิ่งยง เรื่องทอง ,2542)

สำหรับประเทศไทยได้นำคำว่าวัฒนธรรมมาใช้เป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พศ..2483 บัญญัติคำว่า ขึ้น แทนคำว่า ”วัฒนธรรม“ Culture ในภาษาอังกฤษ ต่อมาในพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ ฉบับที่สองใน พ.ศ. 2485 ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่า ”ธรรมเป็นต้นเหตุให้เจริญ“ หรือ ”ธรรมคือความเจริญ“ แต่ต่อมาได้ยกเลิกพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับ และเปลี่ยนชื่อมาเป็นพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พศ..2485 โดยให้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ก่อตั้งเมื่อ) 29 กันยายน 2485) เป็นผู้ดำเนินงาน และได้ให้ความหมายของคำว่า ไว้โดยสรุปว่า วัฒนธรรมเป็นส่วนที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อทำนุบำรุง ถ่ายทอดและ ”วัฒนธรรม“ เปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆในสังคม มนุษย์เป็นสัตว์ประเภทเดียวที่มีวัฒนธรรมในการเรียนรู้และสืบต่อความรู้กันอย่างสร้างสรรค์ ที่เป็นเช่นนี้เพราะมนุษย์มีลักษณะทางร่างกายและจิตใจพิเศษกว่าสัตว์ทั้งปวง ฉะนั้น ความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดระหว่างมนุษย์กับสัตว์คือการที่มนุษย์มีวัฒนธรรมนั่นเอง (สุพัตรา สุภาพ, 2547)นอกจากนี้ศาสตราจารย์ พระยาอนุমানราชธนผู้ได้รับการยกย่องจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้เป็นบุคคลที่มีความสำคัญทางด้านวัฒนธรรมของโลกได้ให้ความหมายของคำว่า ”วัฒนธรรม“ ว่า เป็นสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุง ผลิตขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามของวิถีชีวิตโดยส่วนรวม สามารถถ่ายทอดสู่กันและกันได้ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการแสดงความรู้สึก ความคิดเห็น การประพฤติและกิริยาอาการ ที่แสดงออกมาเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อและระเบียบประเพณี” (ธรรมปิฎก, 2537)

การให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมมีมากขึ้นเรื่อยๆโดยเฉพาะเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พศ..2488 องค์การสหประชาชาติได้ก่อตั้งองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ขึ้น เพื่อสนับสนุนงานด้านการเสริมสร้างสันติภาพโดยดำเนินงานหลายด้านไปพร้อมกัน ทั้งในด้านการศึกษา สังคมและวิทยาศาสตร์ธรรมชาติการสื่อสาร

และวัฒนธรรม และในปีพ.ศ.2539 ได้ประกาศเป้าหมายหลักของการศึกษา กล่าวโดยสรุปว่าหนึ่งในเป้าหมายหลักคือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกระบวนการศึกษา โดยมีบทบาทหน้าที่ในการเสริมสร้างภูมิปัญญาคุณค่าความเป็นมนุษย์เพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตามความต้องการของระบบเศรษฐกิจโลก นอกจากนี้แนวคิดทางด้านมนุษยศาสตร์ยังมีบทบาทสำคัญยิ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับวัฒนธรรมท้องถิ่นในการ ก้าวตามหรือต่อต้านกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก โดยปราศจากความขัดแย้งกันระหว่างความแตกต่างของวัฒนธรรมที่มีการเคลื่อนย้ายไปตามความจำเป็นด้านเศรษฐกิจ (องค์การสหประชาชาติ (ยูเนสโก), 2552 :ออนไลน์)

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2529) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมโดยสรุปว่า เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมที่เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดที่สมาชิกในสังคมเดียวกัน สามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกันได้อย่างต่อเนื่อง มีการสืบทอดมรดกทางสังคมที่ถือกันมาแต่อดีตหรืออาจเป็นสิ่งที่คิดค้นขึ้นใหม่หรือแพร่เข้ามาจากสังคมอื่น วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและเงื่อนไขเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่าวัฒนธรรมรูปแบบเดิม ซึ่งอาจจำแนกได้หลายประเภททั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรอบความคิดหรือวัตถุประสงค์เพื่อความสะดวกในการสื่อสารประสานงานซึ่งอาจแบ่งเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ วัฒนธรรมสากลและวัฒนธรรมท้องถิ่น

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มนักสังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา มนุษยศาสตร์ และกลุ่มอื่นๆ ที่ให้ความหมายของวัฒนธรรม โดยนักสังคมวิทยากลุ่มหนึ่งตามที่ ยิงยง เรื่องทอง (2542) ให้คำจำกัดความของคำว่าวัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิต (Way of Life) หรือรูปแบบแห่งพฤติกรรม (Behavior Pattern) การประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์นั้นเป็นไปเพื่อปรับปรุงการดำเนินชีวิต เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ตนเองและสังคม พฤติกรรมที่แสดงออกมานั้น ได้มาจากการเรียนรู้หรือการฝึกหัด อบรมหรือเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบกันในระบบของสังคม จากนั้นแนวปฏิบัติจะกลายมาเป็นพิธีกรรม ความเชื่อ ลัทธิ ศาสนา ศิลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่นำมาใช้เพื่อดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ สมาชิกต้องรู้สึกความเป็นเจ้าของ การมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมจนกระทั่งสืบทอดให้คนรุ่นหลัง เป็นกระบวนการอบรม ปลูกฝัง สั่งสอนและเรียนรู้การดำรงวิถีชีวิตในรูปแบบเดียวกัน อีกทั้งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน

ในขณะที่ทางมานุษยวิทยา ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่าเป็นทุกสิ่งที่มีมนุษย์ได้กำหนดและสร้างขึ้น ทั้งความรู้สึกนึกคิด การปฏิบัติ ศิลปะ ขนบธรรมเนียมและประเพณี รวมทั้งวัตถุที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตบางกลุ่มมีลักษณะวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มที่ทำให้มีความแตกต่างเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มชนต่างๆ ได้อย่างชัดเจน)นิยพรรณ วรณศิริ, 2528(

โดยสรุปแล้ว สิ่งที่เหมือนกันในความหมายของวัฒนธรรมทั้งทางมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา คือการให้ความสำคัญกับค่านิยม และการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อให้เป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันของสังคมที่มีลักษณะเดียวกัน สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นมรดกทางสังคมที่มีลักษณะเฉพาะเพื่ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยร่วมกัน ดังนั้น วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญในการแสดงเอกลักษณ์ของสังคมหนึ่งที่แตกต่างจากสังคมอื่นมนุษย์สามารถคิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ การจัดระเบียบ ความคิดความเชื่อ ความนิยม วัสดุสิ่งของที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น ความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต งานทางด้านมานุษยวิทยา มองไปที่พฤติกรรมพื้นฐานจริงที่เกิดขึ้น และเน้นไปที่พฤติกรรมเพื่อความอยู่รอดก่อนที่จะนึกถึงการสืบทอดด้านคุณธรรม ความดี ความงาม และเลือกสรรเฉพาะพฤติกรรมที่ถูกจัดระเบียบเพื่อเลือกสรรเอาแต่สิ่งที่เห็นว่าดีงาม ถ่ายทอดต่อให้เป็นมรดกทางพฤติกรรมหลักของสังคม

จากที่กล่าวมา ความหมายของวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตเป็นส่วนมาก ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว วัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นอยู่ในปัจจุบันที่สามารถประจักษ์ได้ด้วยประสาทสัมผัสนั้น เป็นเพียงรูปแบบการแสดงออกในขั้นสุดท้ายของฐานคิดต่างๆ ซึ่งแท้จริงแล้วประกอบด้วยแก่นสาระที่แท้จริงของสังคมอยู่เบื้องหลัง จากฐานคิดเรื่องศีลธรรม จริยธรรม ได้กลายมาเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมในกาลต่อมา พระธรรมปิฎก (2537) ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมในทางมนุษยศาสตร์ไว้ว่า วัฒนธรรมประกอบไปด้วยศีลธรรม คือความจริงที่มีอยู่ตามธรรมดา เป็นเรื่องของธรรมชาติและความต้องการต่างๆ ซึ่งจะถูกกำกับบทบาทและความเหมาะสมโดยจริยธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์รู้ว่าจะต้องทำอย่างไรในการดำเนินชีวิต จากนั้นจึงดำเนินตามแนวทางการปฏิบัติที่จำต้องถูกกำกับด้วยรูปแบบที่เหมาะสมของสังคม นั่นคือ เพราะฉะนั้น “วัฒนธรรม” วัฒนธรรมจึงเป็นภาพปรากฏในระดับของการนำศีลธรรมและจริยธรรมมาใช้ให้เกิดผลจริงในหมู่ของมนุษย์ หากแต่ศีลธรรมและจริยธรรมคือรูปแบบความคิดที่เกิดขึ้นภายใน จึงมีการเปลี่ยนแปลงได้ยากต่างจากวัฒนธรรมที่เป็นรูปแบบภายนอก สามารถเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของยุคสมัยและถิ่นที่อยู่ได้ตลอดเวลา วัฒนธรรมที่มีรูปแบบที่สอดคล้องกับศีลธรรมและจริยธรรมของสังคม จะมีความมั่นคง ไม่ถูกเปลี่ยนแปลงได้ง่าย วัฒนธรรมมีความหมายบทบาทหน้าที่ที่สำคัญต่อมนุษย์ โดยมนุษย์จะทำการตกลงกันว่าลักษณะวัฒนธรรมของสังคมที่กลุ่มของตนต้องการนั้นเป็นอย่างไร ข้อประพฤติปฏิบัติของคนในสังคมควรจะเป็นเช่นไร โดยใช้กฎ ระเบียบ กติกาในการอยู่ร่วมกันเพื่อความสงบสุข จากนั้นมนุษย์จึงได้กำหนดและสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุ สิ่งของ พฤติกรรม ระบบความคิดหรือระบบการทำงานต่างๆ ทั้งทางกายภาพและด้านจิตใจ เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์และแนวทางการปฏิบัตินั้นเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับคนในรุ่นต่อไป

กล่าวโดยสรุปว่า วัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบในวิถีชีวิตของสังคมมนุษย์ ที่นำมาซึ่งความเจริญงอกงามของสังคม เป็นเครื่องมือที่มีเป้าหมายในการปลูกฝัง ขัดเกลาความคิด ทศนคติ ค่านิยม

ผ่านประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อเพื่อให้เกิดการสร้างสรรคสิ่งที่ดีงาม ถ้ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา วัฒนธรรมเป็นสิ่งไม่คงที่ มีพลวัต การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างช้าๆแต่มีระยะเวลายาวนานจนกว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่งและอาจจะไม่เปลี่ยนแปลงพร้อมกันทุกคนทั้งสังคม สุพีตรา สุภาพ และพิธันดร นิตยสุทธิ (2547) สรุปว่าการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมมักเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงระดับบุคคลและมีผลไปสู่การเปลี่ยนแปลงสู่สังคมที่กว้างขึ้น ซึ่งจะมีผลต่อทั้งต่อสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมโดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีด้วยกัน 2 ลักษณะ คือทางวัตถุและไม่ใช้วัตถุ โดยการเปลี่ยนแปลงวัตถุสามารถเกิดขึ้นได้โดยง่ายและรวดเร็ว แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุเช่นค่านิยม บรรทัดฐานและระบบสัญลักษณ์ต่างๆ ในสังคมนั้นเกิดขึ้นได้ยากและใช้เวลานาน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นรูปแบบหนึ่งคือการเปลี่ยนแปลงค่านิยม ซึ่งก็คือการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม จากเดิมที่วัดคุณสมบัตินี้ของบุคคลที่ได้ติดตัวมาแต่กำเนิด (Ascribed status) มาเป็นการวัดด้วยผลงานที่บุคคลสร้างสรรค์ขึ้น (Achievement) และการแสดงออก (Performance) ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้หลายสถาบัน ตั้งแต่สถาบันการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา ฯลฯ

หลายครั้งที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจากการรับวัฒนธรรมมาจากภายนอก เช่นการค้าขายและคิดค้นเครื่องมือเครื่องใช้และเทคโนโลยีใหม่ๆ การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (diffusion) คือ การยืมความคิด ความเชื่อ และเทคโนโลยีต่างๆจากสังคมที่อยู่ข้างเคียง และการครอบงำทางวัฒนธรรม (acculturation) ที่หมายถึงการปะทะสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรม หลายครั้งที่ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมมักมีทิศทางไปทางเดียวกับประเทศที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งจะครอบงำประเทศที่ด้อยพัฒนากว่า ในแต่ละสังคมอาจมีการติดต่อแลกเปลี่ยนกันกับสังคมใกล้เคียง ซึ่งโดยมากจะสามารถรับวัฒนธรรมมาจากสังคมข้างเคียงได้ ซึ่งจะต้องไม่ขัดกับของเดิม อาจนำเข้ามาผสมผสานจนแยกไม่ออกว่าสิ่งใดคือสิ่งที่นำเข้ามาใหม่ หรือเป็นเพียงการยืมวัฒนธรรมอื่นมาเท่านั้น หลายกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนกันไปมาโดยรวมกันเป็นศูนย์กลางและแพร่กระจายออกไปสู่วัฒนธรรมอื่น (อมรา พงศาพิชญ์, 2541)

2.2 คุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรม

“วัฒนธรรม เป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรมภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้นๆ” (เสรี พงศ์พิศ, 2529) อีกทั้งยังเป็นการรวบรวมแนวทางของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งหมดของสังคม ตั้งแต่ระดับภายในคือด้านจิตใจ แนวคิดและสติปัญญา ตลอดจนการแสดงออกของท่าทีและการปฏิบัติต่างๆ

การให้ความสำคัญกับคุณค่าของวัฒนธรรมนั้น อาจแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลาตั้งที่ นิยพรรณ วรณศิริ (2528) ได้กล่าวว่า แต่เดิมนั้นวัฒนธรรมคือผลจากการกลั่นกรองความคิดของ มนุษย์เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐาน (Basic need) ในการดำเนินชีวิต จึงมีบทบาทในการ สร้างสรรค์และตอบสนองความต้องการของบุคคลตามแนวทางดังกล่าวเท่านั้น ต่อมาเมื่อมนุษย์ได้ เรียนรู้และได้อยู่ร่วมกันเป็นสังคม ให้ความสำคัญกับการกินอยู่ที่ต้องการความสะดวกสบายเพิ่ม มากขึ้น จึงต้องมีการตอบสนองความต้องการดังกล่าวด้วยระบบเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่ ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของบุคคลหรือชุมชน จากเดิมที่มีวิถีชีวิตในการหาอาหารรูปแบบ ง่ายๆ พึ่งพิงปัจจัยธรรมชาติ กลายมาเป็นระบบการผลิตที่เน้นการแลกเปลี่ยนเพื่อแสวงหากำไร การค้าขาย จนเกิดเป็นวัฒนธรรมต่างๆที่ประกอบขึ้นเพื่อเสริมสร้างรูปแบบการทำงานทางเศรษฐกิจ จากนั้นมนุษย์จึงแสวงหาความจำเป็นพื้นฐานอื่นๆ เพื่อตอบสนองส่วนต่างๆของสังคม ไม่ว่าจะเป็น ครอบครั้ว ศาสนา การปกครอง การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ภาษา ฯลฯ เมื่อความเปลี่ยนแปลงดำเนิน ไปได้ระดับหนึ่ง สังคมจึงกลับมาให้ความสำคัญกับคุณธรรม ความดี ความงามและความจริงเพิ่ม มากขึ้น นั่นคือ สังคธรรม)เรื่องเดียวกัน: 36)

ดังนั้นวัฒนธรรมจะสมบูรณ์ได้จึงต้องมีแนวการดำเนินงานทางวัฒนธรรมทั้งด้านสังคมศาสตร์ ที่เรียนรู้ถึงการดำรงชีวิตแบบเดียวกันรุ่นต่อรุ่น ทางมานุษยวิทยาคือพฤติกรรมส่วนใหญ่ของสังคมและ ด้านมนุษยศาสตร์ ที่ประกอบด้วยจริยธรรม ศีลธรรมและสุนทรียศาสตร์ จึงอาจสรุปได้ว่า การศึกษา สังคมนั้นสามารถศึกษาได้หลายรูปแบบ ในมุมมองของสังคมศาสตร์จะมองถึงลักษณะวิถีชีวิตที่เป็น ระเบียบเพื่อเอาความรู้ันไปปลูกฝังสั่งสอนคนในรุ่นต่อไป แต่ในทางมนุษยศาสตร์นั้นมองพฤติกรรมที่ ก่อให้เกิดผลทางจิตใจ

คุณค่าของวัฒนธรรมมิได้เกิดขึ้นจากการที่เราปฏิบัติสืบเนื่องกันมาเท่านั้น แต่อยู่ที่คุณค่า ทางด้านจิตใจ ด้านความรู้สึกที่เรียกว่า) ”พลังศีลธรรม“ พระธรรมปิฎก, 2537: 67) เพราะวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นสิ่งที่มีความหมายทางศีลธรรมและจิตวิญญาณสำหรับคนไทยที่มีพระพุทธ ศาสนาเป็นที่ตั้ง ส่งผลกระทบถึงส่วนที่ลึกที่สุดของความรู้สึก นำไปสู่การระบุงเอกลักษณ์การรวมกลุ่ม ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในสังคม การพัฒนาหนึ่งๆจำเป็นต้องมองหลายด้าน โดยเฉพาะด้านความสัมพันธ์ของกระบวนการพัฒนากับ ”คุณค่า“ ที่แฝงอยู่ในตัวคนกับภายนอก ตัวคน

จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมดังที่ได้กล่าวมา วัฒนธรรมของพฤติกรรมที่แสวงหา เพียงการตอบสนองความต้องการพื้นฐานย่อมไม่เพียงพอจึงเกิดพฤติกรรมที่ให้ความสำคัญกับความดี ความงามเพื่อให้เกิด สุนทรีย”ย์เพิ่มมากขึ้นในวัฒนธรรมของตน พฤติกรรมที่เกิดขึ้นมีมากมายจนคน ” ในสังคมมีทางเลือกกว่าสิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดีต่อสังคมของตน คนบางกลุ่มจึงเห็นว่าวัฒนธรรมทางด้านจิตใจ เป็นสิ่งที่ดี เพราะเมื่อมีจิตใจที่ดีแล้วสิ่งแวดล้อมจะดีตามไปด้วย และเมื่อสิ่งแวดล้อมดีแล้วจะสามารถ

กลับมาสร้างจิตใจที่ติงามอีกครั้งหนึ่งได้ อย่างไรก็ตามก็ดี ความดีความงามนี้ ย่อมเกิดขึ้นได้เมื่อสังคมนั้นมีความเป็นอยู่ที่ดี ไม่ขาดแคลนแร้นแค้นแล้วเท่านั้น

ฉะนั้น การตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมจำเป็นต้องคำนึงถึงการตอบสนองในระดับของสังคม ตั้งแต่สังคมส่วนรวม ส่วนย่อยและการยอมรับในจิตใจของแต่ละบุคคลในสังคม ความเชื่อมโยงดังกล่าวมีอาจหาเส้นแบ่งมาวัดได้ว่า วัฒนธรรมใดใช้เพื่อตอบสนองความต้องการในระดับใดอย่างชัดเจน เช่น สุนทรียในด้านบทเพลงอาจให้ความบันเทิง รื่นเรใจเป็นคุณค่าหลักที่คนส่วนใหญ่ในสังคมได้ตระหนักถึง แต่ยังคงให้คุณค่าในด้านความซาบซึ้ง ตี๋มต่ำอย่างมากต่อคนบางกลุ่มหรือคณะกลุ่มนักดนตรี ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากแต่ละคนมีระดับการรับรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางดนตรีที่ไม่เท่ากันและไม่สามารถวัดออกมาเป็นตัวเลขได้ แต่สามารถประจักษ์ได้จากการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มคนว่าได้ถ่ายทอดความรู้สึกนั้นออกมาอย่างไร อย่างไรก็ตามก็ดี การที่สังคมจะอยู่ร่วมกันได้จะเป็นที่คนในสังคมจะต้องเห็นคุณค่าและความสำคัญของสิ่งต่างๆ คล้ายคลึงกัน ค่านิยมและ โลกทัศน์จึงมักมีความเกี่ยวข้องกับความแนวทางของวัฒนธรรมในสังคม ค่านิยมหนึ่งที่สังคมใดๆ มักมีร่วมกันคือ ค่านิยมความเชื่อทางศาสนา ซึ่งเชื่อว่าสังคมจะมีระเบียบก็ต่อเมื่อทุกคนยึดถือบรรทัดฐานของสังคมแบบเดียวกัน นั่นคือความดี ความงามและความจริ (ค่านิยม)ง แต่ละสังคมอาจจะให้คุณค่ากับความดี ความงามแตกต่างกัน เพราะฉะนั้น แต่ละสังคมจะมีค่านิยมที่แตกต่างกัน ค่านิยมมีผลต่อบรรทัดฐานและรูปแบบพฤติกรรมของคนในสังคมนั้น บรรทัดฐานจะแสดงออกถึงคุณค่าในสังคมที่ได้รับการปฏิบัติสืบต่อกันมา เพราะฉะนั้นหากต้องการศึกษาเกี่ยวกับบรรทัดฐานของสังคมจึงจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับเบื้องหลังค่านิยมต่างๆ เนื่องจากการแสดงถึงทัศนะและโลกทัศน์ของคนในสังคมนั้น ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ง่าย อาจกล่าวได้ว่า ค่านิยมและโลกทัศน์มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ โลกทัศน์เป็นทัศนะในการมองโลกของบุคคลและสังคมจนก่อเกิดเป็นสิ่งที่มีความค่าหนึ่ง เมื่อคุณค่าของสิ่งนั้นได้รับการยอมรับในสังคมโดยกว้างและได้รับการถ่ายทอดไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งแล้ว คุณค่านั้นจะเปลี่ยนไปเป็นค่านิยมของสังคมที่ได้รับการสืบสานและถ่ายทอดกันต่อไป อีกทั้งในยุคปัจจุบันที่มีการติดต่อสื่อสารได้สะดวกรวดเร็วและกว้างขวางขึ้น อาจทำให้ค่านิยมของคนในพื้นที่เดียวกันมีความแตกต่างกัน เนื้อหาของวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดจึงอาจถูกเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของโอกาสและเวลา

ตอนที่ 3 แนวคิดมนุษยศาสตร์กับการศึกษาเพื่อพัฒนา

การศึกษาที่แท้จริงเป็นการรวมผสานของปรัชญา ความคิด ปรัชญาการณและประสบการณ์ของผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ การพัฒนามนุษย์ด้วยการศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการพัฒนาให้ถึงขั้นวิถีของมนุษย์ อันเป็นแนวทางการศึกษาด้านของมนุษยศาสตร์ (Humanities) ที่มีจุดมุ่งหมายในการสร้างคนให้สมบูรณ์ ให้มีความเจริญงอกงามทั้งทางร่างกาย จิตใจและสติปัญญา ใ้หรือรับรู้ในศิลปวิทยาการทั้งหลาย ประกอบกับการมีรสนิยมที่ดี มีความละเอียดอ่อน เสียสละ มีคุณธรรม การศึกษาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องอาศัยศาสตร์อื่นๆ ทางศิลปศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ วรรณคดี ปรัชญา ศาสนา ศิลปะและภาษา มุ่งสร้างความสมบูรณ์ภายในบุคคลที่ถือว่าเป็นรากแก้วของการพัฒนา (ฉลองศรี พิมพ์สมพงษ์, 2544)

การพัฒนามนุษย์ในแนวทางมนุษยศาสตร์นั้น จำเป็นต้องทำความเข้าใจในคุณค่าของผลงานที่เกิดจากมนุษย์เสียก่อน คุณค่า (Values) นี้บางทีเรียกว่าค่านิยม เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในระบบการศึกษา เพราะเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจในเรื่องการวางแผนทางการศึกษานี้ แต่การเลือกสรรคุณค่าใดเพื่อปรับใช้นั้น จำเป็นต้องตัดสินใจในแนวทางของทฤษฎีคุณค่า (Axiology) ทั้งแบบที่มนุษย์แต่ละคนให้คุณค่าของความงาม ความดีและความจริงที่เข้ามากระทบจิตใจแต่ละคน การศึกษานั้นจึงมีคุณค่าในตัวเองเพราะเราได้ประเมินค่าด้วยความคิด ความรู้เฉพาะตัว อย่างไรก็ตามคุณค่าอาจเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมและกาลเทศะ ตามแต่สภาพสังคมและความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและขึ้นกับว่าใครต้องการใช้และในกรณีใด สิ่งที่เหมาะสมนำมาพิจารณาในการศึกษาวิทยาการทางมนุษยศาสตร์คือการให้ความสำคัญกับจริยศึกษาที่มีได้ศึกษาแต่เรื่องศีลธรรม (Morality) ที่เน้นการสอนให้รู้จักเพียงแต่แนวทางที่ควรปฏิบัติเท่านั้น แต่การศึกษาด้านจริยศาสตร์ควรเป็นไปเช่นเดียวกับปรัชญาคือเน้นให้เกิดคำถาม ว่าอะไรดี อะไรควร มนุษย์ควรประพฤติปฏิบัติกันอย่างไร นั่นคือการให้เกิดสำนึกได้ด้วยตนเอง โดยจะเน้นเรื่องมโนธรรม (Conscience) สามัญสำนึก (Common Sense) ซึ่งมีอาจพิสูจน์ได้ทางตรรกะ หรือการทดลองทางวิทยาศาสตร์ และปรับใช้ความรู้นั้นไปตามสภาพการณ์ที่เหมาะสมต่อไป

เครื่องมือที่มนุษย์ใช้สื่อสารเพื่อเป็นสื่อในการพัฒนาจิตใจของมนุษย์คือผลงานด้านศิลปะศาสตร์ งานด้านนี้จะต้องมีคุณค่าแห่งความงามด้านสุนทรียศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องความชื่นชมเฉพาะรสนิยมของแต่ละบุคคลที่วัดได้ยาก คุณค่าที่เกิดจากศิลปะมีทั้งคุณค่าทางศิลปะที่เกิดในตัวของผลงานเองและคุณค่าที่แสดงออกถึงชีวิตของศิลปิน ศิลปินจึงควรมุ่งไปหามหาชนเพื่อสอน รับใช้เพื่ออุดมการณ์ต่างๆ ฉะนั้นศิลปินผู้แสดงและถ่ายทอดผลงานจึงจำเป็นต้องมีความตระหนักถึงคุณค่าทางจริยธรรมที่แฝงอยู่ในผลงาน ประกอบกับความงามที่เกิดขึ้นที่กินใจผู้ฟังหรือผู้ชม ดังนั้น การศึกษา

เพื่อพัฒนาด้วยแนวทางมนุษยศาสตร์จึงมิได้มีแนวทางที่ชัดเจนตายตัว จำเป็นที่จะต้องปรับตัวไปตามความต้องการและทิศทางของสังคมวัฒนธรรมอยู่เสมอ และสิ่งที่จะเป็นสื่อในการพัฒนามนุษย์นั้นคือ ผลงานของมนุษย์ที่ได้บรรจงถ่ายทอดความคิด อารมณ์ความรู้สึก ทักษะคิด ค่านิยมของตนลงไปเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ ด้วยต้องคำนึงถึงคุณค่าของคุณธรรม จริยธรรมที่แสดงออกในผลงานที่งดงาม น่าชื่นชมนั่นเอง (ดวงกมล บางขวด, 2554)

3.1 แนวคิดทางการศึกษากับการถ่ายทอดวัฒนธรรม

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey, 1859-1952) ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่าน “วัฒนธรรมของสังคม” ที่ต้องมีความเข้าใจระหว่างคนในสังคม ถ่ายทอดประสบการณ์แนวความคิดต่างๆ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งแม้จะมีระบบการเรียนการสอนอย่างเป็นทางการในโรงเรียน แต่ต้องทำให้การศึกษานั้นเกี่ยวพันกับชีวิตครอบครัวและสังคม รวมทั้งการนำเอาประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และศิลปะที่เกี่ยวกับชีวิตร่วมด้วย อีกทั้งการศึกษายังเป็นกระบวนการทางสังคม (Education is a social process) กล่าวคือ บุคคลเป็นหน่วยย่อยของสังคมที่มีประสบการณ์แตกต่างกัน จึงมีความสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความชำนาญ วัฒนธรรมในการประพฤติปฏิบัติที่ดีให้แก่ผู้อื่นตามปรัชญาการศึกษาที่สำคัญที่ว่า “การศึกษาคือชีวิต” (Education is life) เมื่อชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การศึกษาก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังนั้นคนเราจึงต้องได้รับการศึกษาตลอดเวลาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งจะสร้างการเจริญเติบโตให้กับร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมไปพร้อมๆ กัน ความเจริญทางด้านจิตใจหรือปัญญา ช่วยให้เราคนมีความรู้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวัน รู้จักคิดในทางที่ถูก รับผิดชอบ รู้ดีชั่ว มีศีลธรรมและคุณธรรมกล่อมเกล่าจิตใจให้บริสุทธิ์

การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในสังคมและวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีการออกแบบและเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งจะเกิดขึ้นกับทั้งสมอง การกระทำและประสบการณ์ กล่าวอีกนัยยะหนึ่งก็คือ “การกระทำที่มีกระบวนการทางความคิดมาเกี่ยวข้องพร้อมกับการปฏิบัติ” (สุพัตรา ชาติบัญชาชัย, 2549: 27) การเรียนรู้ดังกล่าวเริ่มต้นที่การรับรู้จากประสาทสัมผัส (Sensation) ต่างๆ โดยมีสิ่งเร้ามาเป็นตัวกระตุ้นการรับรู้ ซึ่งอาจจะเป็นทั้งบุคคล วัตถุ หรือเหตุการณ์ ซึ่งก่อให้เกิดกระบวนการต่อเนื่อง เช่น ความประทับใจ ความพึงพอใจทางอารมณ์และนำไปสู่การมีพฤติกรรมทางร่างกายตอบสนองเกิดขึ้นได้ สิ่งเร้าที่มีประสิทธิภาพคือ มีความรุนแรงก่อให้เกิดการรับรู้ได้มาก แต่กระนั้นก็ขึ้นกับลักษณะของบุคคลผู้รับผลกระทบด้วยว่าเป็นคนที่มีความใฝ่รู้ มีระบบระเบียบทางความคิด ประสบการณ์ และเปิดใจกว้างเพื่อการเรียนรู้มากน้อยเพียงไร เพราะทำให้การรับรู้ส่งผลแตกต่างกัน เช่น หากเป็นผู้ที่ขาดทักษะด้านการสังเกตก็จะนำไปสู่การนึกคติน้อยลงส่วนผู้ที่มีประสบการณ์มาก่อนก็จะมีแนวโน้มในการรับรู้ได้ดีกว่า สามารถสร้างความสัมพันธ์ความรู้เดิมกับความรู้ใหม่และประเมิน

แยกแยะ วิเคราะห์ วิจัยสิ่งต่างๆ ได้ละเอียดลออ ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่งผลให้การนำมาประยุกต์ปฏิบัติ เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องแม่นยำ

ฉะนั้น บุคคลในสังคมเดียวกันก็อาจจะได้รับความรู้จากสถานการณ์แตกต่างกัน สุมณ อมร วิวัฒน์ (2537: 22) ได้ให้ความหมายของคำว่า “การศึกษา” ไว้ในบทความเรื่อง การถ่ายทอดและการเรียนรู้วัฒนธรรมว่า “เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นต่อไปหรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่าการสืบทอดวัฒนธรรม (Cultural Transmission)” ซึ่งความหมายนี้เหมาะสมสำหรับระบบของการศึกษานอกระบบ (Non Formal Education) และการศึกษาแบบอัยาศัย (Informal Education) แต่สำหรับการศึกษาในระบบโรงเรียนแล้ว แม้จะมีเนื้อหาสาระของวัฒนธรรมอยู่ในหลักสูตรและแบบเรียน แต่หากวิเคราะห์ดูกิจกรรมการเรียนการสอนแล้วจะเห็นได้ว่า เนื้อหาสาระของบทเรียนด้านวัฒนธรรมมีความแปลกแยกออกจากชีวิตจริงของบุคคลและชุมชน โดยที่เน้นเนื้อหาเฉพาะเนื้อหาความรู้ด้านประเพณี พิธีกรรมและการแสดงออกทางศิลปะ ซึ่งเป็น “ดอกผล” หรือ “จุดขาย” ทางวัฒนธรรมมากกว่า การเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรม ควรจะให้ความสำคัญกับเรื่องความดี ความงาม ทำให้คนไทยทุกวันนี้มีรสนิยมสูงขึ้น มีความซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรมมากขึ้นกว่าแต่ก่อน หมายความว่าให้สนใจวัฒนธรรมของไทย ให้ดูวัฒนธรรมของไทยด้วยความรู้จักวัฒนธรรมของเราให้ดียิ่งขึ้น ดังที่ พลตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (2537) เห็นว่าการที่จะให้คนไทยได้สนใจวัฒนธรรมของตนนั้น เห็นจะต้องให้การศึกษาที่ถูกที่ควร มิใช่เป็นไปตามกระแสของสังคมโลกเท่านั้น เช่นเดียวกับ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2537: 22) ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาในการถ่ายทอดวัฒนธรรมไว้ว่า

“...การศึกษาคือการถ่ายทอดวัฒนธรรม อย่่างไรก็ดี การใช้การศึกษาเป็นมรรคไปสู่ผลดังกล่าวนี้ การศึกษาจะต้องไม่เพียงแต่ให้ความรู้ ความคิดที่จะให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก แต่ต้องให้คุณธรรม ศีลธรรมเพื่อเป็นสติเหนี่ยวรั้งใจมิให้ผู้มีความรู้เอาเปรียบผู้ไม่ตี เพื่อให้มีปัญญาทั้งหลาย เข้าใจความเป็นมนุษย์ เข้าใจธรรมชาติ และรู้จักปรับตัวให้ผสมกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมทั้งกายภาพของสังคมอย่างเหมาะสม พร้อมกันนั้นก็ให้เข้าถึงศิลปะอันมนุษย์สร้างสรรค์เพื่อกลมกลืนจิตใจ ให้มีสุนทรียภาพสมกับความเป็นมนุษย์ที่เจริญแล้ว การใช้การศึกษาเพื่อสืบทอดและพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัยจึงมีรายละเอียด เนื้อหาสาระและวิธีการเป็นอันมาก...”

คำกล่าวของเอกวิทย์ ณ ถลาง สอดคล้องกับสุมน อมรวิวัฒน์ ที่อธิบายไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่บ่งบอกความเจริญของงาม ซึ่งปรากฏในวิถีชีวิตของมนุษย์ วัฒนธรรมจึงมิใช่สิ่งที่ผิดปกติและแปลกแยกออกจากวิถีชีวิต การศึกษาจึงเป็นการพัฒนาวิถีดำเนินชีวิต (สุขภาวะ) การพัฒนาวิถีดำเนินชีวิตที่ดี (คุณภาวะ) และวิถีดำเนินชีวิตที่มีแก่นสารหลักการ (อิสระภาวะ) ของมนุษย์ทั้งปวง

“...ดังนั้น การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงเป็นเสมือนเกลียวเชือก 3 เกลียวที่เกี่ยวข้องประสานกันสนิทโดยที่วัฒนธรรมเป็น *Way of Life* ศาสนาเป็น *Way of Good Life* และการศึกษาเป็น *Ways of Life Development...*”

(สุมน อมรวิวัฒน์, 2537)

วัฒนธรรมและการศึกษาด้านวัฒนธรรมจึงมิได้เกิดขึ้นในระบบโรงเรียนเท่านั้นแต่ได้เกิดขึ้นตลอดเวลาในครอบครัว ชุมชน ที่ผู้เรียนสามารถซึมซับได้มากกว่าการเรียนเฉพาะจากเนื้อหาในโรงเรียน ในหนังสือ

ในเรื่องการนำคำสอนทางศาสนามาใช้ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมนั้น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) เห็นว่าการศึกษาในปัจจุบันที่เน้นไปที่เนื้อหาสาระของวิชาเพื่อนำสังคมให้เป็นสังคมอารยะที่ไร้พรมแดนนั้น จำเป็นที่จะต้องได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง คือการพัฒนาคนด้วยการเอาศีลสมาธิ ปัญญา มาฝึกพัฒนาคนให้ก้าวไปสู่การสลายความขัดแย้ง ปลอดภัยจากการแข่งขันแย่งชิง เบียดเบียนซึ่งกันและกัน นำโลกไปสู่สันติภาพและสันติสุข เช่นเดียวกับสุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2545) ที่เห็นว่า วัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนไทยทั้งในระบบและนอกระบบที่ปรากฏในปัจจุบันต่างโน้มเอียงไปด้านการวางมุลค่าและเอียงมากขึ้นเรื่อยๆ การปฏิรูปการศึกษาจึงน่าจะหาคำตอบเสียก่อนว่า ความสมดุระหว่าง คุณค่ากับมุลค่า สำหรับสังคมไทยควรจะอยู่ ณ จุดใด ทั้งในโลกปัจจุบันและโลกอนาคต สิ่งสำคัญในการสร้างความสงบสุขและสันติให้กับสังคมคือการมีการศึกษาที่ถูกต้องโดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในระดับการปกครอง ถ้าเป็นมนุษย์จะต้องมีการกระทำด้วยใจที่สูงด้วย ไม่เพียงแต่เป็นคน แต่ต้องมีความเป็นมนุษย์ด้วย พุทธทาสภิกขุ (2530) เห็นว่าควรจะเข้าใจกันได้ทุกคนว่า โลกนี้ถูกนำไปด้วยการศึกษา ถ้าเรามีการศึกษาอย่างไร จิตใจจะเป็นเช่นนั้น โลกจะเป็นเช่นนั้น โดยไม่ต้องมีการบังคับ เพราะว่าการศึกษานั้นมันฝังลงไปใจแล้ว (กวีวงศ์, 2550)

การเปลี่ยนแปลงและเสริมสร้างวิถีคิด ทักษะคิด วิธีการจัดการใหม่คือการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน โดยพัฒนา “คน” ซึ่งเป็นศูนย์กลาง จึงต่างจากวัฒนธรรมและทัศนะเดิมที่ยึดถือตัวบุคคล ยึดถือผู้ใหญ่ ยึดถืออำนาจ ยึดถือความเจริญทางวัตถุ (มารค ตามไท, 2539) ว่า วัฒนธรรมเป็นแหล่งสำคัญของปัญญา และปัญหาเป็นต้นทุนของสังคมที่สำคัญ ประเทศที่มีวัฒนธรรมหลากหลายจะเป็นประเทศที่มีแหล่งของปัญหามากขึ้น และจะทำให้มีโอกาสแก้วิกฤตต่างๆ มากขึ้น

ดังนั้นการส่งเสริม รักษาและหวงแหนวัฒนธรรมต่างๆ ให้ชาติจะทำให้ชาติเข้มแข็งขึ้น แต่อย่างไรก็ดี การศึกษาด้านวัฒนธรรมคือการจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศและกระบวนการสั่งสม สืบทอด และอบรมสั่งสอนวัฒนธรรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึมซับรับเอาอย่างมีเหตุผล วิจรรณญาณ สามารถนำไปปฏิบัติ เสริมคุณประโยชน์ ความดีงามแก่ชีวิตอย่างต่อเนื่องยาวนาน มีความผสมผสานกลมกลืนกับวิถีชีวิตแต่ละบุคคลในชุมชน การศึกษาด้านวัฒนธรรมจึงมีลักษณะบูรณาการผสมผสานทั้งด้านปรัชญา ความคิด ความเชื่อ ศิลธรรม สุนทรียภาพ ศิลปะ พฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ การศึกษาด้านวัฒนธรรมมีลักษณะที่ยืดหยุ่น หลากหลาย แต่ต้องมีรากฐานทางวัฒนธรรมที่มั่นคง การจัดกระบวนการและกิจกรรม การศึกษาด้านวัฒนธรรมต้องเน้นที่แก่นแท้และรากเหง้าของภูมิปัญญาชุมชน ชีวิตของคนในชุมชนมากกว่าที่จะศึกษาพิธีกรรมการแสดงที่ผิวเผิน ผู้ที่รับผิดชอบในการศึกษาด้านวัฒนธรรม จึงต้องมุ่งเน้นกระบวนการปลูกฝัง บ่มเพาะ ซึมซับประสบการณ์การเรียนรู้แก่เด็กอย่างต่อเนื่อง มิใช่มุ่งผลทางธุรกิจหรือผลทางการประชาสัมพันธ์

พลตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ชี้ช่องทางที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรมในหลักสูตรการศึกษา ทุกวันนี้คือ การสอนวิชาประวัติศาสตร์ วรรณคดี และความรู้ทางศิลปะ หรือ Arts Appreciation ไปพร้อมกัน ในวิชาประวัติศาสตร์ที่เราสอนกันอยู่ทุกวันนี้ได้เน้นสอนเรื่องทางสังคมหรือในทางการเมืองมากกว่าในทางวัฒนธรรม ไม่มีใครขุดค้นขึ้นมาชี้ให้นักเรียนและนักศึกษาเห็นว่า วัฒนธรรมของไทยกับประวัติศาสตร์ของไทยนั้นกลืนกันอยู่ แทรกกันอยู่ ในด้านวรรณคดี เราสอนให้เด็กจำได้ เข้าใจ ความหมายต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ แต่ทางดานจิตใจรู้สึกว่ายังไม่มีการทำให้เด็กซาบซึ้งในวัฒนธรรมด้านวรรณคดี ถ้าเราเปลี่ยนแปลงวิธีสอนให้หนักไปทางวัฒนธรรมเช่นเดียวกับการสอนประวัติศาสตร์ เข้าใจว่ามีทางจะเสริมสร้างวัฒนธรรมได้

นอกจากนี้ ศิลธรรมและจริยศึกษา ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในวัฒนธรรม วัฒนธรรมไทยเรานั้นถือเอาความสงบ ความเรียบร้อย และความสำรวมในการแสดงกิริยาวาจาเป็นหลักใหญ่ อันเป็นอิทธิพลของศาสนาพุทธ การสอนจริยศาสตร์ว่าอะไรผิดอะไรถูก น่าจะคำนึงทางด้านคุณค่าตามที่บรรพบุรุษของเราได้เชื่อถือกันมา ปัญหาการสอนเรื่องจริยศาสตร์คือ แม้โรงเรียนสอนไปแต่ทางบ้านไม่ส่งเสริม จึงไม่ก่อให้เกิดผลที่จะให้การศึกษากลายเป็นเครื่องมือเสริมสร้างหรือถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างจริงจัง วัฒนธรรมจะเป็นสิ่งที่มีชีวิต มีพลังในตัวเอง บุคคลที่เกิดการเรียนรู้ผ่านเครื่องมือทางวัฒนธรรมจะสามารถเข้าใจวัฒนธรรมนั้นในที่สุด เพราะการศึกษาด้านวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทำความเข้าใจและฝึกปฏิบัติ ในขณะที่เดียวกันก็ได้รับความซาบซึ้งดีงามและรื่นรมย์ การศึกษาด้านวัฒนธรรมจะไม่มุ่งเน้นความเป็นชาตินิยมจนเกินไป ไม่ปลุกระดมให้ต่อต้านวัฒนธรรมสากล หากแต่เน้นการเข้าถึงสาระอันเป็นแก่นแท้ของวัฒนธรรมซึ่งเป็นคุณค่า ศักดิ์ศรีของมนุษย์ทุกชาติทุกภาษา วัฒนธรรมไม่เคยหยุดนิ่ง วัฒนธรรมมีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทั้งในทิศทางที่

เจริญและทิศทางที่เสื่อม การศึกษาด้านวัฒนธรรมจึงเป็นการสร้างรากฐานทางความคิดที่มั่นคงแก่ผู้เรียน ให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงและประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างเหมาะสม ไม่เลื่อนไหลไปตามกระแส แต่รู้เท่าทัน ปรับตัวได้ และคงความเป็นไทยอย่างศักดิ์ศรี

การศึกษาด้านวัฒนธรรมและการเสริมสร้างคุณธรรมจึงเป็นองค์คุณค่าที่สำคัญของสาระทางการศึกษาแน่นอนที่สุดว่าการศึกษาด้านวัฒนธรรมย่อมไม่แยกตัวออกจากสาระความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่องค์ประกอบเป็นสาระที่ผสมกลมกลืนกัน เกิดเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนและการสืบทอดทางวัฒนธรรมในครอบครัว และชุมชน วัฒนธรรมมีความหมายที่กว้างขวางหลากหลายเกินกว่าที่บุคคลใดจะสามารถเรียนรู้ คิดค้น สืบทอด วัฒนธรรมได้ครบถ้วน การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมจึงต้องมีการเลือกสรรตามความเหมาะสมกับสภาพของสังคม การดำเนินชีวิตตามปกติธรรมดาท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติของวิถีชีวิต ความสัมพันธ์ของวงศาคณาญาติและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน จึงเป็นบรรยากาศการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่เป็นแก่นแท้ นอกเหนือไปจากใช้สื่อเทคโนโลยีที่นำเปลือกวัฒนธรรมที่แปลกปลอมเข้ามาปะปนจนเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมขึ้น ถ้าชีวิตและปัญญาของสมาชิกชุมชนมีความมั่นคงแข็งแรง ชาวบ้านก็จะรู้จักเลือกสรร ปรับเปลี่ยน ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับชีวิตได้

สุรเชษฐ์ เวชพิทักษ์ (2546: 26) อธิบายถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมในด้านการอนุรักษ์และการประยุกต์ใช้ว่า นอกเหนือจากการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นองค์วัตถุมองเห็นจับต้องได้ เรายังต้องคำนึงถึงส่วนของวัฒนธรรมที่มองไม่เห็นคือ “คุณค่า” ของวัฒนธรรมคือเรื่องที่คุณคิดอย่างไรกับธรรมชาติกับสังคมและกับตัวเอง นอกจากนี้ยังได้เน้นถึงการรักษาบทบาทหน้าที่ (Function) ที่แท้ของวัฒนธรรมที่จะไม่ถูกนำมาบิดเบือนไปจากธรรมชาติธรรมดาที่มันเป็นเพียงเพื่อการขายและกำไร บุคคลสามารถเรียนรู้และซึมซับวัฒนธรรมได้ดี เมื่ออยู่ในบรรยากาศและกิจกรรมที่ตนมีส่วนร่วม การที่เยาวชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะมียุทธศาสตร์ที่เป็นรูปธรรม (Formal Activities) หรือไร้รูปแบบ (Non formal Activities) ก็ตาม ย่อมเป็นการเรียนรู้ที่เด็กได้สัมผัสผ่านพบเผชิญหน้าแก้ปัญหาและเข้าถึงสาระอันเป็นแก่นแท้ของกิจกรรมนั้น ชุมชนและเยาวชนต้องเป็น “ผู้ปฏิบัติทางวัฒนธรรม” มากกว่าจะเป็น “ผู้บริโภคทางวัฒนธรรม” คุณค่าทางวัฒนธรรมต้องมีลักษณะที่สมดุลทั้งในแง่คุณค่าที่ต้องอนุรักษ์และปรับเปลี่ยนให้กลมกลืนกับสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาวัฒนธรรมจึงมีความละเอียดอ่อน ลึกซึ้งลงถึงรากเหง้าของวัฒนธรรม มิฉะนั้นผู้เรียนก็จะขาดฐานความคิด ไม่สามารถวินิจฉัยได้ว่าสิ่งใดถูกต้องเหมาะสม

การที่จะรู้เท่าทันความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมนั้น จึงจำเป็นต้องศึกษาที่มาของคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เกิดจากแหล่งต้นกำเนิดวัฒนธรรม คือผู้คนและชุมชน การศึกษาในครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญกับผลผลิตที่เกิดจากวัฒนธรรม นั่นคือบทเพลงไทยสากลประเภทเพลงปลุกใจ ที่มีพื้นฐานมาจากค่านิยม ทศนคติของผู้คนในช่วงสมัยต่างๆ การศึกษาดังกล่าว มีแนวทางบางส่วน

ตามแนวคิดของ บรอนิสลอ มาลินอฟสกี (Bronislaw Malinowski, 1884-1942) ชาวออสเตรเลีย และ วิลเลียม บาสคอม (William Bascom, 1912-1981) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ผู้เชี่ยวชาญในด้าน ศิลปวัฒนธรรมจนได้เป็นกรรมการพิพิธภัณฑสถานศิลปทางมานุษยวิทยามากมาย

แนวคิดในการศึกษาทางมานุษยวิทยาของ บรอนิสลอ มาลินอฟสกี อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎี โครงสร้าง-หน้าที่นิยม (Structural-Functional Theory) ที่อาจจะมีแนวคิดต่างจากนักคิดคนอื่น อาทิเช่น อีมิล เดอร์ไคห์ม (Emile Durkheim, 1858-1917) หรือ อัลเฟรด เรดคลิฟ-บราวน์ (Alfred R.Radcliffe-Brown, 1881-1955) ไปบ้าง กล่าวคือ บรอนิสลอ มาลินอฟสกี เน้นความสำคัญของ หน้าที่ (Function) มากกว่าโครงสร้าง (Structure) เพราะได้นำเอาความคิดของทฤษฎีทางจิตวิทยา อีวานเปโตรวิช พาฟลอฟ (Pavlov, 1849-1936) เข้ามาผสมผสาน บรอนิสลอ มาลินอฟสกี เป็นผู้พัฒนาทฤษฎีทางมานุษยวิทยาที่เรียกว่า “ทฤษฎีหน้าที่นิยม” อย่างชัดเจนขึ้นมา โดยมีแนวคิดหลัก คือ วัฒนธรรมมีหน้าที่หลักในการตอบสนองความต้องการจำเป็นของปัจเจกบุคคล โดยเติบโตมาจาก ความจำเป็นในระดับพื้นฐาน ระดับสังคมและระดับจิตใจเป็นลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. วัฒนธรรมที่ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน เพื่อการดำรงชีวิตทั้งด้านร่างกายและจิตใจ (Basic and Psychological Needs) เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค การสืบพันธุ์ เป็นต้น

2. วัฒนธรรมที่ตอบสนองความต้องการร่วมกันของสมาชิกในสังคม (Instrument Needs) หมายถึง การทำงานร่วมกันของสมาชิกในสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางร่างกายและจิตใจส่วนรวม และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน เช่น การแบ่งงานกันทำ การแจกจ่ายอาหาร การผลิตสินค้าด้วยกลไกที่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการจัดตั้งองค์กรและสถาบันต่างๆ สร้างระบบ เศรษฐกิจ การแลกเปลี่ยนสินค้าของสมาชิกในสังคม การทำงานร่วมกันของสมาชิกก่อให้เกิด การจัดตั้งองค์กรและสถาบันทางสังคมต่างๆ ขึ้นเพื่อหารหาอาหารร่วมกัน การจัดตั้งระบบเศรษฐกิจ เพื่อผลิตอาหาร การแลกเปลี่ยนและการกระจายอาหารออกไปยังสมาชิก การแต่งงาน ความต้องการ ด้านการเจริญพันธุ์ก็ได้รับการตอบสนองโดยการจัดตั้งระบบครอบครัวและระบบเครือญาติ ดังนั้น สถาบันต่างๆ จึงเป็นผลการตอบสนองร่วมกันของมนุษย์ในสังคมต่อความต้องการพื้นฐานทางร่างกาย และจิตใจนั่นเอง

3. วัฒนธรรมที่ตอบสนองความมั่นคงทางจิตใจด้วยสัญลักษณ์ต่างๆ (Symbolic Needs) ความต้องการประเพณีนี้ได้รับการตอบสนองโดยการพัฒนาบรรพวิทยา ศาสนา ไสยศาสตร์ และศิลปะ บรอนิสลอ มาลินอฟสกี (Bronislaw Malinowski, 1884-1942) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ที่เป็นเช่นนี้เพราะมนุษย์สามารถสะสมประสบการณ์และความรู้ได้อย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปตัดแปลง แก้ไขสิ่งต่างๆ ในชีวิตและทำความเข้าใจธรรมชาติโดยให้ความเชื่อ พิธีกรรมและวัฒนธรรมเหล่านี้เป็น

เครื่องมือที่มีหน้าที่ในการเสริมสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและสร้างความร่วมมือของสมาชิกในสังคม และเชื่อว่าทุกสถาบันในสังคมสามารถเชื่อมโยงกันและพึ่งพาอาศัยกัน

บรอนิสลอส มาลินอฟสกี เรียกว่าวัฒนธรรมสัญลักษณ์ที่ตอบสนองความมั่นคงในจิตใจนี้ว่า “วัตถุนิยม” เป็นสิ่งที่วัฒนธรรมสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทั้ง 3 ประการพร้อมกัน หรือความต้องการประการใดประการหนึ่งเท่านั้น ไม่ว่าจะนำไปเพื่อผลทางชีววิทยาและทางจิตวิทยา ความต้องการต่างๆ นี้จะเกิดขึ้นตามสิ่งที่มนุษย์คิดว่าจำเป็น และเมื่อมีการตอบสนองในเรื่องหนึ่งแล้ว มนุษย์ย่อมมีความต้องการที่ไม่สิ้นสุด สรุปได้ว่า บรอนิสลอส มาลินอฟสกี เชื่อว่าสิ่งๆ หนึ่งจะเกิดขึ้นได้ เพื่อตอบสนองความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่ง นั่นคือต้องมีวัตถุประสงค์นั่นเอง (ยศ สันติสมบัติ (2544) งามพิศ สัตย์สงวน (2538) และสัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2551))

ฉะนั้น สิ่งที่วัฒนธรรมสามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ด้านจิตใจ ช่วยสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงภายในของสังคมนั้น ต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมส่วนย่อยที่เรียกว่า “แนวโน้มส่วนลด” (Reductionistic Tendencies) ที่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมส่วนใหญ่ซึ่ง บรอนิสลอส มาลินอฟสกี นำมาผสมกับเรื่องของอันตริวิทยา ที่ว่าด้วยทฤษฎีในกลุ่มจริยศาสตร์ที่เน้นผลของการกระทำ นั่นคือการแสดงออกที่มีผลจากของ “ตัวบท” ทางวัฒนธรรม เช่นตัวบทกฎหมาย เรื่องเล่า คติความเชื่อต่างๆ หรือแม้แต่บทเพลง ที่แม้จะเป็นสิ่งที่สำคัญมากต่อความรู้สึกในจิตใจของมนุษย์ แต่ถ้าหากปราศจากบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองที่เกี่ยวข้องแล้ว ตัวบทนั้นก็จะเป็นสิ่งที่ไม่ใช่ “ชีวิต” (The, of course, is extremely important, but without context, it remains lifeless) ซึ่งผู้ที่ศึกษาทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อจิตใจนี้จำเป็นต้องคำนึงไว้เสมอว่าเครื่องมือทางวัฒนธรรมทั้งหลายเหล่านั้น “มีชีวิตอยู่” ในสังคมชาวบ้าน ไม่ได้มีชีวิตอยู่บนเพียง “กระดาษ” เท่านั้น (อ้างถึงในศิริพร ณ กลาง, 2552)

สรุปได้ว่า บรอนิสลอส มาลินอฟสกี เชื่อว่าการวิเคราะห์สังคม จำเป็นต้องใช้วัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ เป็นหลักสำคัญในการวิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งนำไปสู่การศึกษาวัฒนธรรมโดยรวมทั้งหมด สิ่งที่มนุษย์ในสังคมเรียนรู้้นั้นมาจากสังสมประสบการณ์และรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบเพื่อนำไปตัดแปลงและแก้ไขสิ่งต่างๆ ในวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่ได้เรียนรู้้นั้นจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้มนุษย์ตอบสนองความต้องการของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับแนวคิดของ วิลเลียม บาสคอม (William Bascom, 1912-1981) นั้น ได้ให้ความสำคัญกับ “ศิลปะเกี่ยวกับถ้อยคำ” (Verbal Art) กับข้อมูลปฐะฐะที่มีสุนทรียะ เช่น นิทาน สุภาษิต คำพังเพย เพลง ปริศนา โดยไม่รวมถึงสิ่งที่อยู่ในระบบความเชื่อเหนือธรรมชาติและศิลปะการช่าง เช่น งานหล่อหรืองานปั้น วิลเลียม บาสคอม ได้นำเสนอเรื่อง Four Functions of Folklore เผยแพร่ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1954 ว่าผลงานทางศิลปะนั้นมีบทบาทหน้าที่ 4 ประการด้วยกัน กล่าวคือ สร้างสรรค์จินตนาการเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นที่มาของจารีตประเพณี พิธีกรรม

กลุ่มเกลาและขัดเกลาจิตใจของคนในสังคม และเพื่อเป็นแบบแผนแนวทางปฏิบัติตนในรูปแบบต่างๆ ที่สังคมนั้นเห็นว่าเหมาะสม

นอกจากนี้วิลเลียม บาสคอม ยังเห็นด้วยกับ บรอนิสลอส มาลินอฟสกี ที่ว่า เราควรสนใจผลงานทางวัฒนธรรมในแต่ละสังคมว่าควรใช้เล่าเมื่อไร ที่ใด และในโอกาสใด นั่นคือ ให้ความสำคัญกับบริบทโดยรอบของสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่กำลังศึกษาและยังได้ชี้แนะต่อว่าเราควรสนใจด้วยว่าใครเป็นผู้เล่า มีกลวิธีในการเล่าอย่างไร ผู้ฟังมีส่วนร่วมอย่างไร ทศนคติของผู้ฟังในแต่ละช่วงเป็นอย่างไร นั่นคือสนใจในบทบาทของ “บริบททางสังคม”

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จึงให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ของสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมในฐานะของเครื่องมือทางการศึกษาเป็นประการสำคัญ เพื่อเป้าหมายในการขัดเกลาและกลุ่มเกลาจิตใจของคนในสังคมให้เกิดสำนึกรักชาติ เพราะด้วยลักษณะวัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนไทยที่มักจะชื่นชอบความสนุกสนาน จนมีวัฒนธรรมความบันเทิงมากมายในประเทศไทยมาแต่อดีต วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสมกับสังคมไทยจึงควรจะเป็นสิ่งที่สร้างความเพลิดเพลินไปพร้อมกับการให้ความรู้ อีกทั้งยังสามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับการนำความบันเทิงเหล่านั้นไปใช้ในพิธีกรรมอย่างเป็นระบบระเบียบแบบแผน เช่น ในงานเทศกาลต่างๆ ของไทย มักจะมีการเล่นที่สนุกสนาน ประกอบการเฉลิมฉลองในพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งนอกจากจะสร้างความสนุกสนานแล้วยังอาจสร้างศรัทธาความนับถือต่อพิธีกรรมต่างๆ ที่ได้กระทำร่วมกันจนเห็นว่าประเพณีใด พฤติกรรมใดที่เหมาะสมกับสังคม ชุมชนนั้นๆ จนกลายเป็นลักษณะค่านิยม ทศนคติและเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในชุมชนสืบไป

จากแนวคิดของบรอนิสลอส มาลินอฟสกี และวิลเลียม บาสคอม มีจุดร่วมกันที่เห็นได้ชัด คือ การให้ความสำคัญกับจิตใจของคนในชุมชน เพื่อทำความเข้าใจผู้คนในชุมชนอันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาบุคคลจากภายในด้วยวิธีการต่างๆ ที่บรอนิสลอส มาลินอฟสกี เรียกว่า “วัตถุวัฒนธรรม” นอกจากนี้ทั้งสองยังให้ความสนใจในบริบทของสังคมเพื่อความเข้าใจในสิ่งที่ต้องการศึกษาอย่างถ่องแท้ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงเห็นว่า นอกจากจะศึกษาตัวบทของบทเพลงไทยสากลแล้ว จำเป็นที่จะต้องศึกษาบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองที่เกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจถึงแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ ถ่ายทอด และวิธีการเผยแพร่ อันจะทำให้เข้าใจถึงบรรทัดฐานของสังคมที่บทเพลงเหล่านั้นได้รับความนิยม และถึงการแสวงหาแนวทางในการส่งเสริมให้นำเนื้อหาอันทรงคุณค่าจากบทเพลงเหล่านั้นมาใช้ในยุคสมัยต่อมาได้เป็นอย่างดี และวัตถุวัฒนธรรมนี้เองมีคุณสมบัติเป็นสัญลักษณ์ที่เมื่อบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของสังคมแล้ว จำเป็นต้องทำความเข้าใจในระบบสัญลักษณ์นี้เช่นกันทุกคน เพราะในการศึกษาวัฒนธรรมนั้น สิ่งหนึ่งที่จะขาดมิได้คือ การศึกษาสัญลักษณ์ (Systemic Needs) ซึ่งในที่นี้คือบทเพลง วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้เชิงสัญลักษณ์นี้ คือการก่อให้เกิดความเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์ ที่มีการสะสมประสบการณ์และจัดเรียงความรู้

อย่างเป็นระบบ จากนั้นจึงนำมาดัดแปลงใช้ในชีวิต โดยสัญลักษณ์นั้นแสดงบทบาทเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสติปัญญา สังคม อารมณ์และจิตใจ เพื่อเชื่อมโยงสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมซึ่งกันและกัน

การศึกษาเรื่องปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น จำเป็นต้องพิจารณาตั้งแต่ระดับจุลภาคเป็นแนวทางในการแสดงให้เห็นถึงวิธีการที่บุคคลสร้างตนเอง ออกไปสู่สังคมที่แตกต่าง นักทฤษฎีที่สำคัญได้แก่ จอร์จ เฮอร์เบิร์ต มีด (George Herbert Mead, 1893-1931) ระบุว่าสิ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์คือ กลไกทางความคิดที่ทำให้มนุษย์รู้จักวางแผน ปรับพฤติกรรมให้เข้ากับสถานการณ์และเป้าหมาย รู้จักสื่อสารโดยใช้สัญลักษณ์ต่างๆ และสัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุดคือ “ภาษา” ซึ่ง จอร์จ เฮอร์เบิร์ต มีด ให้ความหมายของสัญลักษณ์ไว้ว่า “เป็นวิธีการที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติและบริบททางสังคม ถ้าไม่มีสัญลักษณ์ มนุษย์ก็มีปฏิสัมพันธ์กันไม่ได้” และเมื่อมนุษย์รู้จักตีความสัญลักษณ์เพื่อประโยชน์ในการโต้ตอบระหว่างกันแล้ว ก็จะหันมามองความเป็นตัวตนของตนเองและผู้อื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์เป็นการกระทำโต้ตอบกันโดยอาศัยกระบวนการทางความคิด (Mental Process) ความหมายและสัญลักษณ์ มนุษย์ให้ความหมายกับการเป็นตัวตน (Self) ฉะนั้นการพัฒนาสำนึกในการให้ความเป็นตัวตน (Consciousness of Self) จึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อเป็นพื้นฐานของกระบวนการคิด การกระทำ และสร้างสังคม เพราะหากบุคคลไม่รู้จักตัวตนแล้ว ก็ไม่สามารถตอบสนองและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2551: 158)

การกระทำระหว่างกันทางสัญลักษณ์นี้มีการถ่ายทอดความคิดต่อกันด้วย แตกต่างจากการกระทำระหว่างกันทางพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกเท่านั้น นักคิดด้านปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ที่สำคัญอีกคนหนึ่งคือ เฮอร์เบิร์ต บลูมเมอร์ (Herbert Blumer: 1900-1978) ที่ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจสังคมจาก “ภายใน” หมายถึงจากความรู้สึกนึกคิดของคนที่มีการกระทำโต้ตอบกันโดยพฤติกรรมการรวมหมู่เกิดขึ้นได้ 2 ระยะ คือในช่วงเวลาปกติ เช่น ในการเรียนการสอนในชั้นเรียนหรือแบบไม่ปกติที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมหมู่ โดยมีสถานการณ์ที่มีความเฉพาะเกิดขึ้น กล่าวคือ เมื่อมีเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความตระหนัก บุคคลในสังคมจะเกิดอารมณ์ร่วมเกี่ยวกับเหตุการณ์นั้นทำให้ปัจเจกมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์และมีจุดสนใจร่วมกัน เกิดเป็นปฏิสัมพันธ์ต่อกัน พฤติกรรมที่แสดงออกจึงเป็นไปแบบพากันไปทั้งกลุ่ม ซึ่งอาจจะมีแรงกระตุ้น ปลุกเร้า แพร่ระบาดเข้าไปในสังคมไปสู่พฤติกรรมที่แสดงออกแบบมวลชนทั้งที่อาจจะไม่กล้าแสดงออกเพียงคนเดียวแต่เดิม ก่อให้เกิดเป็นพฤติกรรมกลุ่มในที่สุด แต่อย่างไรก็ดี แม้ว่าพฤติกรรมกลุ่มจะเกิดขึ้นเมื่อมีสถานการณ์เฉพาะก็ตาม แต่การให้ความหมายของสัญลักษณ์ในช่วงระยะเวลาปกติก็มีความสำคัญเพื่อคนในสังคมเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เข้าใจกันและกันได้ง่ายขึ้น ความหมายของสัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นมีความเป็นพลวัตสามารถเปลี่ยนแปลงความหมายไปได้ตามสถานการณ์ต่างๆ “จอร์จ เฮอร์เบิร์ต มีด มองที่กระบวนการภายในของปัจเจกที่ก่อให้เกิดการกระทำขึ้น” โดยการตีความ (Interpret) ก่อให้เกิด

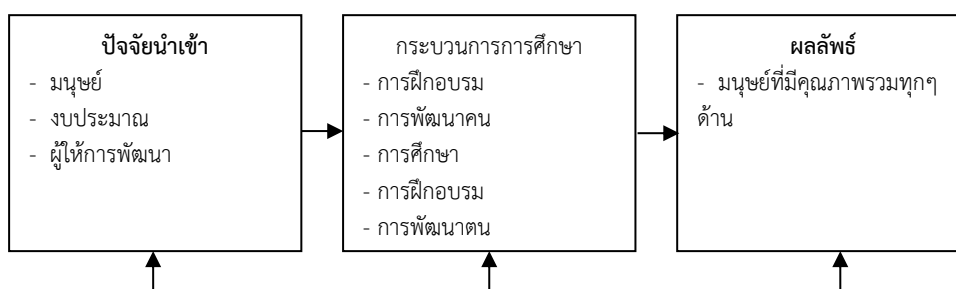
ความหมายขึ้นได้หลายนัยยะ ทั้งการเดา (Quest) บริบท สถานการณ์บุคลิกของปัจเจกประสบการณ์ และความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ

“ภาษา” ที่ใช้ในบทร้องเพลงสุนทรภรณ์ถือว่าเป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่ต้องสร้างความหมายให้เข้าใจร่วมกันในสังคม เพราะเป้าหมายของการประพันธ์ คือ การปลุกฝังขัดเกลาจิตใจของคนในสังคม ให้เกิดการพัฒนาและสร้างสรรค์แนวทางในการปฏิบัติตนเพื่อให้ดำเนินแนวทางดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์

แนวคิดเรื่องการพัฒนาคนุษย์นี้ บางครั้งใช้ร่วมกับคำว่า“ทรัพยากรมนุษย์” และกล่าวถึงแนวทางการพัฒนาว่ามี 2 แนวทาง คือ **แนวอนุรักษ์นิยม** ซึ่งเป็นการพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้มีความรู้ควบคู่กับคุณธรรม และ **แนวเสรีนิยม** แนวนี้จะมุ่งพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้มีประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติมากกว่าจะรู้ทางทฤษฎี โดยมีแนวทางการพัฒนาตามแนวคิดของเดวิด อีสตัน (David Easton, 1965) ซึ่งกล่าวว่าต้องดำเนินไปตามองค์ประกอบหลักของระบบคือ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์ และผลย้อนกลับ ปัจจัยดังกล่าวอธิบายเพิ่มเติมได้ว่า **ปัจจัยนำเข้า** ได้แก่ มนุษย์ที่ต้องพัฒนา และมีปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ เช่น งบประมาณ วิทยาการ **กระบวนการ** คือ กระบวนการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ วิธีในการศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนาตนเอง ส่วน**ผลลัพธ์** หมายถึง ทรัพยากรมนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาแล้ว มีความรู้ความสามารถ มีคุณภาพ และมีคุณภาพด้านอื่นๆ ด้วย ดังปรากฏตามแผนภูมิ ต่อไปนี้ (สุจิตรา สุคนธ์ทรัพย์, 2540)

ภาพที่ 1 การพัฒนามนุษย์

ผลย้อนกลับ

(ที่มา: สุจิตรา สุคนธ์ทรัพย์, 2540: 26-27)

ในทัศนะของพระธรรมปิฎกได้ชี้ให้เห็นว่า “การพัฒนามนุษย์” จะเป็นไปด้วยดีนั้นจะต้องอยู่บนฐานคิดสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก ความเชื่อซึ่งต้องเชื่อมั่นว่าธรรมชาติของมนุษย์ต้องฝึกฝนพัฒนาได้ และมีวิสัยแห่งการพัฒนาได้อย่างสูงสุด โดยดึงเอาศักยภาพที่มีอยู่ในตัวมนุษย์แต่ละคนออกมาพัฒนาให้งอกงามเต็มที่ และใช้ให้ได้ผลที่สุดอีกประการหนึ่ง คือ การทำให้บุคคลแต่ละคนรู้จักตนเอง เพราะก่อนที่จะพัฒนาตนเองนั้น บุคคลนั้นต้องรู้จักตัวตนของเขาเสียก่อน ว่ามีรากฐานเป็นอย่างไร มีพื้นฐานแค่ไหน และมีความถนัดด้านใด ควรเพิ่ม ลด ขัดเกลา หรือ ฝึกฝนในด้านใดเป็นพิเศษ การรู้จักตนเองนั้นจะนำไปสู่ความมั่นใจในตัวเองว่าจะทำอะไร อย่างไร โดยไม่ใช่ความหลงตนว่าเก่ง ดีเลิศ การพัฒนาตนในฐานะ “การพัฒนามนุษย์” นั้นควรพัฒนาผ่านกระบวนการศึกษาใน 4 ด้าน คือ พัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา โดย

1. **การพัฒนากาย** คือ พัฒนาร่างกายให้แข็งแรง มีสุขภาพดี ปราศจากโรคภัย ตลอดถึงการมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องดีงาม

2. **การพัฒนาศีล** คือ การไม่ก่อการเบียดเบียน ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น หรือสังคม ในทำนองกลับกัน ต้องประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้อื่นหรือสังคมการมีระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี การประกอบอาชีพสุจริตด้วยความขยันหมั่นเพียร อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาศีลคือการให้มีวาจาชอบ การกระทำชอบ และเลี้ยงชีพชอบ

3. **การพัฒนาจิต** คือ การฝึกอบรมเสริมสร้างจิตใจ ให้พร้อมสมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติ 3 ด้าน คือ

คุณภาพจิต คือ การเป็นผู้มีคุณธรรม มีจิตใจดีงาม มีเมตตากรุณา มีน้ำใจโอบอ้อมอารี กตัญญูรู้คุณค่าแห่งการกระทำของผู้อื่น

สมรรถภาพจิต หรือความสามารถของจิต เช่น ความมีสติดี มีวิริยะ ความเพียร พยายาม สู้งาน มีขันติ ความอดทน และทนทาน มีสมาธิ จิตใจแน่วแน่ มีสัจจะ และเด็ดเดี่ยวต่อความมุ่งหมาย เป็นความเข้มแข็งของจิตใจ

สุขภาพจิต คือ มีจิตที่มีสุขภาพดี มีจิตใจที่เป็นสุข สดชื่นร่าเริง เบิกบาน

4. **การพัฒนาปัญญา** คือ การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในหลายระดับ คือ

4.1 ปัญญาที่เกิดจากการแสวงหาความรู้ ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ โดยรู้จักเลือกรับ คัดจัดสรร กลั่นกรอง และประมวลข้อมูลที่ต้องเป็นจริง

4.2 ปัญญาที่เกิดจากการคิดวินิจฉัย วิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบและสืบสาวหาเหตุปัจจัย ซึ่งจะต้องกระทำอย่างบริสุทธิ์ใจ ไม่ถูกครอบงำ

4.3 ปัญญาที่รู้และเข้าใจถึงสาระแห่งความเป็นไปของโลก และชีวิต รู้ทางเสื่อม ทางเจริญ และเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รู้วิธีแก้ไขปัญหา และสร้างสรรค์ความสำเร็จที่ทำให้พัฒนาตน พัฒนาชีวิตและสังคมให้เจริญดีงามยิ่งขึ้นไป กล่าวได้ว่าเป็นปัญญาที่โยงความรู้ ความคิด แต่ละด้าน

รวมเข้าหากันให้เกิดภาพรวมที่ชัดเจน หรือปรับปรุงแต่ความรู้ ความคิดใหม่ (พระธรรมปิฎก [ป.อ.ปยุตฺโต], 2541 ก.: 98-109)

แม้ว่ารัฐบาลจะนำแนวคิดการพัฒนามนุษย์ให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาทั้งหลายมาบรรจุไว้ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และสืบเนื่องมาจนถึง แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 แต่ประเทศไทยก็ยังคงมีปัญหาดังกล่าวมากมายท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางของกระแสโลก อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งยังพบว่าประชาชนย่อหย่อนทางศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ตลอดจนคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เสื่อมถอยลง กับช่วงดังกล่าวนี้ เป็นช่วงที่มีการโหยหาคนดีมีคุณธรรม โดยเฉพาะ “จริยธรรมของผู้นำ” ดังนั้น แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 และ ฉบับที่ 11 จึงยังคงอัญเชิญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางพัฒนาแบบบูรณาการ โดยยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เพื่อการพัฒนาคุณภาพอันนำไปสู่สังคมแห่งศีลธรรมและฐานความรู้ อีกทั้งยังได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนในยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์แรกของแผน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้เกิดภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัย ตลอดจนการเสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้มีคุณภาพแข็งแรงทั้งกายและใจและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ และการเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข มุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมบนฐานของความมีเหตุผล ดำรงชีวิตอย่างมีนัยยะทั้งในระดับครอบครัว และชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

จากการนำเสนอ “แนวคิดและรูปแบบของ การพัฒนาที่สอดคล้องกับสังคมไทย” คือ การพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 และ 11 การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแบบสังคมไทย และ การพัฒนามนุษย์ อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาทั้ง 3 ประเภทนี้ มีลักษณะร่วม และสอดคล้องกัน กล่าวคือเป็นการพัฒนาที่มุ่ง “การพัฒนาคน” เป็นประการสำคัญ ด้วยตระหนักรู้ว่า “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาทั้งปวง และเมื่อคนได้รับการพัฒนาแล้วจะไปพัฒนาสังคมให้เข้มแข็งสืบเนื่องกันไปโดยมี คุณงามความดี หรือ คุณธรรมจริยธรรม เป็น “เครื่องมือ” ของการกล่อมเกลาพัฒนา อันเข้มข้นนี้ และด้วยคุณลักษณะที่ดีของเครื่องมือนี้เองจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

โดยสรุป มนุษยศาสตร์เป็นศาสตร์พื้นฐานใน 3 กลุ่มหลักที่แนบแน่นกับวิถีชีวิตของมนุษย์และประกอบด้วยแขนงวิชาต่างๆ อีกหลายหมวดวิชา เช่น ศิลปะ วรรณคดี ภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศาสนา ปรัชญา โบราณคดี เป็นต้น แขนงวิชาย่อยในกลุ่มมนุษยศาสตร์นี้ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติจัดอยู่ใน “สาขาปรัชญา” กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์อาจกล่าวเป็นเชิงสรุปได้ว่า เป็นศาสตร์ที่มุ่งศึกษามนุษย์ในด้านความรู้สึกริเริ่มหรือคุณค่าของประสบการณ์มนุษย์การแสวงหาความรู้ในเชิง

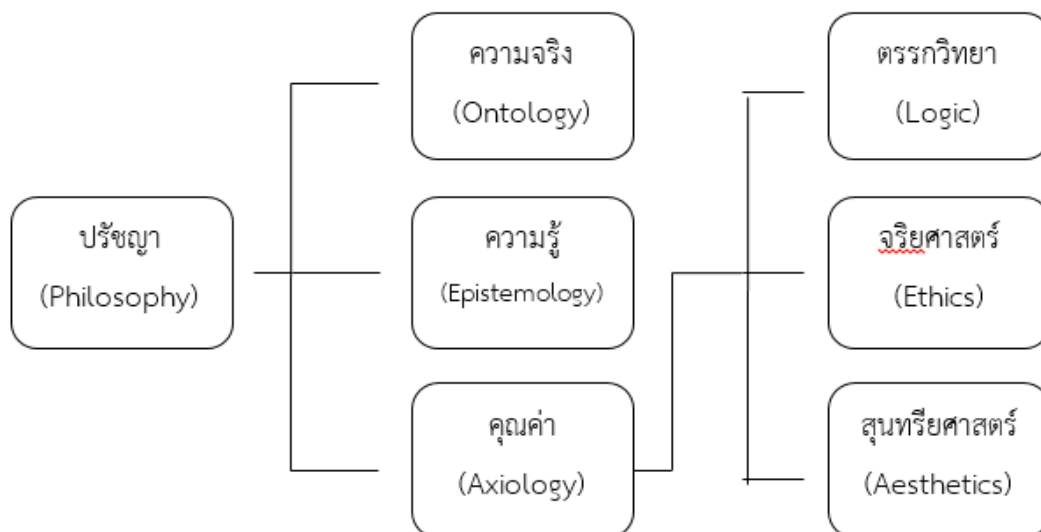
มนุษยศาสตร์ก็เพื่อชีวิตที่มีคุณค่าและการสร้างสรรค์สิ่งดีงามเพื่อสังคม และหัวใจในการพัฒนาทั้งปวงจะต้องเริ่มต้นที่การพัฒนามนุษย์เป็นอันดับแรกเพื่อเป็นฐานการพัฒนาทุกสิ่งอื่นๆ การพัฒนาคนจะต้องพัฒนาทั้งภายนอกคือกายและภายในอันได้แก่จิตใจจึงจะถือว่าเป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีคุณค่า

แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีคุณค่า (Axiology) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 นิยาม คุณค่า ว่า “เป็นสิ่งที่มีความหมายหรือสิ่งที่มีมูลค่างานค่าแพง” แต่พจนานุกรมฉบับมติชนให้ความหมายว่า “คุณสมบัติที่เป็นประโยชน์ของสิ่งนั้นๆ” สำหรับพจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายว่า “คุณสมบัติที่ได้จากการประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ความงามเป็นค่าทางศิลปะ ความดีเป็นค่าทางจริยธรรม”

ทฤษฎีที่ว่าด้วยคุณค่า หรือคุณวิทยาหรืออรรถวิทยา มีความสำคัญในการศึกษาด้านความคิด ความรู้สึกของมนุษย์ที่แสดงออกเป็นวัตถุหรือการกระทำ มีบทบาทในการค้นหาคุณค่าของมนุษย์และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์สิ่งทั้งปวง (พระทักษิณคณาธิการ, 2544) ผ่านผลงานรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานด้านศิลปะ วรรณกรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์หรือดุริยางค์ศิลป์ ความเชื่อทางศาสนา ศีลธรรม คุณธรรม ความดีความงาม หลักการและเหตุผลในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ และ คุณวิทยานี้เอง ที่ทำให้ปรัชญาแยกออกจากหลักความจริงทางวิทยาศาสตร์ เพราะเป็นการศึกษาคุณค่าทางจิตใจด้วยความพึงพอใจและความนิยมชมชอบส่วนบุคคลประกอบด้วยทัศนคติในการตัดสินใจเพื่อประเมินค่าศิลปะนั้นมากกว่าแสวงหาความจริงที่เห็นเป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์เท่านั้น

คุณวิทยา (Axiology) เป็นหนึ่งในปรัชญาทั่วไป (Philosophy) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาความจริง (Ontology) ความรู้ (Epistemology) และความงาม (Aesthetic) โดยในปรัชญาเรื่องความงามนี้มีแนวทางในการศึกษาด้วยกัน 3 ประการ คือด้านตรรกวิทยา ด้านจริยศาสตร์และด้านสุนทรียศาสตร์ดังนี้ (มโน พิสุทธิรัตนานนท์, 2546) (ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์, มปป)

ศาสตร์ทั้งสามที่กล่าวมานี้มีความเกี่ยวข้องกันในการที่จะใช้เป็นหลักในการตีความ ประเมินค่าและแสดงความหมาย กล่าวคือ การศึกษาคุณวิทยาเป็นการค้นหาคุณค่าโดยอาศัยเครื่องมือคือ ตรรกวิทยา ที่ว่าด้วยการใช้เหตุผลให้รู้จักความจริง ความถูกต้องตามครรลองเพราะเชื่อว่าความจริงเป็นสิ่งที่ดีและนำมาซึ่งความสุขอย่างเหมาะสม ส่วนจริยศาสตร์เป็นเรื่องของการแสดงออกทางการประพฤติปฏิบัติตน อันเกิดจากการประเมินค่าด้วยเหตุผลและตัดสินคุณค่าพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวกับความดี ความถูกต้อง และในส่วนที่เกี่ยวกับความงามอันเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างจริยธรรมอย่างมีเหตุผลคือการให้คุณค่ากับอารมณ์ ความรู้สึกและความหมายของชีวิตได้แก่แนวทางด้านสุนทรียศาสตร์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ตรรกศาสตร์ (Logic)

ตรรกศาสตร์ มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Logos ที่แปลว่า ความคิด อริสโตเติล ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งศาสตร์ที่ว่าด้วยเหตุผลนี้ กล่าวถึงตรรกศาสตร์ว่า เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความคิดและการตรรกะตรอง การคิดหาเหตุผล มีขอบข่ายถึงการแสวงหาเหตุผล ความถูกต้อง ความเป็นจริง ความสมเหตุสมผลและวิธีการเพื่อแสวงหาความจริง การแสวงหาความจริงดังกล่าวมีด้วยกัน 2 วิธี (ศรีณัย วงศ์คำจัน, ม.ป.ป.: 169) คือ

1. การอ้างเหตุผลแบบนิรนัย (Deductive) เป็นการนำเอาความเชื่อหนึ่งไปสนับสนุนอีกความเชื่อหนึ่ง ที่มีความเชื่อเดิมเป็นหลักแล้วจึงนำอีกความรู้หนึ่งที่ค้นพบเข้าประกอบ จากนั้นจึงสรุปผลโดยการอ้างเหตุผลจากความรู้เดิมส่วนรวมไปสู่ความรู้จริงย่อยแล้วนำไปสู่ข้อสรุป ส่วนใหญ่ใช้ในงานวิจัยเชิงปริมาณ

2. การอ้างเหตุผลแบบอุปนัย (Inductive) เป็นการอ้างเหตุผลจากประสบการณ์ ประสบาสสัมผัส ดังนั้นการที่เรากล่าวว่สิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นจริงก็เพราะเราเคยประสบพบมา จะยึดเอาความจริงจากส่วนย่อยไปสร้งความจริงส่วนรวม ใ้มากในงานวิจัยเชิงคุณภาพ

กล่าวโดยสรุป ตรรกศาสตร์คือปรัชญาที่ว่าด้วยการคิดไ้ตรงอย่างมีเหตุผล และยังสนใจในกระบวนการคิดในการให้เหตุผลของบุคคล ซึ่งจะนำไปสู่ข้อสรุปว่า ท้ายที่สุดนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นมีสาเหตุจากอะไร ดำเนินไปอย่างไรและกำลังจะเกิดอะไรขึ้นไ้ด้วยการคาดการณ์อย่างมีเหตุผลประกอบ

4.2 จริยศาสตร์

จริยศาสตร์มีรากมาจากภาษาสันสกฤต 2 คำคือ จริย และ ศาสตร์ มีความหมายตามตัวอักษรว่า “วิชาว่าด้วยความประพฤติ หรือศาสตร์แห่งความประพฤติหรือสิ่งที่ควรประพฤติ” มาจากภาษาอังกฤษว่า Ethics มาจากภาษาละตินว่า Ethos หมายถึงอุปนิสัยหรือหลักแห่งพฤติกรรม และมาจากภาษากรีกว่า Ethike (Custom and Character) หมายถึงศาสตร์แห่งคุณลักษณะ (Science of Character) และคำที่มีความหมายใกล้เคียงคือ Moral (Custom and Manner) หมายถึงระเบียบแบบแผนหรือข้อปฏิบัติ คำว่า “จริยศาสตร์” กินความหมายกว้างทั้งด้านหลักการและวิธีการในเป้าหมายเดียวกันคือแสวงหาจุดสูงสุดของชีวิต (ดวงกลม บางขวด, 2554: 68)

นอกจากนี้นักจริยศาสตร์ยังได้ศึกษาเรื่องหน้าที่ซึ่งให้เห้เห็นว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีหน้าที่ แต่ละคนจะต้องมีความรับผิดชอบของตนเอง จริยศาสตร์จะสอนให้คนรู้จักหน้าที่ของตนและการทำหน้าที่นั้นอย่างสมบูรณ์ไปพร้อมกับการแสวงหาอุดมการณ์สูงสุดของชีวิตคือ **ความดี** โดยตนเองต้องสามารถบอกได้ว่สิ่งใดควรทำหรือไม่ควร เช่นอุดมการณ์ของลูกเสือที่ว่ เสียชีพอย่างเสียสัตย์ ดังนั้นมนุษย์ทุกคนจึงควรมีอุดมการณ์และดำเนินแนวทางของตนไปตามอุดมการณ์นั้น การกำหนดอุดมการณ์ดังกล่าวหมายถึงการทำความดีอันสูงสุดที่ตนได้วางเป้าหมายไว้ ให้เหมาะสมกับหน้าที่ที่พึงกระทำก่อนหรือหน้าที่ที่เฉพาะที่สำคัญกว่า เช่นเมื่อมีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลายอย่างในขณะเดียวกัน การเลือกทำหน้าที่ที่สำคัญกว่า มีคุณค่าสูงกว่าเป็นสิ่งที่ถือว่เป็นการทำความดีสูงสุด (ดวงกลม บางขวด, 2554: 68-69)

ครุณย์ วงศ์คำจันทร์ (ม.ป.ป.: 172 - 175) กล่าวว่า จริยศาสตร์ประกอบไปด้วยศีลธรรม ที่มีความจำเป็นอย่างมากในการเอื้ออำนวยแก่มนุษย์ในการดำรงชีวิตในสังคม มนุษย์คนใดถ้าขาดศีลธรรมแล้วจะไม่มีความเป็นมนุษย์เหลืออยู่ เช่นเดียวกับกับสังคมที่ขาดศีลธรรมก็ไม่สามารถดำรง อยู่ได้ จริยศาสตร์จึงเป็นหลักที่มนุษย์ควรยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อความเจริญรุ่งเรืองและความสงบสุขของมนุษย์ทุกคนและสังคมโดยส่วนรวม

นอกจากนั้น จริยศาสตร์ยังสอนให้มนุษย์รู้จักคุณค่าที่แท้จริงอันจะกระตุ้นให้มนุษย์รู้ความสามารถในการสร้างสรรค์ชีวิตของตนเองและผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ด้วยมโนธรรมและความรู้จากประสบการณ์เรื่องราวต่างๆที่ผ่านเข้ามา แนะนำแนวทางในการปฏิบัติให้เกิดความสุขทั้งกายและใจ ด้วยพื้นฐานทางจิตวิทยาของจริยศาสตร์ที่ควรพิจารณาคือ เจตนา แรงจูงใจ นิสัยที่เกิดขึ้นซ้ำๆ จนไม่จำเป็นต้องพยายามหรือตั้งใจให้เกิดลักษณะต่างๆ จนกลายเป็นอุปนิสัยถาวรในจิตใจไปตามสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ทั้งหมดนี้จะเป็นเครื่องชี้แนะให้มนุษย์รู้จักวางตนในสังคมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งในสังคม เพื่อสังคมที่รุ่งเรืองและสงบสุข (ดวงกมล บางขวด, 2554: 69)

ความหมายของสิ่งที่เป็นจริยธรรมนั้น มีด้วยกันหลายคำ มีความหมายแตกต่างกันไป เช่น คำว่า “จริยธรรม” “ศีลธรรม” และ โดยคำว่า “คุณธรรม” หากจะแปลความหมายตรงตัวคำว่า “คุณธรรม” แต่หากจะแปลโดยความหมายอย่างกว้างนั้น ตามหลักภาษา จะแปลว่า สิ่งซึ่งทรงไว้ซึ่งคุณงามความดี “ศีลธรรม” ย่อมรวมถึงจริยธรรมและศีลธรรมไว้ด้วย ส่วนคำว่า “ศีล” นั้น เป็นคำที่นำมาใช้ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น คือการดำรงไว้ซึ่งความปกติ ไม่เอาเปรียบตนเอง และไม่เอาเปรียบผู้อื่น ส่วนคำว่า “จริยธรรม” นั้น เป็นการให้ความหมายทางปรัชญาที่มีได้ระบุว่าเป็นศาสนาใดศาสนาหนึ่งเท่านั้น เพราะเป็นหลักปฏิบัติแห่งความดีซึ่งมีในศาสนาอื่นด้วย ซึ่งมีการใช้คำในภาษาอังกฤษต่างกัน กล่าวคือ คำว่า “ศีลธรรม” ใช้ว่า “Moral” คือความดีที่เกิดขึ้นในจิตใจ ส่วน “จริยธรรม” ใช้คำว่า “Ethics” คือความดีที่เกิดขึ้นภายในใจและแสดงออกมาในการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งหากจะเปรียบเทียบกับศีลธรรมคือข้อพึงปฏิบัติแล้วนั้น จริยธรรมจะแสดงความหมายได้มากกว่า เพราะได้กำกับในการลงมือประพฤติปฏิบัติด้วย เช่น หากดูในศีลข้อ 1 ที่ว่า ห้ามฆ่าสัตว์ ไม่เอาเปรียบชีวิตของคนอื่น หากเป็นสมัยปัจจุบันก็คือ ทำอย่างไรไม่ให้เกิดความเอาเปรียบกัน คนในสังคมปัจจุบันแม้ว่าจะประพฤติปฏิบัติตามศีลทุกข้ออย่างเคร่งครัด แต่ยังคงหลงลืมไปว่า แท้ที่จริงแล้วศีลธรรมแต่ละข้อมีจุดประสงค์เป้าหมายอย่างไร การพัฒนาประเทศโดยให้ศีลธรรมเป็นเครื่องกำกับในกาลปัจจุบันนั้นควรจะนำธรรมะหรือจริยธรรมข้อใดมาปรับประยุกต์ใช้บ้าง

กล่าวโดยสรุปคือ จริยศาสตร์ เป็นศาสตร์แห่งความดีแต่อาจจะไม่ใช้ความถูกต้อง โดยจะสร้างหลัก กฎเกณฑ์แห่งความถูกต้องและผิดแปลก บอกถึงสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ มีจุดมุ่งหมายให้ตนเองเป็นผู้ตัดสินความดี รู้จักธรรมแห่งความดี บุคคลควรอาศัยหลักธรรมเหล่านี้ในการปฏิบัติตน จุดมุ่งหมายที่สำคัญของจริยศาสตร์คือเพื่อให้มนุษย์รู้จักการดำรงชีวิตให้อยู่รอดในสังคม มีความสมัครสมานสามัคคี รักใคร่ปรองดอง เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน การกระทำต่างๆต้องทำไปเพื่อความดีและความถูกต้อง เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของหมู่คณะและความเจริญของสังคมนั้นๆ (ทักษิณคณาธิการ, 2544)

4.3 สุนทรียศาสตร์

4.3.1 ความหมายของสุนทรียศาสตร์ สุนทรียศาสตร์เป็นสิ่งที่ศิลปินแสดงออกมาพร้อมกับผลงานศิลปะ สามารถสัมผัสด้วยประสาทสัมผัสทางกายและด้วยความรู้สึกร่วมของจิตใจ อันก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน สุขสบายใจแก่ผู้ที่ได้สัมผัสกับงานนั้น ในอดีตนั้นความงามเกิดจากการเลียนแบบมากกว่าการจะสร้างสรรค์จากจินตนาการของตนเอง เพลโตเชื่อว่าศิลปินจะแสดงออกถึงความงามได้จากการรับรู้ทางประสาทสัมผัสถึงธรรมชาติอันงดงาม ความสมบูรณ์ได้สัดส่วนของงานศิลปะเป็นความงามในอุดมคติที่สังคมต้องการ ความงามสามารถถ่ายทอดออกมาทางวัตถุด้วยความเคารพศรัทธาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในอดีตนั้น งานศิลปะมีไว้เพื่อบูชาพระผู้เป็นเจ้า และเกิดความก้าวหน้ามากขึ้นเรื่อยๆ ในการที่จะทำให้ศิลปะตอบสนองความต้องการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ดังนั้นความงามจึงเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับจิตในการสื่อความหมายในจิตที่แท้จริงออกมาผ่านทางวัตถุ ความงามในงานต่างๆเกิดขึ้นและคงอยู่ในตัวของมันเอง ในบางครั้งความดีกับความงามอาจจะไม่ปรากฏขึ้นพร้อมกันในงานศิลปะหนึ่งๆ ผู้ชมจำต้องรับรู้ความงามด้วยปัญญาญาณ (Intuition) ของตนเอง โดยสร้างจินตนาการอิสระเพื่อรับรู้และสัมผัสความงามเหล่านั้นที่แต่ละคนจะแตกต่างกัน

สุนทรียศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับปรัชญาศิลปะในแง่ที่ใช้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะ โดยทั่วไปได้หลายสาขา ไม่ว่าจะเป็นประวัตศิลปะ วิจารณ์ศิลปะ ทฤษฎีศิลปะ จิตวิทยาศิลปะ สังคมศาสตร์ศิลปะซึ่งเป็นข้อมูลทางด้านศิลปะทั้งสิ้น ส่วนสุดท้ายคือปรัชญาศิลปะ โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของสุนทรียศาสตร์ ใช้ในการตีความด้วยระบบปรัชญาบริสุทธิ์ มีส่วนประกอบด้วยกัน 3 ส่วนคือ ความงาม ความแปลกหูแปลกตาและความน่าทึ่ง งานศิลปะต่างๆ ที่เกิดขึ้นมานั้น เกิดจากการสร้างสรรค์ ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ อีกทั้งยังต้องแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ สามารถสื่อถึงผู้รับสารได้ไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม (อำนาจ เย็นสบาย, 2520)

การที่บุคคลจะรู้จักคุณค่าของความงามได้นั้น เกิดจากอุปนิสัยส่วนตัวที่ได้รับการอบรมสั่งสอน การรับรู้นี้เรียกว่า รส (Taste) หรือสุนทรียรส การรู้จักคุณค่าดังกล่าวจึงแทรกซึมอยู่ในมนุษยภาวะของทุกคน ที่แต่ละคนมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะอัตวิสัยของแต่ละคน เป็นการรับรู้โดยผัสสะ (Sensation) และในระดับที่สูงขึ้น คือการใช้ปัญญาในการสร้างสุนทรียภาพใช้สัจธรรมซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์และการเรียนรู้มาก่อนเป็นลักษณะสัมพันธ์กับ “หัวใจสร้างสุขได้” ส่วนใหญ่เห็นชอบเหมือนกันมีแนวโน้มว่าจะเป็นเอกภาพและมีมาตรฐานในช่วงเวลาหนึ่งหรือระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามการรับรู้ศิลปะต้องผ่านผัสสะแล้วใช้จินตนาการเรียบเรียงเป็นสุนทรียธาตุ (Aesthetic Element) ประดับแต่งโดยจินตภาพหรือมโนทัศน์ (Image, Concept) เพื่อให้เกิดพฤติกรรมในการคิดความเข้าใจในตุลยภาพและเอกภาพ ใช้ทั้งความรู้สึกร่วมและการหาความหมายของงานศิลปะเป็นการ

พัฒนาสุนทรียะภายในบุคคลด้วยความชื่นชมและเห็นคุณค่าแห่งความเข้าอกเข้าใจกัน (มโน พิสุทธิรัตนานนท์, 2546: 60)

โดยสรุปปรัชญาศิลปะเป็นส่วนหนึ่งของสุนทรียศาสตร์ที่ตีความโดยใช้ปรัชญาบริสุทธิ์คือพิจารณาที่เกิดขึ้นจากความงามของวัตถุนั้นเพียงอย่างเดียว ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการตัดสินและความหมายตามประสบการณ์ของผู้ชม ไม่มีหลักการและเหตุผลในการตีความ ให้ความงามที่ได้เป็นปรัชญาส่วนหนึ่งที่สัมพันธ์ระหว่างความงามกับความจริง เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ มีนักปรัชญาอีกกลุ่มหนึ่งกลับเห็นความสำคัญในการให้ความงามจากรสนิยมของผู้เสพงานศิลปะนั้น สร้างสุนทรียภาพต่อวัตถุต่างๆ ด้วยมาตรฐานที่ตั้งขึ้นเองจากประสบการณ์ และชื่นชมความงามนั้นอย่างเห็นคุณค่า แต่ในช่วงหลังได้เกิดปรากฏการณ์การวิพากษ์งานศิลปะที่แยกกันระหว่างผลิตซ้ำงานศิลปะเพื่อประโยชน์ทางการค้าและงานศิลปะที่มีความหมายมาก โดยเสนอกฎการเรียนรู้สุนทรียศาสตร์ใหม่เรียกว่า Postmodern Aesthetics ว่างานศิลปะจะไม่ใช้สิ่งที่อยู่ในชีวิตประจำวัน เป็นนามธรรมคลุมเครือ ต้องตีความเพื่อให้เข้าใจความหมาย และแยกออกจากการสร้างศิลปวัฒนธรรมเพื่อการค้า การสร้างสรรค์ที่ทำการพาณิชย์ศิลป์ที่ผูกพันกับการค้าการตลาด ไม่ถือว่าเป็นศิลปะ แต่ถือว่าเป็นสิ่งที่สร้างความบันเทิง ความเพลิดเพลินเท่านั้น

4.3.2 ประเภทของสุนทรียศาสตร์

สุนทรียศาสตร์ มี 2 ประเภท คือ (ดวงกมล บางขวด, 2554: 70)

1. **ประเภทอัตนัยนิยม (Subjectivism)** หรืออัตวิสัยของความงาม เห็นว่าสุนทรียธาตุไม่ได้เกิดขึ้นเอง มนุษย์เป็นผู้กำหนดขึ้นด้วยความพึงพอใจของแต่ละบุคคล สุนทรียภาพจึงไม่มีรูปแบบตายตัว ดังหลักการของพวกโสเฟิสต์ในสมัยกรีกโบราณที่ว่า “Man is the measure of all things” (คนเป็นมาตรฐานวัดทุกสิ่ง)

ริชาร์ดส์ กล่าวว่าหน้าที่ของการสอนหรือชี้แจงศิลปะคือหน้าที่โดยตรงของวิทยาศาสตร์ แต่หน้าที่หลักของศิลปะคือทำให้เกิดความสุขต่อสุขภาพจิตของผู้รับประสบการณ์สุนทรียศาสตร์ เพราะฉะนั้น ศิลปะคือการสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับชมงานศิลปะที่ถูกต้องตามกาลและเทศะ ไม่มีรูปแบบตายตัว ขึ้นกับความต้องการและความชื่นชมของผู้รับชม ชันตายานา (George Santayana) เห็นว่าอัตนัยของศิลปะอยู่ที่จิตวิทยาของศิลปิน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้ชม จนมีคำกล่าวว่า “The feeling of beauty objectified” ในขณะที่ ออร์เตกา (Ortega Y. Gasset) เห็นว่า สุนทรียธาตุเป็นเรื่องเหนือธรรมชาติตามประสบการณ์ของแต่ละคน ลิปส์ (Theodore Lipps) และ ลี (Vernon Lee) ได้นำเสนอทฤษฎีแทรกความรู้สึก (อ้างถึงในจรรยา โกมูทรัตนนนท์, 2539: 5) (Theory of Empathy) ที่ว่าสุนทรียธาตุเกิดจากศิลปินและผู้ชมซึ่งอาจจะมีความคิดเห็นที่เหมือนกันมากน้อยต่างกันตามแต่ประสบการณ์ของแต่ละคน นอกจากนี้ มโนพิสุทธิรัตนานนท์ (2546) เสนอว่า การให้ทรศนะเกี่ยวกับความงามเป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนดขึ้นเอง

คุณค่าของความงามไม่ได้อยู่ในตัวศิลปะนั้น ซึ่งขึ้นกับความใส่ใจ (Interestingness) และความแปลกใจ (Strangeness) ขึ้นอยู่กับจิตที่ผู้ชมให้คุณค่าความงามกับศิลปะนั้น

2. ปรนัยนิยม (Objectivism) หรือภววิสัยของความงาม เห็นว่าสุนทรียธาตุเป็นสิ่งที่ตายตัวแน่นอน ไม่ได้ขึ้นกับความคิดเห็นของมนุษย์ ที่มนุษย์แต่ละคนมีความเห็นต่อศิลปะที่แตกต่างกันก็เพราะว่ายังตัดสินได้เกิดการผิดพลาด การตัดสินที่ไม่เหมือนกันของคนทั่วไป อาจจะไม่มียิ่งใดถูกล้วนผิดพลาดทั้งสิ้น เพลโตเห็นว่าศิลปินจะมีความเข้าใจในมาตรฐานของความงามได้เป็นอย่างดีหากแต่การแสดงผลงานอาจจะไม่สามารถสื่อสิ่งที่ต้องการออกมาได้ทั้งหมดแต่ก็จะใกล้เคียงจากความงามที่เป็นมาตรฐานอยู่มาก ส่วนอริสโตเติลเห็นว่าความงามอยู่ที่ความกลมกลืนกันของสิ่งต่างๆ เมื่อสิ่งที่มีความสมดุลถูกถ่ายทอดออกมาทำให้ผู้ชมเกิดความผ่อนคลายและมีความสุข ในขณะที่เฮเกิลให้ความสำคัญกับจิตสัมพันธ์ หากผู้ใดได้รับการฝึกจิตแล้วย่อมสามารถเข้าถึงความงามของสิ่งต่างๆ ได้เป็นอย่างดี (ดวงกมล บางชวด, 2554: 74)

การแบ่งประเภทของสุนทรียศาสตร์มีด้วยกันหลายรูปแบบ ไม่มีลักษณะตายตัว ขึ้นกับความชื่นชมของผู้ชม เช่น มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2546) ได้แบ่งสุนทรียศาสตร์ออกเป็น 2 ลักษณะคือ สุนทรียศาสตร์ในฐานะที่เป็นหลักเกณฑ์เป็นการใช้วิธีการทางตรรกวิทยาและวิธีการวิพากษ์ที่ใช้เหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific method) มีข้อสรุปที่ชัดเจน และสุนทรียศาสตร์ที่ไม่เป็นหลักเกณฑ์ คือสุนทรียศาสตร์ที่วัดด้วยเรื่องคุณค่า (Value) มีลักษณะเป็นนามธรรม สนใจในเรื่องของความงาม ความไพเราะ ความรื่นรมย์ประทับใจ ความสะเทือนใจ เกี่ยวข้องกับสุนทรียทรรศนะ (Aesthetic Attitude) และเกี่ยวข้องกับสุนทรียรสหรือรสนิยม โดยอาศัยประสบการณ์ทางสุนทรียะ (Aesthetic Experience) ในการรับรู้ วิวินิจฉัยและตีค่าความงามโดยธรรมชาติของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน ไม่สามารถหาข้อสรุปหลักเกณฑ์ตายตัวได้ แต่อย่างไรก็ดี สุนทรียศาสตร์ทุกประเภทก่อให้เกิดความสุขแก่จิตใจ การแปลความหมายของศิลปะจากผู้สร้างสรรค์และผู้ชมอาจต่างกันตามแต่ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

โดยสรุปสุนทรียศาสตร์มีทั้งลักษณะที่เป็นอัตนัยนิยมเนื่องจากเชื่อว่าความงามเป็นเรื่องของการตีความส่วนบุคคลซึ่งย่อมมีความเห็นต่างกันได้และปรนัยนิยมโดยเชื่อว่าความงามย่อมมีมาตรฐานบางอย่างซึ่งศิลปินเป็นผู้เข้าใจได้ อย่างไรก็ตามขึ้นชื่อว่าเป็นศิลปะแล้วย่อมสร้างความสุขให้แก่จิตใจมนุษย์ได้

4.3.3 สุนทรียประสบการณ์ การได้รับประสบการณ์ทางสุนทรียะ สามารถทำได้หลากหลายรูปแบบ มีองค์ประกอบด้วยกันหลายประการ ได้แก่ ความรู้สึกในประสาทสัมผัส (Sensation) อารมณ์ (Mood) ความหมาย (Meaning) ความรู้สึก (Feeling) และในตัวบุคคล (Self) การรับประสบการณ์สุนทรียะมีคุณลักษณะที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น สภาวะปกติทางผัสสะ คือการรับรู้โดยประสาทสัมผัสทั้ง 5 แต่การรับประสบการณ์สุนทรียะจะต้องเป็นอิสระจากสิ่งกีดขวางและ

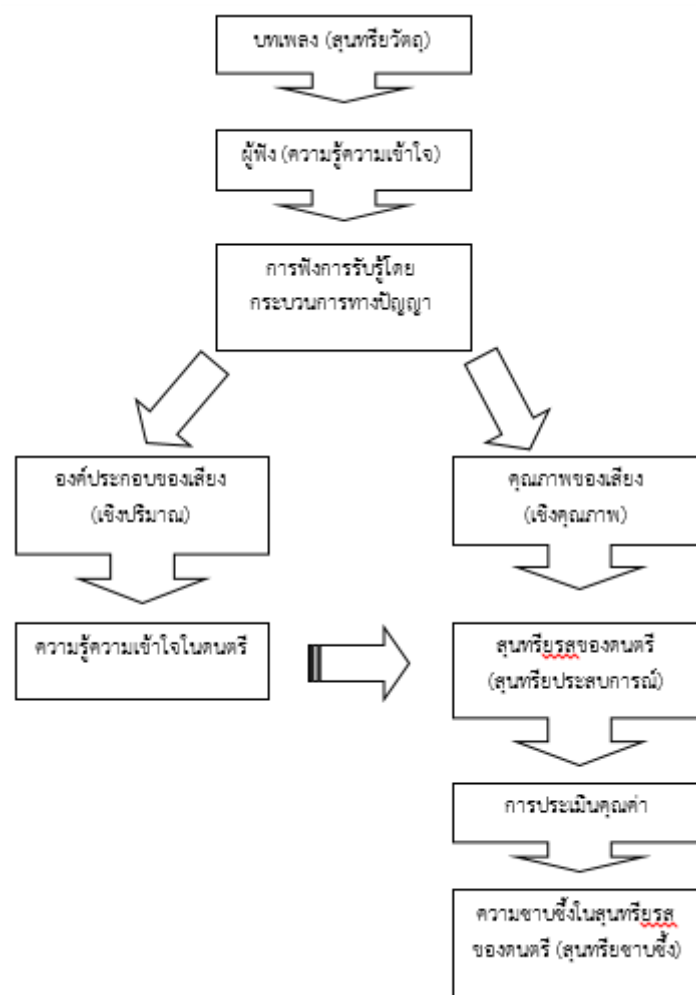
ความกังวลใดๆทั้งสิ้น การสัมผัสประสบการณ์เพื่อให้ซาบซึ้งถึงสุนทรียะจากประสบการณ์การเสพศิลปะเพียงครั้งเดียวก็เกิดขึ้นได้ยากเช่นกัน ต้องใช้ระยะเวลาในการสร้างสุนทรียะขึ้นภายในใจซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการมีอารมณ์ร่วมการชื่นชมศิลปะนั้น และสิ่งสำคัญคือการถ่ายทอดประสบการณ์นั้นให้กับผู้อื่น คุณค่าทางสุนทรียะที่เกิดจากงานศิลปะนั้นจะมั่นคงและยาวนานยิ่งขึ้น

อีกองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้เกิดสุนทรียะคือความซาบซึ้งในดนตรี โดยณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2550) ได้กล่าวถึง การก่อเกิดสุนทรียะทางดนตรีได้นั้น จำเป็นจะต้องเกิดความซาบซึ้งในดนตรีเสียก่อน ความซาบซึ้งในดนตรีแต่ละประเภท หรือแต่ละบทเพลงนั้นของแต่ละคนนั้นย่อมไม่เท่ากัน การวัดหรือประเมินความรู้สึกดังกล่าวนี้เป็นเรื่องยาก แต่ละคนต้องรู้สึกด้วยจิตใจของตนเอง ดนตรีที่จะทำให้คนซาบซึ้งได้ อาจเป็นสุนทรียวัตถุ และดนตรีที่อาจทำให้คนมีความชื่นชอบได้แต่ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้ซาบซึ้งนั้นเป็นเพียงศิลปะวัตถุเท่านั้น ดนตรีที่ทำให้เกิดสุนทรียะนั้นเป็นดนตรีที่ดีตามแนวทางที่ปฏิบัติสืบเนื่องกันมา แต่อย่างไรก็ดี ผู้ที่จะตัดสินว่าดนตรีที่ได้รับฟังนั้นมีคุณค่ามากน้อยเพียงใดก็ขึ้นกับผู้ฟังนั่นเอง ความซาบซึ้งมีด้วยกันหลายระดับ ความซาบซึ้งสามารถพัฒนาได้โดยผู้ฟังต้องทำความเข้าใจกับโครงสร้างของดนตรีและมีประสบการณ์ในการฟังเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อีกทั้งผู้ฟังต้องมี “สุนทรียะทางโสตศิลป์”(เรื่องเดียวกัน: 276) นั่นคือ ประสบการณ์ในการฟัง นั่นเอง

สุนทรียวัตถุในทางดนตรีได้แก่บทเพลง หรือดนตรีที่มีการประพันธ์อย่างมีโครงสร้างรูปแบบ เนื้อหา จังหวะ ทำนอง ฯลฯ อย่างมีระเบียบแบบแผน มีทฤษฎีรองรับ มีประวัติยาวนาน แต่คุณค่าที่เกิดต่อผู้ฟังนั้น จำเป็นต้องให้ผู้ฟังเป็นผู้ตัดสิน ผู้ฟังที่จะฟังดนตรีได้ซาบซึ้งนั้นต้องมีความซาบซึ้งหรือความเข้าใจดนตรีได้ดีพอในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะบทเพลงสากลคลาสสิก องค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการก่อเกิดสุนทรียวัตถุคือประสบการณ์ฟังของผู้ฟังดนตรีนั่นเอง ซึ่งสามารถแยกได้เป็นกระบวนการฟังเชิงปริมาณและกระบวนการฟังเชิงคุณภาพ การฟังดนตรีเชิงปริมาณคือการเปรียบเทียบลักษณะบางประการกับเพลงอื่นๆ ที่ได้ฟังมาแล้ว ว่าตรงตามแบบแผนหรือไม่ มีลักษณะเด่นอย่างไรโดยมิได้อาความรู้สึกเป็นพื้นฐาน เช่นการเรียนรู้รูปแบบ คีตลักษณ์ เทคนิคการประพันธ์และลักษณะของบทเพลง ซึ่งสามารถได้รับการพัฒนาโดยการฝึกฝน แต่ในการฟังเชิงคุณภาพนั้นเป็นการฟังที่ใช้ความรู้สึกตอบสนองการฟังต่อสิ่งที่ได้ยินเท่านั้น ไม่ได้ประเมินคุณค่าของเพลงด้วยเนื้อหาหรือเปรียบเทียบกับเพลงใด การสัมผัสได้ถึงความงามลึกซึ้งของดนตรีนี้ ก่อให้เกิดความรู้สึกถึงสุนทรียรสในจิตใจอันเนื่องมาจากการสัมผัสสุนทรียวัตถุ ซึ่งเรียกว่า “สุนทรียประสบการณ์” สิ่งสำคัญอีกข้อหนึ่งของการฟังดนตรีในเชิงคุณภาพคือการใช้ปัญญา ซึ่งไม่เป็นแต่การใช้อารมณ์ในการฟังเท่านั้น การฟังยังต้องมีสมาธิครบถ้วนเพื่อให้ตลอดเวลาที่ฟังได้สัมผัสกับความรู้สึกถึงดนตรี และได้รับความซาบซึ้งอย่างเต็มที่

จากที่กล่าวมา ดนตรีที่ควรค่าแก่การนิยมจึงเป็นดนตรีที่มีพลังในตัวเองผู้สร้างสรรค์สามารถใช้ดนตรีในการปลุกกระดมให้คนอื่นอีกเพิ่ม หรือชักจูงผู้ที่หลงผิดกลับมาอยู่ในศีลธรรมอันดี ดนตรีประเภทนี้เป็นดนตรีบริสุทธิ์ ควรค่าแก่การยกย่อง

ภาพที่ 2 แสดงกระบวนการของความซาบซึ้งในสุนทรีย์รสของดนตรี

(ที่มา: อนุรักษ์ สุทนต์, 2554: 363)

4.3.4 ดนตรีกับสุนทรีย์ศาสตร์

ดนตรีเป็นงานศิลป์แขนงหนึ่งที่น่าทึ่งนอกเหนือจากจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณกรรมที่มนุษย์ได้รับอิทธิพลจากธรรมชาติ มนุษย์จำเป็นต้องเลียนแบบธรรมชาติเพื่อความอยู่รอดและตอบสนองความต้องการของมนุษย์โดยตรง เริ่มต้นการสร้างสรรคดีนตรีด้วยการใช้วัสดุธรรมชาติในการสร้างเครื่องดนตรีทั้ง ดีด สี ตี และเป่า ถึงแม้ว่าศิลปะจะไม่ใช่อะไรที่มีความสำคัญในการ

ดำรงชีวิตเช่นที่กล่าวมา แต่ศิลปะเป็นส่วนเติมเต็มให้ชีวิตมีความงดงามมากขึ้น นั่นคือดนตรี ศิลปะการแสดง วรรณกรรมและศิลปะอื่นๆที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ดังเช่นที่ เจตนา นาควัชระ (เจตนา นาควัชระ, 2546) กล่าวว่า “ศิลปะจะส่องทางให้แก่กัน” หมายความว่า งานศิลปะทุกชนิดที่สร้างสรรค์ ล้วนมีความเกี่ยวเนื่องกัน เพราะศิลปะมีต้นกำเนิดมาจากเรื่องราวในชีวิต เพียงแต่มีลักษณะการถ่ายทอดที่แตกต่างกัน ดนตรีมีความสัมพันธ์กับบทเพลง บทกวีและศิลปะการแสดงที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ แต่การแสดงดนตรีในบางลักษณะสามารถอยู่ได้ด้วยตัวของดนตรีเอง ไม่จำเป็นต้องผสมผสานกลมกลืนกับการแสดงของศิลปะแบบอื่นๆ

ตอนที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์

5.1 ความหมายของอุดมการณ์ (Ideology)

โดยทั่วไปแล้ว “อุดมการณ์” หมายถึง กระบวนความคิดที่มีการจัดระบบแล้ว ไม่ว่าจะเป็ นค่านิยมหรือทัศนคติต่างๆ ซึ่งการจัดระบบกระบวนความคิดเหล่านี้ อาจเป็นไปอย่างหลวมๆ หรือเข้มข้นก็ได้ หากแต่เป็นการแฝงเอาไว้ซึ่งความต้องการของผู้มีอำนาจที่นำเสนออุดมการณ์ ที่อาจเกี่ยวเนื่องกับระบบการเมืองการปกครอง หรือประวัติศาสตร์รวมทั้งจะได้รับการเผยแพร่ผ่านกระบวน การสื่อสารในรูปแบบต่างๆ กัน เพื่อก่อให้เกิดเสถียรภาพและอำนาจของผู้นำเสนออุดมการณ์นั้นๆ แต่ทั้งนี้อุดมการณ์หนึ่งๆ อาจจะถูกขังอยู่ได้เพียงชั่วคราว ขณะที่อีกอุดมการณ์หนึ่งอาจคงทนถาวร หรืออุดมการณ์หนึ่งอาจได้รับการคัดค้านอย่างหนัก แต่อีกอุดมการณ์หนึ่งอาจได้รับการยอมรับในทันที (Lull, J., 1995: 6-8)

สตอเรย์ (Storey, J.1997:2-6 อ้างถึงใน (นวลวรรณ ดาระสวัสดิ์, 2544)) ให้ความเห็นว่า “อุดมการณ์” อาจมีความหมายได้ในหลายลักษณะ ขึ้นกับการอธิบายปรากฏการณ์ที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งในที่นี้เขาได้หยิบยกคำอธิบาย “อุดมการณ์” เอาไว้ทั้งสิ้น 5 ลักษณะด้วยกัน คือ

ลักษณะแรก “อุดมการณ์” อาจหมายถึงความคิดที่เป็นกระบวนระบบที่เขียนขึ้น หรือจัดทำขึ้นโดยกลุ่มบุคคลใดกลุ่มบุคคลหนึ่ง เพื่อจุดประสงค์ใดๆ อาทิ “อุดมการณ์วิชาชีพ” (Professional Ideology) ก็หมายถึง แนวคิดที่นำเสนอวิธีการปฏิบัติตัวสำหรับกลุ่มวิชาชีพใดๆ ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ลักษณะที่สอง “อุดมการณ์” อาจมีความหมายในเชิงแอบแฝง บิดเบือน และปิดบัง กล่าวคือ เป็นการสร้างเนื้อหาทางวัฒนธรรม หรือแนวทางปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “จิตสำนึกเทียม” (False Consciousness) ที่ผู้มีอำนาจในสังคม พยายามถ่ายโอนลงสู่จิตสำนึกของผู้ด้อยอำนาจ เพื่อให้ปฏิบัติตาม อาทิ อุดมการณ์ทุนนิยม ที่แท้จริงแล้ว เป็นการปิดบังความจริงที่ว่า ผู้มีอำนาจ

แสวงผลประโยชน์และกดขี่ผู้ด้อยอำนาจ ตามแนวความคิดของ Karl Marx ที่ว่าชนชั้นปกครอง (Ruling Class : Dominant) พยายามสร้างจิตสำนึกเทียม สร้างความต้องการเทียมภายใต้ “อุดมการณ์ทุนนิยม” ขึ้นในสังคม เพื่อให้ชนชั้นกรรมาชีพ (Proletariat Class : Subordinate) หลงใหลอยากได้ เพื่อจะได้ทำงานหนักๆ ให้กับกลุ่มนายทุนแลกกับสิ่งที่ต้องการ อาทิ การทำงานหนัก เพื่อจะได้หาเงินไปมีรูปแบบการพักผ่อนที่หรูหรา

ลักษณะที่สาม “อุดมการณ์” ยังคงมีความหมายที่ใกล้เคียงกับความหมายที่สอง หากแต่เน้นหนักในเรื่องรูปแบบอุดมการณ์ (Ideological Form) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เนื้อหาที่ปรากฏในวาทกรรมของสังคม/วัฒนธรรมหนึ่งๆ อาทิ นิยาย, เพลงป๊อป, ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ ฯลฯ อันเป็นการผลิตซ้ำภาพตัวแทน (Representation) ของอุดมการณ์ หรือภาพความเป็นไปของโลก (Image of the World) ในวัฒนธรรมหนึ่งๆ ดังที่ Bertolt Brecht (*On Theatre: แปล 1978 : 150-51*) นักเขียนบทละครชาวเยอรมันให้ความเห็นว่า

“ไม่ว่าดีหรือเลว บทละครก็มักจะปรากฏภาพความเป็นไปของโลกอยู่ในนั้น โดยไม่มีละครหรือการแสดงใดๆ ที่ไม่มีการสะท้อนภาพ หรือแทรกความคิด และภาพความเป็นไปของโลกให้กับผู้ชมละคร...ศิลปะไม่เคยปรากฏขึ้นโดยที่ไม่มีผลลัพธ์ติดตามมา”

ขณะที่ S.Hall (1994) ให้ความเห็นว่า

“ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มสังคมถูกสร้างขึ้นมา โดยผูกอยู่กับลักษณะของการเมืองของการให้สัญลักษณ์ (Politic of Signification) อันเป็นความพยายามที่จะดึงผู้อ่านให้มามองเห็นภาพความเป็นไปของโลก”

ลักษณะที่สี่ ของ “อุดมการณ์” เป็นคำจำกัดความที่ได้รับอิทธิพลมาจากทศวรรษ 1970 และต้นทศวรรษที่ 1980 คือพัฒนามาจากแนวคิดของนักคิดสายมาร์กซิสชาวฝรั่งเศสชื่อหลุยส์ อัลธูเซอร์ (Louis Althusser) ที่มองว่าอุดมการณ์ไม่ใช่กระบวนของความคิด (Body of Idea) หากแต่เป็นการปฏิบัติในเชิงรูปธรรม (Material Practice) กล่าวคือ อุดมการณ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในชีวิตประจำวันของบุคคล อาจผ่านทางความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี ที่ล้วนผูกอยู่ด้วยลำดับชั้นทางสังคม (Social Order: ซึ่งแบ่งด้วยปัจจัยด้านความร่ำรวย, สถานภาพและอำนาจ) อาทิ อุดมการณ์ของการพักผ่อนประจำปีเพื่อเป็นการลวงให้กลุ่มผู้ด้อยอำนาจในสังคม ได้คิดว่าตัวเองหาเงินมาเพื่อมี

รูปแบบการพักผ่อนที่ดีแล้วก็กลับมาทำงานถูกกดขี่ ถูกเอาเปรียบจากระบบนายทุนอีกหนเป็นวัฏจักร หมุนเวียนกันไปไม่จบสิ้น

นอกจากนี้ L.Althusser เสนอว่า อุดมการณ์มิใช่ “ตัวความคิด” (idea) หรือแม้แต่ “ชุดความคิด” (set of idea) หากทว่า อุดมการณ์เป็นปฏิบัติการที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน (ideological practice) เฉพาะในแง่มุมแรกนี้ก็จะเห็นได้ว่า Althusser ได้พลิกมุมมองอุดมการณ์ในฐานะที่เป็น “ผลผลิต” มาเป็น “อุดมการณ์ในฐานะที่เป็นกระบวนการ” ฉะนั้น เมื่อเวลาวิเคราะห์อุดมการณ์ตามทัศนะของ Althusser จากผลผลิตของสื่อมวลชน จึงจะวิเคราะห์จาก “ตัวบทเช่นภาพยนตร์” อย่างเดียวไม่ได้ หากทว่าต้องวิเคราะห์ “การปฏิบัติการที่นำเอาหนังมาฉายให้คนดู” ประกอบด้วย

จากคำนิยามของอุดมการณ์ที่ว่า อุดมการณ์ก็คือปฏิบัติการต่างๆ ที่มีมิติเชิงอุดมการณ์แฝงฝังอยู่ เป็นปฏิบัติการที่ดำเนินการอยู่ในชีวิตประจำวันของเรา เช่น การขับรถไปตามท้องถนน อ่านหนังสือพิมพ์ ฟังเพลง ดูหนัง เล่นอินเทอร์เน็ต ฯลฯ และความสำคัญของอุดมการณ์จึงมีได้อยู่ที่ระดับ “ตัวบท” เท่านั้น หากทว่า Althusser ได้เน้นว่า การปฏิบัติงานของอุดมการณ์มีจุดเน้นหนักอยู่ที่ “การสถาปนาตัวตน” (interpellation of self) ของคนที่อยู่ในปฏิบัติการอุดมการณ์นั้น (เช่น คนที่กำลังดูหนัง ซึ่งหมายความว่า Althusser เบนความสนใจจาก “ตัวอุดมการณ์” มาที่ “ตัวคนที่ถูกอุดมการณ์ทำงาน” ผลของการทำงานของปฏิบัติการเชิงอุดมการณ์ดังกล่าวก็จะผูกเชื่อม “ตัวตน” เข้ากับโครงสร้างของสังคมที่มีความแตกกร้าว (ทั้งจากทางชนชั้น เพศ วัย ฯลฯ) ให้อยู่กับสังคมแบบที่เป็นอยู่นั้นต่อไป ดังนั้น **หน้าที่หลักของอุดมการณ์**จึงเป็นการผลิตซ้ำสืบทอดโครงสร้างสังคม (ที่มีความขัดแย้ง) ให้ดำรงคงอยู่ต่อไปได้

ปัจจุบันได้มีการแปลงแนวคิดของ Althusser ให้เข้าใจง่ายขึ้นได้ว่า อุดมการณ์ในทัศนะของ Althusser นั้นมิใช่เป็น “ตัวความคิด” (idea) หากทว่าเป็น “วิธีการคิด/ระบบคิด” ซึ่งหากเทียบกับคอมพิวเตอร์แล้วอุดมการณ์จะมีชื่อ “ตัวไฟล์” แต่ละไฟล์ หากทว่าจะเป็น “ตัว software” (ซึ่งมิได้มีตัวเนื้อหา หากแต่มีกระบวนการทำงาน) และหากสังคมสามารถ “สถาปนาตัวตน” ของผู้คน ซึ่งหมายความว่าสามารถติดตั้งระบบวิธีคิดได้สำเร็จแล้ว สังคมก็จะสามารถดำเนินต่อไปได้

ลักษณะสุดท้าย เป็นแนวความคิดของนักทฤษฎีสายวัฒนธรรมศึกษา Roland Barthes ชาวฝรั่งเศสที่ย้ำว่า อุดมการณ์เป็นมายาคติ (Myth) ที่ฝังรากลึกไปถึงความคิดระดับจิตสำนึก รวมทั้งเป็นปริณามของการช่วงชิงการครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ ที่มีทั้งฝ่ายยอมรับ/ต่อต้าน จนอาจจะมีการสร้างความหมายใหม่ให้เกิดขึ้นก็ได้เช่นกัน

จากความหมายทั้งหมดที่อ้างถึงข้างต้นของคำว่า “อุดมการณ์” จึงพอสรุปได้ว่า ความคิดที่เป็นกระบวนการ และถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มผู้มีอำนาจเพื่อใช้ในการควบคุม ดูแล กลุ่มผู้ด้อยอำนาจให้เชื่อฟังและปฏิบัติตามนั้นเป็นกระบวนการความคิดที่ฝังตัวอยู่ในวาทกรรมรูปแบบต่างๆ กระทั่งกลายเป็นมายาคติ ที่อิงกับความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีของแต่ละสังคม

เธอร์บอร์น (อ้างถึงใน พรเพ็ญ ศาสตรียาภรณ์ (2552) ได้ให้ทัศนะว่า อุดมการณ์หมายถึง ความจริงเชิงประจักษ์ และเป็นบรรทัดฐานที่สูงส่งเป็นสิ่งที่กำหนด พฤติกรรมของมนุษย์ อุดมการณ์ ส่วนมากจะเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ที่สามารถเกี่ยวข้องกับสิ่งปกติหรือสิ่งที่ซับซ้อนก็ได้ และสามารถเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เป็นเรื่องที่ผิดปกติวิสัย หรือเรื่องที่เป็นประสบการณ์ปกติประจำวันก็ได้ทั้งสิ้น มากไปกว่านั้น เธอร์บอร์น เสนอว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับอุดมการณ์ของกลุ่มบุคคล แต่ละกลุ่ม หรือชนชั้นแต่ละชนชั้น และเสนอว่า อุดมการณ์มีกระบวนการทำงานโดยการจัดการ หรือ การกำหนดความเชื่อต่างๆ ในชีวิตประจำวันของมนุษย์อย่างมีจิตสำนึก ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงออกทาง คำพูด หรือการเลือกเฟ้นสถานที่พักอาศัย ลักษณะพื้นฐานทั่วไปของอุดมการณ์ คือการมีลักษณะเป็น นามธรรม ไม่สามารถจับต้องได้ ส่วนมากผู้ที่มีอุดมการณ์มักจะเป็นมนุษย์ที่มีสังคมที่ซับซ้อนในระดับ หนึ่ง แต่ก็สามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนได้ โดยที่อุดมการณ์มีหน้าที่ที่สำคัญที่สุดคือการสร้างให้ ปัจเจกทราบ ว่า ควรปฏิบัติตนอย่างไร ควรสวมบทบาทใดและบทบาทดังกล่าวมีบรรทัดฐานอย่างไร ดังนั้นปัจเจกจึงต้องปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะเรียกได้ว่า เป็นการปฏิบัติตนที่เหมาะสมควรจะทำอะไร หลีกเลี่ยงอะไร และตระหนักถึงอะไร จะเห็นได้ว่าอุดมการณ์ในระดับองค์กรนั้น คาบเกี่ยวกับ อุดมการณ์ในระดับปัจเจกบุคคล ทั้งนี้เนื่องจากการที่ปัจเจกบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของ องค์กรนั่นเอง การปฏิบัติของปัจเจกบุคคลเป็นส่วนหนึ่ง que แสดงออกถึงอุดมการณ์ทั้งของตนเอง และ ขององค์กรได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่าทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และในระดับองค์กร อุดมการณ์ได้กลายเป็นส่วนสำคัญ ที่จะสร้างให้เกิดผลงานที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ นักวิชาการอีกท่านหนึ่งที่ให้ความเห็นเกี่ยวข้องกับประเด็นนี้ ได้แก่ เอลสเตอร์ Elster อ้างถึงใน พรเพ็ญ ศาสตรียาภรณ์ (2552) ได้ให้ทัศนะว่าอุดมการณ์ของ ปัจเจกบุคคล เป็นสิ่งที่สามารถควบคุมได้ และการควบคุมอุดมการณ์ หมายถึง การกำหนดความ ต้องการ และความปรารถนาของปัจเจกได้ อย่างไรก็ตาม อุดมการณ์ในส่วนนั้น จะต้องสอดคล้องกับ ความต้องการและความปรารถนาที่มีอยู่เดิม โดยที่มี กลยุทธ์ในการจับจุดที่ความหวัง และความ จำเป็นของปัจเจก เช่น อุดมการณ์ในการทำงานของสื่อมวลชนจะต้องอุทิศตนเพื่อประโยชน์สาธารณะ อันจะนำมาซึ่งความเป็น “ฐานันดรที่ 4” ให้กับผู้ปฏิบัติงาน กรณีนี้ความเป็นฐานันดรที่ 4 หมายถึง การได้รับการยอมรับ และการยกย่องนับถือจากบุคคลอื่น

เอลสเตอร์ ยังได้เสนอว่า อุดมการณ์ที่ดีจะต้องไม่เป็นเพียงภาพมายา แต่จะต้องเป็นมากกว่า ภาพมายา รวมไปถึงจะต้องสื่อสารกับปัจเจกบุคคลผู้ยึดถืออุดมการณ์ ให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพใน กรณีที่เกิดความไม่สอดคล้องขึ้น การสื่อสารดังกล่าวจะต้องเป็นความจริงทางสังคมที่สามารถทำให้คน จดจำได้อย่างไม่ลืมนึกถึงอุดมการณ์นั้นๆ ไปเสียก่อน เช่น เมื่อนำเสนอเรื่องราวร้องทุกข์แล้วแต่โดน คุกคามจากผู้ที่ถูกร้องเรียน จะต้องสร้างความเข้าใจกับนักสื่อสารมวลชนที่ปฏิบัติตามอุดมการณ์

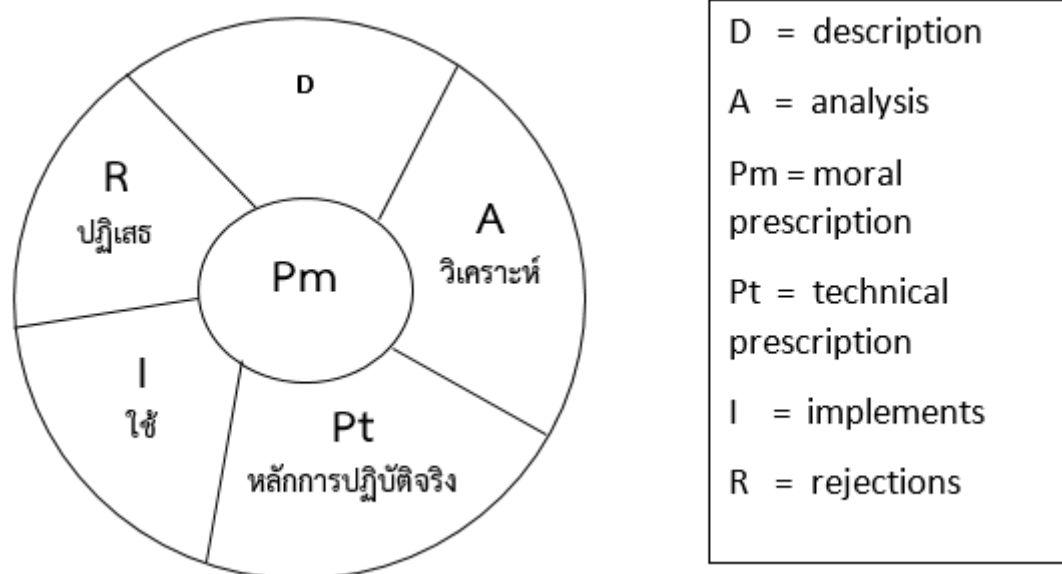
สื่อสารมวลชนว่าเป็นสิ่งที่เป็นเรื่องปกติ และจะต้องยืนหยัดต่อสู้เพื่อรักษาอุดมการณ์ของตน และขององค์กรไว้

อย่างไรก็ตาม อุดมการณ์ของปัจเจกบุคคล และอุดมการณ์ขององค์กรจะสามารถจะสอดคล้องกันไปทิศทางเดียวกันก็ได้ หรืออาจจะขัดแย้งกันในส่วนบางจุดก็ได้ อุดมการณ์ขององค์กรเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยกำหนดการปฏิบัติงานของบุคลากรให้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตรงตามวัตถุประสงค์ขององค์กร และอุดมการณ์ขององค์กรโดยทั่วไปแล้วก็มีแนวโน้มที่จะสนับสนุนการปฏิบัติงานของบุคลากร ทั้งนี้ไม่ว่าอุดมการณ์ขององค์กรจะเป็นเช่นไร สิ่งสำคัญอยู่ที่บุคลากร ผู้เลือกปฏิบัติว่าจะเลือกอุดมการณ์นั้นหรือไม่ ปัจจัยหลายประการที่ทำให้บุคลากรเลือก หรือไม่เลือกที่จะปฏิบัติตามอุดมการณ์ขององค์กร

มาร์ติน ซีลิงเกอร์ (Martin Selinger, 1976) ได้เสนอว่าอุดมการณ์ หมายถึง ระบบความเชื่อที่จะเป็นตัวกำหนดการปฏิบัติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการธำรงรักษาไว้ซึ่งระเบียบทางสังคม การสร้างระเบียบทางสังคมใหม่ หรือการล้มล้างระเบียบทางสังคมชุดเดิม

องค์ประกอบของอุดมการณ์ ที่ ซีลิงเกอร์ ได้เสนอไว้ว่าอุดมการณ์คือระบบของความเชื่อนั้น ซีลิงเกอร์ ได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมว่าอุดมการณ์ มีองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

ภาพที่ 3 แสดงโครงสร้างอุดมการณ์

จากภาพข้างต้น สามารถอธิบายตามแนวคิดของ ซีลิงเกอร์ ได้ว่า อุดมการณ์เป็นสิ่งที่ประกอบขึ้นโดยการผสมผสานของความเป็นจริงที่สามารถอธิบายได้ (description) กับการวิเคราะห์สถานการณ์ความเป็นจริงนั้นว่าเป็นเช่นไร (analysis) โดยที่การวิเคราะห์ดังกล่าวเป็นไปตามหลักการทางศีลธรรม (Moral Prescriptions) ว่าสิ่งใดดีสิ่งใดไม่ดี นอกจากนี้การวิเคราะห์สถานการณ์ยังเป็นไปตามหลักการที่สามารถปฏิบัติได้จริง (Technical Prescription) โดยพิจารณาถึงประสิทธิภาพ

สูงสุดที่จะได้รับ ทั้งนี้ ได้มีการปรับใช้ (Implement) หลักศีลธรรม และหลักปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดการประนีประนอมระหว่างหลักการทั้ง 2 แบบ ในแต่ละสถานการณ์ อย่างไรก็ตาม การปฏิเสธ (Rejection) อาจเกิดขึ้นได้ หากอุดมการณ์มีลักษณะที่ขัดแย้งกับหลักปฏิบัติจริง หรือตรงข้ามกับหลักปฏิบัติจริงจนไม่สามารถจะประนีประนอมได้ความขัดแย้งของอุดมการณ์ทั้ง 2 ประเภท จะเป็นตัวบ่งชี้ได้ว่า จะสามารถประนีประนอมในการปรับใช้อุดมการณ์ทั้ง 2 เข้าด้วยกันหรือไม่ ทั้งนี้ทั้งนั้นหากอุดมการณ์ทั้ง 2 ขัดกันมาก จะเกิดการเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์หรือการเลือกปฏิบัติข้างใดข้างหนึ่ง โดยละทิ้งอุดมการณ์อีกข้างหนึ่ง

แนวคิดเรื่องอุดมการณ์นี้ จะนำมาใช้ในการศึกษาอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์ในบทร้องเพลงสุนทรภรณ์ว่า มีแนวคิดอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์อย่างไร มีความสัมพันธ์กับบริบทของสังคมในระยเวลานั้นอย่างไร มีความสัมพันธ์ที่เข้ากันได้ดีหรือขัดแย้งกันหรือไม่

5.2 พุทธศาสนา: รากฐานของอุดมการณ์ชาติไทย

วิวัฒนาการของอุดมการณ์ชาติไทยแต่เดิมนั้น ในทางรัฐศาสตร์โดยทั่วๆ ไปถือว่าเป็น "รัฐ" (State) ซึ่งเป็นหน่วยทางการเมืองที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีคุณสมบัติขั้นมูลฐาน (4 ประการ ,เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์) 2516: 40-48ดังต่อไปนี้ (

1จ (จะต้องประกอบด้วยประชากรจำนวนหนึ่ง

2จะต้องมีดินแดน อาณาเขต เป็นหลักแหล่งแน่นอน (

3จะต้องมีรัฐบาลหรือองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ (

4จะต้องมีอำนา (จอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดในรัฐเป็นของตนเอง ไม่ขึ้นต่อผู้อื่น

อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบของรัฐตามนัยที่กล่าวมาแล้วนี้จะใช้ได้กับรัฐในสมัยใหม่ โดยเฉพาะเท่านั้น แต่ไม่อาจใช้ได้กับรัฐในสมัยเริ่มแรกเสียทีเดียวเพราะบางทีรัฐเล็กๆ ในสมัยโบราณอาจมีประเพณีการส่งเครื่องราชบรรณาการให้แก่รัฐอื่นที่ใหญ่กว่า โดยที่มิได้รู้สึกว่าคุณได้ถูกแทรกแซงในการปกครองภายในแต่อย่างใด เป็นต้น ในการศึกษากำเนิดและพัฒนาการของรัฐในสมัยแรกเริ่มคือตั้งแต่สมัยราชอาณาจักรอียิปต์โบราณลงมาจนถึงรัฐใหม่ๆ ที่เพิ่งถือกำเนิดขึ้นเมื่อประมาณกว่าร้อยปีมานี้เอง จึงได้มีการกำหนดคุณสมบัติของรัฐในระยะเริ่มแรกเสียใหม่ว่าได้แก่คุณสมบัติ 7 ประการ (Henri J.M. Claessen and Peter Skalnik, 1978(ดังต่อไปนี้คือ

1 มีประชากรจำนวนมากพอที่จะยังให้เกิดการจำแนกประเภท ((categorization) แบ่งชั้น (stratification) และแบ่งหน้าที่เฉพาะอย่าง (specialization) ในทางสังคมได้

2 การเป็นพลเมือง ((citizenship) ในรัฐ ถูกกำหนดโดยกำเนิดหรือการอยู่อาศัยอย่างถาวรในดินแดนนั้น

3รัฐมีลักษณะรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง และมีกำลังพอที่จะรักษากฎหมายหรือความเป็น (ระเบียบเรียบร้อยได้ ไม่ว่าจะโดยการใช้อำนาจอันชอบธรรม(authority) การใช้กำลัง หรือการข่มขู่ว่าจะใช้กำลัง

4รัฐจะต้องมีคว (วมเป็นเอกราช หรืออย่างน้อยที่สุดก็ต้องมีเอกราชในทางพฤตินัยและรัฐบาลมีอำนาจพอที่จะสามารถป้องกันการแบ่งแยกจากภายใน และการรุกรานจากภายนอกได้

5ลักษณะของประชากรจะต้องแสดงให้เห็นว่ามีระดับของการแบ่งชั้นทางสังคมมากพอที่จะ (ทำให้เกิดชนชั้นทางสังคมอย่างน้อย 2 ชั้น คือ ชั้นผู้ปกครองและชนชั้นที่ถูกปกครอง

6มีการผลิตสูงพอที่จะทำให้เกิดมูลค่าส่วนเกินอย่างสม่ำเสมอเพื่อใช้ในการทำนุบำรุงองค์กร (ของรัฐ

7มีอุดมการณ์ร่วมกันสำหรับใช้เป็นฐานแห่งความชอบธรรมในการปกครอง (

ในบรรดาคุณลักษณะของรัฐในสมัยแรกเริ่ม ที่มีเพิ่มเติมจากองค์ประกอบของรัฐอย่างเต็มที่เข้าใจกันแต่เดิมนั้น ที่น่าสนใจเป็นพิเศษก็คือข้อสุดท้ายซึ่งว่าด้วยอุดมการณ์ ทั้งนี้ก็เพราะคำว่า "อุดมการณ์"(Ideologyนี้ จริงๆ แล้วเป็นคำที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่เมื่อกว่าร้อยปีมานี้ (เอง การกล่าวว่าคุณสมบัติสำคัญประการหนึ่งของรัฐในสมัยแรกเริ่มได้แก่การที่คนในรัฐนั้นมีอุดมการณ์ร่วมกัน จะมีเหตุมีผลเพียงไร จึงย่อมขึ้นอยู่กับความเข้าใจว่าอุดมการณ์นั้นหมายถึงอะไร

แนวคิดเรื่องอุดมการณ์มีที่มาจากอันสลับซับซ้อน และมีความหมายแตกต่างกันออกไปมากมายแล้วแต่ว่าจะมองจากทัศนะของผู้ใด เช่น คาร์ล มาร์กซ์ ศาสตราแห่งลัทธิมาร์กซ์ ได้เคยกล่าวถึงอุดมการณ์ว่าเป็น ที่ชนชั้นผู้ปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นนายทุนได้ "ความสำนึกอันจอมปลอม" สร้างขึ้นเพื่อให้เหตุผลและความชอบธรรมแก่ระบบทุนนิยม แต่ต่อมาลัทธิมาร์กซ์เองก็ถูกโจมตีว่าเป็นอุดมการณ์อย่างหนึ่ง คือถูกมองว่าเป็นระบบความเชื่อที่ขัดกับความเป็นจริงและไร้ศีลธรรม)R.M. Christenson: 1971 หรือ "อุดมการณ์" แนวโน้มในปัจจุบันจึงเป็นไปในลักษณะที่จะอธิบาย (ในทางที่เป็นกลางมากยิ่งขึ้น เช่น การอธิบายว่า "อุดมการณ์ทางการเมือง"อุดมการณ์ทางการเมืองคือระบบความเชื่อที่อธิบายและให้เหตุผลสนับสนุนระบอบการปกครองแบบใดแบบหนึ่งของสังคม ไม่ว่าจะ เป็นระบอบการปกครองที่มีอยู่เดิม หรือเป็นข้อเสนอสำหรับระบอบการปกครองใหม่ โดยรวมเอายุทธวิธีที่จะบรรลุถึงเป้าหมายดังกล่าวไว้ในตัวอุดมการณ์นั้นๆ ด้วย หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งก็ได้ว่า อุดมการณ์ทางการเมืองคือกลุ่มของความคิดเกี่ยวกับอุดมภาพ (ideals) เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่แสดงออกอย่างชัดแจ้ง ซึ่งจะช่วยสมาชิกของสังคมนั้นๆ ในการเข้าใจอดีต อธิบายสภาพปัจจุบันและเสนออนาคตสำหรับอนาคตได้)David Eston, 1965: 290จะเห็นได้ว่า การ (เข้าใจอุดมการณ์ในแง่ที่เพิ่งจะกล่าวมาแล้วนี้ ทำให้เป็นไปได้ที่จะกล่าวว่าการมีอุดมการณ์เป็นคุณสมบัติสำคัญประการหนึ่งของรัฐในสมัยแรกเริ่ม ซึ่งก็ได้แก่การกล่าวว่า สังคมการเมืองทุกสังคมนั้นย่อมต้องมีอุดมการณ์ของสังคมนั้นๆ เป็นทางการหรือไม่นั่นเอง ในการศึกษาวิวัฒนาการของ

อุดมการณ์ชาติไทยจะเป็นการศึกษาโดยเริ่มต้นจากข้อสรุปดังกล่าวทั้งนี้โดยจะถือเอาว่า "ชาติไทย" หรือรัฐไทย หมายถึงกลุ่มประชากรที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันโดยมีความผูกพันกันในทางประวัติศาสตร์ ขนบประเพณี วัฒนธรรม และอยู่ภายใต้การปกครองเดียวกัน

สำหรับอุดมการณ์ชาตินั้น ในที่นี้จะพิจารณาจากคุณลักษณะเฉพาะของอุดมการณ์ที่ได้มีอธิบายไว้ว่า ได้แก่ลักษณะ 7 ประการ (Robert E Lane ,1962: 13-16ดังต่อไปนี้ (

1อุดมการณ์จะเกี่ยวกับคำถามสำคัญดังต่อไปนี้คือ ใครจะเป็นผู้ปกครอง จะได้ผู้ปกครองมา (อย่างไร และผู้ปกครองจะปกครองด้วยหลักเกณฑ์อย่างไร

2อุดมการณ์มีจุดมุ่งหมายที่จะชักชวนให้สมาชิกของสังคมเห็นคล้อยตามกัน และใน (ขณะเดียวกันก็ชักชวนให้ร่วมกันต่อต้านทัศนคติที่ตรงข้าม

3อุดมการณ์มีผลกระทบต่อค่านิยมหลักบางประการของชีวิต (

4 (อุดมการณ์รวบรวมไว้ซึ่งโครงการเพื่อการป้องกัน หรือปฏิรูป หรือล้มล้างสถาบันที่สำคัญทางสังคม

5อุดมการณ์อาจเป็นการให้เหตุผลสนับสนุนแก่ผลประโยชน์ของกลุ่มชนในสังคม โดยไม่ (จำเป็นว่าจะต้องเป็นประโยชน์ของกลุ่มที่จะยึดมั่นในอุดมการณ์นี้

6อุดมการณ์มีลักษณะเชิง (งปทิสถาน คือเน้นจริยธรรมและศีลธรรม

7 อุดมการณ์แตกแยกมาจากระบบความเชื่อ ((Belief system) ที่กว้างขวางกว่าแต่มีคุณสมบัติบางประการร่วมกับระบบความเชื่อ

พุทธศาสนา: รากฐานของอุดมการณ์ชาติไทย

เมื่อพิจารณาลักษณะการปกครองของสังคมไทยในอดีต ประกอบกับลักษณะ 7 ประการ ของอุดมการณ์ที่ได้กล่าวมา จะเห็นว่า สิ่งที่มีคุณสมบัติตรงหรือใกล้เคียงมากที่สุดกับอุดมการณ์ของสังคมไทยในสมัยแรกเริ่มก็คือ พุทธศาสนา ในความเป็นจริงศาสนาในฐานะที่เป็นสถาบันสังคมก็มีหน้าที่ทางสังคมที่สอดคล้องกับลักษณะของอุดมการณ์อยู่บ้างแล้ว 4 ประการ สมบุรณ์ สุขสำราญ , 2525คือ (

1อธิบายสถานภาพและบทบาทของบุคคลในสังคม (

2ให้การสนับสนุนทางค่านิยมและวัตถุประสงค์ต่างๆ แก่สถาบันพื้นฐานของสังคม (

3ให้คำอธิบายสถานการณ์และความเป็นไปส่วนตัวของแต่ละบุคคลในสังคม (

4 ผนึกส่วนต่างๆ (ของสังคมให้เป็นเอกภาพมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

เมื่อพิจารณาพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นคำสอนเบื้องต้นตามความเข้าใจของ เช่น (ซึ่งอาจมีส่วนอันเป็นคติของพรหมณ์และการนับถือผีสางเทวดาปะปนอยู่ด้วย) คนไทยส่วนใหญ่หลักเรื่องบุญ-บาป เรื่องกรรม เรื่องวิญสสาร เรื่องอนิจจัง แล้วก็พบว่าหลักคำสอนเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งเสริมให้เกิดบูรณาการในสังคมไทย ในลักษณะเดียวกันกับบทบาทของอุดมการณ์มีต่อสังคม

ทั้งสิ้น เพราะหลักคำสอนเบื้องต้นเหล่านี้สอนให้คนไทยมีความเชื่อว่า ,อคิน ธิพัฒนา)2518: 28-34 (ฐานะและความเป็นอยู่ในชีวิตนี้ของคนเรานั้นเป็นผลมาจากบุญและบาปที่ได้สร้างสมไว้แต่ชาติปางก่อน นั่นคือ การที่บุคคลมีฐานะ ยศถาบรรดาศักดิ์แตกต่างกันออกไปในสังคมนั้นก็เพราะได้ทำกรรมไว้ไม่เหมือนกัน คนที่เกิดมาในชาตินี้มีฐานะสูง เช่น เกิดมาในตระกูลสูงหรือมีฐานะมั่นคง ก็เพราะคนผู้นั้นได้สร้างสมบุญในชาติก่อนๆ ไว้มาก ส่วนคนที่เกิดมายากจนหรือมีฐานะต่ำ ก็เพราะไม่ได้ทำบุญหรือทำบุญไว้น้อยในชาติก่อน นอกจากนี้แล้ว คนไทยยังเชื่ออีกว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ล้วนแล้วแต่ไม่เที่ยงแท้แน่นอน ผลบุญที่มนุษย์เคยสร้างสมไว้แต่เดิมอาจทำให้เขามียศถาบรรดาศักดิ์สูงส่งในชาตินี้ได้ แต่เมื่อสิ้นบุญที่ได้ทำไว้เดิมคนๆ เดียวกันนั้นก็อาจจะประสบผลกับผลบาปและตกต่ำได้ และเนื่องจากไม่มีผู้ใดสามารถทราบได้ว่า ผลบุญและบาปที่ได้สร้างสมไว้นั้นมีมากน้อยเพียงใด เพราะฉะนั้น เพื่อเป็นหลักประกันว่าตนจะประสบกับความดี ความงาม ความเจริญตลอดไป คนเราจึงควรละเว้นจากความชั่วอันเป็นบาป และสร้างบุญ อยู่อย่าง (อันประกอบด้วย ทาน ศีล และภาวนา) สม่าเสมอเพื่อจะได้บรรลุถึงนิพพานอันเป็นสภาวะที่หลุดพ้นไปจากการเวียนว่ายตายเกิดหรือวัฏสงสารนี้และนี่คือภารกิจที่มนุษย์ทุกคนพึงกระทำ

เมื่อคนไทยส่วนใหญ่เริ่มยอมรับเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นศาสนาของตนและการเผยแพร่ของพุทธศาสนานั้น เกิดขึ้นจากผู้ปกครองไปสู่ผู้ใต้ปกครอง หรือจากผู้อยู่ใต้ปกครองไปสู่เบื้องบนนั้น อาจจะยังไม่มีหลักฐานแน่ชัด แต่ผลลัพธ์ของการที่ผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครองมีความเชื่อร่วมกันในวิธีการมองโลกและชีวิตตามหลักของพุทธศาสนาแล้วก็คือ สถาบันกษัตริย์ซึ่งเป็นสถาบันที่มีความสำคัญที่สุดตามสภาพสังคมแบบเดิม กลายเป็นสถาบันที่มีความผูกพันอย่างใกล้ชิดกับพุทธศาสนาอย่างน้อยก็ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ภาระหน้าที่ของกษัตริย์ ตลอดจนความเป็นอยู่ของสังคม ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่อธิบายด้วยหรือผูกติดอยู่กับความเชื่อในพุทธศาสนาทั้งสิ้น (สมบูรณ สุขสําราม และคณะ, 2527)

งานวิจัยครั้งนี้มีฐานคิดที่สำคัญว่า อุดมการณ์คือสิ่งที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมทางสังคม การกระทำที่แตกต่างกัน เป็นผลมาจากพื้นฐานอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน การที่จะทำความเข้าใจ การกระทำทางสังคม หรือบุคคลใดๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์ให้เห็นถึงอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังการกระทำนั้น การศึกษา เรื่องอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์ในเพลงสุนทราภรณ์จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังการประพันธ์เพลง ด้วยเหตุที่เพลงสุนทราภรณ์ มีเนื้อหาที่เป็นวาทกรรมที่เป็นจริยสุนทรีย์ สะท้อนอุดมการณ์ในการพัฒนา ที่มีความสอดคล้องกับบริบททางสังคม นับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งวงดนตรีเรื่อยมาจนถึง เมื่อประเทศไทยเริ่มยุคแห่งการพัฒนาให้ทันสมัย มีการประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จะพบว่าอุดมการณ์การประพันธ์เพลงสุนทราภรณ์ ส่วนหนึ่งถูกสร้างขึ้นตามเป้าหมายและนโยบายของรัฐ อาทิ เป้าหมายในการพัฒนาประเทศสู่

วัฒนธรรมใหม่ ที่ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปตามวาทกรรมการพัฒนา ที่รัฐเป็นผู้สร้างขึ้น และถ่ายทอดผ่านเพลงสุนทราภรณ์ ไปสู่ประชาชนจนเป็นที่นิยมโดยทั่วไป

ตอนที่ 6 แนวคิดประวัติศาสตร์สังคม

6.1 ความหมายของประวัติศาสตร์สังคม

ประวัติศาสตร์สังคมเป็นประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตทางสังคม ปฏิสัมพันธ์ของผู้คน พฤติกรรม และกิจกรรมของคนตามสภาวะทางสังคม ประวัติศาสตร์สังคมช่วยให้เกิดความตระหนักถึงประชาชน หรือมวลชนในฐานะที่เป็นพลังทางประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ จึงมีการใช้แนวทางแบบวิเคราะห์ (analytical) หรือแบบสังคมศาสตร์มาศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต(เกร็ก เจ เรโนลด์ส Craig J.Reynold, 2522: 3)

6.2 ความเป็นมาของประวัติศาสตร์สังคม

ความสนใจต่อการเขียนประวัติศาสตร์สังคมในตะวันตกในต้นศตวรรษที่ 20 เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโดยพื้นฐานของสังคม วิทยาการสมัยใหม่ผลักดันให้เศรษฐกิจอุตสาหกรรมก้าวกระโดดอันมีผลต่อชีวิตทางสังคมของประชาชน ที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิดซึ่งมีผลต่อความรู้ทางประวัติศาสตร์ด้วย กล่าวได้ว่านักประวัติศาสตร์เริ่มนิยามสิ่งที่เรียกว่า “ความจริง” กันใหม่ หลังจากที่ได้ถือเอาอิทธิพลของแนวคิดปรัชญาสำนักปฏิฐานนิยม (Positivism) ตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ที่สำคัญคือการขยายวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่ใช้กันในศตวรรษก่อนให้สามารถครอบคลุมความจริงที่มีหลายมิติ จุดหมายอันสูงส่งของนักประวัติศาสตร์ยุคดังกล่าวนี้ จึงได้แก่ การศึกษาเข้าใจสังคม “ทั้งหมด” (total history) นอกเหนือจากการเล่าแต่ประวัติและวิวัฒนาการของกษัตริย์และขุนพลนักรบผู้กล้าแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ในทางปฏิบัตินักประวัติศาสตร์ก็เช่นเดียวกับนักวิทยาศาสตร์ธรรมชาติที่จำต้องแบ่งงานและสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องขึ้นมาเพราะพฤติกรรมของมนุษย์ และสังคมที่ซับซ้อนหลากหลายตามทฤษฎีความรู้สมัยใหม่ ในแง่นี้นักประวัติศาสตร์สังคมจึงมักตอกย้ำเสมอๆ ว่า ประวัติศาสตร์สังคมไม่ได้มีจุดหมายเพียงแค่การศึกษาเข้าใจเรื่องเฉพาะส่วนของสังคมเท่านั้น หากที่สำคัญต้องมุ่งไปที่ความเข้าใจ “ประวัติศาสตร์ทั้งหมด” ดังที่อีริค ฮอบสบอม (Eric Hobsbawm) (อ้างถึงใน ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2556: 1) กล่าวว่าต้องทำให้เป็น “ประวัติศาสตร์ของสังคม” ไม่ใช่ “ประวัติศาสตร์สังคม” ที่เพียงแต่เล่าถึงประวัติอาหารหรือมารยาทในสังคมเท่านั้น

หลังสงครามโลกครั้งที่สองโดยเฉพาะในช่วงทศวรรษ ปี ค.ศ.1960 ประวัติศาสตร์สังคม หมายความว่าประวัติศาสตร์ที่ไม่ได้มีจุดศูนย์กลางของการเขียนและการศึกษาค้นคว้าอยู่ที่ชนชั้นสูง เช่น กษัตริย์ ขุนนาง นายทุน หรือวีรบุรุษ และสภาพสังคมหรือชีวิตความเป็นอยู่ด้านต่างๆ ของผู้คน เหล่านั้นเป็นสำคัญ ประวัติศาสตร์สังคมจะให้ความสนใจค่อนข้างมากแก่ “ประชาชน” และชีวิตความเป็นอยู่กับสภาพทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองตลอดจนความคิดและวัฒนธรรมอันเกี่ยวเนื่องกับ คนชั้นล่างและชั้นกลาง ในอดีต มีการเขียนประวัติศาสตร์ในเชิงสังคมในยุโรปและอเมริกาดังกล่าวมาก่อนบ้างแล้ว เพียงแต่ยังไม่มีการระบุถึงสำนักคิด กล่าวได้ว่า “ประวัติศาสตร์สังคม” ในความหมาย กว้างๆ ไม่ใช่ของใหม่ แม้ประวัติศาสตร์สังคมจะกลับมามีอิทธิพลและความนิยมในศตวรรษที่ 20 นี้ ก็ตาม อาจกล่าวได้ว่า ความจริงประวัติศาสตร์สังคมนั้นมีมาแต่สมัยของเฮโรโดตัส แต่ที่แพร่หลายในปัจจุบันเพราะผู้คนยกย่อง “ฐานะ” ของประวัติศาสตร์สังคมขึ้นเด่นกว่าสาขาอื่นๆ โดยเฉพาะนับแต่ หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา

ประวัติศาสตร์สังคมเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่นักประวัติศาสตร์ตั้งแต่สำนัก Annales ของ ฝรั่งเศสมาถึงกลุ่มซ้ายใหม่ในทศวรรษที่ 1970 ใช้เป็นรูปแบบในการค้นหาคำตอบต่อคำถามว่า ประวัติศาสตร์คืออะไร ข้อเท็จจริงกับการตีความสัมพันธ์กันอย่างไร และความรู้ควรรับใช้การปฏิบัติ อย่างไร แต่ประวัติศาสตร์สังคมให้ความสนใจต่อปัญหาพื้นฐานของประวัติศาสตร์นิพนธ์น้อยเกินไป หรือแทบไม่ให้ความสำคัญเลย เพราะสิ่งที่ประวัติศาสตร์สังคมนำเสนอกลายเป็นการอุดช่องโหว่ของ ประวัติศาสตร์กระแสหลัก ในหลายกรณีเป็นการประนีประนอมไม่เอนเอียงไปทางสำนักประวัติศาสตร์ นิยม หรือสำนักสัมพัทธ์นิยมแต่เพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ประวัติศาสตร์สังคมในระยะแรก นิยมการค้นคว้าข้อมูลเก่าๆ ที่ไม่เคยมีใครสนใจ เช่น เรื่อง มารยาทในสังคม อาหารการกินไปจนถึงวิถีชีวิตทางประเพณีของชาวบ้านในยุคสมัยต่างๆ การ นำเสนอข้อมูลใหม่ในรูปแบบที่น่าสนใจกว่าประวัติศาสตร์แบบเก่าบางครั้งนำไปสู่การตีความใหม่ ของ ประวัติศาสตร์ได้เช่นกัน แต่น้ำหนักของประวัติศาสตร์สังคมในการหักล้างการตีความแบบเก่าดูจะไม่ หนักแน่นนัก เพราะโดยตัวประวัติศาสตร์สังคมเองไม่พยายามสร้างทฤษฎีขึ้น สำหรับเป็นการต่อสู้ คัดจ้างกับสำนักคิดอื่น และใช้ในการสร้างการตีความประวัติศาสตร์แบบใหม่อันเป็นลักษณะเฉพาะ ของตนขึ้นมา งานด้านนี้ที่ผ่านมามีมากเป็นความสำเร็จเฉพาะตัวของนักประวัติศาสตร์สังคมรายบุคคล เช่น Norbert Elias (1978, 1983), Marc Bloch (1964), Christopher Hill (1972), Rude (1959), Emmanuel Le Roy Ladurie (1980), Fernand Braudel (1973) เป็นต้น แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า งานประวัติศาสตร์สังคมไม่มีผลกระทบหรือความหมายอันสำคัญต่อวงการประวัติศาสตร์ ตรงกัน ข้ามงานเขียนของบรรดานักประวัติศาสตร์สังคมข้างต้นนี้ล้วนเป็นประวัติศาสตร์คลาสสิกที่นักเรียน ประวัติศาสตร์ในยุโรปอเมริกาต้องศึกษา

ประวัติศาสตร์สังคมค่อยๆ เป็นที่ยอมรับ เมื่อประวัติศาสตร์สังคมสามารถให้คำอธิบายที่ผู้อ่านกำลังต้องการอยู่ นั่นคือสภาพสังคมและการเมืองยุโรปช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่ท่วงทำนองการเขียนและอธิบายแบบ “ประวัติศาสตร์การเมือง” ก่อนหน้านี้ไม่เป็นที่พอใจของสังคมอีกต่อไป กลุ่มที่เป็นผู้นำเสนอวิธีการประวัติศาสตร์สังคมได้แก่ สำนัก Annales แห่งฝรั่งเศส ผลงานของกลุ่มนี้ถือว่าเป็นการบุกเบิกและกลายมาเป็นคลาสสิกของสำนักประวัติศาสตร์สังคมนักประวัติศาสตร์สำคัญสองท่านคือ Lucien Febvre และ Marc Bloch ซึ่งเป็นบรรณาธิการวารสาร Annales d'histoire economique et sociale ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1929 วารสารเล่มนี้เป็นกุญแจหลักในการก่อรูปของประวัติศาสตร์ใหม่ ที่ตรงข้ามกับประวัติศาสตร์สถาบันการศึกษาที่ยึดแนวประวัติศาสตร์การเมืองอยู่ กลุ่มนี้ปฏิเสธประวัติศาสตร์ที่เรียกว่า “เหตุการณ์กำกับ” (event-oriented history) จุดอ่อนของประวัติศาสตร์แนวเก่าคือ ไม่สามารถเก็บรวบรวมความสมบูรณ์ของความจริงในมนุษย์ และกระทั่งเป็นอันตรายต่อสถานะของประวัติศาสตร์เองอีกด้วย Febvre กล่าวว่า “ประวัติศาสตร์จะต้องยุติการปรากฏออกมาในรูปสุสานอันหลับใหลที่หลอน โดยแผนการอันเปรียบเสมือนเงาของมัน” นักประวัติศาสตร์จะต้องแทรกแซงเข้าไปในพระราชวังอันเจียบสัดที่เจ้าชายยังง่วงนอนอยู่ แล้วเปิดหน้าต่างประตูให้เกิดความสว่างและให้โลกของเสียงเข้ามาในห้อง ดังนั้นจึงจะทำให้เจ้าชายตื่นจากการหลับใหลขึ้นมาได้ (Febvre, 1953) แนวการศึกษาสำคัญที่นักประวัติศาสตร์สังคมทั้งสองท่านเสนอก็คือ การดึงเอาเนื้อหาทางสังคมและวัฒนธรรมของยุคสมัยออกมา เรียกว่า “total mentalite” ด้วยวิธีการและความรู้สึกอันละเอียดอ่อนดังปรากฏในหนังสือของบล็อค ซึ่งกลายเป็นงานคลาสสิกไปแล้วคือเรื่อง Feudal Society (Bloch, 1964)

อีกมุมหนึ่ง ประวัติศาสตร์สังคมมีพื้นฐานการพัฒนามาจากผลงานของมาร์กซและเอนเงิลส์ด้วยเช่นกัน แต่ความหมายของคำว่า “สังคม” ในที่นี้มีนัยถึง “สังคมนิยม” หรือไม่ก็อย่างน้อยต่อต้านการเมืองของระบบทุนนิยมหรือระบุมิติ นอกจากนี้ “สังคม” ยังไม่ใช่หมายถึงเพียงสังคมทั้งประเทศเท่านั้น หากมุ่งถึงชนชั้นที่ต่อสู้เพื่ออำนาจการเมืองมากกว่า โดยเฉพาะคือกรรมกรและชนผู้ใช้แรงงานทั้งหมด ดังนั้นแนวการเขียนประวัติศาสตร์สังคมของสำนักมาร์กซในยุคแรกๆ จึงมักออกมาในรูปของประวัติผู้ใช้แรงงานหรือ labor history งานสำคัญของมาร์กซในการเขียนแบบประวัติศาสตร์สังคมได้แก่ Eighteenth Brumaire Of Louis (Marx 1967) ในแง่นี้ประวัติศาสตร์สังคมของฝ่ายซ้ายก็คล้ายคลึงกับประวัติศาสตร์สังคมของฝ่ายเสรีนิยม ในแง่ที่เลือกพรรณนาถึงประวัติราชวงศ์ กษัตริย์ และพรรคการเมืองของชนชั้นนายทุนเป็นต้น แต่ความพยายามที่เอาความรู้สึกแบบสังคมนิยมเพียงอย่างเดียวมาแทนที่วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์แบบเก่า นั้น ไม่ประสบความสำเร็จทั้งในการพัฒนาวิชาการด้านประวัติศาสตร์สังคมและทฤษฎีลัทธิมาร์กซ เองด้วย

ในด้านของประวัติศาสตร์นิพนธ์ (historiography) หรือว่าด้วยวิธีวิทยาและปรัชญาของการเขียนประวัติศาสตร์ ประเด็นและข้อถกเถียงในเรื่องการเขียนประวัติศาสตร์บุคคลกับประวัติศาสตร์

ของส่วนรวม เป็นประเด็นและมีการอภิปรายถกเถียงกันมากในทศวรรษปี ค.ศ. 1930 ในโลกวิชาการ ตะวันตกเป็นต้นมา ในขณะที่การเขียนประวัติศาสตร์ทางสังคมไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลหรือ เรื่องของส่วนรวม ที่เรียกรวมๆ ว่าประวัติศาสตร์สังคม (social history) ยังไม่เป็นปัญหาถกเถียง โต้แย้งกัน ไม่ว่าจะในด้านใดของสังคมไทยที่ผ่านมาจนปัจจุบันนี้เนื่องจากที่ผ่านมาสังคมไทยยังไม่ แสดงถึงความต้องการและใช้ประโยชน์จากประวัติศาสตร์สังคมมากนัก ในทำนองเดียวกันนัก ประวัติศาสตร์ไทยจึงยังไม่ได้ก้าวลงมาทำงานด้านนี้กันอย่างจริงจัง (ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2556: 1)

หากพิจารณาเนื้อหาทางสังคมในหนังสือไทยและในวรรณกรรม จะพบว่าการสร้างอดีตขึ้นมา ใหม่ให้เหมือนกับเป็นอดีตจริงๆ นั้น เป็นเรื่องยากในการทำด้วยเหตุผลทางการเมืองเป็นอันดับแรก และเหตุผลทางองค์ความรู้และวิธีวิทยาในการศึกษาจัดการกับความจริงทั้งในอดีตและปัจจุบันเป็น อันดับสอง ดังนั้นหนังสือและละครประวัติศาสตร์ของสังคมไทยจึงมีอยู่สายเดี่ยวคืออดีตในพระราช พงศาวดาร ซึ่งเป็นความจริงที่เป็นความเชื่อทางอุดมการณ์การเมืองของรัฐ กล่าวให้ถึงที่สุดการไม่ พัฒนาของประวัติศาสตร์สังคมก็คือผลต่อเนื่องทางการเมืองของรัฐและชนชั้นต่างๆ ในสังคมไทยที่ยัง ไม่อาจยอมรับและให้ความจริงและการตีความอันหลากหลายในอดีตของสังคมดำรงอยู่ด้วยกันได้ อย่างมีความหมายนัย เพราะเกรงว่ากลัวว่ามันจะมีน้ำหนักต่อการผลักดันและเปลี่ยนแปลงทิศทาง และโลกทัศน์ไปถึงความเข้าใจและรับรู้ของคนไทยทั้งหลายอย่างจริงจัง

การที่นักประวัติศาสตร์จะเลือกศึกษาอดีตในลักษณะใดจึงเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องถึงสภาพ การเมืองเศรษฐกิจและวัฒนธรรมในสังคมนั้นๆ ที่มีผลต่อการสร้างความรู้และความต้องการหรือไม่ และต้องการความรู้อะไร การที่ประวัติศาสตร์สังคมยังไม่มี “ตลาด” หรือผู้ผลิตในเรื่องนี้ทำให้ ประวัติศาสตร์ไทยที่เราศึกษาและเขียนกันอยู่จนปัจจุบันนี้ยังคงเป็นประวัติศาสตร์กระแสหลักที่มี กระแสเดียวนับแต่วันแรกมาถึงปัจจุบัน ซึ่งเรียกกันทั่วไปว่า “ประวัติศาสตร์ชาติ” หรือ national history (อ้างถึงในธเนศ อาภรณ์สุวรรณ) และเนื่องจากประวัติศาสตร์แบบเดิมไม่ได้ศึกษาเรื่องราว ของทั้งสังคม หากแต่ตัดตอนหรือรวมศูนย์อยู่แต่เฉพาะคนบางกลุ่มบางพวกเท่านั้น ประวัติศาสตร์ สังคมจึงให้ความสำคัญต่อกลุ่มคนและเหตุการณ์ที่มักถูกละเลยเสมอๆ ในหนังสือประวัติศาสตร์แบบ เก่าหรือที่เรียกว่า กระแสหลัก แน่แน่นอนว่ากลุ่มคนที่ตกหล่นไปในประวัติศาสตร์แบบเก่าได้แก่ ชาวบ้าน คนธรรมดาสามัญซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของทุกสังคมและทุกประเทศ แต่ล้วนไม่ค่อยได้รับความสนใจ จากนักประวัติศาสตร์เท่าไรนัก เนื่องจากอาจดูเป็นเรื่องธรรมดาและไม่มีแรงดึงดูดให้นักประวัติศาสตร์ ลงไปเขียนและศึกษา ที่สำคัญคือ การขาดหลักฐานข้อมูลอันจำเป็นในการศึกษาประวัติของชาวบ้าน และเหตุการณ์ท้องถิ่น เป็นต้น ลักษณะเด่นของประวัติศาสตร์สังคมปัจจุบันอยู่ที่การประสานวิชาการ ข้ามสาขาหรือสหวิทยาการเข้ามา ในทางปฏิบัติคือการประสานวิชาการด้านมานุษยวิทยา สังคมวิทยา และจิตวิทยาไปถึงวรรณคดีและปรัชญาภาษาศาสตร์ เป็นต้น เข้ากับวิธีวิทยาทางประวัติศาสตร์ สิ่ง ที่ประวัติศาสตร์สังคมต้องการคือ เนื้อหาและภาพรวมของเหตุการณ์ทั้งหลาย ไม่ใช่เพียงเหตุการณ์หนึ่ง

เหตุการณ์ใด หากต้องลงไปหาความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ทั้งหลายออกมาให้ได้ นักประวัติศาสตร์จะทำงานนั้นได้ จะต้อง “สร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ที่อยู่เหนือการแบ่งแยกการศึกษาออกเป็นสาขา และหันมามองสังคมจากภาพวิถีชีวิตทั้งหมดอย่างเป็นเอกภาพ”

นอกจากนี้ในกระบวนการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์สังคมอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญไม่น้อยกว่าการ “มีจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์และการมองสังคมทั้งสังคมอย่างเป็นเอกภาพ” นั้นได้แก่ การซึมซับอารมณ์ ความรู้สึกและความใฝ่ฝันของผู้คนและยุคสมัยในประวัติศาสตร์นั้นๆ ออกมาให้ได้ด้วย เพราะสิ่งที่เรียกว่า “ภาพรวมของทั้งสังคม” นั้นกระทำได้ยากในวิธีการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ธรรมดา นอกจากต้องอาศัยแว่นขยายของทฤษฎีทางสังคมเข้าช่วยด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ก็อาจทำให้นักประวัติศาสตร์เผลอหยิบเอาจุดยืนทางทฤษฎีมาเป็นเป้าหมาย และวิธีการทางประวัติศาสตร์ไปได้ ซึ่งก็คือการทำให้ประวัติศาสตร์ขาดมิติของชีวิตแห่งปวงชนที่อาจสัมผัสและรู้สึกได้ลงไปในอย่างน่าเสียดายนักประวัติศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญและรู้จักกันดีในวงการประวัติศาสตร์อเมริกาท่านหนึ่ง เคยให้ข้อคิดที่น่าฟังมากกว่า “นักประวัติศาสตร์ที่ไม่สามารถเข้าใจโศกนาฏกรรมที่แฝงเร้นของประวัติศาสตร์ก็ไม่อาจบอกเราได้มากนักถึงเรื่องราวในอดีต ปัจจุบันหรือในอนาคต” (Genovese, 1984 อ้างถึงใน ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2556:2)

ในการศึกษาอุดมการณ์เพื่อการพัฒนาคนุชย์จากบทร้องเพลงสุนทรภรณ์ในเชิงประวัติศาสตร์สังคม มีแนวคิดที่ว่า ในเมื่อนักประพันธ์เพลงสร้างผลงานย่อมอาศัยสภาพเหตุการณ์แวดล้อมทางสังคม เช่นวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง ค่านิยม ความเชื่อ วิถีชีวิต ในช่วงที่ประพันธ์เป็นวัตถุดิบผนวกกับจินตนาการส่วนบุคคล สร้างผลงานเพลงขึ้นมา ดังนั้นในการวิเคราะห์ความเป็นมาของเพลงสุนทรภรณ์จึงต้องวิเคราะห์เหตุการณ์กำกับในสมัยที่บทเพลงนั้นประพันธ์ขึ้นมาจะช่วยให้มองภาพอุดมการณ์ในบทเพลงได้ชัดเจนขึ้น และมีประโยชน์ในการศึกษามากยิ่งขึ้นด้วย

ตอนที่ 7 ประวัติความเป็นมาของเพลงไทยสากล และวงดนตรีสุนทรภรณ์

7.1 ประวัติความเป็นมาของเพลงไทยสากลในประเทศไทย

ดนตรีตะวันตกได้เริ่มเข้าสู่ประเทศไทยอย่างจริงจังในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2349-2411) โดยที่ได้โปรดฯ ให้มีการจัดตั้งกองทหารฝึกแบบยุโรป (ฝรั่ง) ขึ้น (มูลนิธิชิมโฟนีกรุงเทพฯ, 2537: 7) ...การเดินทางของทหารเกณฑ์หัดอย่างฝรั่งนี้มีแต่ร่าเริงนำหน้า คนไทยจึงเริ่มคุ้นเคยกับแต่ฝรั่งมาแต่ครั้งนั้น... (พูนพิศ อมาตยกุล, 2529: 14) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงจ้างชาวฝรั่งเศสและอังกฤษมาฝึกสอนวิชาดุริยางค์ฝรั่งแก่ทหารในกองทัพ ตั้งแต่เป็นต้นมาอารยธรรมตะวันตกเข้ามาผูกพันกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย เมื่อเพลงไทยได้รับอิทธิพล

จากดนตรีตะวันตกและเพลงตะวันตกได้เข้าผสมผสานกับเพลงไทย เพลงไทยจึงได้ขยายตัว ทำให้เกิดรูปแบบใหม่ขึ้น เรียกว่า “เพลงไทยสากล”

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ พระองค์ได้ทรงปรับปรุงทหารแตรวงขึ้นอย่างจริงจัง โดยหาครูแตรจากต่างประเทศเข้ามาสอน และได้จัดหาเพลงสรรเสริญพระบารมีมาใช้ประกอบเกียรติยศจึงเกิดแตรวงทหารขึ้นเป็นครั้งแรกที่กองทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ โดยมีพระเจ้า น้อยยาเธอพระองค์เจ้าสุขสวัสดิ์ กรมหมื่นนอดิสรอุดมเวช เป็นผู้บังคับการพระองค์แรก ดังนั้นแตรวงของไทยเราก็ก่อเกิดขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.2420 และครูแตรฝรั่งสองคนแรกที่เข้ามาสอนในระยะนั้นคือ นายเวสเตอร์ เฟลล์ สัญชาติเยอรมัน กับนายเฮวค เซน ชาติฮอลันดา ในปี พ.ศ.2421 ได้มีคนไทยที่สามารถเป็นครูแตรทหารก็ได้ ครูคนแรกนี้คือ ม.ร.ว.ชิต เสนิงค์ ณ อยุรยา (ต่อมาเป็นพันตรีพระยา วาทิตพรเทศ) ซึ่งรับราชการในตำแหน่งผู้บังคับกองแตรวงทหารมหาดเล็ก (พูนพิศ อมาตยกุล, 2529: 14) จนกระทั่งถึง พ.ศ.2426 กองทัพเรือได้ครูแตรฝรั่งเข้ามาสอนอีกคนหนึ่งซึ่งครูฟุสโก้ เชื้อชาติอิตาลีเลียนแต่สัญชาติอเมริกัน ท่านเป็นผู้วางรากฐานการบรรเลงเพลงแตรวงทางฝรั่งที่กองทัพเรือไว้เป็นอย่างดีจนกองทัพเรือได้ชื่อว่าบรรเลงแตรฝรั่งได้ดีที่สุดในยุคนั้นในขณะที่แตรวงทหารบกได้ชื่อว่าบรรเลงแตรวงเพลงไทยแท้ประเภทเพลงดับเพลิงเถาได้ดีกว่ากองทัพเรือ ผลจากสองกองทัพทหารแตรนี้ ทำให้เอกชนจัดสร้างแตรวงตามมาและถือเป็นของโก้หากงานใดมีกระบวนแห่ เพลงที่บรรเลง เช่น เพลงคลื่นกระทบฝั่ง เพลงทะเลบัว ฯลฯ (พูนพิศ อมาตยกุล, 2529: 15) แตรวงทหารบกและทหารเรือที่บรรเลงเพลงไทยนี้ ต่อมาเรียกชื่อวงประเภทนี้ว่า “วงโยธวาทิต” จากจุดนี้เองน่าจะถือได้ว่าเป็นการนำเครื่องดนตรีตะวันตกมาดัดแปลงให้เข้ากับเพลงไทย ซึ่งเป็นการประสมวงครั้งแรกเท่าที่เคยปรากฏมา

ระหว่างปี พ.ศ.2446-2447 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และพระนางเจ้าสุกุมลมารศรี พระราชเทวี หลังจากเสด็จกลับจากการศึกษาในทวีปยุโรป พ.ศ.2446 ได้ทรงเข้ารับราชการในกองทัพเรือระหว่างที่ทรงรับราชการในกองทัพเรือนั้น ได้ทรงพระนิพนธ์เพลงสำหรับแตรวงไว้หลายเพลง อาทิ เพลงวอลซ์เมขลา มาร์ชบริพัตร เป็นต้น การดนตรีฝ่ายสากลของไทยเจริญขึ้นเป็นอันมากสมรรถภาพสูงส่งจนรับแขกเมืองต่างประเทศได้ดี เป็นที่ชมเชยว่าแตรวงของกองทัพเรือมีฝีมือเท่าเทียมฝรั่งตะวันตก การที่ได้ทรงนิพนธ์เพลงไทยสากลขึ้นเป็นพระองค์แรกนี้เองจึงได้มีผู้ยกย่องสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์นี้เป็นพระบิดาแห่งเพลงไทยสากล (พูนพิศ อมาตยกุล, 2529: 15)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ขณะที่พระองค์มีพระชนมายุประมาณ 22 พรรษา ได้ทรงพระนิพนธ์เพลงไว้ 12 เพลง

เพลงที่ทรงดัดแปลงหรืออาศัยทำนองเพลงไทยเดิมเป็นหลักมีทั้งหมด 7 เพลงคือ

1. เพลงสุดเสนาะ ทรงดัดแปลงจากเพลงไทยเดิม จากเพลงแสนเสนาะ

2. เพลงวอลซ์เมขลา ทรงดัดแปลงจากเพลงไทยเดิม จากเพลงหกบท
3. เพลงมหาฤกษ์ ทรงดัดแปลงจากเพลงไทยเดิม จากเพลงมหาฤกษ์สองชั้น
4. เพลงสรรเสริญเสือป่า ทรงดัดแปลงจากเพลงไทยเดิม จากเพลงบุหลันลอยเลื่อน
5. เพลงสาครลิน ทรงดัดแปลงจากเพลงไทยเดิม จากเพลงออกทะเลหรือทะเลบ้า และ เพลงคลื่นกระทบฝั่งสองชั้น
6. เพลงโศก ทรงดัดแปลงจากเพลงไทยเดิม จากเพลงพญาโศกสองชั้น
7. เพลงนางครวญ ทรงดัดแปลงจากเพลงไทยเดิม จากเพลงนางครวญสามชั้น

เพลงที่ไม่ปรากฏแน่ชัดถึงที่มาของเพลงมีทั้งหมด 5 เพลงคือ

1. เพลงมาร์ชบริพัตร
2. เพลงวอลซ์ปลื้มจิต
3. เพลงมณฑา
4. เพลงวอลซ์ประชุมพล
5. เพลงวอลซ์โนรี

สำหรับเพลงวอลซ์ปลื้มจิต ทรงพระนิพนธ์ขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 นับว่าเป็นเพลงไทยสากล เพลงแรกในประวัติศาสตร์ของเมืองไทย เพลงไทยสากลของสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ไม่มีการขับร้องและไม่มีคำร้องใช้บรรเลงด้วยวงโยธวาทิตหรือแตรวง หลังจากที่ได้ทรงพระนิพนธ์เพลงไทยสากลอันเป็นการวางแนวทางการแต่งเพลงไทยสากลแล้วก็หันมาทรงปีพาทย์และทรงพระนิพนธ์เพลงเถาแทน จนมิได้ทรงนิพนธ์เพลงไทยสากลอีกเลย (จำนง รังสิกุล, 2517: 68)

ครั้นต่อมาถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468) พระองค์ได้ทรงส่งเสริมให้มีการจัดตั้งวงเครื่องสายฝรั่งหลวงขึ้น บรรเลงทั้งเพลงตะวันตกและเพลงไทย สำหรับในโอกาสต่างๆ เช่น งานพระราชพิธี งานสโมสรสันนิบาต ฯลฯ ซึ่งเท่ากับว่าดนตรีตะวันตกได้เข้ามามีอิทธิพลมากในรัชสมัยนี้

ในปี พ.ศ.2463 ตรงกับปลายรัชกาลที่ 6 กองทัพบกและคนไทยในกรมมหรสพมีความสามารถสูงได้มีการแสดงมหาอุปรากรขึ้นเป็นครั้งแรกในเมืองไทยที่โรงละครหลวงสวนมิสกวัน (พูนพิศ อมาตยกุล, 2529: 16) ถือว่าประสบความสำเร็จมากในยุคหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างดนตรีไทยกับดนตรีสากล

ดนตรีสากลของไทยมีความเฟื่องฟูมากในสมัยรัชกาลที่ 6 โดยเฉพาะรูปแบบคลาสสิก ดนตรีแนวนี้ มีความก้าวหน้ามากถึงขั้นตั้งโรงเรียนการดนตรีขึ้นทั้งหน่วยงานราชการและเอกชน นักดนตรีและครุคนสำคัญในยุคนี้คือ “พระเจนดุริยางค์” (ปิติ วาทยกร) เป็นบุตรของ มร.ยาacob ไรต์ ชาวเยอรมัน พระเจนดุริยางค์มีความสามารถในเครื่องดนตรีตะวันตกมาก ได้เข้ารับราชการเป็นครูสอนดนตรีและควบคุมวงเครื่องสายฝรั่งหลวง กรมศิลปากร บทบาทของท่านที่สำคัญคือท่านเป็นผู้แต่ง

ทำนองเพลงชาติไทยในปัจจุบัน นับว่าพระเจนดุริยางค์เป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อเพลงไทยสากลมาก และเป็นครูของนักดนตรีไทยสากลมากมาย

จุดกำเนิดของเพลงไทยสากลน่าจะมาจากการคลี่คลายของเพลงไทยเดิมมาเป็นเพลงไทยสากลในปัจจุบัน ในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 การคลี่คลายอาจจะแบ่งออกได้เป็น 2 ด้านคือ

1) มาจากละคร เพลงไทยสากลที่มีการสืบทอดจากการละครมีข้อมูลที่น่าสนใจดังนี้คือ

ในปี พ.ศ.2451 ตอนปลายสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีละครแบบใหม่เกิดขึ้นเรียกว่าละครแบบใหม่เกิดขึ้นเรียกว่าละครร้อง ผู้ทรงให้กำเนิดละครร้องแบบนี้ คือพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์... ทรงดัดแปลงการแสดงมาจากละครมาเลย์ที่เรียกว่า “บังสาวัน” หรือมาเลย์โอเปร่า

(วรารุช สุมาวงศ์, 2526: 52)

...มีบทร้องตลอดเรื่องเป็นเพลงชั้นเดียวและสองชั้น และใช้ปีพาทย์ตัวละครร้องเองไม่มีร่าอย่างละครรำ เป็นแต่ออกทำใช้บ้างเล็กน้อย มีบทเจรจาเป็นระยะๆ ไป ตัวแสดงเป็นผู้หญิงล้วน

(กาญจนา นาคพันธุ์, 2520: 30)

ละครร้องในยุคนี้ ละครร้องเพลงจะมีเสียงลูกคู่คอยรับและตีรับกำกับจังหวะเพลงอยู่ด้านในของฉาก

สมเด็จพระนราธิปประพันธ์พงศ์ได้ทรงตั้งชื่อคณะละครร้อง “ละครณมิตร” เมื่อโรงละครถูกวางเพลิง จึงได้ทรงสร้างโรงละครใหม่ ให้ชื่อว่า “โรงละครปริตาลัย” ละครปริตาลัยนี้ได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นอย่างมาก บทละครที่พระองค์ทรงแต่งมเนื้อหาล้วนเป็นพงศาวดารกล่าวถึงความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ในปี พ.ศ.2470 ได้มีบุคคลสำคัญต่อวงการเพลง คือ ประวัติ โคจกริก (แม่แก้ว) แห่งละครแม่บุญนาค หรือคณะละครนาครบรรเทิง จวงจันทร์ จันทร์คณา (พรานบุรพ์) แห่งคณะศิลป์สำเร็จของแม่เลื่อน สมประสงค์ รัตนทัศนีย (เพ็ชรรัตน์) แห่งคณะปราโมทย์ของแม่เสงี่ยม บุคคลทั้ง 3 ท่านนี้ได้สร้างสรรค์เพลงสำหรับละครร้องขึ้น “...โดยดัดแปลงจากเพลงไทยเดิม ทำนองสองชั้น มาใส่เนื้อร้องเต็มแทนทำนองเอื้อน ใช้ดนตรีคลอฟังทันหูทันใจ... ซึ่งเรียกกันว่า เพลงเนื้อเต็มหรือเนื้อเฉพาะ...” (วรารุช สุมาวงศ์, 2526: 53) เพลงประเภทนี้ได้รับความนิยมจากประชาชนอย่างแพร่หลายเพราะใช้ปีพาทย์บรรเลงเหมือนเช่นเดิม ซึ่งคุ้นหูคนไทยอยู่มาก ดังนั้นจึงนับว่าเพลงไทยยุคนี้น่าจะเป็นแนวทางของเพลงไทยสากลในยุคต่อๆ มา

เมื่อประมาณปี พ.ศ.2471-2472 “พรานบุรพ์” ...เกิดความคิดขึ้นว่าเพลงที่ใช้กับละครร้อยยุดนั้นมีลูกคู่ฟังแล้วยืดยาวได้ริเริ่มใส่เนื้อเต็มแทนลูกคู่ในละครร้อยยุดจนตรึงคอไปกับเสียงร้องเพลง ในช่วงนี้อาจกล่าวได้ว่าเพลงไทยสากลเริ่มแพร่หลายในเมืองไทย ผลงานเพลงของ “พรานบุรพ์” ในช่วงปี พ.ศ.2471-2472 มีลักษณะเป็น “เพลงไทยเดิมสากล”

(จินตนา ดำรงเลิศ, 2533: 37)

ในระหว่างปี พ.ศ.2474-2475 คณะละครจันทโรภาสของ “พรานบุรพ์” ได้รับความนิยมนอย่างสูงจากละคร 2 เรื่อง คือ โรสิตา และจันทร์เจ้าขา พรานบุรพ์และเพ็ชรรัตน์ได้นำดนตรีวงแจ๊สเข้ามาประกอบละครโรสิตา มีการใช้ทำนองเพลงไทยของเก่า รวมทั้งมีการประดิษฐ์ทำนองเพลงใหม่อีกด้วย เพลงในละครเรื่องนี้มีบทร้องโต้ตอบระหว่างพระเอกและนางเอกได้รับความนิยมจากวัยรุ่นสมัยนั้นมาก ส่วนละครเรื่องจันทร์เจ้าขา มีเพลงเอกของเรื่องคือเพลงจันทร์เจ้าขาเป็นเพลงที่นิยมอย่างสูงในสมัยนั้น เพลงของคณะจันทโรภาสส่วนมากมีแม่เลือนพระเอก และแม่ปทุมนางเอกเป็นผู้ขับร้อง

ผลงานของพรานบุรพ์ได้แต่งเพลงไว้เป็นจำนวนมากและมีหลายประเภทซึ่งแบ่งได้ 4 ประเภทคือ

- 1) เพลงไทยเนื้อเต็ม
- 2) เพลงทำนองฝรั่งหรือชาติอื่นใส่เนื้อร้องภาษาไทย
- 3) เพลงไทยเดิมดัดแปลงการร้องให้เหมาะสมกับละครร้อย
- 4) เพลงประเภทที่เรียกได้ว่าเป็นเพลงไทยสากลแท้ๆ แบบของ “พรานบุรพ์” เช่น

เพลงจันทร์เจ้าขา เพลงกระแจะจันทร์ เพลงขวัญของเรียม เพลงลอยคอ เพลงฝนสั่งฟ้า และเพลงยอดนิยมอื่นๆ อีกมากมาย (จินตนา ดำรงเลิศ, 2537: 37)

เพลงไทยได้วิวัฒนาการจากเพลงไทยเดิมมาเป็นเพลงไทยสากล ใช้เครื่องดนตรีสากลบรรเลง และมีเนื้อร้องเต็มในยุคของพรานบุรพ์นี้เอง ยุคนี้ถือเป็นยุคทองของเพลงไทยสากล ซึ่งต่อเนื่องมาจากสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต เพลงในละครร้อยยุดของพรานบุรพ์ ส่วนใหญ่จะนิยมให้พระเอกกับนางเอกเป็นผู้ขับร้องก่อนที่จะมีละครแสดง ทั้งนี้อาจจะต้องการให้ประชาชนรู้จักเพลงรูปแบบใหม่ ซึ่งแตกต่างจากเพลงไทยเดิม อีกประการหนึ่งอาจจะต้องการให้เพลงคุ้นหูผู้ฟังก็อาจเป็นไปได้ อย่างไรก็ตามความนิยมละครร้อยยุดก็มีผู้นิยมลดน้อยลงไปตามลำดับ เพราะในขณะนั้นมีสิ่งบันเทิงอย่างใหม่เข้ามาแทน ได้แก่ ภาพยนตร์พูดเสียงในฟิล์ม

ซึ่งมีเพลงไทยสากลประกอบภาพยนตร์ ผู้ชมได้อรรถรสมากกว่าละครเรื่องความนิยมละครเรื่องจึงจางลงไปมากที่สุด

2) มาจากภาพยนตร์ ภาพยนตร์เริ่มมีขึ้นในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ประมาณปี พ.ศ.2445 ผู้นำเข้ามาฉายก่อนเป็นชาวญี่ปุ่น เนื้อเรื่องส่วนใหญ่เป็นเรื่องเบ็ดเตล็ดสั้นๆ คินหนึ่งฉาย 12 ชุด เช่น เรื่องคนขี่เมาตกน้ำ เรื่องตลกทำหน้าต่างๆ (กาญจนา นาคพันธุ์, 2520: 54) แตรที่เล่นในโรงคลอไปกับหนังฉายเป็นเพลงฝรั่งถือเป็นเพลงทำนองฝรั่งที่เกิดจากหนัง บางทีอาจมี “เด็กหน้าโรง” ร้องคำไทยตามไปกับทำนองเพลง เพลงที่เด็กหน้าโรงร้องนี้ต่างกับเพลงละครเรื่อง (กาญจนา นาคพันธุ์, 2520: 57-58) โดยพี่น้องตระกูลวสุวัตประกอบด้วยคุณมานิต วสุวัต หลวงกลการเจนจิต คุณเกษียร วสุวัต และคุณกระแส วสุวัต มีเพลงประกอบตลอดเรื่อง ผู้ประพันธ์และกำกับการแสดงเรื่องนี้คือ ชุนวิจิตรมาตรา เพลงไทยสากลประกอบภาพยนตร์นั้นยังคงใช้ทำนองเพลงไทยเดิมบรรเลงทั้งหมด เช่น เพลงบัวบังใบ เพลงขึ้นพลับพลา เพลงโยสะลัม เป็นต้น

ในปี พ.ศ.2476 บริษัทภาพยนตร์ “ศรีกรุง” ได้ทำหนังเรื่อง “ปู่โสมเฝ้าทรัพย์” มีเพลงประกอบภาพยนตร์ชื่อเพลง “กล้วยไม้” ประพันธ์ทำนองโดยเรือโทมานิต เสนะวีณิน ประพันธ์คำร้องโดยชุนวิจิตรมาตรา นับเป็นจุดกำเนิดของเพลงไทยสากลในยุคปัจจุบัน ผู้ขับร้องคือ มณี บุญจนา นนท์ กับบองุ่น เครือพันธ์ คือผู้แสดงตัวเอกในเรื่องได้ร้องเพลงโชว์ตัวบนเวทีศาลาเฉลิมกรุง และพัฒนาการทุกรอบ นับเป็นครั้งแรกที่มีนางเอกร้องเพลงโชว์ตัวบนเวทีโรงภาพยนตร์ ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก

(กาญจนา นาคพันธุ์, 2520: 595-596)

สาเหตุที่ในระยะนี้เกิดเพลงปลุกใจขึ้น เนื่องจากเป็นช่วงที่กำลังตัวเรื่องความรักชาติบ้านเมืองนั่นเอง ในระยะต่อมาได้มีเพลงไทยสากลเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากหลังจาก เพลงกล้วยไม้ ได้รับความนิยมแล้ว เพลงส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นของบริษัทภาพยนตร์ “ศรีกรุง” ในเวลาต่อมาเมื่อเรือโทมานิต เสนะวีณิน ถึงแก่กรรมได้มีนารถ ถาวรบุตร มาทำหน้าที่แทน โดยผลิตผลงานร่วมกับชุนวิจิตรมาตรา นารถ ถาวรบุตร เป็นคนแรกที่ริเริ่มการใช้สรรพนามคำว่า “ฉัน” และคำว่า “เธอ” แทนคำว่า “พี่” และคำว่า “น้อง” รวมทั้งยังคงใช้ในเพลงไทยสากลในปัจจุบันอีกด้วย ซึ่งรายละเอียดดังกล่าว “กาญจนา นาคพันธุ์” ได้เขียนไว้ในคอคอดคิดขอเขียน ว่า

...ต่อมาเรือโทมานิตถึงแก่กรรม นายนารถ ภาวรูปบุตร เป็นผู้แต่งต่อมาคำร้องเพลงไทยแต่โบราณมาใช้คำว่า “พี่” แทนตัวผู้ชาย และ “น้อง” แทนตัวผู้หญิงทั้งสิ้น เมื่อมาแต่งเพลงหนึ่งซึ่งเป็นของฝรั่งสมัยใหม่ ข้าพเจ้าเห็นว่าจะใช้คำว่า “พี่” และ “น้อง” อย่างไทยไม่ค่อยจะเข้ากันสนิท จึงเปลี่ยนใช้คำว่า “ฉัน” และ “เธอ” ให้เป็นคำกลางๆ ในเรื่องเพลงหวานใจ จำรัส สุวคนธ์ ร้อง
(กาญจนา นาคพันธุ์, 2520: 61)

ในปี พ.ศ.2478 ได้เกิดเพลงสากลของราชการขึ้นคือ เพลงชาติ และเพลงเถลิงรัฐธรรมนูญ (ประสพโชค เย็นแชน, 2510: 38) สำหรับเพลงชาตินั้นประพันธ์เพลงโดยหลวงสารานุประพันธ์ ได้เปลี่ยนแปลงเนื้อร้องกันมาถึงสามครั้งจนเป็นเนื้อร้องในปัจจุบัน ส่วนผู้ประพันธ์ทำนองคือ พระเจนดุริยางค์ เพลงชาติและเพลงเถลิงรัฐธรรมนูญ ถือว่าเป็นเพลงไทยสากลของราชการในยุคต้นๆ

ในขณะที่ประเทศไทยกำลังตื่นตัวในเรื่องความรักชาติบ้านเมือง ได้เกิดเพลงที่มีเนื้อหาปลุกใจให้ประชาชนชาวไทยมีความรักชาติ ระยะเวลานี้มีเพลงของกองทัพ ทั้งกองทัพเรือและกองทัพอากาศสมัยนี้เองได้มีนักแต่งเพลงปลุกใจที่สำคัญมากคือ หลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากรในขณะนั้น เพลงที่แต่งอาทิ เพลงรักเมืองไทย เพลงแหลมทอง เพลงเลือดสุพรรณ นับได้ว่าท่านเป็นผู้บุกเบิกเพลงไทยสากลลักษณะนี้ กล่าวได้ว่าหลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้มีส่วนสนับสนุนนโยบายของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ.2481-2487 เป็นอย่างมาก

7.2 ประวัติความเป็นมาของวงดนตรีสุนทราภรณ์

วงดนตรีสุนทราภรณ์เป็นวงดนตรีไทยสากลเก่าแก่ และมีชื่อเสียงมากที่สุดวงหนึ่งของประเทศไทย วงดนตรีสุนทราภรณ์ก่อตั้งในปี พ.ศ.2482 โดยเอื้อ สุนทรสนาน เป็นวงดนตรีเอกชน วงเดียวของประเทศไทยที่มีการดำเนินงานต่อเนื่องกันมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน

สำหรับความเป็นมาของวงดนตรีนั้น เริ่มขึ้นในปี พ.ศ.2479 พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล หลวงสุขุมนัยประดิษฐ์ นายพจน์ สารสิน และนายชาญ บุณนาค ร่วมกันตั้งบริษัทสร้างภาพยนตร์ไทยขึ้นชื่อว่า “บริษัทไทยฟิล์มจำกัด” ประเดิมสร้างภาพยนตร์เรื่องแรกคือ “ถ่ายไฟเก่า”

เอื้อ สุนทรสนาน มีโอกาสเข้าบรรเลงดนตรีประกอบเพลงในภาพยนตร์เรื่องนี้ และได้ขับร้องเพลง “ในฝัน” แทนเสียงร้องของพระเอกในเรื่อง นับเป็นเพลงที่เอื้อขับร้องเป็นเพลงแรกและได้รับความนิยมนอย่างสูง ต่อมาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าวงไทยฟิล์มด้วย (สุวัฒน์ วรดิลก, 2542)

หลังจากตั้งวงดนตรีไทยฟิล์มได้ปีเศษ ก็กิจการบริษัทไทยฟิล์มที่สร้างภาพยนตร์มีอันต้องเลิกกิจการไป วงดนตรีไทยฟิล์มก็พลอยสลายตัวไปด้วย จากนั้นอีกหนึ่งปี ทางกรมได้ปรับปรุงสำนักงาน

โฆษณาการ เชิงสะพานเสี้ยวและยกฐานะขึ้นเป็นกรมโฆษณาการโดยมีนายวิลาศ โอสถานนท์เป็นอธิบดีคนแรก นายวิลาศได้พิจารณาเห็นว่า เมื่อมีสถานีวิทยุของรัฐบาลแล้วก็ควรจะมีวงดนตรีประจำอยู่ด้วย จึงได้นำความคิดนี้ไปปรึกษาหลวงสุขุมน้อยประดิษฐ์ ซึ่งตระหนักถึงฝีมือของ คุณเอื้อสุนทรसनาน และคณะอยู่แล้ว จึงได้แนะนำนายวิลาศว่า ควรจะยกวงของ คุณเอื้อมาอยู่กับกรมโฆษณาการ โดยการโอนอัตรามาจากกรมศิลปากร จึงเป็นที่มาของวงดนตรีกรมโฆษณาการ (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นวงดนตรี กรมประชาสัมพันธ์) ซึ่งมี เอื้อ สุนทรसनาน เป็นหัวหน้าวง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2482 (สุวัฒน์ วรดิลก, 2542)

เอื้อ สุนทรसनาน นำวงดนตรีกรมโฆษณาการไปบรรเลงที่โรงภาพยนตร์โอเดียน เมื่อปี พ.ศ. 2482 โดยทางโรงแรมรัตนโกสินทร์เป็นผู้จัด สุรัฐ พุกกะเวส ซึ่งเป็นเลขานุการของโรงแรมเห็นว่า ไม่เหมาะที่จะเอาวงดนตรีของทางราชการไปบรรเลงในโรงภาพยนตร์ของเอกชนจึงหารือกับครูเอื้อ สุนทรसनาน ว่าควรจะใช้ชื่อวงดนตรีเป็นอย่างอื่น ครูเอื้อจึงได้จึงหวะนำนามสกุลของตนเองไปบวกกับชื่อของคนรัก เมื่อ “สุนทรसनาน” สนธิกับ “อาภรณ์” จึงกลายเป็นชื่อใหม่ว่า “สุนทรอาภรณ์” ซึ่งนอกจากจะใช้เป็นชื่อวงดนตรีส่วนตัวแล้ว ครูเอื้อยังใช้ชื่อ “สุนทรอาภรณ์” เป็นนามแฝงในเวลาขับร้องเพลงตลอดมาด้วย ดังจะเห็นได้ว่า เพลงทุกเพลงที่ขับร้องจะใช้ชื่อว่าขับร้องโดย “สุนทรอาภรณ์” มิใช่ “เอื้อ สุนทรसनาน”

วงดนตรีสุนทรอาภรณ์มีนักประพันธ์เพลงมากมาย อาทิ ม.จ.จักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธ์ แก้วอัฉริยะกุล สุรัฐ พุกกะเวส สมศักดิ์ เทพานนท์ ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ ช่อม ปัญจพรรค์ “ชาติรี” “สยาม” “ทวีปวร”

นักดนตรีรุ่นเก่า อาทิ เวส สุนทรจามร สรี ยงยุทธ คิติ คีตากร ธนิต ผลประเสริฐ เป็นต้น และนักร้องฝ่ายชายที่มีผลงานโดดเด่น อาทิ วินัย จุลบุษปะ เลิศ ประสมทรัพย์ สมศักดิ์ เทพานนท์ ยรรยง เสลานนท์ สมคิด เกษมศรี โอศก สุขศิริพรฤทธิ์ ธรรมรัตน์ นวมะรัตน์ โกมล โลกะกะสิน ถวัลย์ พุกาธร และ เอื้อ สุนทรसनาน

นักร้องฝ่ายหญิงที่มีผลงานโดดเด่น อาทิ มณฑนา โมรากุล รุจี อุทัยกร สุปาณี พุกสมบุญ จันทนา โอบายวาทย์ จูรี โอศิริ พลุศรี เจริญพงศ์ มาริษา อมาตยกุล ขวาลี ช่วงวิทย์ เพ็ญศรี พุ่มชูศรี (ศิลปินแห่งชาติ ปี 2534) ศรีสุดา รัชตะวรรณ วรณช อารีย์ รวงทอง ทองลั่นทม (ศิลปินแห่งชาติ ปี 2539) บุชยา รังสี อ้อย อัฉรา

นักร้องดาวรุ่ง อาทิ รุ่งฤดี แพ่งผ่องใส ศรวณี โพธิเทศ (นักร้องแผ่นเสียงทองคำพระราชทาน) ดาวใจ ไพจิตร โฉมฉาย อรุณฉาน จิตรารมณ์ บุญญขันธุ์ บรรจงจิตต์ พัฒนาสันต์ และพรศุณี วิชเวช

สำหรับผลงานของสุนทรอาภรณ์ หรือ เอื้อ สุนทรसनาน โดยสังเขป มีดังนี้

พ.ศ.2479 แต่งเพลง “ยอดตองต้องลม” เป็นเพลงแรก

พ.ศ.2483 เพลงที่ขับร้องเป็นเพลงแรก คือ เพลง “ในฝัน”

พ.ศ.2489 แต่งเพลงปลุกใจเพลงแรก คือ เพลง “รักสงบ” เพลงพระราชนิพนธ์ที่ได้รับพระราชทานมาให้บรรเลงเป็นเพลงแรกคือเพลงพระราชนิพนธ์ “ยามเย็น” แต่งเพลงถวายพระพรเพลงแรกคือ “ราชาเป็นสง่าแห่งแคว้น”

พ.ศ.2482 ก่อตั้งวงดนตรีสุนทราภรณ์ ดำรงตำแหน่งหัวหน้าวง ผู้ควบคุมวง นักร้อง นักดนตรี และนักแต่งเพลง ตลอดจนถึงปี พ.ศ.2524 คือเมื่อถึงแก่กรรม รวมเวลาได้ 42 ปี

พ.ศ.2512 ก่อตั้งโรงเรียนสุนทราภรณ์การดนตรี

พ.ศ.2518 เอื้อ สุนทรสนาน ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมดนตรีแห่งประเทศไทยใน พระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งร่วมก่อตั้งกับ ม.จ.จักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธ์, หลวงสุขุมนัยประดิษฐ์, นายชมพู อรรณจินดา, ครูแก้ว อัจฉริยะกุล และ ครูสง่า อารัมภ์

ผลงานด้านเพลงที่แต่งไว้มีหลายประเภท เช่น เพลงถวายพระพร เพลงปลุกใจ เพลงประจำจังหวัด มหาวิทยาลัยและสถาบันต่างๆ เพลงพื้นบ้าน เพลงร่ำวง เพลงจังหวะเต้นรำต่างๆ เพลงประกอบภาพยนตร์ ละครวิทยุ/โทรทัศน์ ฯลฯ รวมทั้งสิ้นประมาณ 1,930 เพลง ส่วนเพลงสุดท้ายที่ขับร้องไว้คือเพลง “พระเจ้า ทิ้งห้า” (สุวัฒน์ วรดิลก, 2542)

นอกจากนั้น ยังมีเพลงเฉพาะกิจหรือเพลงประจำวาระโอกาส เช่น วันเกิด วันแต่งงาน ฉลองครบรอบแต่งงาน โอกาสสำคัญและเพลงประจำบุคคล นอกจากนี้ วงดนตรีสุนทราภรณ์ ยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากองค์พระประมุขของชาติที่สำคัญๆ ดังนี้

20 พ.ย. 2512 ครบรอบ 30 ปีของวงดนตรีสุนทราภรณ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ครูเอื้อ นำนักร้อง นักดนตรี นักแต่งเพลง คณะครู และนักเรียนโรงเรียนสุนทราภรณ์การดนตรีเข้าเฝ้ารวม 200 คน ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชทานพระบรมราโชวาท ทรงสุหรัายพระราชทานแต่ผู้เข้าเฝ้าทุกคน ทรงเจิม และพระราชทานเสมาทองคำ พระปรมาภิไธยย่อ ภ.ป.ร. แก่คุณเอื้อ สุนทรสนาน และเสมาเงินแก่นักดนตรีอื่นๆ อีกหลายคน

พ.ศ.2512 ได้รับพระราชทานแผ่นเสียงทองคำเกียรติยศ

พ.ศ.2518 ได้รับพระราชทานตรา ตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ

พ.ศ.2524 ได้รับพระราชทานโล่เกียรติยศ ในฐานะศิลปินตัวอย่าง สาขาผู้ประพันธ์เพลงประจำปี 2523-2524 ในงานแผ่นเสียงทองคำพระราชทานครั้งที่ 4 ณ ศาลาดุสิดาลัย ผู้เข้ารับพระราชทานจากพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ นางอดิพร เสนะวงศ์ บุตรีคนเดียวของสุนทราภรณ์ (สุวัฒน์ วรดิลก, 2542)

การศึกษาเกี่ยวกับเพลงไทยสากลที่ผ่านมาการศึกษาเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่ง และเพลงไทยสากลสมัยใหม่ค่อนข้างมาก แต่การศึกษาเกี่ยวกับเพลงสุนทราภรณ์ปรากฏน้อย และงานวิจัยที่ศึกษาลักษณะความเป็นอมตะของเพลงสุนทราภรณ์โดยตรงก็ยังไม่ปรากฏ แม้ว่าเพลงสุนทราภรณ์

เป็นเพลงไทยสากลยุคแรกๆ และถือกำเนิดก่อนเพลงลูกทุ่ง ดังคำกล่าวจากพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอนุสรรมงคลการที่ว่า

“...ดนตรีของครูเอื้อเป็นรากเหง้าของดนตรีลูกทุ่ง ซึ่งประดุกเป็นลำต้น ส่วนดนตรีลูกทุ่ง ซึ่งกำลังนิยมกันอยู่ขณะนี้ เป็นเพียงกิ่งก้านและใบเพราะ ดนตรีที่เราเรียกว่า “ลูกทุ่ง” ขณะนี้ ก็คือ เพลงพื้นเมืองของไทยมาแต่เดิมอาจ เรียกว่า เพลงในอันดับชาวบ้านซึ่งเก่าแก่ดั้งเดิมขึ้นไปอีกเพราะเพลงลูกทุ่งรวบรวม เพลงพื้นเมือง เช่น เพลงจากลิเก จากเพลงฉ่อย เพลงเรือ แอ่วของอีสาน ซอของ ภาคเหนือ ตลอดจนกระทั่งแหล่ เทศน์ที่ออกมาจากวัด เมื่อเอาเครื่องดนตรีสากล ใส่เข้าไปก็กลายเป็นเพลงที่เรียกว่าทันสมัย...”

(สุวัฒน์ วรดิลก และคณะ, 2532)

เป็นที่น่าสังเกตว่า เพลงที่ได้ยินในชีวิตประจำวันมักมีเพลงของสุนทราภรณ์รวมอยู่ด้วยเสมอ เพียงแต่บางคนอาจไม่ทราบว่า เป็นเพลงของสุนทราภรณ์ เช่น เพลงรำวง เพลงปีใหม่ และเพลง ลอยกระทง เป็นต้น แม้ว่าจะมีผู้ผลิตเพลงใหม่ๆ ประจำเทศกาลในเวลาต่อมาก็ไม่คุ้นหูคนทั่วไปเท่า เพลงสุนทราภรณ์ นอกจากนี้เพลงรักของสุนทราภรณ์ก็มีผู้นำมาผลิตซ้ำหลายเพลง เช่น เพลง พรหมลิขิต เพลงบุพเพสันนิวาส และเพลงริมฝั่งน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ การแสดงร่วมกันของนักร้อง นักดนตรีสมัยก่อนก็แตกต่างจากสมัยนี้มาก กล่าวคือ การแสดงต้องอาศัยความพร้อมเพรียงกันสูง การแสดงตามสถานที่ต่างๆ มักใช้เสียงร้อง และเสียงดนตรีที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ไม่มีการอัดเทปล่วงหน้า แล้วเปิดเสียงให้นักร้องขับปากตาม การอัดแผ่นเสียงก็ต้องให้นักร้องและนักดนตรีทำงานพร้อมกัน ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งพลาดก็ต้องเริ่มใหม่ทั้งเพลง ไม่มีเทคนิคช่วยให้นักกร้องร้องทีละประโยคแล้วเอามา ต่อกันเหมือนสมัยนี้ จึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการแสดงร่วมกันของนักร้อง และนักดนตรีในการสร้าง ความเป็นอมตะให้แก่เพลงสุนทราภรณ์ เพื่อเป็นความรู้ส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงกระบวนการ ทำงานในเพลงสากล

ในการแต่งเพลงไทยสากล นอกจากจะต้องอาศัยผู้ประพันธ์เนื้อร้องแล้วยังต้องอาศัยผู้สร้าง ทำนอง และผู้เรียบเรียงเสียงประสาน เพลงจะเป็นที่ยอมรับของผู้ฟังหรือไม่ขึ้น ผู้สร้างทำนอง และ ผู้เรียบเรียงเสียงประสานมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าผู้ประพันธ์เนื้อร้อง เนื่องจากต้องอาศัยการสร้าง เพลงอย่างสอดคล้องกันจึงน่าสนใจว่า ผู้ประพันธ์เนื้อร้อง ผู้สร้างทำนอง และผู้เรียบเรียงเสียงประสาน เพลงสุนทราภรณ์มีวิธีการทำงานอย่างไร เพลงจึงออกมาเป็นที่ยอมรับของผู้ฟัง

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีเพลงไทยสากลเกิดขึ้นมากมาย แต่เพลงที่ได้รับการยอมรับจากคนตั้งแต่ 2 รุ่นขึ้นไปปรากฏน้อย และจะสังเกตได้ว่า เพลงที่ได้รับการยอมรับจากคนตั้งแต่ 2 รุ่นขึ้นไป มักมีการผลิตซ้ำ เพลงสุนทราภรณ์เองก็เช่นกัน จึงน่าจะศึกษาว่าการผลิตซ้ำเกี่ยวข้องกับความเป็นอมตะของเพลงสุนทราภรณ์หรือไม่ นอกจากนี้ยังน่าจะศึกษาสื่อในฐานะช่องทางการสื่อสาร การยอมรับของผู้ฟัง หรือผู้รับสารและปรากฏการณ์การโหยหาอดีต (nostalgia) ควบคู่กันไปด้วย เพราะสื่ออาจเลือกเพลงสุนทราภรณ์มาผลิตซ้ำ เนื่องจากคิดว่าคนอาจหวนรำลึกถึงบรรยากาศเก่าๆ ในอดีตผ่านเพลงสุนทราภรณ์ และยอมรับเพลงสุนทราภรณ์ที่ผลิตซ้ำได้ ในขณะเดียวกัน คนที่หวนรำลึกถึงบรรยากาศเก่าๆ ในอดีตก็สามารถอาศัยการผลิตซ้ำเพื่อตอบสนองความต้องการได้ และคนรุ่นหลังที่รู้จักเพลงสุนทราภรณ์จากบรรพบุรุษ แต่ไม่ได้รับประสบการณ์ตรง ก็อาจยอมรับเพลงสุนทราภรณ์จากการผลิตซ้ำได้

ตอนที่ 8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์การพัฒนา

วรวรรณ ทองสุกร (2548) ศึกษาเรื่อง วาทกรรมชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานิยามอุดมการณ์ชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และรูปแบบกับลักษณะภาษาทางการเมืองที่ปรากฏในบันทึกคำกล่าวสุนทรพจน์ คำปราศรัย และบทประพันธ์ของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่เกิดขึ้นในขณะที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี 2 ช่วงเวลาคือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2481-2487 และ พ.ศ. 2491-2500 ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า อุดมการณ์ชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ปรากฏในบันทึกคำกล่าวสุนทรพจน์ คำปราศรัย คำวิงวอน และบทประพันธ์ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีการนิยามตามพัฒนาการของอุดมการณ์ชาตินิยมออกเป็น 4 ช่วง โดยเชื่อมโยงกับ 1) ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย 2) วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมสากล 3) ตัวผู้นำ และ 4) การต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ทั้งยังได้กำหนดเป็นวีรกรรมและคติของคนไทย เพื่อให้ประชาชนเกิดการร่วมมือปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนในด้านของรูปแบบวาทกรรมชาตินิยมที่ปรากฏ สามารถแบ่งตามลักษณะของวาทะดังนี้ คือ 1) สุนทรพจน์และคำปราศรัย 2) คำวิงวอน และ 3) บทประพันธ์ในนามปากกา "สามัคคีชัย" ซึ่งพบว่ามีลักษณะท่วงทำนองของภาษาทางการเมือง 3 ประเภท คือ 1) ภาษาที่ใช้เพื่อการชักชวน 2) ภาษาทางการบริหาร 3) ภาษาทางกฎหมาย และนอกจากนี้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ใช้ภาษาทางการเมืองประเภทภาษาที่ใช้เพื่อการชักชวนมากที่สุด รองลงมาคือภาษาทางการบริหาร และภาษาทางกฎหมาย

ตามลำดับ นอกจากนี้พบว่า วิธีในการโน้มน้าวจิตใจในวาทกรรมชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะเป็นการใช้หลักฐานแบบพรรณนา และการใช้หลักฐานแบบให้รายละเอียดเป็นหลัก

รังสิวุฒิ ทับทิมทอง (2549) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้และอุดมการณ์ชาตินิยมสู่คนรุ่นใหม่ผ่านละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์คณะรังสิมันต์ พบว่า แนวคิดการผลิตละครวิทยุนี้เริ่มต้นจากกองทัพบกมีแนวคิดที่จะเปลี่ยนรูปแบบรายการจากที่เคยเปิดเพลงแล้วแทรกด้วยการสนทนาหรือการอ่านบทความที่มีเนื้อหาปลุกจิตสำนึกรักชาติ มานำเสนอด้วยละครวิทยุอิงประวัติศาสตร์ โดยมีการนำเสนอเนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ในด้านต่างๆ คือ วิจารณ์และคำถามหาญของบรรพบุรุษไทย เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ จารีตประเพณีและวัฒนธรรมไทย วิธีชีวิตความเป็นอยู่แบบสังคมไทยมีการนำเสนออุดมการณ์ชาตินิยมในด้านต่างๆ ได้แก่ การสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษและแผ่นดินไทย ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การรู้จักหน้าที่ของตนเองที่มีต่อประเทศชาติ ความเสียสละและบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของชาติ ความสามัคคีของคนในชาติ การรู้จักรักษามรดกของชาติที่สืบทอดกันมา เป็นต้น

ปฐม ตาคะนันทน์ (2549) ศึกษาเรื่อง สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสกับการสถาปนาอุดมการณ์แห่งรัฐของสยาม พบว่า ในช่วงเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นรัฐสมัยใหม่ของสยาม นอกจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพที่มีบทบาทในการร่วมสถาปนาอุดมการณ์รัฐสยาม แบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์แล้ว สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ยังทรงเป็นชนชั้นนำของสยามในช่วงเวลาดังกล่าวที่ทรงมีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างอุดมการณ์แห่งรัฐ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากความรู้ทางพระพุทธศาสนา จากปัจจัยขั้นต้นทำให้ความคิดเรื่องอุดมการณ์แห่งรัฐสยาม ทรงให้ความสำคัญกับชาติ พุทธศาสนา และพระมหากษัตริย์ ว่าเป็นสถาบันที่ทำให้รัฐสยามมีความเจริญก้าวหน้าและคงความเป็นรัฐไว้ได้ ลึกซึ้งลักษณะทางอุดมการณ์ดังกล่าว ได้ถูกส่งผ่านไปพร้อมกับการศึกษาสมัยใหม่ที่ใช้ในหลักสูตรการศึกษาแบบเดียวกันทั่วพระราชอาณาจักร เป็นผลทำให้อุดมการณ์แห่งรัฐที่ทรงมีส่วนร่วมสถาปนาได้แพร่ขยายไปสู่ราษฎรและกลายเป็นอุดมการณ์แห่งรัฐร่วมกันของสังคมในท้ายสุด

สุวิมล พลจันทร์ (2531) ศึกษาเรื่อง กรมโฆษณาการกับการโฆษณาอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐ พบว่า หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ปัญหาที่คณะราษฎรเผชิญที่สำคัญคือการที่ประชาชนไม่มีความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตย ความมุ่งมั่นในการเผยแพร่การปกครองดังกล่าวได้กระทำอย่างเร่งรีบ อันเป็นเป้าหมายและหน้าที่หลักของกรมโฆษณาการ เมื่อเข้าสู่การบริหารของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ตั้งแต่พ.ศ.2481 ที่เป็น “นโยบายสร้างชาติ” การโฆษณาอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐมีลักษณะของการโฆษณาชวนเชื่อให้เชื่อผู้นำเป็นการใช้ลัทธิผู้นำหรือลัทธิอำนาจนิยมที่เน้นตัวผู้นำและทหารแทนจึงไม่ปรากฏลักษณะการโฆษณาระบอบประชาธิปไตยในระยะนี้

นพรัตน์ ตฤณชาติวณิชย์ (นพรัตน์ ตฤณชาติวณิชย์, 2536) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์คำขวัญ ในฐานะกลไกการสร้างอุดมการณ์ของรัฐในสมัยจอมพลป.พิบูลสงคราม (2481-2487) พบว่า คำขวัญ ถูกนำมาใช้เป็นกลไกในการสร้างอุดมการณ์ของรัฐเพื่อครอบงำความคิดมวลชนให้เป็นไปในแนวทางที่ รัฐกำหนดด้วยการให้คำขวัญสร้างภาพความเป็นจริงและเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมประชาชน แต่ "อุดมการณ์ชาตินิยม" เป็นนามธรรม จึงกำหนดด้วยสัญลักษณ์รูปธรรม "ชาติ" และ "ผู้นำ" และให้ อุดมการณ์ของรัฐที่ปรากฏในคำขวัญนี้แนะวิธีการปฏิบัติตนของคนในชาติให้มีความเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน และมีความเห็นพ้องต้องกันภายใต้การนำเสนอของรัฐ และให้คำขวัญทำหน้าที่ปลุกเร้า ความคิด ความรู้สึกของประชาชนให้จงรักภักดีต่อชาติ ด้วยการปฏิบัติตนเพื่อชาติและด้วยการเชื่อฟัง และปฏิบัติตามผู้นำเพื่อชาติ โดยอาศัยรูปแบบและวิธีการสื่อสารคำขวัญ เพื่อให้คำขวัญเป็นที่ติดตาม ตรงใจ สามารถโน้มน้าวใจประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ชาติรี ทองสารี (2547) ศึกษาเรื่อง การสถาปนาการปกครองท้องถิ่นไทยภายใต้อุดมการณ์ ของรัฐ พบว่า ในยุคสมัยการสร้างรัฐชาติ จนถึงยุคสมัยการขยายฐานอำนาจ ภายใต้การปกครอง ระบอบประชาธิปไตยมีกระบวนการที่ทำให้เชื่อว่าการปกครองท้องถิ่นเป็นรูปแบบการใช้อำนาจ ปกครองที่บอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับท้องถิ่นตามยุคสมัยนั้นๆ ด้วยการสร้างวาทกรรมการ ปกครองท้องถิ่นเป็นชุดๆ ในแต่ละยุคสมัยที่แตกต่างกัน กระบวนการนี้มีได้เกิดขึ้นเองแต่เป็นไปตาม อุดมการณ์ในฐานะเป็นเจตจำนงแห่งรัฐเพื่อการปกครองและการควบคุมประชาชนในพื้นที่และทำให้ ชุมชนในท้องถิ่นอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐซึ่งเป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้เพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวและความ สงบเรียบร้อย และการที่รัฐจะยังคงสามารถอยู่ในอำนาจและรักษาอำนาจดั้งเดิมไว้ได้ด้วยการตอกย้ำ วาทกรรมการปกครองท้องถิ่นที่รัฐสถาปนาขึ้นให้ทรงพลังในฐานะเป็นวาทกรรมหลัก

พิมพ์ สุนทรวิริยกุล (2551) ศึกษาเรื่อง กระบวนการประกอบสร้างอุดมการณ์ในละคร โทรทัศน์ไทยในช่วงภาวะวิกฤตทางการเมือง พบว่าอุดมการณ์ปรากฏในละครโทรทัศน์ไทยในช่วง ภาวะวิกฤตทางการเมืองมีทั้งสิ้น 16 อุดมการณ์แบ่งเป็นอุดมการณ์ทางการเมือง 2 อุดมการณ์ อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ 4 อุดมการณ์ และอุดมการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม 10 อุดมการณ์ ดังนี้ 1) อุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology) ได้แก่ อุดมการณ์ชาตินิยม อุดมการณ์อำนาจนิยม 2) อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ (Economic Ideology) ได้แก่ อุดมการณ์ทุนนิยม อุดมการณ์วัตถุนิยม บริโภคนิยม อุดมการณ์เงินตรานิยม และอุดมการณ์เศรษฐกิจพอเพียง 3) อุดมการณ์ทางสังคมและ วัฒนธรรม (Social and Cultural Ideology) ได้แก่ อุดมการณ์ชนชั้น อุดมการณ์ศักดิ์นิยม อุดมการณ์ ชายเป็นใหญ่ อุดมการณ์สตรีนิยม อุดมการณ์ท้องถิ่นนิยม อุดมการณ์พุทธศาสนา อุดมการณ์ไสย ศาสตร์ อุดมการณ์ธรรมชาตินิยม อุดมการณ์ความรัก และอุดมการณ์ทางคุณธรรมศีลธรรม

กระบวนการประกอบสร้างอุดมการณ์ในละครโทรทัศน์ไทยในช่วงวิกฤตทางการเมือง มีผลมาจากสถานีโทรทัศน์ที่ถือเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการนำเสนออุดมการณ์โดยมีปัจจัยทางการตลาดที่เป็นตัวควบคุมระบบการทำงาน ซึ่งกำหนดให้เนื้อหาในละครโทรทัศน์ต้องวนเวียนอยู่กับเรื่องรัก โลภ โกรธ หลง เนื่องจากเป็นเรื่องที่นิยม โดนใจผู้ชม เข้าใจง่าย โดยมีผู้จัดละครโทรทัศน์เป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งมุมมองทัศนคติและประสบการณ์ส่วนตัวของผู้จัดละครโทรทัศน์จะถูกส่งผ่านไปยังคนเขียนบทโทรทัศน์ที่จะนำเสนอเนื้อหาที่เป็นผลให้เกิดอุดมการณ์ผ่านละครโทรทัศน์ตามความต้องการของสถานี และผู้จัดละคร ซึ่งบทละครโทรทัศน์จะถูกนำเสนอให้มีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ โดยมีสภาพทางสังคมรวมทั้งสภาวะวิกฤตทางการเมืองเป็นส่วนประกอบ แต่อุดมการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงภาวะวิกฤตทางการเมือง เช่น อุดมการณ์เศรษฐกิจพอเพียงจะถูกนำเสนออย่างฉาบฉวยเพื่อให้ละครมีความทันสมัยเท่านั้น

นภัทร อารีศิริ (2554) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์อุดมการณ์ทางสังคมที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ไทยที่นำมาผลิตซ้ำ พบว่า 1) ละครโทรทัศน์ไทยเรื่องหนึ่งๆ สามารถมีอุดมการณ์ทางสังคมบรรจุอยู่ได้มากกว่าหนึ่งอุดมการณ์ มีทั้งอุดมการณ์ที่สอดคล้องกัน และอุดมการณ์ที่ขัดแย้งกัน 2) เมื่อเปรียบเทียบลักษณะของอุดมการณ์ทางสังคมที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ไทยระหว่างชุดใหม่กับชุดเดิมพบว่า อุดมการณ์ทางสังคมที่ปรากฏมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม ในขณะที่ละครโทรทัศน์เรื่องนั้นได้ถูกนำมาผลิตซ้ำและออกอากาศ แสดงให้เห็นว่า ละครโทรทัศน์มิได้ทำหน้าที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมเพียงอย่างเดียว แต่ยังสามารถแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของอุดมการณ์ทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมในช่วงเวลานั้นๆ ได้อีกด้วย

จิรวุฑธ์ รักษาติ (2549) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์อุดมการณ์ในเพลงสากลแนวเฮฟวีของวัยรุ่น พบว่า เพลงสากลแนวเฮฟวีเมทัลของวัยรุ่น มีอุดมการณ์ต่อต้านเรื่องเพศชัดเจน ผ่านองค์ประกอบเนื้อหาของเพลง องค์ประกอบภาพลักษณ์และองค์ประกอบอากัปกริยาของศิลปิน ในขณะที่อุดมการณ์หลักเรื่องเพศกลับทำงานอย่างชัดเจนผ่านองค์ประกอบดนตรีและองค์ประกอบภาษา เมื่ออุดมการณ์ทั้งสองรูปแบบปรากฏในแต่ละองค์ประกอบจึงส่งผลให้การต่อต้านเรื่องเพศขึ้นอยู่กับระดับของการปลุกฝังอุดมการณ์หลักเรื่องเพศของวัยรุ่นในการรับรู้การต่อต้านเรื่องเพศที่แตกต่างกัน โดยการต่อต้านทั้งหมดเป็นการต่อต้านผ่านจุดยืนของเพศชาย

หทัยรัตน์ มั่นอาจ (2549) ศึกษาเรื่อง การสร้างอุดมการณ์ชาติเวียดนามผ่านการศึกษาภาคบังคับ ระหว่างปี ค.ศ. 1975-2003 พบว่าการศึกษาได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างอุดมการณ์ชาตินิยม และส่งผ่านอุดมการณ์ทางการเมือง บทบาทการสร้างอุดมการณ์ผ่านการศึกษาไม่ได้ส่งผลต่อการสร้างอุดมการณ์ครอบงำแต่เพียงอย่างเดียวแต่สิ่งที่ได้รับคือผู้ที่ได้รับการศึกษาเหล่านั้นนำเอาการศึกษาที่ได้รับมาเป็นอุดมการณ์ที่ย้อนกลับมาต่อต้านผู้ครอบงำการศึกษา

ระบบการศึกษาภาคบังคับถือเป็นกลไกที่ถูกใช้สร้างชุดความคิดเรื่องชาติใหม่ ของเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ให้เป็นเวียดนามหนึ่งเดียว กระบวนการจัดการศึกษาภาคบังคับเวียดนามในมิติการสร้างอุดมการณ์ชาติ ทำได้โดย 1) การกำหนดหลักสูตรเนื้อหาจากส่วนกลาง 2) กิจกรรมในห้องเรียนและกิจกรรมนอกห้องเรียน 3) ตำราเรียน ส่งผลต่อกระบวนการสร้างแนวคิด และทัศนคติของการเป็นประชากรในระบบสังคมนิยม

ในช่วงของการปฏิวัติสังคมนิยมในปี ค.ศ. 1975-1985 ระบบการศึกษาเวียดนามมีหน้าที่สร้างอุดมการณ์ครอบงำเพื่อผลของการบูรณาการแห่งชาติ ถึงแม้ว่าอุดมการณ์ทางการเมืองของเวียดนามจะเป็นอุดมการณ์สังคมนิยม แต่เนื้อหาหลักในตำราเรียนและกิจกรรมในห้องเรียนให้ความสำคัญต่อการนิยามการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชาติเวียดนามควบคู่ไปกับการสร้างอุดมการณ์สังคมนิยม ผ่านชุดความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ วีรบุรุษ วัฒนธรรม และหน้าที่ของประชากรในชาติเวียดนาม ทั้งนี้ ผลเพื่อสร้างอุดมการณ์ชาติและการเป็นเอกภาพของคนกลุ่มใหญ่

การเปิดประเทศในปี ค.ศ. 1986 ทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาประเทศได้เปลี่ยนแปลงไป การศึกษาเวียดนามต้องปรับตัว เพื่อสอดคล้องกับเป้าหมายของการสร้างประเทศรูปแบบใหม่คือการสร้างความเป็นอุตสาหกรรมและความทันสมัย อีกทั้งการให้ความสำคัญการเปิดสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเข้าร่วมในองค์กรระหว่างประเทศ ระบบการศึกษาเวียดนามจำเป็นต้องปรับตัวเข้ากับระบบอุดมการณ์ที่ตอบสนองระบบเศรษฐกิจแบบตลาด ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการสืบเนื่องในระบบอุดมการณ์ กล่าวคือยังได้มีการผลิตซ้ำระบบอุดมการณ์สังคมนิยมและชาตินิยมในโรงเรียนและตำราเรียนหน้าที่ในการสร้างอุดมการณ์สังคมนิยมและชาตินิยมยังคงมีบทบาทในการถ่ายทอดไปยังนักเรียน แต่สิ่งที่เปลี่ยนไปคือความอ่อนคลายในอุดมการณ์สังคมนิยม เนื้อหาในตำราเรียนแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากขึ้นสอนให้มีการเคารพชนชาติอื่นมากขึ้น เกิดการรื้อฟื้นวัฒนธรรมแบบจารีตเดิมเพื่อแสวงหารากเหง้าทางอัตลักษณ์ความเป็นชาติของตนเอง

ไพบูลย์ รัชโพธิ์ (2551) ศึกษาเรื่องการศึกษาชาตินิยมโดยรัฐในแบบเรียนประถมศึกษาไทย พบว่าระบบการศึกษาเป็นกลไกอย่างหนึ่งที่รัฐใช้ปลูกฝังแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองบางอย่างให้กับพลเมือง โดยมีสื่อกลางในการเผยแพร่ที่สำคัญก็คือหนังสือแบบเรียน ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาชาตินิยมโดยรัฐ มีลักษณะสำคัญคือ การให้ความสำคัญกับพระมหากษัตริย์ในฐานะศูนย์กลางของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ดังจะเห็นได้จากการอธิบายความเปลี่ยนแปลงทั้งหลายว่าเป็นผลมาจากพระปรีชาสามารถ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนกระทั่งปัจจุบันดังเช่น การปฏิรูปการปกครองประเทศในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การที่ไทยไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศตะวันตก การดำเนินการประกาศเอกราชของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ฯลฯ

ลักษณะสำคัญประการที่สอง คือ ส่งเสริมคุณธรรมและหน้าที่พลเมืองดีแบบเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช ได้ให้คำนิยามเอาไว้ว่า พลเมืองดีหมายถึงคนที่ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ใน

สังคมได้อย่างถูกต้องตามระเบียบวินัย กติกา ข้อตกลง หรือกฎหมายนั้นๆ กำหนดขึ้นไม่ว่าจะเป็นสังคมระดับครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น หรือประเทศชาติ คำนี้ถึงประโยชน์ส่วนรวม และมีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติดีทั้งกาย วาจา ใจ นอกจากนี้แบบเรียนยังได้ชี้ให้เห็นถึงชาตินิยมโดยรัฐที่ชัดเจน ที่สุดคือ เนื้อหาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในสาระการเรียนรู้ที่ 2 หน้าที่พลเมืองและการดำเนินชีวิต ในสังคมปรากฏในหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การเป็นพลเมืองดี การเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย การเป็นพลเมืองดีของสังคมความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามสถานภาพและบทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของตน โดยรัฐไทยมีมาตรฐานบางอย่าง ซึ่งเป็นลักษณะของการเป็นพลเมืองดี คือ ต้องรักชาติบ้านเมืองและจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์

ลักษณะสำคัญประการที่สาม คือ ให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนาในชาติฐานะศาสนาประจำชาติ ประชาชนร้อยละ 95 นับถือพระพุทธศาสนา แบบเรียนของสำนักพิมพ์ที่ยกมาวิเคราะห์ ชาตินิยมโดยรัฐล้วนใช้พื้นที่ในการบรรจุเนื้อหาของพระพุทธศาสนาไว้เป็นจำนวนมากอาจกล่าวได้ว่าแบบเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ล้วนให้ความสำคัญกับศาสนาพุทธ ดังเช่นความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นศาสนาประจำชาติ เจริญควบคู่มากับชาติไทยตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับบัญญัติว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและอัครศาสนูปถัมภก

ประกาภรณ์ รัตโน (2552) ศึกษาเรื่องการนำเสนออุดมการณ์ทางพุทธศาสนาของหนังสือพิมพ์รายวัน พบว่าอุดมการณ์ทางพุทธศาสนาที่นำเสนอมากที่สุดในประเด็นการประพฤติดี รุ่งเรืองมาคือ กรรม และการหลุดพ้น ส่วนใหญ่นำเสนอทิศทางบวก การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์รายวันสามารถสะท้อนภาพพุทธศาสนาในสังคมไทยได้หลายแง่มุม เช่น วัตถุประสงค์นิยม พุทธประเพณี ปัจเจกนิยม พุทธแบบผสมผสาน ธรรมะประยุกต์ องค์กรด้านพุทธศาสนา ความเสื่อมของพุทธศาสนา การใช้สื่อเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์/บอกบุญ ธรรมะเชิงท่องเที่ยว เป็นต้น

รมย์ธีรา ศิริพงศ์วรกุล (2555) ศึกษาเรื่อง วรรณกรรมการ์ตูนสำหรับเด็กและการนำเสนอภาพอุดมการณ์ทางสังคม พบว่าการนำเสนออุดมการณ์ทางสังคมในวรรณกรรมการ์ตูนสำหรับเด็ก พบอุดมการณ์ทั้งสิ้น 7 อุดมการณ์ดังนี้ 1) อุดมการณ์เรื่องชาตินิยม จะเน้นการปลูกฝังให้เด็กรู้จักการรักในสถาบันชาติไทยศาสนา พระมหากษัตริย์ และฝึกให้เด็กรู้จักความสามัคคีและเสียสละเพื่อบ้านเมือง 2) อุดมการณ์เรื่องพุทธศาสนา ปลูกฝังให้เด็กประพฤติตนโดยรู้จักยึดหลักธรรมะในการดำเนินชีวิตเพื่อความสงบสุขของตนและสังคม 3) อุดมการณ์ความรู้ สร้างให้เด็กได้รับความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และความรู้เชิงท้องถิ่นและการท่องเที่ยว ส่งเสริมให้เด็กรักในความเป็นท้องถิ่นกับการหาเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์และฝึกให้เด็กรู้จักการหาความรู้จากการไปท่องเที่ยวได้ 4) อุดมการณ์การเคารพผู้อาวุโส ปลูกฝังให้เด็กรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ที่อาวุโสกว่า จึงจะได้ชื่อว่าเป็นเด็กที่รู้จักกาลเทศะ 5) อุดมการณ์การพึ่งตนเอง ปลูกฝังให้เด็กเรียนรู้การพึ่งตนเองมากกว่ารอคอยให้ผู้อื่นมาช่วย เพราะ

จะได้ฝึกทักษะการใช้ชีวิตและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ 6) อุดมการณ์ความอดทน เข้มแข็ง กล้าหาญ ปลุกฝังให้เด็กมีความอดทน อดกลั้นในเวลาที่มีปัญหา และต้องมีความกล้าหาญในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม 7) อุดมการณ์ความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ ปลุกฝังให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และฝึกให้มีวินัยให้มีระเบียบเวลาที่อยู่โรงเรียนและในสังคม

การดำเนินงานเป็นวาระกรรมสำหรับเด็กที่มีลักษณะเด่นที่น่าสนใจ มีการนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างภาษาภาพและภาษาถ้อยคำไปพร้อมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อโน้มน้าวใจเด็กเป็นหลัก และยังแฝงไปด้วยอุดมการณ์ที่ผู้ใหญ่พยายามปลุกฝังให้เด็กเป็นแบบที่ตนต้องการ โดยเด็กสามารถรับอุดมการณ์เหล่านี้ได้เองโดยไม่รู้ตัว ผ่านแนวคิดและองค์ประกอบทางวรรณกรรมนั้นๆ

บงการ อิมส์ออง (2554) ศึกษาเรื่องอุดมการณ์ทางการเมืองในบทเพลงคาราบาว พบว่าเพลงเพื่อชีวิตของวงคาราบาวมีการเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์ตามช่วงเวลาได้แก่ 1) ช่วงก่อตั้งวง (พ.ศ. 2524-2526) เนื้อหามีการสื่อถึงอุดมการณ์ทางการเมืองสังคมนิยม โดยคาราบาวกล่าวถึงปัญหาสังคมและการเอาเปรียบ การสร้างสังคมที่เท่าเทียมและเป็นธรรม สังคมที่ร่วมแรงร่วมใจกันไม่เอาเปรียบกัน ต่อต้านการแข่งขัน การร่วมมือร่วมใจกันในการสร้างสรรค์สังคมที่อยู่อย่างเป็นสุข 2) ช่วงรุ่งเรืองของวง (พ.ศ. 2527-2533) เนื้อหามีการสื่อถึงอุดมการณ์ทางการเมืองชาตินิยม โดยคาราบาวกล่าวถึงความรัก ความสามัคคีในชาติ และเน้นการสำนึกในบุญคุณของชาติ ความจงรักภักดี และ 3) ช่วงประคองตัวของวง (พ.ศ. 2534-ปัจจุบัน) เนื้อหามีการสื่อถึงอุดมการณ์ทางการเมืองชาตินิยมโดยกล่าวถึงปัญหาทางการเมืองระหว่างประเทศและปัญหาวัฒนธรรมข้ามชาติ กับชาติตะวันตก และสหรัฐอเมริกา การต่อต้านต่างชาติ และสหรัฐอเมริกา ปัญหาด้านวัฒนธรรมข้ามชาติ ที่มากระทบกับวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม รวมถึงปัญหาการแบ่งแยกดินแดน และอุดมการณ์ทางการเมืองประชาธิปไตย โดยคาราบาวเรียกร้องให้ผู้นำประเทศมาจากการเลือกตั้งของประชาชน การต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน และการต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียง

ลำเนา เอี่ยมสะอาด (2538) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ เพลงไทยสมัยนิยมแนวร็อก จุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา รูปแบบและเนื้อหาของเพลง และเพื่อทราบถึงอุดมการณ์ที่ถูกนำเสนอในเพลงไทยสมัยนิยมแนวร็อกโดยมีข้อสันนิษฐานว่า เพลงไทยสมัยนิยมแนวร็อกมุ่งเสนอความแปลกใหม่ เพื่อหนีความจำเจที่มีอยู่ในเพลงไทยสมัยนิยมทั่วไป และนำเสนออุดมการณ์ต่อต้านอุดมการณ์หลักของสังคม โดยใช้กรอบความคิดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของดนตรีร็อกในต่างประเทศ และแนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ของสื่อมวลชน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการฟังเทปเพลงไทยสมัยนิยมแนวร็อกที่ออกจำหน่ายตั้งแต่ พ.ศ.2526-2538 จำนวน 50 ชุด ผลการศึกษาพบว่าเพลงไทยสมัยนิยมแนวร็อกได้รับอิทธิพลจากเพลงร็อก ของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ เพลงร็อกเข้ามาสู่สังคมไทยพร้อมกับการตั้งฐานทัพสหรัฐในไทย และภายหลังได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นเพลงไทยสมัยนิยมแขนงหนึ่ง เพลงร็อกของไทยมีรูปแบบดนตรีที่หนักแน่น รุนแรงเสียงดังและมี

ท่วงทำนองดนตรี และคำร้องที่เร้าอารมณ์ความรู้สึกมากกว่าเพลงไทยสมัยนิยมประเภทอื่นๆ อีกทั้งเนื้อหาของเพลงก็ไม่ได้จำกัดอยู่แต่เรื่องของความรักแต่อย่างเดียว แต่มีเรื่องราวต่างๆ ที่สะท้อนถึงเรื่องราวในสังคมอย่างหลากหลายอุดมการณ์ที่ถูกนำเสนอในเพลงเป็นอุดมการณ์ที่ต่อต้านสังคมโดยใช้รูปแบบดนตรีที่รุนแรง และแข็งกร้าว ส่วนอุดมการณ์ที่นำเสนอที่ผ่านทางเนื้อร้องนั้น ได้รับเอาแนวคิดและค่านิยมต่างๆ ในสังคมไทยเข้าไปด้วยจึงไม่ได้ต่อต้านอุดมการณ์หลักของสังคมอย่างรุนแรงแต่เป็นการเสนอทางเลือกใหม่ให้กับสังคม

8.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์

วนิดา ขำเขียว (2553) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ห้วงค์ความรู้ด้านการพัฒนามนุษย์จากองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา พบว่า พระพุทธศาสนา มีหลักคำสอนที่เป็นความจริงระดับสัจธรรม ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ของพระพุทธเจ้าที่ทรงทดลองค้นคว้าหาความจริงด้วยพระองค์เอง และบรรลุผลในทางปฏิบัติมาแล้ว อีกทั้งหลักคำสอนมีเป้าหมายที่ชัดเจน จึงสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ให้สามารถบรรลุผลได้ แนวคิดในการพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนา มาจากความคิดที่ว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่รู้จักด้วยเหตุผลและเป็นสัตว์ที่สามารถพัฒนาได้จนถึงจุดสูงสุดเป็นพุทธะ โดยมีพระพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบของการพัฒนาที่สูงสุด

ปรเมศ ชะรอยนุช (ปรเมศ ชะรอยนุช, 2557) ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ พบว่า แนวคิดในการพัฒนามนุษย์ตามแนวคิดในคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ตั้งอยู่บนอุดมคติความเชื่อและคำสอนของคริสต์ศาสนา แนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ของมิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์ มี 7 เรื่อง ได้แก่ 1) การจัดการศึกษาเพื่อการประกาศกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ 2) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมตามหลักคำสอนในพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ 3) การจัดการศึกษาบนหลักความเสมอภาคของมนุษย์ 4) การจัดการศึกษาในสิ่งแวดล้อมแบบคริสต์ศาสนา 5) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ทุกมิติ 6) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้นำในคริสตจักรและสังคม และ 7) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ตามแบบของพระเยซูคริสต์

8.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอด

พรสวรรค์ สุวรรณศรี (2547) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าการดำรงอยู่และการสืบทอดผญาอีสาน พบว่า มีวิธีการสืบทอดดังนี้ 1) สถาบันการศึกษาทุกระดับจัดทำเป็นหลักสูตรให้มีการเรียนการสอนอย่างจริงจัง 2) องค์กรที่เกี่ยวข้อง ช่วยกันศึกษาค้นคว้า สืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่างๆ แล้วนำมาจัดทำเป็นข้อมูลที่สะดวกในการศึกษาและทำความเข้าใจตลอดจนช่วยกันเผยแพร่โดยใช้สื่อที่

น่าสนใจ 3) จัดทำเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของผญาอีสาน จัดอบรมวิทยากร จัดทำสื่อเรียนรู้ และ 4) ชี้แจงอธิบายรูปแบบของผญาอีสานให้ชัดเจนและสอนให้คนรุ่นใหม่เขียนผญาได้

ชุตินา เจริญวงศ์ (2555) ศึกษาเรื่อง คุณค่าและการสืบทอดจารีตนาฏศิลป์ไทย : การวิเคราะห์เชิงสุนทรียศาสตร์ พบว่า คุณค่าจารีตนาฏศิลป์ไทยที่เป็นจารีตด้านพิธีกรรมและจารีตด้านข้อปฏิบัติ ข้อห้ามทางการแสดงเป็นคุณค่าที่ได้จากการพินิจผ่านแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ในเรื่องวัตถุ สุนทรีย ความรู้สึกสุนทรีย และความคิดรวมยอดทางสุนทรีย การสืบทอดจารีตนาฏศิลป์ไทย พบว่า มีแนวทางการสืบทอดที่สำคัญ 4 ประการคือ 1) สืบทอดผ่านผู้สืบทอด 2) สืบทอดผ่านเนื้อหา 3) สืบทอดผ่านวิธีการสืบทอด และ 4) สืบทอดผ่านผู้รับการสืบทอด ส่วนแนวทางในการนำจารีตนาฏศิลป์ไทยเป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนามนุษย์มี 4 แนวทางด้วยกันคือ 1) การอนุรักษ์จารีตนาฏศิลป์ไทย 2) การสืบทอดจารีตนาฏศิลป์ไทย 3) การปรับปรุงยุคตจารีตนาฏศิลป์ไทย และ 4) การส่งเสริมจารีตนาฏศิลป์ไทย

8.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทร้องเพลงสุนทราภรณ์

วัชรภรณ์ อัจฉาญา (2534) ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์บทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ พบว่า เนื้อหาส่วนใหญ่ของบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์เป็นเพลงรักระหว่างชายและหญิง นอกจากนี้ยังมีบทเพลงที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวรรณคดี เพลงปลุกใจและสดุดี เพลงสถาบันการศึกษาและเพลงประจำจังหวัด เพลงที่เกี่ยวกับเทศกาลประเพณี เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเยาวชน และเพลงเบ็ดเตล็ด บทเพลงยึดรูปแบบการใช้บทกวีนิพนธ์ขนาดสั้น มีทั้งการใช้ฉันทลักษณ์ตามแบบร้อยกรองแบบฉบับ และที่ใช้ฉันทลักษณ์แบบพิเศษที่มีลักษณะสอดคล้องกับทำนองเพลงหนึ่งๆ การใช้ถ้อยคำในบทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์ มีลักษณะประณีตในการเลือกสรรถ้อยคำในทำนองเดียวกับการใช้ถ้อยคำในบทกวี เช่น การใช้คำภาษาทวิ การเล่นเสียงสัมผัสสระ สัมผัสอักษร การใช้คำซ้อน การใช้คำซ้ำ การหลាក់คำ และการใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ ส่วนการใช้สำนวนและการใช้ภาพพจน์แบบต่างๆ ก็ช่วยให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพตามบทเพลง ทักษะคดีของผู้แต่งที่พบในบทเพลง ได้แก่ ทักษะคดีที่เกี่ยวกับความเชื่อ ความรักธรรมชาติ ชีวิต คติธรรมและคุณธรรม สตรี และทักษะคดี ที่เกี่ยวกับความเป็นไทย คุณค่าที่พบในบทเพลงได้แก่ คุณค่าทางด้านวรรณศิลป์ คุณค่าทางด้านสนองอารมณ์ คุณค่าทางด้านความรู้ และคุณค่าทางด้านคติธรรม

วรรณลดา พิรุณสาร (2543) ศึกษาเรื่อง การสื่อความหมายในเพลงปลุกใจสี่เหล่าทัพ พบว่า เพลงปลุกใจของกองทัพ ปรากฏขึ้นครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาล

ที่ 5 (พ.ศ.2452) และได้เริ่มปรากฏอย่างเด่นชัดในช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2456) ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ.2475 กองทัพอากาศเริ่มผลิตเพลงปลุกใจออกมามากขึ้น กระทั่งเข้าสู่ช่วงสมัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เพลงปลุกใจของกองทัพในยุคนี้จึงมีความเจริญสูงสุด เหตุผลประการหนึ่งมาจากการเกิด สงครามโลกครั้งที่ 2 และรัฐบาลต้องการจะปลุกเร้าจิตใจของทหารในกองทัพให้เกิดสำนึกในการรัก ชาติ ต่อมาเมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนต่อมา เพลงปลุกใจของ กองทัพกลับไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร จวบจนกระทั่งเกิดเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตย 14 ตุลาคม 2516-2519 เพลงปลุกใจของกองทัพจึงได้กลับมามีบทบาทอีกครั้ง

ชัยวัฒน์ หอวรรณภากร (ชัยวัฒน์ หอวรรณภากร, 2544) ศึกษาเรื่อง การสื่อความหมาย และอุดมการณ์ในเพลงมหาวิทยาลัย พบว่า เนื้อหาและความหมายของเพลงมหาวิทยาลัยมีส่วนแปรผันไปตามบริบททางการเมืองน้อยมาก ส่วนใหญ่จะแปรผันไปตามบริบทแวดล้อมของผู้ประพันธ์ นอกจากนี้พบว่ามีการใช้คำเพื่อสร้างอารมณ์รักในมหาวิทยาลัยมากที่สุด รองลงมาคืออารมณ์ ภาควิชาและอารมณ์สนุกสนานตามลำดับ แรงจูงใจที่ผู้ประพันธ์นำมาใช้มากที่สุด คือ ความต้องการ ผูกผันกับสถาบันและเป็นที่ยึดเหนี่ยวของสังคม รองลงมาคือความมีคุณภาพและความมีชื่อเสียงตามลำดับ สื่อที่ถูกนำมาใช้เป็นช่องทางการสื่อสารบทเพลงมากที่สุดคือสื่อบุคคล

สุมนทนา ศักดิ์ชัยสมบูรณ์ (2540) ศึกษาเรื่อง เพลงไทยสากลตามนโยบายจอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2487 พบว่า เพลงไทยสากลพ.ศ.2481-2487 เกิดจากนโยบายการสร้างชาติเพื่อ เผยแพร่ลัทธิชาตินิยม และการปฏิวัติวัฒนธรรม แบ่งเป็นการปฏิวัติวัฒนธรรมแบบอ่อนและการปฏิวัติ วัฒนธรรมแบบแข็ง วิธีเข้าใจให้ปฏิบัติตามนโยบายการสร้างชาติคือ บทละครประวัติศาสตร์และเพลง ประเภทเนื้อหาของเพลงไทยสากลตามนโยบายจอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2487 ส่วนใหญ่ เป็นเพลงเกี่ยวกับการสร้างชาติ แบ่งเป็นเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยม และเพลงที่มี เนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีเพลงเกี่ยวกับสังคม และเพลงที่มีเนื้อหาเบ็ดเตล็ด และ จินตนาการของนักแต่งเพลง คุณค่าด้านอารมณ์ในเพลงไทยสากลตามนโยบายของจอมพล ป.พิบูล สงคราม ได้ให้ความบันเทิงใจแก่ประชาชนเป็นหลัก และแฝงไว้ด้วยความรู้สึกรักชาติ และสามารถคือ ส่วนคุณค่าด้านสังคมได้ปลุกฝังทัศนคติต่างๆ ตามนโยบายการสร้างชาติและปลุกฝังให้ประชาชนยึดตัว ผู้นำประเทศเป็นหลัก

พรณี ปรัชญาบำรุง (2542) ศึกษาเรื่องภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมไทยผ่านเพลงไทย สากลหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 - พ.ศ.2500 มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและจัดประเภทเพลงไทย สากลที่แต่งขึ้นใน ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2-พ.ศ.2500 และศึกษาภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรม ไทยผ่านเพลง ไทยสากลในยุคนั้น ตลอดจนวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของเพลงดังกล่าวที่มีต่อสังคมไทย โดยใช้วิธีการ ศึกษาทางมานุษยวิทยาการดนตรี โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและ การ

สัมภาษณ์ระดับลึกกับ ศิลปินที่สร้างสรรค์งานดังกล่าว และผู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปิน รวมทั้งผู้รวบรวม และบันทึกผลงาน ของศิลปินในยุคนั้น ผลการศึกษาพบว่า เพลงไทยสากลที่เกิดขึ้นระหว่างหลัง สงครามโลกครั้งที่ 2-พ.ศ.2500 มีทั้งสิ้น 315 เพลงนั้น แบ่งเป็น 6 ประเภท คือ เพลงที่แสดงถึงความ รัก 135 เพลง เพลงที่สะท้อนความเชื่อ ค่านิยมและโลกทัศน์ 69 เพลง เพลงที่แสดงถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวิถีชีวิต 64 เพลง เพลงปลุกใจ 18 เพลง เพลงสถาบัน 16 เพลง และเพลง บรรยายธรรมชาติ 13 เพลง เนื้อหาของเพลงเหล่านี้ได้สะท้อนวิถีชีวิตของคนไทยหลังสงคราม โลก ครั้งที่ 2-พ.ศ.2500 สะท้อนให้เห็นถึงความเดือดร้อน ความขาดแคลนจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และ ยังสะท้อนลักษณะ สังคมไทยโดยรวม ทั้งระบบชนชั้น สถาบันครอบครัว ระบบค่านิยม ความเชื่อ และ โลกทัศน์ รวมทั้ง สภาพแวดล้อม นอกจากนี้ เพลงแต่ละประเภทยังมีบทบาทแตกต่างกัน เช่น บทบาทในเชิงนันทนาการ บทบาทในเชิงอบรมสั่งสอนขัดเกลาทางสังคม บทบาทในการเป็นเครื่องมือ ของรัฐในการเผยแพร่และต่อต้านลัทธิทางการเมือง ขณะเดียวกันเป็นกระบอกเสียงถ่ายทอด ความรู้สึกนึกคิด ปัญหาและความ ต้องการของประชาชนให้ฝ่ายรัฐได้รับทราบ ตลอดจนบทบาท ในทางธุรกิจ ในฐานะเพลงประกอบการ แสดง ทั้งภาพยนตร์ วิทยุและโทรทัศน์ รวมทั้งเป็นสินค้าใน ธุรกิจแผ่นเสียงอีกด้วย

พิชญ์สินี บำรุงนคร (2543) ศึกษาลักษณะความเป็นอมตะของเพลงสุนทราภรณ์ มี วัตถุประสงค์เพื่อเข้าใจถึงคุณลักษณะความเป็นอมตะของเพลงสุนทราภรณ์ และค้นหาปัจจัยที่มี ส่วน สร้าง หรือสนับสนุนความเป็นอมตะของเพลงสุนทราภรณ์ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการวิเคราะห์เนื้อหา การสัมภาษณ์กลุ่ม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อทำความเข้าใจคุณลักษณะความเป็นอมตะของ เพลงสุนทราภรณ์ การสัมภาษณ์กลุ่ม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มี ส่วนสร้าง หรือสนับสนุนความเป็นอมตะของเพลงสุนทราภรณ์ ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาเพลง สุนทราภรณ์ และข้อมูลจากผู้ฟังเพลงสุนทราภรณ์ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์เพลง สุนทราภรณ์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรี และขับร้อง และผู้ดำเนินรายการเพลงสุนทราภรณ์ทาง สื่อ วิทยุ ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะความเป็นอมตะของเพลงสุนทราภรณ์เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของเพลง ซึ่งประกอบด้วยความสอดคล้องระหว่างเนื้อร้องกับทำนอง ความหมายของเพลงซึ่งมีสาระ และ รูปแบบการประพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับฉันทลักษณ์ การใช้โวหาร ทำนองและจังหวะที่สื่อความหมายของ บทเพลงอย่างสอดคล้องกับอารมณ์ในทำนองและจังหวะประเภทนั้นๆ รวมทั้งการมีพื้นฐานจากดนตรี ที่ได้รับความนิยม นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการที่เพลงสุนทราภรณ์มีความลงตัวของสุนทรียภาพ หรือความงามซึ่งประกอบด้วยความไพเราะ ลักษณะซึ่งทำให้ผู้ฟังติดหูได้ง่าย และลักษณะผลงานเพลง ในระดับ ยอดเยี่ยมเป็นสำคัญ ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนสร้างหรือสนับสนุนความเป็นอมตะของเพลง สุนทราภรณ์คือนักร้องซึ่งมีลักษณะลีลาการขับร้องละเอียดละไม ลักษณะของน้ำเสียงที่เข้ากับอารมณ์ เพลง การใช้ท่วงทำนองที่เรียบร้อย และการฝึกซ้อม นักดนตรีซึ่งมีความรู้เฉพาะ พรสวรรค์ และ

ประสบการณ์ทางดนตรีรวมทั้งความสามารถในการทำงานร่วมกับศิลปินท่านอื่นในวงสุนทราภรณ์ ผู้ประพันธ์เนื้อร้องซึ่งมีความรู้ทางภาษาไทย ประสบการณ์ทางการประพันธ์เนื้อร้องและความคุ้นเคยกับตัวโน้ต ผู้สร้างทำนองซึ่งมีความรู้ทางการสร้างทำนอง ความคิดและจินตนาการรวมทั้งความสามารถในการทำงานกับผู้เรียบเรียงเสียงประสาน ผู้เรียบเรียงเสียงประสานซึ่งมีความรู้ทางการเรียบเรียงเสียงประสาน ความคิดและจินตนาการรวมทั้งความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้สร้างทำนอง ครูเพลงซึ่งมีความเชี่ยวชาญทางดนตรีและการขับร้องรวมทั้งความสามารถในการทำงานร่วมกับนักร้องและนักดนตรี สื่อที่เป็นช่องทางการสื่อสาร และการผลิตซ้ำ ผลของการวิจัยชี้ให้เห็นว่าความเป็นอมตะมีลักษณะเป็นผลงานทรงคุณค่าที่ศิลปินทิ้งไว้ให้ผู้อื่นจดจำ เพื่อให้ผลงานคงอยู่ต่อไปและเกี่ยวข้องกับมิติเวลา กล่าวคือ ผู้อื่นจดจำได้นาน และผลงานต้องได้รับการยอมรับจากคนอย่างน้อย 2-3 รุ่น

อดุลย์ จันทะวงศ์ (2551) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความนิยมเพลงสุนทราภรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาเอกลักษณ์ของเพลงสุนทราภรณ์ 2) การทำหน้าที่ของเพลงสุนทราภรณ์ในด้านการสื่อสาร ด้านสุนทรีย์และด้านความบันเทิง องค์ประกอบที่มีผลต่อความนิยมเพลงสุนทราภรณ์ และปัจจัยที่มีผลต่อความนิยมเพลงสุนทราภรณ์ โดยการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เกี่ยวข้องและมีความสนใจในเพลงสุนทราภรณ์ ซึ่งทำการสุ่มเลือกแบบเจาะจงจำนวน 10 คนและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) เอกลักษณ์ของเพลงสุนทราภรณ์ ได้แก่เนื้อร้อง ทำนอง การขับร้อง และการเรียบเรียงเสียงประสาน การใช้คำและสำนวนภาษาไทยที่งดงาม มีความหมายชัดเจน มีการผสมผสานกันระหว่างเพลงไทยเดิมกับเพลงไทยสากล 2) เพลงสุนทราภรณ์ทำหน้าที่ในด้านการสื่อสารเรื่องราวต่างๆ ผ่านบทเพลง การสร้างสุนทรีย์และให้ความบันเทิง 3) องค์ประกอบที่ทำให้เพลงสุนทราภรณ์ได้รับความนิยมได้แก่ เนื้อร้อง ดนตรี การเรียบเรียงเสียงประสาน กลยุทธ์ด้านการตลาด การผลิตซ้ำ การประชาสัมพันธ์ การแสดง ตัวของนักร้อง นักดนตรีต่อสื่อมวลชน การจัดงานคอนเสิร์ต การประกวดร้องเพลงสุนทราภรณ์ และการจัดตั้งโรงเรียนสุนทราภรณ์การดนตรี 4) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่การขาดแคลนเนื้อร้อง และนักร้อง และการแข่งขันของธุรกิจเพลง การนำเสนอทางสื่อมวลชน การขาดการปลูกฝังให้คนรุ่นหลัง และลิขสิทธิ์เพลง

จารุพิมพ์ นายน (จารุพิมพ์ นายน, 2540)ศึกษาเรื่อง เพลงสังคีตสัมพันธ์ : การวิเคราะห์เพลงไทยสากลที่นำดนตรีไทยมาประยุกต์ใช้โดยวงดนตรีสุนทราภรณ์ ในปี พ.ศ. 2497 พบว่า เพลงสังคีตสัมพันธ์เป็นเพลงที่นำเพลงไทยมาเป็นทำนองแล้วบรรเลงด้วยดนตรีสากล และวงดนตรีไทยร่วมกันซึ่งมีเนื้อหาสาระเป็นที่จูงใจให้กับผู้ฟังทั้งยังเป็นข้อคิดและชี้แนะแนวทางให้ผู้ฟังรู้จักดำเนินชีวิตไปในทางที่ดี นอกจากนี้ยังแฝงคุณธรรมอันเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังและมีคุณวุฒิทางวรรณศิลป์อีกด้วย เนื้อหาของเพลงจะมุ่งสะท้อนชีวิตในด้านอารมณ์ต่างๆ การดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์พร้อมทั้งปรัชญาชีวิตต่างๆ

ตติยา เลหาติรานนท์ (ตติยา เลหาติรานนท์, 2543) ศึกษาเรื่อง เครือข่ายการสื่อสารกลุ่ม และบทบาทในการอนุรักษ์เพลงสุนทราภรณ์ของกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาสุนทราภรณ์ พบว่า การจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ฯ นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์รวมในการพบปะและทำกิจกรรมเกี่ยวกับสุนทราภรณ์เพื่อการสืบสานอนุรักษ์งานเพลงเหล่านี้เอาไว้ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มแบ่งออกเป็น 4 ระดับคือ 1) กลุ่มผู้นำ มีลักษณะการสื่อสารแบบวงล้อผสมผสานกับแบบทุกช่องทาง 2) การสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้นำกับสมาชิกเป็นแบบวงล้อ 3) ลักษณะการสื่อสารระหว่างสมาชิกมีรูปแบบการสื่อสารแบบวงกลม 4) การสื่อสารระหว่างกลุ่มอนุรักษ์กับบุคคลทั่วไปมี 2 รูปแบบ คือแบบวงล้อและแบบกระจาย ส่วนในเรื่องบทบาทการอนุรักษ์ก็แบ่งได้เป็น 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มอนุรักษ์และผู้นำมีบทบาทในการรวมกลุ่มบุคคลที่ชื่นชอบและมาร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์เพลง สุนทราภรณ์ 2) กลุ่มสมาชิก มีบทบาทในการสนับสนุนกิจกรรมที่ทางกลุ่มจัดขึ้นและเผยแพร่สู่คนใกล้ชิด 3) กลุ่มผู้ไม่เป็นสมาชิก มี 2 กลุ่มย่อยคือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับสุนทราภรณ์มีบทบาทในการจัดกิจกรรมการแสดงดนตรีของวง การจัดกิจกรรมประกวดให้ผู้สนใจมี

พงษ์ศักดิ์ สังข์บุญโญ (2543) ศึกษาเรื่อง ความเชื่อในเพลงสุนทราภรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ทั้งหมดที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อ โดยจำแนกประเภทตามเนื้อหา ด้านความเชื่อและวิเคราะห์คุณค่าที่มีปรากฏด้านความเชื่อในเพลงสุนทราภรณ์โดยผู้วิจัยได้รวบรวมเพลง สุนทราภรณ์ที่เกี่ยวกับความเชื่อจากหนังสือเพลงสุนทราภรณ์ หนังสือวิจัย และหนังสือที่ระลึกทางด้านสุนทราภรณ์จำนวน 220 เพลง ผลการวิจัยพบว่า บทร้องเพลงสุนทราภรณ์มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อจำนวน 220 เพลง สามารถจำแนกความเชื่อได้ 15 ประเภทใหญ่ๆ คือ ความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือพุทธศาสนาและเชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องกรรมและผลกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับสัจธรรมและความไม่แน่นอน ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเนื้อคู่ ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องความฝัน ความเชื่อเกี่ยวกับคำสาบาน บนบานศาลกล่าว และการอ้อนวอน ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องพระพรหม เทพเจ้าเป็นผู้สร้าง ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องทำเสน่ห์ต้องมนต์ ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องสถานที่ป่าเขามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาศัยหรือสิงสถิตอยู่ ความเชื่อเกี่ยวกับการระลึกชาติและชาติหน้า ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องสามโลก ความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ดี วันดี ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องราศี ความเชื่อเกี่ยวกับหลักเมืองและดวงเมือง

จากเนื้อหาทั้งหมด 15 ประเภท ในเพลงสุนทราภรณ์พบว่า มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผลกรรมมากที่สุด รองมาเป็นความเชื่อเรื่องเนื้อคู่และคำสาบาน บนบานศาลกล่าว และการอ้อนวอนตามลำดับ ความเชื่อทั้งหมดที่ปรากฏในบทเพลงได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา ไสยศาสตร์ และวรรณคดีไทยผสมผสานกันโดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้ฟังได้มองเห็นคุณธรรมและนำเนื้อหาความเชื่อเหล่านี้ไปปฏิบัติ ไปพร้อมกับความซาบซึ้งและความไพเราะจากเพลง ทั้งนี้เนื่องจากวงดนตรีสุนทราภรณ์ในฐานะที่เป็นวงดนตรีของทางราชการ(กรมประชาสัมพันธ์) ต้องมีหน้าที่เสนอเพลงสนองนโยบายของ

ทางราชการ จึงได้ผลิตเพลงคติธรรม คุณธรรมเหล่านี้เผยแพร่ให้ผู้ฟังชาวไทยได้ปฏิบัติตามความต้องการหรือวัตถุประสงค์ของรัฐบาลแต่ละสมัย

เอกฉัตร ประวงษ์ (2545) ทำการศึกษาวิเคราะห์หลักจริยธรรมในวรรณกรรมเพลงสุนทราภรณ์ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ การศึกษาวิเคราะห์หลักจริยธรรมที่ปรากฏวรรณกรรมเพลงสุนทราภรณ์ และศึกษาแนวคิด ทศนคติ สภาพสังคมวัฒนธรรมไทยที่สะท้อนผ่านหลักจริยธรรมในวรรณกรรมเพลงสุนทราภรณ์โดยวิเคราะห์ข้อมูลทางเอกสารและการวิจัยภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมในวรรณกรรมเพลงสุนทราภรณ์สามารถที่จะแบ่งแนวคิดทางหลักจริยธรรมออกเป็น 3 หลัก คือ 1) หลักจริยธรรมของบุคคล 2) หลักจริยธรรมของส่วนรวม และ 3) หลักจริยธรรมในวิชาชีพ และผลการวิจัยยังพบว่า กลุ่มวัยรุ่นอายุ 15-20 ปียังคงมีผู้รู้จักผลงานเพลงของสุนทราภรณ์ แต่เป็นการรู้จักผิวเผิน จากการถ่ายทอดผลงานเพลงโดยนักร้องรุ่นปัจจุบัน กลุ่มวัยทำงานอายุ 21-59 ปีเป็นกลุ่มที่รู้จักงานเพลงสุนทราภรณ์ ต้องการให้มีการอนุรักษ์งานเพลงสุนทราภรณ์ให้คงอยู่สืบไป กลุ่มผู้ใหญ่ อายุ 60 ปีขึ้นไป มีทัศนคติต่องานเพลงสุนทราภรณ์ว่าเพลงสุนทราภรณ์มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง มีความไพเราะ สร้างความสุขและคุณประโยชน์แก่ผู้คนในสังคม เป็นดังภาพสะท้อนเหตุการณ์ในอดีตที่ผ่านมา จึงควรที่จะรักษาสืบทอดผลงานเพลงสุนทราภรณ์ให้ดำรงอยู่คู่สังคมไทย ข้อเสนอแนะในการวิจัยกล่าวว่าควรมีการอนุรักษ์เพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ อาทิ จัดให้มีการถ่ายทอดดนตรี สุนทราภรณ์ จัดนิทรรศการทางด้านดนตรีแสดงผลงานเพลงสุนทราภรณ์ นอกจากนี้การแต่งเพลงปัจจุบัน ผู้ประพันธ์เพลงควรใส่เนื้อหาที่เกี่ยวข้องทางจริยธรรมไว้ในบทเพลง เพื่อเป็นการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชนให้เกิดความรู้ นำไปปฏิบัติในทางที่เหมาะสม

อุดมลักษณ์ ระพีแสง (2550) ศึกษาวิเคราะห์การใช้ภาษาในเพลงสุนทราภรณ์ระหว่างปี พ.ศ.2482-2524 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้ภาษาในเพลงสุนทราภรณ์ ซึ่งประกอบด้วยการใช้คำโวหารภาพพจน์ รูปแบบการประพันธ์ และแนวคิด ข้อมูลสำหรับการศึกษาได้แก่ เพลงสุนทราภรณ์ในอัลบั้มบันทึกประวัติศาสตร์ของบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ใน 6 ยุคสมัยจากมาสเตอร์แผ่นเสียงต้นฉบับเดิม พ.ศ.2482-2524 จำนวน 96 เพลง ผลการศึกษาพบว่า เพลงสุนทราภรณ์มีลักษณะดังนี้คือ มีการใช้คำที่สื่ออารมณ์ของมนุษย์ทุกด้าน ใช้คำราชาศัพท์ คำซ้อน เพื่อเน้นย้ำความรู้สึกและความหมายให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น มีการใช้คำภาษาถิ่น การใช้โวหารภาพพจน์เปรียบเทียบสิ่งต่างๆ มีหลายลักษณะ อุปมาอุปไมย อุปลักษณ์ สัมพจน์ย หรืออนุนามนัย นามนัย ปฏิวาหะ ปฏิภาคพจน์ อากัตภาคย์ อติพจน์ ปฏิรูปพจน์ บุคลาธิษฐาน และปฏิปุจฉา ส่วนลักษณะรูปแบบการประพันธ์ส่วนใหญ่ใช้แบบฉันทลักษณ์เดิม รองลงมามีลักษณะคล้ายกลอนสุภาพ คล้ายกลอนหก คล้ายกาพย์ยานี ส่วนลักษณะแนวคิดพบว่า มีการแสดงแนวคิดเกี่ยวกับการสรรเสริญพระมหากษัตริย์ คุณธรรม จริยธรรมที่พึงกระทำ ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ความรัก ผู้หญิง เป็นบทเพลงที่แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการสะท้อนสภาพสังคมให้เห็นความเป็นจริงทุกด้าน และเป็นคติสอนใจหญิง

งานวิจัยครั้งนี้มีฐานคิดที่สำคัญว่า อุดมการณ์คือสิ่งที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมทางสังคม การที่จะทำความเข้าใจการกระทำทางสังคม หรือบุคคลใด ๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์ให้เห็นถึงอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังการกระทำนั้น เช่น การประพันธ์เพลง ต้องวิเคราะห์ถึงเบื้องหลังในการประพันธ์เพลง การศึกษาเรื่องอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์ในเพลงสุนทราภรณ์ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบคำถามว่าในเพลงสุนทราภรณ์ มีเนื้อหาที่มีอุดมการณ์ทางการพัฒนามนุษย์ อย่างไรเมื่อ ประเทศไทยเริ่มยุคแห่งการพัฒนา จนกระทั่งมีการประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อุดมการณ์การประพันธ์เพลงสุนทราภรณ์ส่วนหนึ่งเป็นอุดมการณ์ของผู้ประพันธ์เองและอีกส่วนหนึ่งสร้างขึ้นตามเป้าหมาย นโยบายของรัฐ อาทิ เป้าหมายในการพัฒนาประเทศสู่วัฒนธรรมใหม่ที่ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปตามวาทกรรมการพัฒนา ที่รัฐเป็นผู้สร้างขึ้น อุดมการณ์ดังกล่าวนี้มีบทบาทและมีคุณค่าส่งเสริมการพัฒนาอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของการพัฒนามนุษย์

จากการทบทวนเอกสาร งานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า มีผู้ศึกษาเพลงสุนทราภรณ์ในประเด็นต่างๆ อาทิ หลักจริยธรรมในวรรณกรรมเพลง ความเชื่อในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ลักษณะความเป็นอมตะของเพลง เป็นต้น แต่ยังไม่พบงานที่ศึกษาในประเด็นอุดมการณ์ทางการพัฒนามนุษย์และขยายผลการนำคุณค่าทางอุดมการณ์ทางการพัฒนาจากเพลงสุนทราภรณ์ไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการศึกษาในการศึกษาครั้งนี้จะได้นำคุณค่าอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ ไปใช้แสวงหาแนวทางในการจัดกระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติสืบต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์อุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ในเชิงประวัติศาสตร์สังคม 2) วิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์อุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทเพลงสุนทราภรณ์ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อแยกประเภทของอุดมการณ์ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณศิลป์ ผู้เชี่ยวชาญการถ่ายทอด และผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเพลง

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดบทร้องเพลงจากการศึกษาเอกสาร โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (documentary research) การสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) จากนักร้องและผู้จัดรายการจำนวน 4 คน ได้แก่ 1) อาจารย์มัลลิกา คณานุรักษ์ นักจัดรายการเพลงวิทยุศึกษา กรมประชาสัมพันธ์ 2) นายจ่านงค์ดี แดงพันธุ์ นักร้องนักจัดรายการของวิทยุศึกษา กรมประชาสัมพันธ์ 3) นางสาวดารณี มณีดิษฐ์ นักจัดรายการเพลง สถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ 4) นางสาวจารุณินท์ มุสิกระพงษ์ นักจัดรายการเพลง สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เพื่อนำไปวิเคราะห์ประเด็นกระบวนการถ่ายทอด

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อนำเสนอแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) จากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาจำนวน 10 คน

ขั้นตอนที่ 4 สรุปและอภิปรายผล

วิธีดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์อุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทร้องเพลงสุนทราภรณ์

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 การสำรวจ รวบรวมและจำแนกประเภทของบทร้องเพลงสุนทราภรณ์

1.1.1 ผู้วิจัยสำรวจ รวบรวมบทร้องเพลงสุนทราภรณ์จำนวน 1,930 บทเพลง และนำมาคัดเลือกแบบเจาะจงโดยผู้เชี่ยวชาญ จากเกณฑ์บทร้องเพลงที่มีความหมายสื่ออุดมการณ์เพื่อพัฒนามนุษย์ตามยุคสมัยแบ่งตามเนื้อหาประเภทต่างๆ ที่บทเพลงได้นำเสนอ เช่น เนื้อหาเกี่ยวกับการเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ คติธรรม วัฒนธรรม ความรัก ธรรมชาติ การศึกษา สตรี เด็กและเยาวชนได้บทเพลงเพื่อนำมาวิเคราะห์อุดมการณ์ในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 50 เพลง

ในการจำแนกประเภทของบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การเลือกเพลงดังนี้

1. เป็นเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ที่มีการถ่ายทอดโดยทั่วไป
2. ระยะเวลาที่เผยแพร่บทเพลง ผู้วิจัยทำการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ นักร้องสุนทราภรณ์ งานวิจัยที่ระบุปีที่เผยแพร่ ช่วงเวลาที่เผยแพร่ นั้น อาจใช้การตรวจสอบยืนยันจากนักร้องสุนทราภรณ์ เช่น เพลง อย่ายฝัน ที่ขับร้องโดยนักร้องดาวรุ่งสุนทราภรณ์ จะอยู่ในช่วง พ.ศ.2500 เป็นต้นไป
3. เป็นบทร้องเพลงที่มีคุณค่า ความหมายและมีอุดมการณ์ในการพัฒนามนุษย์ซึ่งผู้เชี่ยวชาญ อาจแนะนำรายชื่อเพลงเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่ผู้วิจัยนำเสนอเบื้องต้น จากนั้นจึงนำบทร้องเพลงที่ได้มาทำบัญชีรายชื่อเพลงที่ผู้เชี่ยวชาญเลือกมาทำการวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

ผู้วิจัยเลือกและจำแนกกลุ่มเพลงประเด็นที่สะท้อนอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์ในด้านต่างๆ โดยผ่านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้แก่ 1) คุณจันทนา โอบายวาทย์ อดีตนักร้องวงดนตรีสุนทราภรณ์ 2) คุณมาริษา อมาตยกุล อดีตนักร้องวงดนตรีสุนทราภรณ์ 3) จารุรินทร์ มุสิกพงศ์ นักจัดรายการเพลง 4) อาจารย์สวัสดิ์ จงกล ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 5) ผศ.สุชาติ พงศ์กิตติวิบูลย์ อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้แบ่งประเภทเพลงตามยุคสมัยของผู้นำประเทศ ในกรอบของประวัติศาสตร์สังคม 3 ยุคที่มีการเผยแพร่บทเพลง คือยุคที่ 1) ยุคจอมพล ป.พิบูลสงคราม ระหว่างปี พ.ศ.2481-2500 ยุคที่ 2) ยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ระหว่างปี พ.ศ.2500-2506 และยุคที่ 3) ยุคจอมพลถนอม กิตติขจร ระหว่างปีพ.ศ.2506-2516 แบ่งประเภทอุดมการณ์ ซึ่งทั้ง 3 ยุคปรากฏประเภทอุดมการณ์ 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1) อุดมการณ์เกี่ยวกับเยาวชน 10 เพลง กลุ่มที่ 2) อุดมการณ์สตรี 10 เพลง กลุ่มที่ 3) อุดมการณ์สถาบันการศึกษา 10 เพลง กลุ่มที่ 4) อุดมการณ์ชาติ 10 เพลง และกลุ่มที่ 5) เพลงอุดมการณ์ชีวิต 10 เพลง รวมทั้งหมด 50 เพลง รายชื่อเพลงแต่ละกลุ่มมีรายละเอียดดังปรากฏในภาคผนวก

1.1.2 นำบทร้องเพลงมาวิเคราะห์เนื้อหา ในแต่ละประเภทของอุดมการณ์ เช่น อุดมการณ์เกี่ยวกับชาติ อุดมการณ์เกี่ยวกับศาสนา อุดมการณ์เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ อุดมการณ์เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต อุดมการณ์เกี่ยวกับสตรี อุดมการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชน อุดมการณ์สถาบันการศึกษา เป็นต้น

1.1.3 วิเคราะห์คุณค่าของอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์ด้าน กาย จิต ศิล ปัญญา

1.2 การวิเคราะห์เนื้อหา โดยวิเคราะห์เอกสาร จากเพลงที่ผู้เชี่ยวชาญได้คัดเลือกไว้นำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้เชี่ยวชาญแหล่งที่มาของเพลงได้จาก 1) หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ ครูเอื้อ สุนทรสนาน 2) <http://www.websuntaraporn.com> และ 3) หนังสือรวมบทร้องเพลงสุนทราภรณ์

สำหรับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการออกแบบการวิเคราะห์และตรวจสอบเนื้อหาประกอบด้วยผู้มีความชำนาญในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทย
2. ผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสาร
3. ผู้เชี่ยวชาญด้านการถ่ายทอดเพลง
4. ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์
5. ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา

เมื่อได้แบบวิเคราะห์แล้ว นำมาวิเคราะห์ใน 4 หัวข้อ ดังนี้

1.2.1 วิเคราะห์ประเภทอุดมการณ์ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์เช่น อุดมการณ์ชาตินิยม และอุดมการณ์ชีวิตโดยนำอุดมการณ์ต่างๆ มา ชี้ให้เห็นว่ามีการพัฒนามนุษย์ในกรอบของการพัฒนากาย พัฒนาจิต พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญาในเนื้อหาของบทร้องเพลง ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สังคมไทยในแต่ละยุคสมัย

1.2.2 วิเคราะห์ตัวบท ตามแนวทางการประพันธ์ทางภาษาไทย เช่นการซ้ำเฉพาะคำหรือซ้ำทั้งท่อนเพลงมีจุดประสงค์เพื่อนำย้ำ แสดงความหมายของเนื้อหาที่ต้องการสื่อให้ถึงผู้ฟัง แสดงความสำคัญ และอาจมีการเปรียบเทียบให้เห็นภาพพจน์ การแสดงจินตภาพซึ่งเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้ฟังนำประสบการณ์ของตนเองยึดโยงเข้ากับเนื้อหาของเพลง เป็นการสื่อความเพื่อแสดงความคิด ความรู้สึกให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยที่เพลงส่วนมากจะประกอบไปด้วยคำคล้องจองที่ไพเราะงดงามของ ทำให้ผู้ฟังเปิดใจรับรู้สุนทรียะที่เกิดขึ้นได้โดยง่าย และเมื่อประทับใจแล้ว ย่อมนำไปสู่การจดจำและผูกพันกับเพลงเหล่านั้น จนก่อเกิดเป็นทัศนคติเพื่อใช้ในการคิดตัดสินใจเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันต่อไป

1.2.3 วิเคราะห์ความเชื่อมโยงของเนื้อหาในเพลงกับการถ่ายทอดหรือเผยแพร่ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในช่วงระยะเวลาต่างๆ ทั้งบริบทด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม

1.2.4 วิเคราะห์คุณค่าอุดมการณ์การพัฒนาที่มีเป้าหมายในการพัฒนามนุษย์ใน 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิต และการพัฒนาปัญญา ซึ่งแบบการวิเคราะห์มีรายละเอียดดังนี้

ข้อ 1 ผู้วิจัยศึกษาเนื้อร้องโดยการอ่านละเอียดจากบทเนื้อร้อง ตัวอย่างเช่น เพลง สร้างระเบียบ ที่ว่า

“อันการใดมีระเบียบและเรียบร้อย มีร่องรอยเจริญไกลในภายหน้า
เพราะระเบียบรวมกำลังสรรพสิ่งมา ให้แก่กล้าสามารถและอาจอง
มีระเบียบทั่วไปในการงาน มีระเบียบสำหรับบ้านให้สูงส่ง
มีระเบียบสำหรับตนผลมั่นคง จะยิ่งยงสขสมัยแล้วไทยเรา
สร้างระเบียบคือวางทางสร้างชาติ ให้ไทยยาตราเจริญเยี่ยมทัดเทียมเขา
ไทยยุคใหม่สร้างไทยให้เฟริคเพรา สมไทยเนาอารยะประเสริฐเอย”

ข้อ 2 ผู้วิจัยศึกษาเนื้อร้องโดยการอ่านละเอียดจากบทเนื้อร้อง ตัวอย่างเช่น เพลง รำวงเยาวชนไทย ที่ว่า

“เสียงโชนเข้ายวนหัวใจ เยาวชนไทยพร้อมใจกันรื่นเริง
มาร่วมบันเทิงสนุกรื่นเริงด้วยการรำวง เราเป็นไทยต่างคนยึดในความดี
ยามเล่น เราเล่น ยามเรียน เรียนดี
ยามเล่น เราเล่น ยามเรียน เรียนดี
ทุกคนต่างมีใจเมตตา รวมชาติเราไว้ด้วยใจรักพา
ทูนเทิดราชาจวบชีวาวย ทูนเทิดราชาจวบชีวาวย”

ข้อ 3 นำบทเนื้อร้องจากข้อ 1 และ 2 นำมาวิเคราะห์คำ กลุ่มคำ และความหมาย นำมาจำแนกลงในแบบตารางวิเคราะห์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงตัวอย่างการวิเคราะห์คุณค่าอุดมการณ์ในการพัฒนามนุษย์

ลำดับ	ยุคสมัย	ชื่อเพลง	คำประโยค/		การพัฒนามนุษย์
-------	---------	----------	-----------	--	----------------

ที่		ผู้แต่งคำร้อง/ ทำนอง		การปรากฏ อุดมการณ์	กาย	ศีล	จิต	ปัญญา
1.	จอมพล ปพิบูลสงคราม พ.ศ..2481-2500	สร้างระเบียบ พระราชธรรมนิเทศ / นารถ ถาวรบุตร	อันการใดมีระเบียบและ เรียบร้อย มีร่องรอย เจริญไกลในภายหน้า เพราะระเบียบรวมกำลัง สะพรั่งมาให้แก่ล้ากล้า สามารถและอาจอง	ระเบียบ วินัย	✓			✓
2.	จอมพลสฤษดิ์ ธนะ รัชต์ พ.ศ.2500-2506	ร่ำวงเยาวชนไทย เลิศ ประสมทรัพย์ / เอื้อ สุนทรสนาน	เรานี้เป็นไทยต่างคนยึด ในความดี ยามเล่น เราเล่น ยามเรียน เรียนดีทุกคนต่างมีใจ เมตตารวมชาติเราไว้ด้วย ใจรักพา	มีความ รับผิดชอบ ต่อหน้าที่	✓	✓	✓	✓

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์การถ่ายทอดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร การสังเกต และ การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ประเด็นการวิเคราะห์ ประกอบด้วย

2.1.1 วิเคราะห์การถ่ายทอดอุดมการณ์จากบทร้องเพลงที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์

2.1.2 การวิเคราะห์การถ่ายทอดบริบทด้านสังคม ได้แก่ สภาพสังคมทั่วไปและสภาพทางเศรษฐกิจ

2.1.3 วิเคราะห์การถ่ายทอดบริบทด้านการเมือง ได้แก่ แนวความคิดทางการเมืองในประเทศไทย

2.1.4 การวิเคราะห์การถ่ายทอดบริบทด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การควบคุมวัฒนธรรมของรัฐ การรับวัฒนธรรมจากตะวันตก และการปรับตัวของคนในสังคมต่อวัฒนธรรมใหม่

2.1.4 การวิเคราะห์กระบวนการสืบทอดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ในด้านการศึกษา แบ่งออกเป็น

- 1) การจัดการศึกษาในระบบการศึกษา
- 2) การจัดการศึกษานอกระบบการศึกษา
- 3) การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

2.2 การวิเคราะห์เนื้อหาในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์

ในการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับอุดมการณ์ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยสร้างแบบวิเคราะห์เนื้อหาจากกลุ่มคำเกี่ยวกับการเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ คติธรรม คุณธรรม จริยธรรม ประเพณี วัฒนธรรม ความรัก สตรี เด็กและเยาวชน จากนั้นนำแบบการวิเคราะห์ไปวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 เอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ทั้งที่ผู้เชี่ยวชาญเลือก รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ช่วงเวลาต่างๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงการปกครอง เหตุการณ์สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 นโยบายด้านวัฒนธรรมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม. นโยบายการพัฒนาประเทศสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดในการประพันธ์เพลงของเอื้อ สุนทรสนาน แก้ว อัจฉริยะกุล นารถ ถาวรบุตร และนักประพันธ์คนอื่นๆ ในวงดนตรีสุนทราภรณ์ นอกจากนี้ยังรวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ทั้งในระบบการศึกษา โดยศึกษาหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการในหลายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษาและเพลง เช่น วิชาภาษาไทย ดนตรี นาฏศิลป์ ฯลฯ รวมทั้งกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดขึ้นในโรงเรียน การถ่ายทอดนอกระบบการศึกษา ซึ่งศึกษาจากเอกสารการจัดสัมมนาหรือประกวดการร้องเพลงทั้งของรัฐและเอกชนในอดีตและปัจจุบัน เช่น ของกรมประชาสัมพันธ์ โรงเรียนดนตรีสุนทราภรณ์ สถาบันการศึกษาต่างๆ และการถ่ายทอดผ่านการศึกษาตามอธยาศัย โดยศึกษาการเผยแพร่บทร้องเพลงเหล่านี้ในช่วงระยะเวลาต่างๆ ทั้งรูปแบบที่เป็นแผ่นเสียง วิทยู โทรทัศน์ การกระจายเสียง รวมทั้งทางอินเทอร์เน็ต ฯลฯ

2.2.2 เอกสารระดับทุติยภูมิ ได้แก่ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ บริบททางการเมืองและสังคมในช่วงต่างๆ บทความที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ รวมถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ฯลฯ ที่ส่งผลต่อค่านิยม ทัศนคติของคนไทยต่อเรื่องราวต่างๆ

2.2.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีผู้ให้สัมภาษณ์ในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวงดนตรีสุนทราภรณ์ ร่วมกับ Snowball Technique จากผู้ให้สัมภาษณ์หลักเพื่อให้ได้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพิ่มขึ้น ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่

1) **ผู้แต่งเพลง** คือบุคคลที่ประพันธ์เพลงไทยสากลไม่ว่าจะเป็นคำร้องหรือทำนอง ประเด็นการสัมภาษณ์ ได้แก่ แรงบันดาลใจ แนวคิด และวิธีการในการประพันธ์เพลง การคัดเลือกผู้ร้อง ประเด็นหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องในการสร้างเนื้อความหลัก (theme) ของบทเพลง อุดมการณ์ทางการพัฒนามนุษย์ที่แฝงอยู่ในบทเพลง

2) **ผู้จัดการแสดง** เป็นผู้ที่เข้าใจความต้องการฟังเพลงของผู้ฟัง เนื้อหาที่เหมาะสมในการถ่ายทอดและความต้องการของผู้แสดงที่มีต่อเพลง ได้แก่ ผู้จัดการรายการของกรมศิลปากร ผู้จัดการรายการแสดงของกรมประชาสัมพันธ์ ผู้จัดการรายการของมูลนิธิสุนทราภรณ์ และโรงเรียนดนตรีสุนทรา

ภรณ์ รวมทั้งผู้จัดรายการอื่นๆ เช่น ชมรมคนรักสุนทราภรณ์ รายการสุขกันเถาะเราทาง สถานีวิทยุ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเด็นการสัมภาษณ์ ได้แก่ วิธีการคัดเลือกเพลงในการจัดการแสดงแต่ละครั้ง บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเลือกเพลง วิธีการจัดการแสดง เสียงสะท้อนจากผู้ฟังหรือผู้ชม และ อิทธิพลของผู้ฟังต่อการจัดการแสดง

3) ผู้สืบทอด คือผู้ที่มีบทบาทและอิทธิพลในการถ่ายทอดบทร้องเพลง ความรู้สึก ความซาบซึ้งผ่านในบทเพลงและเสียงดนตรี เป็นผู้เชื่อมโยงประสานสุนทรียะของเพลงระหว่าง ผู้ประพันธ์กับผู้ฟัง เช่น นักดนตรี นักร้องวงดนตรีสุนทราภรณ์ ทั้งอดีตและปัจจุบัน

ประเด็นการสัมภาษณ์ ได้แก่ อุดมการณ์ แนวคิด ทักษะคติของผู้ขับร้องเพลงของ วงดนตรี สุนทราภรณ์ วิธีการทำความเข้าใจต่อเพลงรวมทั้งวิธีการนำเสนอ เทคนิค กลวิธีถ่ายทอดต่อ ผู้ฟัง รวมทั้งความรู้สึกและความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปต่อบทเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ทั้งใน อดีตและปัจจุบัน การเลือกสรรเพลงในการนำออกแสดง และแนวทางส่งเสริมการฟังเพลงของ วงดนตรีสุนทราภรณ์ที่เหมาะสมกับยุคสมัยของสังคม

4) ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ คือ ผู้ที่เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์สังคมและมี ประสบการณ์อยู่ในช่วงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

ประเด็นการสัมภาษณ์ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ทั้งอดีตและปัจจุบันต่อบทร้องเพลงสุนทราภรณ์

5) การสังเกต ผู้วิจัยเข้าร่วมในกิจกรรมการสืบทอดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์อาทิ การแสดงดนตรี การแสดงละครที่ใช้เพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ ประกอบการแสดง และบันทึก กิจกรรมนั้นลงในแบบสังเกตและวิเคราะห์ สรุปผลการสังเกต

ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทร้องเพลง สุนทราภรณ์

โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อให้ได้ข้อมูลแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

3.1.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา

ประเด็นการสัมภาษณ์ ได้แก่ ความสำคัญของบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ บทบาทของ บทเพลงกับการรับรู้ของบุคคลในสังคมไทย คุณค่าอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์ที่มีอยู่ในบทร้องเพลง คุณค่าด้านการศึกษา การเปลี่ยนแปลงของการรับฟังเพลงของสังคมไทยในแต่ละยุคสมัย ความคิดเห็น

ต่อการให้การศึกษาผ่านบทร้องเพลง วิธีการถ่ายทอดคุณค่าของบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ในระบบ การศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

3.1.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารดนตรี

ประเด็นการสัมภาษณ์ ได้แก่ สุนทรียะที่มีต่อดนตรีของคนไทยทั้งในอดีตและ ปัจจุบัน วิธีเข้าใจเสียงดนตรีและการสร้างสรรค์วิธีคิดและรู้สึกต่อนั้เนื้อหา บทเพลง การสร้าง ประสบการณ์ทางดนตรีที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย แนวทางการจัดประสบการณ์ทางดนตรีที่มี คุณภาพและการสร้างสำนึกของประชาชนต่อการพัฒนาตนเองและการพัฒนาประเทศ วิธีการสื่อสาร บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ให้มีประสิทธิภาพ

เมื่อได้ข้อมูลครบตามที่ต้องการแล้วจึงนำมาวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสนทนากลุ่มต่อไป

3.2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview)

หลังจากผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์คุณค่าและแนวทาง ในการสืบทอดเบื้องต้นแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาจัดทำกรสนทนากลุ่มเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ ด้านดนตรี ด้านการสื่อสาร ด้านการศึกษา และผู้มีประสบการณ์ในการเผยแพร่บทร้องเพลงสุนทรา ภรณ์ โดยพิจารณาความถูกต้องของการวิเคราะห์ข้อมูล และทำการกำหนดแนวทาง การสืบทอด อุดมการณ์เพื่อการพัฒนามนุษยจากบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ต่อไป โดยนำข้อมูลที่ได้มานำเสนอ แนวทางในการสืบทอดอุดมการณ์การพัฒนามนุษยจากบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ ผ่าน การศึกษาทั้ง 3 ระบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

ขั้นตอนที่ 4 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะและความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่ออภิปราย วิเคราะห์ตามประเด็นที่ ศึกษา นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา ตลอดจนนำข้อสรุปที่ได้มาใช้พัฒนาแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์ เพื่อการพัฒนามนุษยจากบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ให้มีความเหมาะสมและเกิดประโยชน์ตาม วัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

บทที่ 4

บทร้องเพลงสุนทราภรณ์กับประวัติศาสตร์สังคม

บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ก็เผลอเช่นเดียวกับเพลงอื่นๆ ที่มีได้สื่อสารเพื่อเราให้เกิดความหลุดร่อนประการเดียว แต่ยังคงกระตุ้นให้เกิดอุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ตามเจตจำนงของผู้ประพันธ์หรือผู้ส่งสารของยุคสมัยนั้นๆ ที่แฝงไว้ เพลงบางประเภทจึงสื่ออย่างแจ่มชัดว่า ประพันธ์ขึ้นมาเพื่อเรียกร้อง ปลุกเร้า ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งมีลักษณะร่วมกันอย่างเป็นสากลของทุกชาติทุกภาษา โดยเฉพาะการก่อเกิดหรือที่มาของบทร้องเพลงสุนทราภรณ์เห็นชัดว่ามีพันธกิจแนบแน่นอยู่กับประวัติศาสตร์หรือบริบททางสังคม โดยในยุคแรกๆ ของการสร้างและพัฒนาประเทศไทย คือในช่วงปี พ.ศ.2482-2516 ซึ่งในบทวิจัยนี้จะขอแบ่ง บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ออกเป็น 3 ยุค ตามอุดมการณ์การพัฒนาประเทศไทยของผู้นำไปในแต่ละช่วง ดังนี้

1. ยุคจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ.2482-2500) : ยุคชาตินิยม
2. ยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ.2500- 2506) : ยุคแผนพัฒนา
3. ยุคจอมพลถนอม กิตติขจร (พ.ศ.2506-2516) : ยุคเรียกร้องประชาธิปไตย

1. ยุคจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ.2482-2500) : ยุคชาตินิยม

จอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ.2481 ได้ริเริ่มนโยบายสร้างชาติได้แถลงนโยบายเมื่อ 26 ธันวาคม พ.ศ.2481 ว่า “...จะนำประเทศซึ่งกำลังพัฒนาไปสู่ความเป็นชาติอารยะ ให้ประชาชนมีวัฒนธรรมดี มีศีลธรรมดี มีการแต่งกายอันเรียบร้อยดี มีที่พักอาศัยดี...” (สุวิมล พลจันทร์ ,2531:79) โดยเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงประเพณีและวัฒนธรรมบางอย่างเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นการสร้างชาติด้วยวัฒนธรรมใหม่ มีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ในปี พ.ศ.2485 เพื่อจัดระเบียบการดำเนินชีวิตของคนไทยให้เป็นแบบอารยประเทศ

1.1 อุดมการณ์ชาตินิยมของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม

ช่วงแรกระหว่าง พ.ศ. 2481-2487 เป็นช่วงที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้นำที่มีอำนาจทางการเมือง ลักษณะเป็นเผด็จการ มีการให้ความสำคัญกับ “ผู้นำ” ในขณะเดียวกันประเทศไทย

ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์นอกประเทศเป็นอย่างมาก นั่นคือสภาพสงครามอันได้แก่สงครามอินโดจีนและสงครามมหาเอเซียบูรพา ซึ่งเป็นสภาวะสงครามที่ต่อเนื่องกันและมีอิทธิพลผลักดันให้เกิดนโยบายต่างๆ เกือบทั้งหมดในยุคนั้น

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศตะวันตกเข้ามาอิทธิพลในประเทศไทยมากขึ้น เป็นแรงกดดันให้ประเทศไทยต้องเอาตัวรอดจากภาวะสุ่มเสี่ยงต่อการเข้ามาครอบงำจากอิทธิพลของฝ่ายตะวันตก ความจำเป็นที่จะต้องให้นานาชาติรับรู้ว่าคุณภาพประเทศไทยมีอารยธรรมเทียบเท่า จึงเป็นที่มาของการก่อรูปนโยบายการสร้างชาติ รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในขณะนั้นเลือกที่ใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอันเป็นเกราะป้องกันภัยคุกคามจากประเทศตะวันตก และใช้เป็นเครื่องวัดความเจริญของประเทศ อีกทั้งต้องการจะพิสูจน์ให้เห็นถึงศักยภาพในการเป็นพลเมืองของโลก (world citizens) ของชาวไทย โดยมีความคิดว่าวัฒนธรรมตะวันตกเป็นตัวเชื่อมต่อกับวัฒนธรรมโลก (เจตนา นาควิริยะ มปป : 127) เป้าหมายของการรณรงค์ทางวัฒนธรรมก็คือ การผดุงเอกราชของประเทศเอาไว้ และนำพาชาติให้ก้าวไปสู่ความเป็นอารยะ จอมพล ป.พิบูลสงคราม มองว่า การมีวัฒนธรรมที่ดีเป็นเครื่องมือที่ทำให้ประเทศไทยรักษาเอกราชไว้ได้ ตัวอย่างวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงได้แก่ การกิน การแต่งกาย ภาษา การพูด รวมไปถึงการสนับสนุนการศึกษา ดังเช่นบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ที่สะท้อนให้เห็นแนวคิดดังกล่าว ดังเช่นเพลง วัฒนธรรม ที่เผยแพร่ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงกรมโฆษณาการเพื่อรณรงค์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังนี้

วัฒนธรรม

... วัฒนธรรมจะนำไทยแม่ไพศาล ไทยต้องร่วมบริหารเป็นการใหญ่
การแต่งกายมีระเบียบเรียบร้อย สุกภาพอนามัยดีทั่วกัน
ทั้งมีศีลธรรมประจำใจ อีกตั้งใจประกอบกิจการงานแข่งขัน
ประพฤติชอบตามระบอบกฎหมายนั้น ไม่ฝืนฝืนชนบประเพณี
หมั่นศึกษาหาความรู้มาสู่ตัว สร้างครอบครัวเป็นหลักฐานมั่นคงที่
อุทิศกายทุกโอกาสเป็นชาติพลี จึงสมที่ไทยอารยะวัฒนธรรม...

คำร้อง: พระราชธรรมนิเทศ (เพียร ราชธรรมนิเทศ) / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน /

ผู้ขับร้อง: มณฑนา โมรากุล นำหมู่หญิง

จะเห็นได้ว่าการที่จะเรียกได้ว่าไทยมีอารยะวัฒนธรรม นั้น จะต้องประกอบไปด้วย ประชาชนที่แต่งกายดีมีระเบียบ สุขอนามัยดี มีศีลธรรมประจำใจ ตั้งใจประกอบกิจการงานอย่างแข่งขัน ปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่ฝืนประเพณี ศึกษาหาความรู้ สร้างครอบครัวที่มั่นคง และอุทิศกายเพื่อชาติ จะเห็น

ได้ว่าเนื้อหาของเพลงเดี่ยวเท่านั้น แต่สามารถสะท้อนนโยบายรัฐบาลต่อการสร้างคุณลักษณะของประชาชนได้อย่างรอบด้าน อีกทั้งยังช่วยถ่ายทอดแนวคิดนี้ไปยังประชาชนในวงกว้างได้อีกด้วย

1.2 นโยบายสร้างชาติ

จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ริเริ่มนโยบายสร้างชาติและได้แถลงนโยบายเมื่อ 26 ธันวาคม พ.ศ.2481 ว่า “...จะนำประเทศซึ่งกำลังพัฒนาไปสู่ความเป็นชาติอารยะ ให้ประชาชนมีวัฒนธรรมดี มีศีลธรรมดี มีการแต่งกายอันเรียบร้อยดี มีที่พักอาศัยดี...” (สุวิมล พลจันทร์, 2531: 79) โดยเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงประเพณีและวัฒนธรรมบางอย่างเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นการสร้างชาติด้วยวัฒนธรรมใหม่ มีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ในปี พ.ศ.2485 เพื่อจัดระเบียบการดำเนินชีวิตของคนไทยให้เป็นแบบอารยประเทศ

นโยบายสร้างชาติ จึงเป็นนโยบายหลักที่สำคัญของชาติที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือของรัฐบาล และเพื่อให้การสร้างชาติเป็นผล รัฐบาลจึงแสดงให้ประชาชนเห็นว่า การใช้อำนาจหน้าที่ การตัดสินใจ นโยบาย ระเบียบปฏิบัติ การกระทำต่างๆ ของฝ่ายรัฐบาลมีความถูกต้อง เหมาะสม สมควรได้รับการยอมรับจากมวลชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะรัฐบาลทำไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อการสร้างชาติและต้องการช่วยเหลือประชาชน

จอมพล ป.พิบูลสงคราม อธิบายถึง “ความหมายของการสร้างชาติ” ว่า (เทียมจันทร์ อ่ำแหว, 2521: 162)

“...แท้จริงความหมายของการสร้างชาติมีว่า ชาติไทยมีอยู่แล้วแต่สถานะบางอย่างของชาติยังไม่ขึ้นถึงระดับความต้องการของประชาชาติไทย เราจำเป็นต้องพร้อมใจกันสร้างเพิ่มเติมให้ดีขึ้นกว่าเดิม ช่วยกันปรับปรุงไปจนกว่าเราทุกคนจะพอใจ หรืออย่างน้อยก็ได้ระดับเสมออารยะประเทศ...”

เพื่อยกระดับความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของชนในชาติ ให้เจริญทัดเทียมอารยประเทศ จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงมีวิธีดำเนินนโยบายสร้างชาติ ด้วยการปลุกใจ เร้าใจประชาชนให้ปฏิบัติตามแนวทางที่รัฐกำหนดขึ้น โดยแบ่งงานเป็น 3 ด้าน คือ (นพรัตน์ ตฤณชาติวิเศษ, 2536: 36)

- 1) ในด้านการปกครอง เป็นการเรียกร้องให้ประชาชนเสียสละเพื่อประโยชน์ของชาติและเพื่อการขยายอาณาเขตด้วยการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส
- 2) ในด้านเศรษฐกิจ จะส่งเสริมคนไทยให้ประกอบเกษตรกรรม บำรุงให้ราษฎรมีมาตรฐานการกินอยู่ มีการครองชีพที่ดีขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อแก้ปัญหาการว่างงาน รัฐบาลดำเนินการด้วยการกำจัดอิทธิพลของชาวจีนออกจากระบบเศรษฐกิจไทย
- 3) ในด้านสังคมจะส่งเสริมการศึกษา และสุขภาพอนามัย (ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากอุดมการณ์มีลักษณะเป็นนามธรรม เพื่อให้อุดมการณ์มีผลในทางปฏิบัติ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือเพื่อให้คนในสังคมปฏิบัติตาม การที่นโยบายสร้างชาติจะบรรลุเป้าหมาย รัฐบาลจึงต้องหาวิธีที่จะทำให้ประชาชนให้ความร่วมมือ วิธีการที่จอมพล ป.พิบูลสงครามนำมาใช้ก็คือการใช้อำนาจรัฐในการบังคับประชาชน ด้วยการออกกฎระเบียบต่างๆ รวมถึงบทลงโทษ หากไม่ปฏิบัติตามนั้น กฎระเบียบที่สำคัญที่นำมาใช้เพื่อการสร้างชาติ คือ (นพรัตน์ ตฤณชาติวิณิชย์, 2536: 36)

- 1) พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ
- 2) รัฐนิยม
- 3) คติประจำชาติ

1.2.1 พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ

ในด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมรัฐบาลได้จัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2483 เพื่อให้เป็นกำลังสนับสนุนในการออกพระราชกฤษฎีกาต่างๆ เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนตื่นตัวในนโยบายวัฒนธรรมแบบชาตินิยมอันมีผลในการสร้างระเบียบใหม่ที่จะช่วยเสริมสร้างค่านิยมใหม่ทางวัฒนธรรมของชาติ (คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร ,2557: 229) สภาวัฒนธรรมได้ปรับเป็นกระทรวงวัฒนธรรม ในปี พ.ศ.2495 (นพรัตน์ ตฤณชาติวิณิชย์, 2536: 36)

1.2.2 รัฐนิยม

พ.ศ.2482 รัฐบาลกำหนดแบบแผนปฏิบัติอันดีงามที่ประชาชนควรยึดถือและปฏิบัติตาม เรียกว่า “รัฐนิยม” เริ่มแรกมี 7 ประการต่อมาขยายเป็น 12 ประการ แล้วออกกฎหมายกำกับเพื่อการบังคับใช้นโยบายเหล่านี้แห่งหนึ่งมองว่าเป็นความพยายามทำให้สยามเข้มแข็งขึ้นภายใต้บริบทของสงครามโลกซึ่งสยามไม่อาจหลีกเลี่ยงได้แต่ในอีกแห่งหนึ่งแสดงถึงว่ารัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม มีปรัชญาความเชื่อในการใช้อำนาจรัฐเพื่อสร้างชาติและวัฒนธรรมขึ้นใหม่โดยการกำหนดจากส่วนบน บังคับลงล่าง (คริส เบเคอร์, 2557:207)

จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้พยายามสร้างอุดมการณ์ทางการเมืองเพื่อเผยแพร่ในหมู่ประชาชน คือ อุดมการณ์แบบลัทธิชาตินิยม และทหารนิยม กล่าวคือได้มีการกระตุ้นเตือนความสำนึกของประชาชนไทยให้เกิดพลังรักชาติและความภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย โดยการออกรัฐนิยม ซึ่งจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า รัฐนิยมมีลักษณะเช่นเดียวกับพระราชนิยมในสมัยโบราณผิดกันแต่ว่าพระราชนิยมเป็นมติของพระมหากษัตริย์แต่พระองค์เดียว ส่วนรัฐนิยมเป็นมติของรัฐซึ่งตั้งขึ้นโดยอนุโลมตามมติมหาชนเป็นประเพณีนิยมประจำชาติ (สมบูรณ์ สุขสำราญและคณะ ,2527:300) รัฐนิยมจึงหมายถึงประเพณีนิยมมีลักษณะคล้ายจรรยาบรรณเป็นแนวทางที่รัฐบาล

กำหนดขึ้นเพื่อปรับปรุงแก้ไขวัฒนธรรมบางอย่างถือเป็นหลักให้ประชาชนยึดถือและปฏิบัติตามแม้จะไม่มีลักษณะเป็นกฎหมายแต่ก็มีลักษณะเป็นการบังคับสั่งการไว้ในประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี รัฐนิยมนีมีทั้งสิ้น 12 ฉบับ ได้แก่ (คริส เบเคอร์, 2557: 207)

ฉบับที่ 1 เรื่องการใช้ชื่อประเทศประชาชนและสัญชาติประกาศใช้เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2482 โดยในวันที่ 28 กันยายนปีเดียวกันให้เปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สยาม” เป็น “ไทย” ตามที่เรียกขานประชาชนว่าคนไทยชื่อประเทศก็ควรเรียกว่าประเทศไทย

ฉบับที่ 2 ประกาศไม่ให้คนไทยประพาดดินเป็นตัวแทนของต่างชาติและไม่ให้ขายที่ดินให้ต่างชาติโดยเด็ดขาด

ฉบับที่ 3 เรื่องการเรียกคนในประเทศว่า “คนไทย” แม้มีเชื้อสายอื่นก็ให้ถือว่ามิ สัญชาติไทยมิให้แบ่งแยก เป็นความต่อเนื่องจากรัฐนิยมแบบแรกนั่นคือการเรียกชื่อว่า “ไทยเหนือไทย อีสานไทยใต้ไทยอิสลาม” ให้เรียกว่า “ไทย” โดยรวมเพื่อขจัดความแตกต่างซึ่งกำหนดให้เลิกเรียกชื่อ ชาวไทยโดยใช้ชื่อไม่ต้องตามเชื้อชาติและความนิยมของผู้เรียกแต่ให้ใช้คำว่า “ไทย” แก่ชาวไทยทั้ง มวลโดยไม่แบ่งแยกทั้งนี้รัฐบาลมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นดินมั่นคงของประเทศและความ กลมเกลียวสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติไทยทั่วทุกภาคของประเทศ

ฉบับที่ 4 เรื่องการเคารพธงชาติเพลงชาติและเพลงสรรเสริญพระบารมี

ฉบับที่ 5 เรื่องให้ชาวไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่ผลิตขึ้นในประเทศไทย เป็นประเด็นเรื่องความเจริญคนไทยต้องช่วยเศรษฐกิจด้วยวิธีการต่างๆเช่นพึ่งตนเองได้และชื่อ ของ ไทย

ฉบับที่ 6 เรื่องทำนองและเนื้อร้องเพลงชาติของไทย รัฐบาลชักชวนให้ประชาชน แต่งเพลงเข้าประกวดเพื่อให้เข้ากับสังคมใหม่ “ในที่สุดตกลงให้ใช้ทำนองเพลงของพระเจนดุริยางค์ และใช้เนื้อร้องเพลงชาติของกองทัพบก (ซึ่งพันเอกหลวงสารานุประพันธ์ แต่งให้ในนามกองทัพบก) ซึ่งใช้ร้องกันมาจนถึงปัจจุบัน และลักษณะเนื้อหาของเพลงนั้นจะปลุกใจให้คนรักชาติ ตื่นเต้นในชาติ ของตน

ฉบับที่ 7 เรื่องชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ ให้ทุกคนที่มีกำลังประกอบอาชีพ เป็นหลักแหล่ง การที่ชาติจะเจริญก้าวหน้าได้ ย่อมอยู่ที่ข้าราชการจะต้องช่วยกันทำงานตามหน้าที่ อย่างขันแข็งและใฝ่ใจทุกวิถีทางที่จะช่วยสนับสนุนชาวไทยให้มีทางประกอบอาชีพ เพื่อให้มีฐานะดีขึ้น นอกจากนั้นยัง “เปลี่ยนแปลงเวลาทำงานใหม่ วันเสาร์กลับได้หยุดครึ่งวัน คณะรัฐมนตรีได้ลงมติตั้ง คณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อพิจารณาเวลาทำงานและวันหยุดราชการให้เหมาะสมแก่กาลสมัย ยิ่งขึ้น

ฉบับที่ 8 เรื่องเพลงสรรเสริญพระบารมี กล่าวคือ ได้มีการแก้ไขบทเพลงสรรเสริญ พระบารมีตัดคำว่า “สยาม” ออกไป และตัดทอนข้อความและทำนองให้กะทัดรัดขึ้น กลายเป็น

บทเพลงสรรเสริญพระบารมีแบบพิสดาร (เนื้อร้องเพลงสรรเสริญ สมัยท่านผู้นำ คือ ข้าราชการเจ้า
เอามโนและศิริกราน นพพระภูมิบาลบรมกษัตริย์ไทย ขอบันดาล ๘ ประสงค์ใด จงสฤษดิ์ตั้งหวัง
วรฤทธิ์ ดุจถวาย ไชโย)

ฉบับที่ 9 เรื่องภาษาและหนังสือไทยกับหน้าที่พลเมืองซึ่งกำหนดให้ชนชาติไทยถือเป็นพลเมืองที่จะต้องศึกษาให้รู้หนังสือไทยอันเป็นภาษาของชาติอย่างน้อยต้องให้อ่านออกเขียนได้และถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญในการช่วยเหลือสนับสนุนแนะนำชักจูงให้พลเมืองที่ยังไม่รู้ภาษาไทยหรือยังไม่รู้หนังสือไทยให้รู้ภาษาไทยหรือหนังสือไทยจนอ่านออกเขียนได้ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความแตกแยกและความแตกต่างของท้องถิ่นกำเนิด

ฉบับที่ 10 เรื่องการแต่งกายของประชาชนชาวไทยและห้ามผิดเพศ: กำหนดให้คนไทยต้องแต่งกายตามที่รัฐบาลกำหนดไว้ว่าเป็นสุภาพชน เช่น ผู้ชายสวมหมวกใส่เสื้อชั้นนอกคอเปิดหรือปิดสวมกางเกงขายาวแบบสากลสวมรองเท้าหุ้มส้นและหรือหุ้มข้อและถุงเท้า ส่วนผู้หญิงก็ต้องสวมหมวกใส่เสื้อนอกคลุมไหล่ สวมผ้าถุงใส่รองเท้าหุ้มส้นและถุงเท้า เป็นต้น นอกจากนี้รัฐนิยมนำกำหนดมาตรฐานการแต่งตัวการปฏิบัติตนในที่สาธารณะและการดำเนินชีวิตในสังคมทั้งนี้เพื่อจะได้ไม่ถูกต่างชาติวิจารณ์ว่าประเทศไทยไม่ศิวิไลซ์ รัฐนิยมส่งเสริมให้ประกวดการแต่งกายแบบ“สมัยใหม่” คนไทยต้องมีระเบียบวินัยในที่สาธารณะต้องเข้าแถวรอคิวอย่างเรียบร้อยและไม่ขีดเขียนเลอะเทอะที่สาธารณะ แนะนำให้รับวัฒนธรรมตะวันตกบางประการ เช่น ใช้ช้อนส้อม ใส่หมวกคลุมพิตรรยาก่อนออกจากบ้าน

ฉบับที่ 11 เรื่องกิจประจำวันของคนไทย (ประกาศเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2484) โดยชนชาติไทยพึงบริโภคอาหารให้ตรงเวลาไม่เกินวันละ 4 มื้อ และนอนประมาณ 6-8 ชั่วโมง ต้องมุ่งมั่นทำงานพักกลางวันไม่เกิน 1 ชั่วโมงมีเวลาทำสวนครัวเลี้ยงสัตว์ปลูกต้นไม้ทั้งชำระร่างกายแล้วจึงรับประทานอาหารว่างในเวลากลางคืนก็ควรใช้ในการพบปะสนทนาในครอบครัวมิตรสหายทั้งใช้ศึกษาหาความรู้หรือในการมหรสพส่วนวันหยุดก็ควรใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อร่างกายและจิตใจเล่นกีฬาพักผ่อนทำบุญ ฟังเทศน์ เป็นต้น

ฉบับที่ 12 เรื่องการช่วยเหลือคุ้มครองเด็กคนชราหรือคนทุพพลภาพประกาศเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2485

จอมพล ป. พิบูลสงคราม อธิบายว่า โครงการทั้งหมดที่ทำไปเพราะว่ารัฐบาลต้องการปฏิรูปและสร้างมิติต่างๆ ของสังคมใหม่ โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่ใช้ในความหมายว่า คือความเติบโต ความงาม ความเรียบร้อย ความเจริญ ความเป็นหนึ่งเดียวและศีลธรรมชาติ (คริส เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2557: 210)

1.2.3 วิถีธรรมชาติดไทย

พ.ศ.2486 รัฐบาลกำหนด “หลักปฏิบัติ ความกล้าหาญ วีรธรรมชาติไทย เลียนแบบบูชิโด (Bushido) หลักปฏิบัติของนักรบซามูไรญี่ปุ่นซึ่งหลวงวิจิตรวาทการและคนอื่นๆ นิยมชมชอบอยู่ (คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2557: 210) เป็นการวางแผนแบบการดำเนินชีวิต แก่ชาวไทยอย่างเคร่งครัดและมีระเบียบแบบแผนเพื่อสร้างวัฒนธรรมใหม่ที่มีระเบียบปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน มี 14 ประการ ดังนี้

- 1) ไทยรักชาติยิ่งกว่าชีวิต
- 2) ไทยเป็นนักรบชั้นเยี่ยม
- 3) ไทยเป็นชาติขยันในการกสิกรรม อุตสาหกรรมและพานิช
- 4) ไทยเป็นชาติชอบอยู่ดีกินดี
- 5) ไทยเป็นชาติชอบแต่งตัวดี
- 6) ไทยเป็นชาติปากกับใจตรงกัน
- 7) ไทยเป็นชาติรักความสงบ
- 8) ไทยเป็นชาติบูชาพระพุทธศาสนาอย่างชีวิต
- 9) ไทยเป็นชาติยกย่องเด็กหญิงและคนชรา
- 10) ไทยเป็นชาติว่าตามกันและตามผู้นำ
- 11) ไทยเป็นชาติเพาะปลูกอาหารไว้กินเอง
- 13) ไทยเป็นชาติซื่อสัตย์และกตัญญู
- 14) ไทยเป็นชาติสะสมรดกไว้ให้ลูกหลาน

1.3 วงดนตรีกรมโฆษณาการกับอุดมการณ์สร้างชาติ

เพื่อให้อุดมการณ์สร้างชาติบรรลุผล วิธีการโน้มน้าวใจที่นุ่มนวลคือการใช้เพลงเป็นสื่อ ดังนั้น เพลงจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งของรัฐบาลในการสื่อสารนโยบายสู่ประชาชน การก่อตั้งวงดนตรีสุนทราภรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นวงดนตรีประจำสถานีของกรมโฆษณาการที่ดำเนินการโดยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในปี พ.ศ.2482 (ใช้ชื่อว่าวงดนตรีกรมโฆษณาการ) ดังนั้น เนื้อหาของบทร้องเพลงทั้งหมดจึงจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลตามหน้าที่ราชการ ในระยะแรกมีเนื้อหาปลุกใจ และส่งเสริมนโยบายของรัฐบาล เช่น การรณรงค์ให้ช่วยกันประหยัด งดซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยจากต่างประเทศ บทเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์มีหลากหลาย ที่ได้รับความนิยมส่วนใหญ่นั้นเป็นเพลงที่แสดงความรัก ความงามของธรรมชาติ เพลงเกี่ยวกับคติชีวิต มากกว่าเพลงประเภทปลุกใจ บทเพลงเหล่านี้แต่งขึ้นโดยกวีและนักประพันธ์ของวงดนตรีสุนทราภรณ์เอง (ดวงกมล บางขวด, 2554: 222)

1.3.1 นักประพันธ์บทร้องเพลงสุนทรภรณ์ ยุคอุดมการณ์ชาตินิยม

นักประพันธ์เพลงมีการทำงานโดยอาจเป็นทั้งคนแต่งทำนองและคำร้อง หรืออาจแยกกันแต่งตามความชำนาญ ผู้ประพันธ์เพลงที่จับคู่กันทำงาน โดยจะแยกกันแต่งทำนองและเนื้อแก้ว อัฉริยะกุล กับ เอื้อ สุนทรสนานนับเป็นคู่ที่มีผลงานร่วมกันเป็นจำนวนมาก

การทำงานของนักประพันธ์เพลงในยุคจอมพล ป.พิบูลสงคราม แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ทำงานตามนโยบาย และทำงานโดยอิสระ การทำงานของนักประพันธ์เพลงที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้ปกครองประเทศในยุคจอมพล ป.พิบูลสงคราม มีหลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้มีหน้าที่แต่งเพลงประเภทปลุกใจแนวเดียวกับเพลงปลุกใจในยุคแรกในนามของกรมศิลปากร ส่วน กรมประชาสัมพันธ์ แต่งเพลงประเภทส่งเสริมนโยบาย ซึ่งมักมีงานเร่งด่วนเสมอ (ช่อม ปัญญาพรค์, อ้างถึงใน สุวัฒน์ วรดิลก, บรรณาธิการ, 2532: 116) แม้แต่ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ก็พลอยมีส่วนในการประพันธ์เพลงด้วย เช่น เพลงนักเรียนพยาบาล

นักเรียนพยาบาล

... อันพวกเราเหล่านักเรียนพยาบาล ปรนิธานอนุกุลเพิ่มพูนผล เรียนวิชากรรณาช่วยปวงชน
ผู้เจ็บไข้ได้พันทรมาน แม้โรคร้ายจะแพร่พิชถึงปลิดชีพ จะยึดหลักดวงประทีปคือสงสาร
ยอมเหนื่อยยากตรากตรำใจสำราญ อุทิศงานเพื่อคนไข้ทั้งใจกาย...

คำร้อง: ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน /

ผู้ขับร้อง: มณฑนา โมรากุล นำหมู่หญิง

การทำงานโดยอิสระของนักประพันธ์ เกิดจากความปรารถนาและแรงบันดาลใจในการแต่งเพลงของนักแต่งเพลง อันเป็นอุดมการณ์ส่วนบุคคล เพลงเหล่านี้จะแต่งตามความรู้สึกอารมณ์ ของผู้แต่งเอง เนื้อหาของเพลงจึงไม่มีความสอดคล้องกับนโยบายใดๆ ของรัฐบาล แต่ขึ้นอยู่กับค่านิยมของสังคม อย่างไรก็ตามหลังจากประเทศไทยพ้นภาวะสงคราม ความนิยมเพลงปลุกใจเริ่มลดลงและใช้ไม่ได้ผล เมื่อพิจารณาถึงโอกาสในการใช้เพลงปลุกใจจะใช้ได้เฉพาะสถานการณ์ที่บ้านเมืองมีปัญหา ส่วนใหญ่แต่งตามคำสั่งของผู้มีอำนาจทางการเมืองในขณะนั้น จึงเป็นที่มาของเพลงประเภทปลอบใจ สอนใจ ซึ่งปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากคู่ขนานไปกับเพลงปลุกใจซึ่งเพลงเหล่านี้จะสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้คนในสังคมขณะนั้นซึ่งเพลงเหล่านี้สามารถรับฟังได้ตลอดเวลาในทุกสถานการณ์เพลงเหล่านี้อยู่ในวิถีชีวิตของประชาชนในขณะนั้นเพลงส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ ความรัก การประกอบอาชีพ ความเชื่อในศาสนา คติธรรม เช่น เพลงทาสน้ำเงิน

เพลงธารน้ำรัก เพลงบึงน้ำรัก เพลงหงส์เหิน เพลงผู้หญิงสวยตรงไหน เพลงข้างขึ้นเดือนหงาย
เพลงกล่อมwana เพลงยามจน เพลงผู้หญิงนหรือ เพลงคิดไว้ในใจ เพลงรักอะไร (ตั้งตัวอย่าง) เป็นต้น
(สุนทนา ศักดิ์ชัยสมบูรณ์, 2540: 45)

ทาสน้ำเงิน

... รำพึงครวญคิดชีวิตเรา มีความโศกเศร้าหมองหม่น
เพราะเนื่องด้วยความยากจน ต้องจำทนทุกข์เวทนาอาวรณ์...
เราจึงเป็นทาสน้ำเงิน ดำเนินชีวิตเหนื่อยยากหนักหนา
มองไปทางไหนก็ใช้เงิน ไม่มีเพลิดเพลินสดชื่นฉ่ำ
น้ำตาอาบหนองหมองคล้ำ ต้องระงำเพราะเราขัดสนจนจริง...

คำร้อง: เอิบ ประไพเพลงผสม / ทำนอง เวส สุนทรจามร /

ผู้ขับร้อง: วินัย จุลละบุษปะ

ธารน้ำรัก

... อยู่ริมน้ำธาร นั่งคอยหวานใจ แต่ไม่เห็นใคร ได้แต่เหลียวไป ผีกไฟล์ัมพันธ์
ต่างคนสัญญา จะมาทุกวัน เมื่อใกล้สายัณห์ ที่เรานัดกันผูกพันรักบอง
ต่างคู่ต่อบกัน ยูฐ ชวนรักรำพันนำฟัง แผลว ๆ ไม่ดัง เห็นฝั่งอยู่ไกล
คู่ต่อบหวานใจ ห่างกันแสนไกล แต่สุขหัวใจ ดังได้ชิดกัน...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน /

ผู้ขับร้อง :เอื้อ สุนทรสนาน - ชาลี ช่วงวิทย์

บึงน้ำรัก

... เมื่อมาอยู่ริมบึง ใจซาบซึ่งพลอดพรั่ำ ผากสวาทใจจำ บัวปริ่มน้ำงามสง
ยามน้ำขึ้นบัวลอย ยามน้ำน้อยบัวลง แต่รักฉันตรงคงไป...
...บัวหยั่งน้ำยังได้ แต่ไม่หยั่งดวงใจ รักหยั่งไว้โดยง่าย
บึงน้ำรักบัวบาน ชวนล่ำราญเพียงใด แต่บึงน้ำใจยิ่งกว่า...

รักเราบูชา ยอดปรารถนายิ่งใหญ่ ความรักประจักษ์ใจ รักไว้นานวัน เรายรักกันจนตาย...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: / ผู้ขับร้อง: เอื้อ สุนทรสนาน -ชาลี ช่วงวิทย์

หงส์เหิน

... หงส์เหมมราชเออย สง่าผ่าเผยงามสะคราญ ณ แดนหิมพานต์ หวงตัวรักร่วงควาน
หิมพานต์สถานสำราญมา หงส์ร้อนผกเฟิน บินคั่นเมฆเหินเกินปีกษา
กางปีกกวักลมท่วงทีสม...สง่า เหินลมล่องฟ้านภลัย...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: เวส สุนทรจามร / ผู้ขับร้อง: เพ็ญศรี พุ่มชูศรี

ผู้หญิงสวยตรงไหน

... คลางแคลงใจ หญิงงามที่ไต่บอกลมา สวยปากสวยตา สวยวงค์ำหน้า
สวยทรงสวยท่าเดินตรง ฉันทชอบหญิงเพรียวลม ฉันทชมตาคมคิ้วโก่ง สวยรูปสวยทรง
ฉันทคิดคิด เกิดกัณผิตผิตเปื้อน่าย ฉันทบอกมีอาย แท้จริงของง่าย แล้วแต่ผู้ชายต่างหาก
จะบอกให้ ผู้ชายรักตรงไหน ฤกกอกฤกใจตรงไหนกัน ตรงนั้นแหละงาม...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน/
ผู้ขับร้อง: สุนทรภรณ์-วินัย จุลละบุษปะ-สุปาณี พุกสมบุญ

ข้างขึ้นเดือนหงาย

... ข้างขึ้นเดือนหงาย เราซี้ควายชมจันทร์ เพลิดเพลินใจฉันท โคมสวรรค์พรวยพราย
ไขว่ห้างนั่งเฉย เอ้อระเหยลอยชาย เป้าขลุ่ยเพลงหนึ่งบนหลังควาย ขึ้นพระพายโฉบมา
แม้ว่าต้องการเพื่อนคุย ฉันทมีเจ้าทวยสนทนา พุดจาตอบถามตามประสา
ลัดเลี้ยวคั่นนาตามชอบใจ สุขใจจริงหนอ เราไม่จ้อใครใคร
อยู่กรงอยู่เนา ใ้อันก็ฟ้าเดียวกัน ซี้ควายซี้แกงก็เหมือนกัน มันก็พระจันทร์ดวงเดียว
ต้นข้าวอ่อนพลิ้ว ชูยอดรีวเรียงราย ค่อยชมแ่มช้อยค่อยเยื้องกราย
ซี้ควายแ่มช้ำประสาควาย อยู่เนาสุขแสน เมืองแมนกลายกลาย เดือนก็หงายพอกัน...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน /
ผู้ขับร้อง: เลิศ ประสมทรัพย์-สุนทรภรณ์ ประสานเสียง

กล่อมwana

... ฉันต้องหลงอ้างว้างกลางป่า สุดเหลียวแลหาผู้อื่น ป่าเปลี่ยวเช่นนี้ไม่สิ้น
 ดึกดื่นคำคืนทอดถอน เหนงสุดเหงาต้องทรุดลงนั่ง ต้องพักหยุดยั้งพลางก่อน
 เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าแรงอ่อน ออกลั่นรอนรอนถอนใจ
 ไหววอน ลุกมาขนอนกลางไพร เข้าซึ้นลูกจะไป
 โปรดจงคุ้มภัยเถิดหนา เสียงหรีร้องแซ่ซ้องสนั่น ส่งเสียงกระชั้นลั่นป่า
 เปรียบหนึ่งเพลงซึ่งวิญญาน์ กล่อมป่าคราฉนนอน...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: มณฑนา โมรากุล, ซวลีย์ ช่วงวิทย์,
 บุษยา รังสี, อ้อย อัจฉรา, วรรณุช อารีย์

ยามจน

... เราเป็นคนแสนยากจนคนเศร้า อากัฟจริงเราคิดยิ่งเศร้าเหลือทน
 มิตรที่มีหลบหนีหน้าทุกคน เพราะเรามันจนแสนจนผู้คนเขาเมินหน้า
 โฉจะนอนคนเขายังค่อนนินทา ไม่ขอใครกินเลยนา ไฉนนินทาพาดรม
 เกียรติศักดิ์นี้คงวัดกันด้วยเงิน เมื่อเราจนเขาจึงได้เมินเห็นห่างร้างรา
 หรือว่าคนนับถือพระเจ้าเงินตรา ที่ไหนมีเงินนำพา ที่นั่นบุญเรามีเอง...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: วินัย จุลละบุษปะ

ผู้หญิงนะหรือ

... หญิงมักเคลิ้มเพลินเงิน มองเมินผู้ชายจน จจริงแทบทุกคน พอนั่งรถยนต์ยกกันเสียเกินการ
 พวกหล่อนเห็นเงิน ก็เพลินทำโก้ตาโตเท่าไข่ห่าน ไม่ต้องเต้านาน เอาเงินไปหว่านริบลานหันตามมา
 ค้อนควักซักตอแย นั่นแหละเป็นมารยา พอหล่อนเสียท่า ก็บีบน้ำตาอย่าไปเมตตาเลย...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: สุนทราภรณ์-วินัย

คิดไว้ในใจ

... พี่เพียงแต่คิดเอาไว้ในใจ พี่ยังไม่เคยบอกใคร พี่คิดในใจเท่านั้น
 ครั้นคิดจะเอ่ยออกเอ่ยปากสั้น ยิ่งคิดยิ่งหวั่นยิ่งคิดยิ่งตันอุรา พี่เคยนั่งคิดนอนคิดคนเดียว
 เจ้าคงไม่เคยเฉลียว พี่คิดคนเดียวเรื่อยมา หากพี่จะเผยเฉลยความนัย พี่ควรขึ้นต้นอย่างไร
 เพื่อน้องจะได้เมตตา คิควนจนกลุ่มมันสมวิญญา ออกเอ่ยไม่กล้าช่างไร้ปัญญาสิ้นคน...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: วินัย จุลละบุษปะ

รักอะไร

... รักอะไร พลอดคำคร่ำครวญชวนให้เห็นใจ รักอะไร แผลงใจเหลือที่จะจำ
 รักอะไร อย่าย่ำเพียงพุดลวงคะนองน้ำคำ รักที่เธอพร่ำช่างหวานฉ่ำทรงเย็น
 รักเธอมั่นต่อความดีหรือที่อะไร เออรักตรงไหน หวั่นใจว่าคงเพื่อพล่อย
 รักอะไร อ่อนหวานทุกวันให้ฉันนั้นคอย รักเพียงพุดพล่อย ให้ฉันคอยจนตาย...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: เวส สุนทรจามร /

ผู้ขับร้อง: มณฑนา โมรากุล , มาริษา อมาตยกุล

กรมโฆษณาการได้ใช้วงดนตรีกรมโฆษณาการ สื่อสารนโยบายรัฐบาลโดยแต่งเพลงที่มีเนื้อหาจูงใจให้เกิดความรู้สึกร่วมที่จะปฏิบัติด้านวัฒนธรรม โดยผ่านสื่อทางวิทยุกระจายเสียง มีตัวอย่างดังนี้

1.3.2 บทร้องเพลงสุนทราภรณ์กับการส่งเสริมวัฒนธรรมด้านการแต่งกาย

รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ประกาศอย่างเป็นทางการว่าจะสร้างชาติไทยให้เป็นชาติมหาอำนาจมีอารยธรรมเท่าเทียมกับนานาชาติ กรมโฆษณาการได้ใช้วงดนตรีกรมโฆษณาการแต่งเพลงที่มีเนื้อหาจูงใจให้เกิดความรู้สึกร่วมที่จะปฏิบัติด้านวัฒนธรรมโดยผ่านสื่อทางวิทยุกระจายเสียง เช่น เพลงสวมหมวก เพลงบัวงาม เพลงสาวสมัยใหม่ เพลงดอกไม้วัฒนธรรม เป็นต้น รวมทั้งการพยายามสร้างทัศนคติที่ดีแก่หญิงให้มีคุณสมบัติทั้งกายวาจาใจ โดยเปรียบเทียบงามเหล่านี้ว่าหากหญิงปฏิบัติทุกวันเหมือนได้รดน้ำต้นไม้พรวนดินทำให้ดอกไม้งามเหมือนคนงามปลูกชาติ นอกจากนี้ยังได้จัดให้มีการประกวดนางสาวไทยขึ้นเมื่อพ.ศ. 2482 เป็นวิธีการหนึ่งที่จะให้หญิงไทยแสดงออกถึงการแต่งกายที่ถูกต้องตามรัฐนิยม

สวมหมวก

... เชิญชิตะ เชิญร่วมกันสวมหมวก แลนสะดวกสบายด้วย ทั้งสวยหรู...
 สมศักดิ์ศรีมีสง่าเป็นอารยะ หมวกใบนี้จะชวนให้ชมสมประสงค์
 อย่ำรือเลยเจ้าขามาช่วยกัน สมานฉันทสร้งไทยให้เทียมเขา
 สวมหมวกเถิดจะล่ำรวยสวยไม่เบา สนองเค้ำท่านผู้นำกล่าวคำชวน...

คำร้อง: จมื่นมานิตยน์เรศร์ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: มณฑนา โมรากุล

บัวงาม

... หญิงไทยเก่งกาจอาจหาญชาญชัย แต่ไหนแต่ไรชาวไทยก็ยอมน้อมนำ
 แท้จริงหญิงไทยไซ้เกียรติต่ำ กลับซำงามล้ำแต่ก่อนกาล หลักการวิชาเกรียงไกร
 ผู้หญิงชาวไทยสวยวิไลอ่อนหวาน เรียบร้อยในการงาน อีกทั้งการททหาก็เชื้อชาญลีลนาม
 เกียรติผู้หญิงเกรียงไกรไซ้จะไร้ซึ่งปัญญา อันเกียรติหญิงชาวไทยควรเทิดไว้บูชา
 เป็นที่น้อมกันมา ทั้งปวงประชายังผูกใจฝักใฝ่ เกียรติผู้หญิงเกรียงไกร
 อยู่เป็นขวัญชาวไทยฝากเอาไว้ให้ประชา ยิ่งกว่านั้นความดีดังกล่าวซี้กันมา
 เป็นมิ่งมิตรภรรยา ทั้งเป็นมารดา เทิดเกียรติเถิดหนาอย่าหมิ่น...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: เวส สุนทรจามร / ผู้ขับร้อง: ขวลิ ช่างวิทย์ , พรศุณี วิชเวช

วงดนตรีสุนทราภรณ์ทำหน้าที่สร้างสรรค์บทร้องเพลงซึ่งเกี่ยวข้องกับสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจ มีการรณรงค์เสริมสร้างลักษณะนิสัยของคนไทยให้ประหยัด ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น รู้จักหน้าที่ของตนเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมและของโลก

ทางด้านอุตสาหกรรม มีการสนับสนุนและอุตสาหกรรมของไทยในขณะนั้นยังไม่ก้าวหน้า นักการสนับสนุนจึงออกมาในรูปของการใช้สิ่งผลิตจากอุตสาหกรรมพื้นบ้านคือ ประเพณีไทยทำไทยใช้ หลีกเลี่ยงการใช้สินค้าต่างประเทศ เพลงรณรงค์ ได้แก่ เพลงไทยเพื่อไทย

ไทยเพื่อไทย

... ตื่นเกิดชาวไทย ขอจงร่วมใจปรองดอง ในพื้นดินแดนทอง นี้อมีของไทยไทยทำ
 หยุคก่อนฟังลี ของไทยมากมีจงจำ ของคนไทยไทยทำ นี้อมีใช้ต่ำเกินการ
 ผลิตภัณท์ไทยที่ดี นี้อเรากีมีอยู่ช้านาน เขิญมาพร้อมกัน อุดหนุนผลงานงานของไทย
 ไทยทำไทยใช้เอง มีต้องกลัวเกรงเงินทองสูญไป หากไทยไม่ช่วยไทยก็แล้วใครจะมาช่วยเรา...

คำร้อง: สมศักดิ์ เทพานนท์ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: ขับร้องหมู่

รัฐบาลได้ชี้ให้เห็นว่าอาชีพทุกอย่างจะช่วยพยุงฐานะทางเศรษฐกิจของชาติทั้งสิ้น สินค้าการ
 เกษตรกรรมอุตสาหกรรมพาณิชย์กรรมที่ ชาวไทยสามารถผลิตได้จึงควรที่จะสนับสนุนสินค้าไทยซึ่ง
 เท่ากับเป็นการส่งเสริมให้กำลังใจแก่ผู้ผลิตให้เร่งการผลิตมากขึ้นตามที่เพลงของวงดนตรีกรม
 โฆษณาการได้บรรเลงให้กำลังใจแก่ผู้ประกอบการอาชีพต่างๆ ดังเช่น เพลงเลี้ยงปลา เพลงกลีกรไทย
 เพลงไทยเพื่อไทย เพลงกลีกรมกร เป็นต้น

เลี้ยงปลา

... น้ำถึงไหนปลาถึงนั้นกล่าวกันมา ประชาไทยใช้ปลาเป็นอาหาร
 แทบทุกบ้านเป็นหนี่มัสยา เหตุไฉนไม่คิดอ่านการเลี้ยงปลา เที่ยวซื้อหากว่าจะได้ก็ไม่ได้
 มาเออะเราเอาปลามาเพาะเลี้ยง เป็นเสบียงเลี้ยงบ้านอย่าคร้านหนี่
 มาเออะเราเอาปลามาเพาะเลี้ยง เป็นเสบียงเลี้ยงประเทศวิเศษใหม่
 การเลี้ยงปลาเป็นงานเบิกบานใจ มาเออะไทยจงมาเลี้ยงปลากัน...

คำร้อง: ทรง สาลิตุล / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน /
 ผู้ขับร้อง : เลิศ ประสมทรัพย์, ขวลิย์ ช่วงวิทย์ นำหมู่

กลีกรมกร

.... เรากลิกรมกร กรรมกรถาวรกลีกรยืนยง เป็นกระดุกสันหลัง
 และเป็นพลังแห่งความศิวิลัย เพาะปลูกงานกลีกรมกร
 กลีกรน้อมนำตราครุฑทำให้ ผลค่าเลี้ยงประชาชาติไทย
 ธัญญาอาหารของเรา โลกนับเข้าว่าเราเลิศไกล
 งานต้องการกำลังทำ กรรมกรน้อมนำหาบหามทำไป
 เพราะเม็ดเหงื่อทุกทุกหยาดที่ไหล เหมือนเหงื่อชาวไทยไหลหลังรวมกัน...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: ขับร้องหมู่

ในปี พ.ศ.2484 รัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม ประกาศห้ามราษฎรนุ่งโจงกระเบน ห้ามราษฎรกินหมาก และบังคับให้ราษฎรทุกคนต้องสวมหมวกเวลาออกนอกบ้านผู้ฝ่าฝืนมีความผิดต้องถูกปรับ ประกาศเลิกใช้บรรดาศักดิ์ของข้าราชการ เช่น ชุนหลวง พระพระยา เจ้าพระยา โดยรัฐบาลให้เหตุผลว่าไม่เหมาะสมกับประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย (แต่เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลใหม่มาเป็นนายควงอภัยวงศ์เป็นนายกรัฐมนตรีได้มีการนำเอาบรรดาศักดิ์กลับมาใช้อีกครั้งเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2487)

1.3.3 บทร้องเพลงสุนทราภรณ์กับการส่งเสริมการสนับสนุนอาชีพเกษตรกร

รัฐบาลเชิญชวนประชาชนไทยประกอบอาชีพโดยเฉพาะด้านการเกษตรกรรมจะทำให้ประเทศมีอาหารไว้บริโภคมีสินค้าประเภทเกษตรไว้เป็นวัตถุดิบในการป้อนโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อผลิตสินค้าสำเร็จรูป เช่น ฝ้าย อ้อย เป็นต้น ได้กล่าวยกย่องเกษตรกรไทยว่าเป็นกระดูกสันหลังของชาติสมควรที่จะได้รับการยกย่องแทนการดูถูกว่าเป็นอาชีพใช้แรงงานและเป็นอาชีพต่ำต้อย

ส่วนหนึ่งของการพยายามยกฐานะของประชาชนทุกอาชีพนั้นรัฐบาลใช้วิธีการทางกฎหมายพยายามรักษาที่ดินของประชาชนให้เป็นของประชาชนให้มากที่สุดและคอยป้องกันมิให้ที่ดินของเกษตรกรหลุดไป อย่างไรก็ตาม ปัญหาของเกษตรกรในสมัยนั้น ไม่ได้อยู่ที่เรื่องที่ดินอย่างเดียว รัฐบาลก็ช่วยโดยการยกเลิกการเสียภาษีอากรที่ไม่เหมาะสมบ้างและสนับสนุนให้เกษตรกรมีความรู้ภาคภูมิใจอาชีพของตน มีบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการยกย่องเชิดชูอาชีพเกษตรกรไว้ดังนี้

กลีกรไทย

... กลีกรแข็งขลัง เป็นกระดูกสันหลังของชาติ
 ไทยจะเรื่องอำนาจ เพราะไทยเป็นชาติกสิกรรม
 อันชีวิตของกลีกรนั้น ต่างยึดถือความขยันมั่นหนักหนา
 ทนทำงานอยู่ระหว่างกลางดินฟ้า ถึงแดดกล้าฝนพรำก็ทำไป
 ความเป็นอยู่แสนง่ายสบายนัก ดวงจิตรักสงบใจไม่มักใหญ่
 มุ่งแต่งานเป็นชีวิตและจิตใจ มีนิสัยที่แผ่เผื่อเอื้ออารี
 กสิกรรมจึงประจักษ์เป็นหลักมั่น อาชีพสำคัญคู่ไทยวิไลศรี
 ไทยจะเข้มไทยจะแข็งแรงทวี ก็ด้วยมีกสิกรรมประจำเทอญ...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: สุนทราภรณ์-ชวลี ช่วงวิทย์-
มณฑนา โมรากุล นำหมู่ , ศรีสุตา รัชตะววรรณ นำหมู่

การปลุกจิตสำนึกใหม่แก่ประชาชนนั้นรัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญของคุณค่าการอีกกลุ่มหนึ่ง
ด้วยคือกลุ่มข้าราชการเพราะการทำงานของรัฐบาลจะประสบความสำเร็จได้นั้นข้าราชการก็เป็นกลไก
สำคัญในการปกครองด้วยซึ่งรัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหานี้ โดยแนะนำการทำงานของข้าราชการว่า
ข้าราชการจะต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในการเป็นผู้นำความมีระเบียบตั้งแต่ในครอบครัว เช่น การปฏิบัติตน
ต่อสามีภรรยาควรจะยกย่องสามี และทำตนให้เหมาะสมถูกต้องตามกฎหมายและประเพณีนิยม
สำหรับข้าราชการหญิงก็ควรเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นแม่บ้านที่ดีซึ่งต่อสามี ต้องเป็นเพื่อน
ร่วมทุกข์ร่วมสุขของสามี เป็นต้น

อย่างไรก็ตามแม้ว่านโยบายสร้างชาติจะดำเนินการอย่างจริงจังแต่ก็ยังพบว่าประชาชนยังไม่มี
ความเข้าใจเท่าที่ควร จอมพล ป.พิบูลสงคราม เขียนปรารภถึงความล้มเหลวของสังคมไทยเสมอและ
กล่าวว่าความจำเป็นที่จะต้องอบรมให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกให้เป็นคนมีระเบียบต้องปรับปรุง
ด้านจิตใจเพื่อนำไปสู่การพัฒนาด้านอื่นๆ (สุวิมล พลจันทร์, 2531: 126-135)

1.3.4 บทร้องเพลงสุนทราภรณ์กับการส่งเสริมการเมืองและการปกครอง

รัฐบาลต้องการให้ประชาชนไทยมีความสามัคคีต่อกันมากที่สุดเนื่องจากสภาพ
ภายนอกจากสภาวะสงครามโลกและการที่ญี่ปุ่นเข้ามาอยู่ในเมืองไทย รวมถึงการปกครองที่มีลักษณะ
เผด็จการในขณะนั้น จึงทำให้ความสามัคคีในยุคนั้นมีความจำเป็น โดยรัฐบาลยุค จอมพล ป.พิบูล
สงคราม ได้กำหนดคติประจำชาติใหม่ 6 ประการของชาวไทย ได้แก่

- 1) ตัวตายดีกว่าชาติตาย
- 2) ตัวตายดีกว่าชื่อตาย
- 3) ประเทศเป็นบ้านทหารเป็นรั้ว
- 4) ว่าอะไรว่าตามกัน
- 5) ความสำเร็จอยู่ที่ทำจริงเป็นล้าเป็นสัน
- 6) ช่วยกันนิยมพูด ฉันทาน จะไม่อันเป็นคำสุภาพดี

เพื่อให้คนไทยประเทศ “ว่าอะไรก็ว่าตามกัน” และ “ตามผู้นำ” ซึ่งเท่ากับต้องการให้เชื่อถือ
ภักดีและปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล โดยพร้อมเพรียงกัน ไม่แตกแยกกัน ไม่ทำร้ายกันเอง เพลงที่
รณรงค์ในสมัยนั้น ได้แก่ ไทยคงไทย และให้สามัคคีการฟันฝ่าอุปสรรค หรือศัตรูไปได้ ได้แก่ เพลงไทย
มุ่งหน้า

ไทยคงไทย

... ขอพี่น้องผองไทยในยามนี้ ร่วมชีวีร่วมจิตสนิทสนม
 กอดคอกันเข้าไว้ให้เกลียวกลม น้อมนิยมปักใจในรัฐบาล
 อันภาวะคับขันจะพลันผัน ด้วยทุกคนร่วมรักสมัครสมาน
 สงวนชื่อเชิดไว้ในตำนาน ตลอดกาลสร้างไทยให้ทวี
 รักษาชาติศาสน์กษัตริย์รัฐธรรมนูญ ให้ไพบุลย์คู่ไทยวิไลศรี
 สมัครมั่นในจิตมิตรไมตรี เอื้ออารีในมิตรสนิทนาน
 ไทยจะคงเป็นไทยอยู่ในโลก ไม่วิโยคสุขประเทืองเรืองไพศาล
 ไทยต้องพร้อมน้อมชีวีจิตกายปราณ ปณิธานศักดิ์ชาติต้องอาจเออย...

คำร้อง: หลวงสารานุกรมประพันธ์ (นวล ปราจิณพักษ์) / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน /
 ผู้ขับร้อง: ชับร้องหมู่

ไทยมุ่งหน้า

... มวลมนุษยทั่วไปในโลกนี้ บ้างก็มีโชคเคราะห์และวาสนา
 บ้างก็ถูกเคราะห์กรรมคอยนำพา ธรรมดาอุปโลกโลกธรรม
 ชั่วเจ็ดที่ดีเจ็ดหนต้องทนได้ คอยตั้งใจไว้ให้เที่ยงอย่างเพลิงพลั่ว
 มีธรรมะประจำจิตคิดจดจำ แล้วน้อมนำมาปฏิบัติให้ซัดตรง
 ผู้ที่จะแผ้วถางทางชีวิต ควรทำกิจบริสุทธ์ตรงจุดประสงค์
 มีแนวทางสร้างชีวิตคิดจำนง ให้มั่นคงเป็นระเบียบเรียบร้อยดี
 แม้จะมีอุปสรรคมาขัดขวาง ออย่าย่อท้อใจง่ายคิดหน่ายหนี
 มานะกั้นฟันฝ่ามุ่งหน้าทวี กำลังมีเท่าไรใช้เถิดเออย...

คำร้อง: ศุภรทัศน์ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: วรณช อารีย์ นำหมู่

รัฐบาลต้องการให้ความสามัคคีมีอยู่ทั่วไปในคนไทยทั้งประเทศโดยฝังลึกเข้าไปในจิตใจ โดย
 สำนึกของความเป็นคนไทย ซึ่งแสดงออกโดยรัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 เรื่องการเรียกชื่อชาวไทย (ห้ามเรียกให้
 เกิดความแตกแยก เช่น ไทยอีสาน ไทยเหนือ ไทยใต้ ไทยอิสลาม ฯลฯ โดยให้เรียกว่าคนไทย
 เหมือนกันหมด) ถือว่าทุกคนเป็นคนไทยอยู่ร่วมดินแดนไทยซึ่งต้องรักและต่อสู้เพื่อรักษาดินแดนไทยไว้
 เพลงที่ใช้ได้แก่ เพลงเลือดรักไทย เพลงร้าวรวมไทย

เลือดรักไทย

... เลือดรักไทยเราให้รักกัน เราเขามันสัมพันธ์มันคง เลือดรักไทยจะไหลหลังลง
 โลมณรงค์ยยุทธอาธรรม เลือดรักไทยเราให้ร้อนกาย เราหญิงชายไว้สายเผ่าพันธุ์
 เลือดรักไทยจะไหลประจัญ แมใครลั่นสัญญาณรบมา
 พร้อมจะรบไล่พาลไหนรุกรานหล้า ขอรักษาชาติ ศาสนา ราชา...

คำร้อง: ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ขับร้องโดย: หมู่ชาวมณะสุนทรภรณ์

รำวงรวมไทย

... มามาซิเผ่าไทย พร้อมใจรวมใจให้เป็นใจเดียวกัน เราจะต้องฝ่าฟัน
 ให้ชาติเรานั้นยังยืนคนไทย เราเป็นไทยเราเป็นไทย น้ำใจต้องเป็นคนไทย
 ทั้งหญิงทั้งหญิงทั้งชาย เราต้องพร้อมใจป้องกันศัตรู
 ขอจงรวมกันขอจงรวมกันป้องกันที่เคยอยู่มา รักษาศาสนาและพระมหากษัตริย์ไทย...

คำร้อง: สมศักดิ์ เทพานนท์ / ทำนอง: เวส สุนทรจามร / ผู้ขับร้อง: ขับร้องหมู่

ลักษณะสำคัญของอุดมการณ์ด้านการปกครองในยุคจอมพล ป.พิบูลสงคราม คือความรักชาติ ต้องการให้ประชาชนมีความรักชาติรักเผ่าพันธุ์ เทิดทูนชาติ และสำนึกในความยิ่งใหญ่ของชาติ เพลงของวงดนตรีสุนทรภรณ์ที่ใช้ในการปลุกใจ ได้แก่ เพลงบ้านเกิดเมืองนอน ส่วนการจะรักชาติ อย่งไรนั้นก็ปรากฏแนวทางอยู่ในวิธรรมของชาติไทยข้อที่ 1 (ไทยรักชาติ ยิ่งกว่าชีวิต) และคติ 8 ประการของคนไทยข้อที่ 1 และ 2 (ตัวตายดีกว่าชาติตาย และตัวตายดีกว่าชื่อตาย) โดยต้องรักชาติ เทิดทูนชาติด้วยใจจริง และพร้อมเสมอที่จะสละชีวิตเพื่อรักษาชาติไว้ สำหรับความยิ่งใหญ่ของชาตินั้น ผูกพันอยู่กับประวัติศาสตร์ของการต่อสู้เพื่อชาติ การกู้ชาติ ซึ่งใช้มาเป็นเวลานานแล้ว ดังนั้นวีรชน ต่างๆ ของชาติจึงถูกนำมาอ้างถึงเสมอ ในลักษณะที่ได้ต่อสู้เพื่อรักษาชาติไว้ให้ลูกหลาน ดังวิธรรม ของชาติไทยข้อ 14 ที่ว่าไทยเป็นชาติสะสมมรดกไว้ให้ลูกหลาน ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ ของการรักชาติไทยไว้เพื่อให้ลูกหลานของเราอีกต่อหนึ่ง ได้แก่ เพลงบ้านเกิดเมืองนอน

บ้านเกิดเมืองนอน

... บ้านเมืองเรารุ่งเรืองพร้อมอยู่หมู่เหล่า พวกเราล้วนพงศ์เผ่าศิวิไลซ์
 เพราะฉะนั้นชวนกันยินดี เปรมปรีดีดีใจเรียกตนว่าไทย แดนดินผืนใหญ่มิใช่ทาสเขา
 อยู่กินบนแผ่นดินทองถิ่นกว้างใหญ่ ชาติไทยนั้นเคยใหญ่ในบุรพา
 ทุกทุกเข้าเราตรงไทยใจจงปรีดา ว่าไทยอยู่มาด้วยความผาสุกถาวรสดใส
 บัดนี้ไทยเจริญวิสุทธิผู้คดโกง พี่น้องจงแข่งชองชาติไทย รักษาไว้ให้มั่นคง
 เทิดธงไตรงค์ให้เด่นไกล ชาติเชื้อเรายังใหญ่ ชาติไทยบ้านเกิดเมืองนอน...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: ชวลี ช่วงวิทย์-ศรีสุตา รัชตะวรรณ-
 วรรณช อารีย์ , ศรีสุตา รัชตะวรรณ-วรรณช อารีย์-มารีษา อมาตยกุล-บุษยา รั้งสี

1.3.5 บทร้องเพลงสุนทราภรณ์กับการส่งเสริมสิทธิสตรี คนชรา และเด็ก

รัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม มีจุดมุ่งหมายและแสดงออกอย่างชัดเจนในการ ยกฐานะผู้หญิงไทย ให้เท่าเทียมผู้ชายในสิทธิในด้านต่างๆอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งยังได้ออกกฎหมาย คุ่มครองสิทธิต่างๆมากมาย เช่น ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการปฏิบัติของผัวเมีย พ.ศ. 2486 (กำหนดโทษการทุบตีภรรยาและเตือนมิให้กระทำ) และประกาศของสภากวีวัฒนธรรมแห่งชาติ เรื่อง วัฒนธรรมของผัวเมีย พ.ศ.2487 (วางแผนทางปฏิบัติของสามีภรรยา) นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกอง ทหารหญิง จัดตั้งโรงเรียนนายร้อยหญิง และโรงเรียนนายสิบหญิง และไม่ว่าจะมีการชักชวนเรื่องใดๆ ก็ไม่ละเลยที่จะกล่าวถึงผู้หญิงด้วยเสมอ เช่น เรื่องการสวมหมวก การแต่งกาย การปฏิบัติตัว ฯลฯ เพลงที่ใช้รณรงค์ ได้แก่ เพลงสาวสมัยใหม่ และเพลงดอกไม้ของชาติ ออกมาในลักษณะที่ยกย่อง ผู้หญิงไทย

สาวสมัยใหม่

... สาวชาวไทยสวยสมสมัยวิไลลาวัลย์ สวยงามเฉิดฉัน นิยมชมกันผูกพันทุกเวลา
 แ่งน้อยนวลนางผิวอ่อนเอวบางลำอางนัยน์ตา สวยงามหนักหนา เข้าอร่ามตาพานิยม
 สาวไทยเอ่ยสวดตั้งจะเย้ยทุกนางนารี สาวไทยผ่องศรีแม้จันทร์เทวีไม่มีเทียมหญิงไทย
 สมส่วนรูปทรงสวมหมวกกระโปรงเข้ายวนฤทัย ผิวพรรณผ่องใสพิศพิศที่ไฉ่ใจไปทุกที่
 สาวชาวไทยล้วนงามวิไลเข้าในฤดี หญิงในโลกนี้สะสวยงามดีก็แพ้อหญิงไทย...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน

ดอกไม้ของชาติ

... ผู้หญิงไทยเปรียบได้ดั่งดอกไม้ของชาติ มีศีลธรรมมีมารยาทเทิดชูศรี รื้อบรมสอนเด็กให้รักไทยทวี
ชาติจะมีนักรบเลิศผยองไทย ไทยจะเด่นเป็นไทยได้เต็มที เพราะหญิงดีพื้นภูมิสมัย
งามระเบียบงามทั้งกายทั้งใจ รักษาเกียรติผู้หญิงไว้ชั่ววันรันดร
ชาติไพบุลย์ไม่สูญไทย อันดอกไม้ของชาติจะส่งสี เพราะหญิงมีอารยะทันสมัย
รักทั้งเกียรติทั้งรักชาติเอกราชไทย ดอกไม้ของชาติจะหอมไกลไม่ร่วงโรย...

คำร้อง: คงศักดิ์ คำศิริ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน

นอกจากผู้หญิงแล้ว เด็กและคนชราก็ยังได้รับการเอาใจใส่จากรัฐบาลอีกด้วย จาก
วีรกรรมของชาติไทยข้อที่ 9 ที่ว่า ไทยเป็นชาติยกย่องเด็กหญิงและผู้ชรา แสดงให้เห็นถึงการให้
ความสำคัญต่อบุคคลทั้ง 3 ไร่เท่าๆ กันและสำหรับวงดนตรีสุนทราภรณ์ก็ได้มีการสร้างสรรค์เพลง
ออกมาเพื่อให้คุณค่าแก่เด็กพร้อมกับการกล่อมเกลาชักชวนให้รักชาติอยู่ด้วย เช่น เพลงลูกแก้ว
สกุลไทย อันเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดเพลงปลุกใจสำหรับเด็กหรือเยาวชนของชาติอีกหลายเพลง
ในสมัยต่อมา

ลูกแก้วสกุลไทย

... ลูกแก้วคือยุวชนไทย ถึงแม่เยาว์วัยแต่รับไว้เป็นเครื่องวงศ์ ร่วมอยู่ในฝันธงไตรรงค์
เลือดเนื้อเผ่าพงศ์นับลงเป็นวงศ์วาน เลือดเนื้อเชื้อโลหิตไทย ร่วมใจในวัฒนธรรม
ชาติศาสนาราชราชาเทิดทูนตั้งใจ เกียรติรักษาไว้ เหมือนดั่งชีวา ช่วยกันอุทิศพลีชีวิตเรอบูชา
วีรชนสืบสายต่อมา เลือดและเนื้อดวงชีวา เพื่อรักษาดินแดนไทย...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: หม่อมสุนทราภรณ์

1.3.6 บทร้องเพลงสุนทราภรณ์กับการส่งเสริมเศรษฐกิจ

1) การส่งเสริมอาชีพ รัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีนโยบายให้คนไทย
ประกอบอาชีพ ทำงานอย่างขยันขันแข็ง โดยส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนประกอบอาชีพ โดยในเดือน
กันยายน พ.ศ.2484 กำหนดว่าผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 50 ปีบริบูรณ์ ไม่เป็นภิกษุ สามเณร มีร่างกาย
สมประกอบต้องประกอบอาชีพ ถ้าไม่มีอาชีพต้องรายงานตนต่อเจ้าหน้าที่ภายในกำหนดเวลาและใน
เดือนตุลาคม พ.ศ. 2484 ออกพระราชบัญญัติควบคุมขอตาน ผู้ที่ทุพพลภาพ วิกัลจริต หรือไม่มีญาติ

อุปการะ ไปอยู่ที่สถานสงเคราะห์ มีการจัดส่งคนที่ไม่มีงานทำไปสำนักงานหางาน ส่วนภูมิภาคมีที่ดิน รัฐบาลก็จัดสรรที่ดินให้ทำกิน มีการสนับสนุนอาชีพทุกๆด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกษตรและการ กสิกรรม ซึ่งเป็นอาชีพส่วนใหญ่ของชาวไทย และเนื่องจากความจำเป็นในการขาดแคลนพืชพันธุ์ ัญญาหาร ที่มีอยู่ทั่วโลก จากผลของสงครามที่ผ่านมา

นอกจากกฎหมายและนโยบายต่างๆ เหล่านี้แล้ว การชักชวนให้ประชาชนมีความ ขยันขันแข็งประกอบอาชีพการงานทางจิตใจก็มีความจำเป็นอย่างยิ่ง วงดนตรีสุนทราภรณ์ได้ สร้างสรรค์บทเพลงที่ออกมาเพื่อชักชวนในเรื่องนี้ได้แก่ เพลงสร้างไทย เพลงฉันทน์ไทย เพลงไทยเพื่อไทย เพลงสร้างตน

สร้างไทย

... ร่วมมือร่วมใจ พี่น้องชาวไทยรักใคร่บงดอง เมืองไทยเรานี้เมืองทอง
เป็นของพี่น้องชาวไทย อย่ามัวเกียจจน ใครขอวิงวอนจงอย่าอนใจ
ก้าวหน้าอย่าช้าเร็วไว สร้างไทยเราให้รุ่งเรือง ค้าขายทุกฝ่ายเร่งทำ
ผลนำไปแก่บ้านเมือง เงินทองก็จะนองเนื่อง รุ่งเรืองเป็นสุขทุกชีได้ไม่มี
พร้อมใจไว้ประชาชน ทุกคนเข้าช่วยปรับปรุง
บ้านเมืองก็จะเรืองรุ่ง ส่งเสริมบำรุงหมายมุ่งแนวเดียว...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: ขับร้องหมู่

สร้างตน

... เราชาตินักรรจ์ ล้ำสันแข็งแกร่งแรงสมบุรณ์ ขอเทิดทูนชาติประเทศ เขตแคว้นแดนไทย
งานกสิกรรม ตื่นเช้าเราทำไม่รำไร สวนนาเปิดปลาหมูไก่ พูพื้นใหม่ไฟใจสวนครัว
นำความเจริญ ดำเนินทุกอย่างทางอาชีพ จงเร่งรีบอย่าละลด ทั้งอดทน
ไทยเร็วชิวเราหนักหรือเบาเราก็คน หัวใจไม่ย่อ่น ควรสร้างตนเป็นคนดี...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: หมุ่มสุนทราภรณ์

2) ให้ชาวไทยรู้จักค้าขายและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ด้วยการทำสวน ครัว เลี้ยงสัตว์ ปลูกผัก ผลไม้ เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ ขุดบ่อเลี้ยงปลา ฯลฯ ซึ่งได้ชักชวนไว้ใน เพลงสร้างไทย เพลงไทยเพื่อไทย เพลงเลี้ยงปลา

เลี้ยงปลา

... พิศดูหม่อมจฉา ว่ายแหวกมาในสาคร คะนิงนุชสุดสายสมร มาด้วยพี่จะดีใจ
 คำกวีของเก่าเอามาอ้าง เป็นตัวอย่างให้คิดวินิจฉัย
 ไทยเป็นเมืองมีปลามาแต่ไร น้ำถึงไหนปลาถึงนั้นกล่าวกันมา
 ประชาไทยใช้ปลาเป็นอาหาร แทบทุกบ้านเป็นหนี้มีสยา
 เหตุไฉนไม่คิดอ่านการเลี้ยงปลา เทียวซื้อหากว่าจะได้ก็ไม่ดี...

คำร้อง: ทรง สาลิตุล / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: เลิศ ประสมทรัพย์, ชวลีย์ ช่างวิทย์ นำหมู่

1.3.7 บทร้องเพลงสุนทราภรณ์กับบทบาทด้านสังคม

1) **ทางด้านประเพณีวัฒนธรรม** วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ได้รับการเน้นเป็นอย่างมากในรัฐบาลยุคนี้ รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ประกาศ เพื่อชักชวนให้ประชาชนปฏิบัติและกำหนดวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นได้หลายหลายเรื่อง อย่างกว้างขวาง คำว่าวัฒนธรรมนี้จึงได้รับการอ้างอิงเสมอในยุคนี้ ซึ่งมีความหมายกว้างและครอบคลุมหลายเรื่อง แม้จอมพลป.พิบูลสงคราม เองก็เห็นว่า

“คำว่าวัฒนธรรมนั้น ฉันเองก็สารภาพว่ายังไม่เข้าใจดีว่าจะกินความกว้างขวางเพียงไหน แต่ฉันเข้าใจตามภาษาของผู้ยากจะให้ชาติไทยยิ่งใหญ่ขึ้นไป โดยไม่มีขอบเขตจำกัดว่า คนไทยจะมีวัฒนธรรมดี ก็ต้องมีหัวใจเป็นไทยจริงๆ รักไทยจริงๆ จะทำอะไรก็ต้องเพื่อไทยจริงๆ และในที่สุดก็ต้องมุ่งหวังให้ชาติไทยเจริญทัดเทียมกับนานาอารยประเทศทั้งหลาย”

ดังนั้น วัฒนธรรมในยุคนี้ก็เท่ากับเป็นแนวทางปฏิบัติที่รัฐบาลได้วางไว้ให้แก่ประชาชน โดยเชื่อว่าจะเป็นสิ่งที่ทำให้ประเทศไทยเจริญทัดเทียมชาติอื่นๆ ได้ หรือเป็นสิ่งที่ “ท่านผู้นำ” พยายามสร้างขึ้น เพื่อกีดกันวัฒนธรรมต่างชาติในยุคนี้เอง การชักชวนให้เป็นคนมีวัฒนธรรม เชื่อถือและยินดีที่จะปฏิบัติตามวัฒนธรรมต่างๆ ที่กำหนดไว้นั้นได้กระทำอย่างกว้างขวางทุกๆ ทางเพลงสุนทราภรณ์ก็มีส่วนสำคัญในการชักชวนในเรื่องนี้ ได้แก่ เพลงวัฒนธรรม และเพลงดอกไม้วัฒนธรรม

นอกจากนี้อุดมการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมนี้ก็ยังถูกกล่าวถึงเป็นจำนวนมากในเพลงอื่นอีกด้วย เช่น เพลงศรีวัฒนา เพลงอนุสาวรีย์ไทย เพลงถิ่นไทยงาม และเพลงมาร์ชชาวไทย การสร้างวัฒนธรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของประชาชนเป็นอย่างมาก

ดอกไม้วัฒนธรรม

... คือนวันนี้มีพระพายโชยชายเฉื่อย หอมระเรื่อยระรวยรินกลิ่นบุปผา
หรือเป็นกลิ่นดอกไม้ที่ไหนดาม วัฒนธรรมงามตระการบานสดใส
ด้วยวันนี้มีงานประสานใจ ของเผ่าไทยทั้งมวลล้วนเปรมปรีดี
กลิ่นจึงได้หอมหวานทวนลมมา หอมผกาวัฒนธรรมนำสุขศรี
มาสู่มวลพี่น้องของไทยทวี ให้เพิ่มมีวัฒนธรรมล้ำเลิศเออ...

คำร้อง: พระราชธรรมนิเทศ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: มัณฑนา โมรากุล

2) การชักชวนให้ประชาชนแต่งกายดี รัฐบาลได้ออกประกาศจาก
กระทรวงมหาดไทยและสำนักนายกรัฐมนตรี แนะนำให้คนไทยแต่งกายตามระเบียบที่วางไว้เพื่อให้
เป็นที่เชิดหน้าชูตาของชาติ โดยกำหนดรายละเอียดในเรื่องแบบและสีที่ใช้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในเรื่องการสวมหมวก เป็นสิ่งที่ได้รับการเน้นเป็นอย่างมาก ดังที่ทราบกันว่า เป็นยุค “มาลา
นำไทยไปสู่มหาอำนาจ” และนอกจากจะออกมาในรูปแบบของกฎหมายและรัฐบาลยังได้พยายาม
ชักชวนประชาชนให้แต่งกายดี (และสวมหมวก) ไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับที่ 10 เรื่องการแต่งกายของชาวไทย
แล้วผู้นำเองก็ได้กล่าวไว้ในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ กันบ่อยครั้ง ว่าท่านถือว่า “การแต่งกายดีและสวม
หมวกนั้นเป็นการสร้างชาติอย่างหนึ่ง ทำให้ประเทศอยู่ในระดับเสมออารยประเทศและรักษาเอกราช
ของชาติให้วัฒนาถาวรสืบไป” มีชักชวนไว้ในเพลงศรีวิวัฒนา เพลงถิ่นไทยงาม เนื้อเพลงสวมหมวกหรือ
สวมหมวกไทยทั้งยังได้ชักชวนสตรีให้สวมหมวกในเพลงสาวสมัยใหม่อีกด้วย

ศรีวิวัฒนา

... ประเทศไทยในสมัยการสร้างชาติ เพื่อมุ่งมาตรฐานกุลไทยแผ่ไพศาล
เพื่อเอกราชอธิปไตยได้ยืนนาน ต้องสมานฉันท์มิตรร่วมจิตไทย
ช่วยกันสร้างวัฒนธรรมประจำชาติ ทิวทวยราษฎร์ตามผู้นำท่านรำไซ
วัฒนธรรมชูชีวิตซุบจิตใจ ให้ชาวไทยวัฒนาทั่วหน้ากัน
การกินดีอยู่ดีมีระเบียบ แต่งกายเรียบตามนิยมงามคมสัน
ทั้งทำที่มีสง่าผ่าเผยเกรงครัน คือสิ่งสรรสร้างชาติให้วัฒนา...

คำร้อง: หลวงรณสีทิพิชัย / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: มัณฑนา โมรากุล

ถิ่นไทยงาม

... เห็นแดนแผ่นดินทองถิ่นไทยงาม ดูอยู่ด้วยความเพลินใจนิยม อากาศก็ดีน้ำสบาย
 พระพายรื่นรมย์ ใครได้มาชมคงชื่นในใจ หมายถึงแผ่นดินทองถิ่นทางเหนือ ประเสริฐเลิศเหลือจะ
 พรรณนา ทิวบ้านทิวเรือนกรอบครีว สวนครีวเกลื่อนตา
 มีผักมีปลานาไร่น่าชม วัฒนธรรมล้ำเลิศงามครัน มีอยู่ทั่วกันตามความนิยม
 สวมหมวกงามๆทั่วกันผิวพรรณขำคม ใครได้มาชมคงชื่นทรวงใน
 งามวิไลทั้งใจและกาย ขอเชิญพวกเราผองเผ่าชาวไทย ไปอยู่ยั้งในที่สุขสบาย
 มีที่งามงามทำกินพื้นดินมากมายน่าอยู่สบายยังถิ่นไทยงาม....

คำร้อง: แก้วอัจฉริยะกุล / ทำนอง: เวส สุทรจามร / ผู้ขับร้อง: มัณฑนา โมรากุล, บุษยา รังสี

3) ส่งเสริมศีลธรรมและยึดมั่นคำสั่งสอนของพุทธศาสนา ถือว่าไทยเป็นชาติ
 บูชาพุทธศาสนายิ่งชีวิต (วีรธรรมของชาติข้อ 8) ซึ่งพุทธศาสนาที่ชักชวนในยุคนี้มีลักษณะเป็นพุทธ
 ศาสนาแท้คือเกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลในธรรม โดยรัฐบาลพยายามที่จะลบล้างความเชื่อ
 ในทางไสยศาสตร์ และพิธีกรรมอื่นๆ ที่ไม่ใช่ของพุทธศาสนาออกเสีย ศาสนาจึงเชื่อมโยงได้กับการ
 ประพฤติตนเป็นพลเมืองดี คือรู้จักรักษาหน้าที่ ขยันทำมาหากินอย่างสุจริต มีศีลธรรม ทำความดี และ
 สามัคคีกันนั่นเอง ซึ่งได้ชักชวนไว้ใน เพลงพลเมืองดี เพลงพุทธศาสน์คู่ไทย เพลงความดี
 เพลงไทยมุ่งหน้า และเพลงธรรมเป็นอำนาจ

พลเมืองดี

... พลเมืองดีนั้นเป็นศรีเสริมชาติสง่า ดีเป็นตราควรรักษาหน้าที่อาจิณ
 ไม่มีใจสอพลอทำฉ้อฉน หมายถึงหากินมั่นในศีลและสัจธรรม
 การอันใดฝืนกฎหมายเราไม่บำเพ็ญ ไม่ก่อกรรมลำบากให้ยากเข็ญ
 ทุจริตคิดเวรเราต้องเว้นให้ขาดพลัน เราชาติไทยไม่ใ้ร้ายใครต่อใครให้แตกกัน...

คำร้อง: พระราชาธรรมนิเทศ / ทำนอง: เอื้อ สุทรสนาน /

ผู้ขับร้อง: มัณฑนา โมรากุล , บรรจงจิตต์ พัฒนาสันต์

พุทธศาสน์คู่ไทย

... ไทยเป็นชาติมีน้ำใจใสสุทธิ ถือกคติวิมุตติพุทธศาสนา นามรุ่งเรืองเมืองพระตลอดมา
เพียงพร้อมอารยวัฒนธรรมชัย พระพุทธเจ้าประสาทรธรรมอมฤต ชัดเกล้าจิตอบรมบ่มนิสัย
นิกรชนประพตติมีวินัย สุจริตกายวาจาใจ ไตรทวาร ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นพาหะ
เกิดตบะแรงกล้ามหาศาล ปรับคนให้เป็นคนพ้นจากพาล อาบศีลธรรมเบิกบานทุกตัวตน...

คำร้อง: หลวงสารานุกรมประพันธ์ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: บุชญา รั้งสี นำหมู่

ความดี

... เมฆในท้องฟ้าเคลื่อนคลาญลงมา หล่นกลายเป็นละออง
โปรยปรอยฝอยฝนทำให้ปวงชนชุ่มชื่นทั่วทั้งผอง
เยือกเย็นน้ำฟ้ารดปวงพฤกษาเมื่อยามฟ้าคะนอง
ที่หลับกลับพื้นรินรมย์สมปอง ธรรมชาติสนองผลให้ไพบุลย์
ความดีทำไวยืนนานเพียงไรคงจะไม่ดับสูญ คงลอยชั้นสูงคอยนำคอยจงให้ผลเพิ่มพูน
ตั้งน้ำในฟ้า ตั้งน้ำในฟ้า ตกลงมามากมุล ช่วยเหลือเกื้อกูล เราได้ภายหลัง...

คำร้อง: หลวงวิจิตรวาทการ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: วินัย-ชวลี

ธรรมเป็นอำนาจ

.... ธรรมะคือคุณากรคำสอนพุทธศาสนา ผองเราชาวไทยในร่มพุทธศาสนา
ตามรอยพระบาทศาสดาพาส่งส่ง พระพุทธศาสน์คู่ชาติไทยยังยืนยง
อยู่ดำรงคงประจักษ์เป็นหลักผูกพัน หลักธรรมเลิศล้ำอมตะ พึงละโลกโมโหสิ้น
เมตตาปรานีกันและกัน ยึดถือมั่นสุขสันต์สวัสดิ์
ถือสุจริตธรรมเป็นอำนาจ พระธรรมคำสั่งสอน
ให้สั่งวรถึงความชั่วดี ศีลธรรมมนุชธรรมแม่นมี เป็นเครื่องชี้พบประตุสู่สุขสันต์
พระธรรมคำสั่งสอน ให้สั่งวรถึงความชั่วดี ศีลธรรมมนุชธรรมแม่นมี
เป็นเครื่องชี้พบประตุสู่สุขสันต์ ถือสุจริตธรรมเป็นอำนาจ
ย่อมสะอาดประเสริฐเฉิดฉนั้น ชั่วดีพึงรู้มีอยู่คู่กัน ทำสิ่งไหนได้สิ่งนั้นทุกท่านไป...

คำร้อง: พยงค์ มุกดา, ธาตรี / ทำนอง: พยงค์ มุกดา, เอื้อ สุนทรสนาน /

ผู้ขับร้อง: หมูชาวคณะสุนทรภรณ์

1.3.8 บทร้องเพลงสุนทรภรณ์กับภาษาและด้านวรรณกรรม

การเปลี่ยนแปลงและวรรณกรรมที่สำคัญที่สุดได้แก่ การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงตัวอักษรไทยจากเดิม ออกกระเบียบและหลักเกณฑ์ โดยละเอียดเกี่ยวกับการใช้ตัวหนังสือไทยใหม่ ตัดพยัญชนะ และสระบางตัวออก เปลี่ยนแปลงวิธีเขียนและสะกดคำใหม่หมด แปลภาษาไทยแบบใหม่นี้ ถูกยกเลิกไปในปี พ.ศ. 2487 ผลที่มีก็คงเป็นเพียงทำให้เรื่องราวที่เขียนออกมาในยุคนั้นรวมทั้งเนื้อเพลงก็ใช้อักษรไทยแบบใหม่นี้เท่านั้น นอกจากอักษรไทยแล้วก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางวรรณกรรมในด้านอื่นๆ อีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมคำบางคำขึ้น เช่นคำว่า “วันเกิด” รัฐบาลได้ประกาศให้ใช้คำว่า “วันเกิด” กับบุคคลทุกคน ตลอดถึงพระบรมวงศานุวงศ์ แต่เฉพาะพระมหากษัตริย์และพระบรมราชินีให้ใช้คำว่า “วันเกิดในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” และ “วันเกิดในสมเด็จพระราชินี” เท่านั้น เดิมมีการใช้คำมากเช่น “วันชาติตะ” “วันพระราชสมภพ” “เฉลิมพระชนมพรรษา” “ประสูติ” แต่ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Birthday” เพียงคำเดียว แม้ว่าในเวลาต่อมาจะได้เปลี่ยนกลับมาใช้ “วันเฉลิมพระชนมพรรษา” ใหม่อีกครั้ง สำหรับพระมหากษัตริย์ แล้วพระบรมราชินีแต่ก็มีผลทำให้เกิดเพลงวันเกิด ซึ่งเป็นการแต่งเพลงอวยพรในวันเกิดให้แก่บุคคลสำคัญต่างๆ ในสมัยต่อมาเป็นจำนวนมาก

สนับสนุนให้ใช้คำสรรพนามแทนตัวเองว่า “ฉัน” แทนผู้อื่นว่า “ท่าน” คำรับว่า “จ๊ะ” คำปฏิเสธว่า “ไม่” โดยกำหนดไว้ในคดี 6 ประการของชาวไทยข้อ 6 ว่าให้ช่วยกันนิยมพูด “ฉัน” “ท่าน” “จ๊ะ” “ไม่” เป็นคำสุภาพดีผลของการสนับสนุนนี้ทำให้เพลงที่ออกมาในยุคนี้อาจใช้คำว่า “ฉัน” เป็นสรรพนามอยู่หลายเพลงที่เห็นได้ชัดคือ เพลงฉันคนไทย

ฉันคนไทย

... ฉันคนไทยกายใจเป็นไทยแท้ ฉันคิดแต่จะสร้างไทยให้ไพศาล
 ฉันคิดแต่กิจการก้าวหน้าไกล ฉันคิดเพื่อสร้างหลักฐานให้สดใส
 ฉันคิดไว้จะไม่อ้อขอใครกิน ฉันคิดไว้จะไม่ให้ใครดูหมิ่น
 ฉันคิดสิ้นจะสร้างชาติและสร้างตัว ฉันบากบั่นทำกิจการงานถ้วนทั่ว
 ฉันคิดกลัวคนประมาทเชื้อชาติไทย...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: เวส สุนทรจามร / ผู้ขับร้อง: ชาวคณะสุนทรภรณ์

1.3.9 บทร้องเพลงสุนทรภรณ์กับนาฏกรรม

1) การลีลาศ ในช่วงพ.ศ. 2480-2490 การลีลาศได้รับความนิยมในหมู่ประชาชนมากซึ่งสาเหตุหลักน่าจะเกิดจากการที่สังคมไทยกำลังเปลี่ยนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุน

นิยมเต็มตัว การลีลาจึงเกิดขึ้นเนื่องจากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจวัฒนธรรมต่างๆในสังคมไทยคอยรองรับอย่างเหมาะสมการสนับสนุนวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์หรือในอีกชื่อหนึ่งคือสุนทราภรณ์เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสร้างชาติ สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ตั้งแต่ช่วง พ.ศ.2481 ที่มีการสั่งให้แต่งเพลงปลุกใจจำนวนมาก เช่น เพลงไทยมุ่งหน้า เพลงศรีวัฒนา เป็นต้น นอกจากนั้นวงดนตรีสุนทราภรณ์ยังมีผลงานเพลงใช้ประกอบการลีลาจำนวนมากที่มีพื้นฐานมาจากท่วงทำนองเพลงไทยเดิมอันสอดคล้องกับนโยบายการปรับปรุงวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขณะนั้นที่ต้องการให้วัฒนธรรมความบันเทิงแบบเก่ามีการปรับตัวตัวอย่างสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่มาจากระแสวัฒนธรรมตะวันตก (อดิภพ ภัทรเดชไพศาล, 2556)

2) รำโทนและรำวง

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484-2488) ประเทศไทยอยู่ในภาวะสงครามยามค้าคืนจะมีดีไปทุกหนทุกแห่งระหว่างสงครามนั้นทางราชการสั่งห้ามกระทำการกิจกรรมต่างๆ เช่น ห้ามจุดไฟ ห้ามชุมนุม ประชาชนจึงเกิดความเหงาและเครียดชาวบ้านจึงคิดนำเพลงรำโทนมาฝึกร้องกันเพื่อความสนุกสนานและผ่อนคลายความเครียดจากภาวะสงคราม เช่น เพลงแปดนาฬิกา

แปดนาฬิกา

... แปดนาฬิกา ได้เวลาซักธง เราจะต้องยืนตรง เคารพธงของชาติไทย

เคารพธงของชาติไทย เราสนับสนุน ป พิบูลสงคราม

เราจะต้องทำตาม ตามผู้นำของชาติไทย ตามผู้นำของชาติไทย...

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ระหว่างสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ประชาชนพากันนิยมเล่นรำโทนอยู่ทั่วไปจน พ.ศ.2487รัฐบาลสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้มอบให้กรมศิลปากรพิจารณาปรับปรุงการเล่นรำโทนขึ้นโดยสร้างบทร้องใหม่ 4 เพลง คือ เพลงงามแสงเดือน ชาวไทย รำชิมารำ และคืนเดือนหงาย รำโทนจึงเป็นต้นกำเนิดของรำวงพร้อมกันนั้นก็จัดทำรำให้ดังตามแบบฉบับของนาฏศิลป์ไทยเช่น นำเอาท่ารำสอดสร้อยมาลาซักแบ่งผัดหน้า ฯลฯ มากำหนดเป็นแม่ท่าแล้วกรมศิลปากรก็ยังสามารถเปลี่ยนชื่อรำโทนเป็น“รำวง” อีกด้วยเพราะเห็นว่าผู้เล่นย่อมร่วมวงกันเล่นและรำเคลื่อนย้ายเวียนเป็นวงมีการประดิษฐ์ท่ารำขึ้นทั้งหมด 14 ท่าและมีการแต่งเนื้อร้องใหม่ขึ้นโดยท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงครามอีก 6 เพลงรวมกับของเดิมเป็น 10 เพลง (ผู้ประพันธ์ทำนองคือ มนตรีตราโมท และเอื้อสุนทรสนาน) มีการกำหนดให้ทั้งท่ารำและเพลงเหล่านี้เป็นท่ามาตรฐานของ“รำวงมาตรฐาน”

เพลงร่ำวงได้รับความนิยมสูงสุดจากคนทุกระดับชั้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วยปัจจัยหลายประการรวมถึงเรื่องสถานะเศรษฐกิจในขณะนั้นการร่ำวงครั้งแรกได้รับการส่งเสริมในหมู่ข้าราชการแพร่หลายลงสู่ประชาชนอย่างทั่วถึงมีเพลงร่ำวงใหม่ๆ เกิดขึ้น รวมถึงเพลงจำนวนมากที่เชิดชูนโยบายรัฐบาลอย่างเต็มที่ เช่น เพลงแปดนาฬิกา ชาติศาสนา ผู้นำของชาติ ตามนโยบายของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่ต้องการสร้างชาติให้เป็นมหาอำนาจซึ่งนโยบายการสร้างชาติของ เป็นไปตามที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม กล่าวไว้ว่า (แถมสุข นุ่มนนท์, 2519: 148.)

“..การสร้างชาติมีความหมายกว้างใหญ่ไพศาลเริ่มแต่ประชากรของชาติจะต้องสร้างตัวของท่านเองให้เป็นพลเมืองดีขึ้นมาก่อนกล่าวคือมีวิธธัมดี มีศีลธัมดี มีอนามัยดีมีการแต่งกายอันเรียบร้อยดีมีที่พักอาศัยดีและมีที่ทำมาหากินดีเหล่านี้เป็นต้น เมื่อพลเมืองทุกคนมีสภาพเป็นดังกล่าวนี้อแล้วชาติก็ย่อมจะเป็นหน่วยรวมที่มั่นคงสมบูรณ์ประชาชนก็สามารถช่วยกันประกอบงานส่วนกลางของชาติให้ วัฒนาถาวรรุ่งเรืองต่อไปได้อย่างไม่ต้องสงสัย”

ผู้นำของชาติ

... เชื่อผู้นำของชาติ ประกาศทั้งชายและหญิง สตรีเอาไว้มยาว
ใส่หมวกรองเท้าให้ทันสมัย นุ่งถุงกระดุงกระด้าง มั่นนารักจริงแม่ยอดหญิงชาวไทย...

ลพบุรี

... ลพบุรีเราเอ๋ย ไม่นึกเลยว่าจะถูกโจมตี สี่เครื่องยนต์เขามาบินล้อม
มาทั้งลูกบอมบ์ลงหน้าสถานี ก็ก่น้ำยังถูกทำลาย หัวรถไฟยังถูกปืนกล
สี่เครื่องยนต์เขามาบินกราด ยิ่งถูกตลาดห้องแถวลพบุรี สาวน้อยอย่าเพิ่งหนี
หนุ่มน้อยอย่าเพิ่งหนี ลพบุรียังไม่เป็นไร เขามาข้างบน เขามาเรือบิน
เราอยู่พื้นดินเอา ปตอ เข้ามาตั้ง ต่อสู้กันดุสักครั้ง
เอา ปตอ เข้ามาตั้งหมายจะยิงเครื่องบิน...

รำวงเป็นที่นิยมมากในสมัยนั้น และได้มีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยกรมศิลปากรแสดงให้ดูเป็นตัวอย่างที่สนามหลวง เรียกว่า “รำวงแบบมาตรฐาน” ผู้รำจะต้องมีวัฒนธรรมไม่ถูกเนื้อต้องตัวและไม่ตีมือสุรา ทางกรมสนับสนุนรำวงเป็นอย่างดี ทุกวันพุธตอนบ่ายข้าราชการหญิงชาย ได้หยุดงานเพื่อฝึกซ้อมรำวงสร้างวัฒนธรรม เดินผ่านไปทางไหนจะได้ยินแต่เสียงเพลงรำวง ซึ่งมีเพลงประกอบมากกว่า 60 เพลง และเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยไม่ทราบชื่อผู้แต่ง เพลงปลุกใจสมัยนี้ที่เป็นเพลงรำวงก็มีอยู่ ไม่น้อยเช่นกัน แต่เนื้อร้องก็ได้สูญหายไปเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามเพลงรำวงยุคนี้ได้ตกทอดมาจนถึงปัจจุบันโดยมีผู้แต่งออกมาได้เรื่อยๆ มิได้ขาด แม้ว่าหลังจากที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม หมดอำนาจลงแล้ว ได้มีการยกเลิกการซ้อมรำวงตามสถานที่ราชการต่างๆ แต่เพลงรำวงก็ยังคงได้รับความนิยมในหมู่ประชาชนในเวลาต่อมา ทั้งยังได้แพร่หลายไปในต่างจังหวัดมีแหล่งบันเทิงที่เรียกกันว่า “บาร์รำวง” เพลงรำวงในยุคนี้จึงมีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องต่างๆ ที่ซ้ำกับเพลงปลุกใจ จังหวะมาร์ชเป็นส่วนใหญ่ บางครั้งก็เป็นการนำเอาเพลงปลุกใจที่เป็นจังหวะมาร์ชมาเรียบเรียงใหม่เป็นเพลงรำวงก็มีเพลง ดอกไม้ของชาติ หญิงไทยใจงาม ดวงจันทร์ขวัญฟ้า ยอดชายใจหาญ และบุชานักรบ ที่แต่งเนื้อร้องโดยท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม

ชาวไทย

... ชาวไทยเจ้าเอ๋ย   ขออย่าละเลยในการทำหน้าที่
 การที่เราได้เล่นสนุก   เปลื้องทุกข์สบายอย่างนี้
 เพลงชาติเราได้เสรี   มีเอกราชสมบูรณ์...

บุชานักรบ

... นักรักรักบุชาพี ที่มั่นคงที่มั่นคงกล้าหาญ เป็นนักรู้เชี่ยวชาญ
 สมศักดิ์ชาตินักรบ นักรักรักบุชาพี ที่มานะที่มานะอดทน
 หนักแน่นหนักที่ผจญ เกียรติที่ขจรจบ นักรักรักบุชาพี
 ที่ขยันที่ขยันกิจการ บากบั่นสร้างหลักฐาน ทำทุกด้าน ทำทุกด้าน ครั้นครบ
 นักรักรักบุชาพีที่รักชาติ ที่รักชาติยิ่งชีวิต
 เลือดเนื้อที่พลีอุทิศชาติ ยงอยู่ ชาติยังอยู่ คู่พิภพ...

นโยบายที่น่าสนใจในรัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม ยุคนี้คือ การเพิ่มจำนวนประชากร ได้มีการพยายามจะชวนให้เพิ่มจำนวนพลเมืองให้มากขึ้นโดยรัฐบาลเชื่อว่า เมืองไทยจะต้องมีพลเมืองมากกว่า 40 ล้านคน จึงจะเป็นมหาอำนาจได้ จึงได้พยายามส่งเสริมการสงเคราะห์ผู้มีบุตรมาก ทุกวิถีทาง และได้มี เพลงทางสร้างชาติ ออกมา เพื่อชักชวนให้สร้างพลเมืองโดยถือว่าเป็นทางสร้างชาติ

ของไทย นอกจากนี้รัฐบาลยังสนใจถึงบุคลิกภาพ รูปร่าง ทรวดทรง ตลอดจนสุขภาพอนามัยของประชาชนด้วย ได้มีคำแนะนำต่างๆ ออกมามากมายเพื่อให้ประชาชนมีบุคลิกภาพที่ดี มีทรวดทรงสวยงาม มีสุขภาพอนามัยดี การฝึกกายบริหาร หรือฝึกเดินทางไกลก็เป็นสิ่งหนึ่งที่รัฐบาลพยายามชักชวนประชาชนให้ปฏิบัติ ผู้นำเองก็เคยนำขบวนเดินทางไกลบ่อยๆ ครั้งหนึ่งตั้งขบวนที่สี่แยกบางซื่อ ฝึกซ้อมเดินทางไปปากเกร็ด มีประธานคณะผู้สำเร็จราชการทรงเข้าร่วมกระบวน ผู้หญิงก็ควรบริหารเรือนร่างและฝึกความอดทนด้วยการร่วมเดินทางไกลไปกับสามี เพราะนอกจากสุขภาพจะสมบูรณ์แล้ว ยังก่อให้เกิดความสามัคคีกับเพื่อนของสามีด้วย เพลงปลุกใจก็ได้ถูกนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการรื้อระหว่างเดินเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินและปลุกใจตามนโยบายของรัฐบาล ที่สำคัญได้แก่ เพลงเดิน ซึ่งมีความเหมาะสมสำหรับใช้ร้องเวลาเดิน ทั้งยังมีเนื้อหาปลุกใจให้สามัคคีการต่อสู้ศัตรูและหน้าประเทศไทยให้ก้าวหน้า เช่น เพลงเดิน เดิน เดิน ที่ประพันธ์คำร้องและทำนองโดย พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ

เดิน เดิน เดิน

... เดิน เดิน เดิน อย่ายอมแพ้ใคร ชาตไทยต้องเดิน
เดิน เดิน เดิน ถ้าวางก้าวหน้า เราต้องพากันเดิน
เดิน เดิน เดิน อย่าท้อทางไกล ขอให้ไทยเจริญ...

นโยบายของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ช่วง พ.ศ.2481- 2487 ซึ่งเป็นนโยบายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับชีวิตประจำวันของประชาชนคือเป็นสิ่งที่ต้องการให้ประชาชนเชื่อ มีทัศนคติ มีความตั้งใจหรือมีการกระทำใดๆ นั้น แทบทุกนโยบายจะมีเพลงในรูปแบบปลุกใจเป็นสื่อคู่ขนานเผยแพร่สู่ประชาชนเป็นจำนวนมาก อันเป็นลักษณะโดยทั่วไปของเพลงส่วนใหญ่ที่แต่งออกมาในยุคนี้

นอกจากนี้เพลงเป็นจำนวนมากที่ออกมาในยุคนี้ก็ได้ถูกถ่ายทอดออกมาจนถึงปัจจุบันนี้อาจจะยังคงใช้ได้ต่อไปในอนาคต โดยเฉพาะเกี่ยวกับความรักชาติ รักษาชาติ เทิดทูนชาติ ภาควิชาใจในชาติ ซึ่งเป็นลักษณะของชาตินิยมนั้นอาจกล่าวได้ว่าเพลงในยุคนี้ มีเนื้อหาครอบคลุมไปทั่วทุกๆ ด้านแล้วและนี่ก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การแต่งเพลงปลุกใจในเชิงชาตินิยม ในยุคต่อมาต้องซบเซาลงไปเพราะเนื้อหาจะไปซ้ำกับของเก่าที่เคยมีมาแล้วในรัฐบาลยุคนี้

อุดมการณ์ “เชื่อผู้นำ ชาตินิยม” ของจอมพล ป.พิบูลสงคราม สิ้นสุดลงในวันที่ 24 กรกฎาคม 2487 เมื่อสภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่รับหลักการแห่งพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดจัดตั้งนครบาลเพชรบูรณ์และพุทธบุรีมณฑล ซึ่งมีผลให้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ต้องพ้นจากตำแหน่งโดยนายควง อภัยวงศ์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ และได้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลอีกหลายครั้งใน

เวลาต่อมา เมื่อ จอมพล ป.พิบูลสงคราม หมดอานาจนงนั้น รัฐบาลใหม่ของนายควง อภัยวงศ์ได้ออกคำสั่งยกเลิกนโยบายต่างๆ ของ จอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นระยะๆ เช่น เลิกการร้าวางกลางกระทรวงต่างๆ ให้ผ่อนผันการสวมหมวก รองเท้า ยกเลิกวีรธรรม 14 ข้อ ให้ผ่อนผันกลับไปใช้หนังสือไทยแบบเก่า เลิกพระราชบัญญัติยุวชนแห่งชาติ 2486

แม้ว่านโยบายต่างๆ ของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม จะถูกยกเลิกไปแต่ในช่วงที่มีอำนาจนั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็สามารถชักจูงประชาชนส่วนใหญ่ให้เห็นคล้อยตามได้ ซึ่งยังคงติดอยู่ในใจของประชาชนในเวลาต่อมา ซึ่งสะท้อนว่า ลัทธิชาตินิยมที่เฟื่องฟูมากในระบอบปีพ.ศ.2481-2487

1.4 การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ.2490

ถึงแม้ว่าจอมพล ป.พิบูลสงคราม หมดอานาจทางการเมืองลงชั่วระยะหนึ่ง ความเชื่อในชาตินิยมก็ไม่ได้หมดไปจากความนึกคิดของผู้นำทางการเมือง เมื่อ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้รับเชิญจากคณะรัฐประหารให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งในปี พ.ศ. 2490 นโยบายเดิมที่เคยชักชวนประชาชนให้สำนึกหรือมีการกระทำใดก็ได้หวนกลับมาอีกครั้งเพียงแต่เป็นการตอบสนองต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ต่างกัน หรือใช้เพื่อจุดมุ่งหมายที่ต่างออกไปจากยุคสงครามโลกครั้งที่ 2

ลักษณะของความรักชาติและความสามัคคีภายในชาติเหล่านี้ยังคงเป็นเช่นเดียวกับความรักชาติในระยะแรก (พ.ศ.2481-2487) ของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม คือ รักชาติด้วยชีวิต เทิดทูนชาติ สำนึกในความเป็นเชื้อชาติ ฯลฯ แต่การเห็นความสำคัญและแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ในยุคนี้เน้นถึงเอกลักษณ์ของชาติมากขึ้นและเพิ่มเติมจากรักชาติแต่เพียงอย่างเดียว มาสู่ความรักและเทิดทูน 3 สถาบันสำคัญของประเทศ ซึ่งได้เริ่มมีปรากฏอยู่ในเพลงปลุกใจในยุคนี้คือ เพลงแผ่นดินของเรา และเพลงกลุ่มชานา

แผ่นดินของเรา

... หนึ่งแดนแคว้นฤทัย กว้างไกลไปทุกทาง ไฉนฟ้ากาสาวภรณ์พราง
 ช่างสวยสล้างพร่างพรพราว โนนแนวแพรวพฤษไพโร ดอกไปไกวหวีวาว
 นันนาขวัญนอนฝันโลมเดือนดาว หนุ่มสาวอุแม่เจ้าคร้าวตา หล้าฟ้าอาภรณ์อันร่มรื่น
 ช่างล้วนชวนชื่นชมหล้าฟ้า ชีวิตนี้หนา พอเปิดตาเห็นมามันศรัทธาฟ้าแดนใจ
 แผ่นดินนี้ของเรา ร่มเงานี้ของไทย แผ่นดินนี้เรานี้มีภูมิชัย ร่ำเร้าเรานี้ให้รักเมือง...

คำร้อง: ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน /

ผู้ขับร้อง: วินัย จุลละบุษปะ-ศรีสุตา รัชตะวรรณ นำหมู่

กลุ่มชานา

... งามรวงข้าวพราวไสว กวัดแกว่งไกวไปในสายลม น้อมน้อมภินันท์สัญลักษณ์มัย
 ฉายโฉมสังคสมบูรณ์พูนผล ชานาสร้างชานาสรรค์ ต่างช่วยกันบันดาลผลดล
 พร้อมพัฒนาฐานะชั้นชน ยกย่องดวงตสูงเทียมกันทั่ว กลุ่มพวกเราชานา
 มีปฎิญาใจตัว เทินกลุ่มเทิดไว้เหนือหัว ดั่งบัวบานบวง
 รักสามัคคีนี้คล้ายคล้ายมนต์ ชุบชวีญชั้นชนขึ้นชูชีวา กลิกรเกรียงไกร
 ขึ้นชื่อว่าไทยประชาชาติศาสนาราชชาติ คือตราใจตน
 ชานาคักดิ์ชานาศรี ต่างสร้างดีทำดีทุกคน
 รักศีลรักรธรรมล้ำฟ้าสากล พร้อมแล้วพบตนเป็นคนดีงาม...

คำร้อง: ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: หม่อม

ข้อสังเกตที่น่าสนใจประการหนึ่งของเพลงปลุกใจเกี่ยวกับชาติในยุคนี้ก็คือได้มีการนำเอาสัญลักษณ์มาใช้แทนชาติด้วยนั่นคือ “ธงไตรรงค์” ดังในเพลงไตรรงค์ที่ยอดเส้า เพลงได้ร่วมธงไทย เนื้อเพลงไตรรงค์หรือเพื่อไตรรงค์ โดยเฉพาะเพลงไตรรงค์นี้ น่าสังเกตว่าใช้เป็นสัญลักษณ์แทนคือ สีแดงเป็นสัญลักษณ์แทนชาติ สีขาว เป็นสัญลักษณ์แทนศาสนา และสีน้ำเงินเป็นสัญลักษณ์แทนสีประจำชาติไทย

ไตรรงค์ธงไทย

... ไตรรงค์ธงไทย ปลิวไสวสวยงามสง่า สีแดงคือชาติ สีขาวศาสนา
 สีน้ำเงินนั้นหมายความว่า พระมหากษัตริย์ไทย...

ต่อมาในสมัยหลังได้มีเพลงไตรรงค์ธงไทยขึ้น และใช้สัญลักษณ์สีแดงแทนชาติ สีขาวแทนศาสนา ส่วนสีน้ำเงินแทนพระมหากษัตริย์ไทย นั่นคือใช้ธงไตรรงค์เป็นสัญลักษณ์แทนชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์นั่นเอง สถาบันพระมหากษัตริย์จึงได้กลับมามีความสำคัญอีกครั้งในเพลงปลุกใจในยุคนี้ หลังจากที่ได้ถูกลดความสำคัญมาตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้แก่ เพลงที่ชาโยโกโหตุมหาราชชาติ เนื้อเพลงที่ชาโยโกโหตุมหาราชชาติ เพลงถวายพระพรชัยมงคลพระราชา เพลงฉัตรแก้ว เพลงเฉลิมพระเกียรติในหลวง ฯลฯ ซึ่งเป็นการเทิดทูนพระมหากษัตริย์ในฐานะที่เป็นสถาบันอันเป็นสัญลักษณ์ของไทย เป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นมิ่งขวัญ ทรงมีพระบารมีปกป้องคุ้มครองไทย อันเป็นการ

วางสถาบันนี้ไว้เหนือการเมือง เป็นไปในรูปของทางจิตใจมากกว่า และไม่ได้หมายถึงแต่เพียงองค์พระมหากษัตริย์แต่พระองค์เดียว คือรวมไปถึงพระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ด้วย

การแต่งเพลงเพื่อพระมหากษัตริย์ในยุคนี้เกิดขึ้นตามเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น ครบรอบวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อทรงหมั้น (วันที่ 19 กรกฎาคม 2492) อภิเษกสมรส (วันที่ 28 เมษายน 2493) ฯลฯ เป็นต้น อันเป็นจุดเริ่มต้นที่ได้มีการแต่งเพลงเพื่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ตามเหตุการณ์สำคัญๆ ในสมัยต่อมาอีกเป็นจำนวนมาก เช่น สดุดีมหาราชาฯ เพลงสดุดีพระมหากษัตริย์ เพลงสมเด็จพระภัทรมหาราช เพลงล้นเกล้ามหาราช เพลงสดุดีศรีมหาราช เพลงร่มเกล้า เพลงวันอภิเษกสมรสมงคลของบรมราชาราชินี เพลงมิ่งขวัญชาวไทย เพลงพระบารมี ล้นเกล้า เพลงพระชนกชาติชน เพลงทรงพระเจริญ เพลงพรชัย เพลงถวายพร เพลงบารมีปกเกล้า เพลงพระแม่เจ้าชาวไทย เพลงสดุดีสมาเด็จพระบรมราชินีนาถ เป็นต้น

แม้ว่าลักษณะของความรักชาติที่เชิดชูชวนไว้ในเพลงเหล่านี้จะมีจุดมุ่งหมายและเนื้อหาการเน้นส่วนสำคัญต่างออกไปจากเดิมบ้าง แต่เพลงเดิม (ที่แต่งขึ้นในสมัย จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีอำนาจในยุคแรก) ที่ชักชวนให้รักชาติก็ยังคงใช้ได้และดังกล่าวกว่าเพลงที่ชักชวนให้รักชาติช่วง 2481- 2487 นั้นมีอยู่เป็นจำนวนมากจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้มีเพลงปลุกใจในเรื่องนี้ไม่มากนัก และคงเป็นลักษณะเช่นนี้ต่อมาจนถึงปัจจุบัน คือใช้เพลงเก่าๆ ควบคู่ไปกับเพลงใหม่ที่แต่งขึ้นในแต่ละสมัย และเพลงเก่าๆ เหล่านี้มักจะได้รับคามนิยมมากกว่าเพราะเป็นที่รู้จักแพร่หลาย และคนส่วนใหญ่จดจำทำนองเพลงได้แล้ว ส่วนเนื้อร้องนั้นไม่จำเป็นต้องจดจำก็สามารถจำได้เอง เมื่อมีการเปิดเพลงปลุกใจนั้นๆ ให้ฟังกันบ่อยๆ

1.5 อุดมการณ์ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์

จากการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ และความขัดแย้งในหมู่ผู้นำของชาติซึ่งนำมาสู่การกบฏหลายต่อหลายครั้งทำให้รัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม ในช่วงนี้มีหลักสำคัญในการบริหารประเทศ คือ เร่งเสริมสร้างพลังของชาติให้สมบูรณ์ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร วัฒนธรรม และสังคม บทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์จะมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับข้อดังนี้

1.5.1 เน้นหลักการประชาธิปไตย

ทางด้านการเมือง จากการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ทำให้รัฐบาลต้องนำเอาอุดมการณ์ “ประชาธิปไตย” มาใช้ต่อต้าน (อาจไม่ใช่ในทางปฏิบัติ) มีการส่งเสริมเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะ เสรีภาพในการพูดและพิมพ์โฆษณาไปจนถึงการตั้งพรรคการเมืองและมีพระราชบัญญัติพรรคการเมือง เมื่อ 26 กันยายน 2498 มีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญโดยนำเอารัฐธรรมนูญฉบับปี 2475 แก้ไขเพิ่มเติม 2495 มาใช้ โดยอ้างว่าเป็นประชาธิปไตยมากกว่า แม้ว่าในทางความเป็นจริงแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับปี 2489 และปี 2492 จะมีลักษณะเป็นประชาธิปไตย

มากกว่า (ในด้านที่เกี่ยวกับ ส.ส.ประเภทสอง) ฯลฯ ซึ่งสรุปแล้วก็คือเป็นการโหมโฆษณา ประชาธิปไตยอย่างกว้างขวางในยุคนี้จึงได้มีปรากฏในเพลงสมบัติเสรี และเพลงเอกราช

สมบัติเสรี

... สมบัติเสรีภาพพึงทราบทั่ว ปวงประชาต้องประสงค์จำนงหมาย
 เพราะว่าเป็นอาภรณ์ให้ร้อนคลาย สุขสบายกายจิตนิจนิรันดร์
 แต่เสรีจะมีโดยไพบูลย์ ตามรัฐธรรมนูญที่สร้างสรรค์
 อาศัยเราทั้งผองต้องช่วยกัน ยึดถือมั่นในประชาธิปไตย
 เว้นแต่ทุจริตซึ่งผิดธรรม ประกอบกรรมที่ตีมีเหลวไหล
 เสรีภาพก็จะอยู่คู่กายใจ ยังส่งให้สมประสงค์จำนงเทอญ...

คำร้อง: อินทมาศ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: หมู

เอกราช

... ประเทศไทยจะเป็นไทยไปทุกเมื่อ เพราะชาติเชื้อไทยร่วมรวมจิตมั่น
 จงร่วมรักสามัคคีมีคุณครัน ไทยทั้งนั้นกู้เกียรติไทยให้ไพบูลย์
 เริ่มด้วยไทยแผ้วถางคิดสร้างชาติ เอกราชของไทยไม่เสื่อมสูญ
 สู้ระบอบอธิปไตยรัฐธรรมนูญ ยิ่งเพิ่มพูนเทียบศักดิ์เป็นหลักชัย...

คำร้อง: ศุกรหัตร์ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: หมูสุนทราภรณ์

1.5.2 เน้นขยันอดทน สร้างตัวและครอบครัว

ทางด้านเศรษฐกิจ จอมพล ป.พิบูลสงครามนำนโยบายสร้างชาติกลับมาใช้อีก โดยการเรียกร้องให้คนไทยขยันทำงาน สร้างตัวและครอบครัว ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจของชาติ โดยส่วนรวม ทั้งนี้ยังคงเน้นทางด้านการเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพของคนไทยส่วนใหญ่ขณะนั้น เพลงปลุกใจเก่าๆเรียกร้องให้ปฏิบัติเป็นเช่นเดิม คือ ให้ขยันทำงาน ทำมาหากินโดยเน้นถึงความอุดมสมบูรณ์ของประเทศไทยในทรัพยากรที่มีอยู่ให้พยายามนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ แต่ก็ได้มีการแต่งเพลงใหม่ขึ้นมาอีกหลายเพลง เช่นเพลงกสิกรไทย เพลงเกิดเป็นคน และเพลงแผ่นดินของเรา

เกิดเป็นคน

... เกิดมาเป็นคน บุญน้อยนำจน ต้องทนคิดสู้ บุญหนักมักน้อมนำชู ให้อยู่สบาย
 ดังเทพไทเสกสรร แต่คุณความดี สิ่งนี้ฤดี ควรมียึดมั่น คนมั่งมีหรือจนนั้น
 โลกเขาเทียบกัน ก็ตรงที่ความดี ทรัพย์สิ้นเงินตรา หาไปคงได้ทวี
 แม้เดิมมั่งมี ประพฤติไม่ดีก็จน เรานี้ขยันไม่บิดผันการทำงาน
 ฝึกฝนใจไว้ให้เข้มแข็งอดทน ถ้าแพ้ใจตน ไม่พันจนใจ พวกเราชาวไทยต้องใจมั่นคง...

คำร้อง: ช่อม ปัญจพรรค / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: หม่อมสุนทรภรณ์

1.5.3 เน้นส่งเสริมวัฒนธรรม

ทางด้านวัฒนธรรม แม้ว่าจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมวัฒนธรรมของรัฐบาลจะแตกต่างไปจากเดิมที่ต่อต้านญี่ปุ่นมาเป็นต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่โดยเนื้อหาแล้วก็คือเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ดังนั้นเพลงปลุกใจเก่าๆ ก็ถูกนำกลับมาใช้อีก ยกเว้นเพลงที่ชักชวนในเรื่องวัฒนธรรมใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในสมัย “เชื้อผู้นำชาติพันธุ์” เช่น การสวมหมวก ภาษาไทยแบบใหม่ ฯลฯ ซึ่งถูกยกเลิกไปหลายอย่างก่อนที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม จะกลับเข้ามาบริหารประเทศอีกครั้ง ในยุคนั้นไม่ได้ถูกนำกลับมาใช้อีก จึงเป็นเหตุให้เพลงเหล่านี้สูญหายไปเป็นจำนวนมาก วัฒนธรรมที่ชักชวนในยุคนี้เป็นวัฒนธรรมประเพณีไทยที่สืบทอดต่อกันมาเป็นเวลานาน นอกจากนี้ได้เพลงเก่าๆ ที่แต่งมาก่อนหน้านี้ ซึ่งในบทร้องเป็นการชักชวนให้มีวัฒนธรรม ปฏิบัติตามวัฒนธรรมและรักษาวัฒนธรรมไว้ นำมาใช้เผยแพร่

1.5.4 เน้นเพลงปลุกใจแนวใหม่

การกลับมาเข้ามามีอำนาจของจอมพล ป.พิบูลสงครามในครั้งนี้เพลงปลุกใจส่วนใหญ่ มักเป็นเพลงเก่าๆ ที่เคยใช้มาก่อนแล้วนำมาใช้ใหม่หรือมีการดัดแปลงเพิ่มเติมเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการยิ่งขึ้น และแม้ว่าการใช้เพลงปลุกใจ เพื่อชักชวนประชาชนให้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามนโยบายของรัฐบาล จะลดน้อยลงไป แต่รัฐบาลก็ยังคงให้ความสำคัญกับเพลงปลุกใจเพื่อเป็นการชักชวนประชาชนให้เชื่อถือและปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลอีกทางหนึ่ง นอกเหนือไปจากการออกกฎหมายบังคับ เนื้อหาของเพลงในเรื่องสำคัญๆ เช่น ความรักชาติจึงไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงไปมากนัก แต่มีข้อสำคัญอยู่คือ การใช้จังหวะเพลงนั้นเริ่มมีจังหวะอื่นๆปะปนเข้ามาในเพลงปลุกใจยุคนี้บ้าง ทั้งนี้ อาจเนื่องจากการที่จังหวะต่างๆที่ใช้ในการเต้นรำ (ลีลาศ) เริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น ดังนั้นการที่มีเพลงปลุกใจในจังหวะที่ใช้ลีลาศจึงเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ต่อเพลงปลุกใจเอง คือ ทำให้ประชาชนสามารถเต้นรำตามจังหวะต่างๆได้โดยเนื้อหาของเพลงเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ต่อการปลุกใจให้รักชาติ ฯลฯ

แต่การใช้เพลงปลุกใจจังหวัดต่างๆ นี้ก็ไม่ได้ได้รับความนิยมต่อไปอย่างแพร่หลายนัก นอกจากธรรมชาติของเพลงปลุกใจจริงๆ แล้วเหมาะกับการใช้จังหวัดมารวมมากกว่าจังหวัดอื่นๆ

กล่าวโดยสรุป อุดมการณ์ทั้งกลายที่ปรากฏในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ชัดเจนคือการเน้นไปที่การพัฒนาคน เพื่อการพัฒนาชาติ โดยการสร้างการเปลี่ยนแปลงภายใน คือการมุ่งไปที่วิธีคิดทัศนคติและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ผู้นำกำหนด

2. ยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ.2500- 2506) : ยุคแผนพัฒนา

2.1 อุดมการณ์ทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก้าวขึ้นสู่อำนาจจากการปฏิวัติรัฐประหาร โดยเป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติยึดอำนาจจากรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในวันที่ 16 กันยายน 2500 ด้วยเหตุผลว่าจอมพล ป.พิบูลสงคราม โกงการเลือกตั้ง ทำให้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ต้องลี้ภัยไปต่างประเทศ

นับจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองตั้งแต่ปี พ.ศ.2475 เป็นต้นมา ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการปกครองประเทศคือสถาบันทหาร ซึ่งบุคคลเหล่านี้ถูกอบรมมาตามความคิดแบบอำนาจนิยมดั้งเดิมของผู้นำทางการเมือง ซึ่งอาศัยหลักความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์และมักจะนำประเทศไปสู่ระบอบการปกครองที่อาศัยอำนาจและความสัมพันธ์ส่วนตัว ทำให้รูปแบบทางการเมืองมีลักษณะเป็นคณาธิปไตย จึงนับได้ว่า ความพยายามของผู้ก่อการ 2475 ที่จะเชื่อมช่องว่างทางอุดมการณ์ประชาธิปไตยตะวันตกกับแนวความคิดเก่าทางการเมืองของไทยเพื่อพัฒนาระบอบพรรคการเมือง กลไกรัฐสภา ต้องประสบอุปสรรคยากที่จะฟันฝ่าไปได้ แม้จะมีบุคคลหน้าใหม่ในวงการเมืองเกิดขึ้นในระบอบทหาร อาทิเช่น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพล ประภาส จารุเสถียรก็ล้วนแต่ดำเนินรอยตามจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งถือว่าเป็น “สัญลักษณ์แห่งอำนาจในหมู่ทหาร” หรือ “บิดาแห่งวงการเมืองในระบอบทหาร” ผู้ริเริ่มธรรมเนียมหรือแนวทางไว้กับผู้นำปัญญาชนทหารรุ่นหลังได้ยึดถือในการเข้ามามีบทบาททางการเมืองต่อมา และก่อรัฐประหารอีกครั้ง เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 (สมบูรณและคณะ 2527:351)

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สามารถกุมอำนาจรัฐได้อย่างเด็ดขาดภายหลังจากทำการ “ปฏิวัติ” 20 ตุลาคม 2501 แล้ว งานสร้างอุดมการณ์นับเป็นงานเร่งด่วนที่จะต้องสร้างความชอบธรรมและการยอมรับในหมู่ประชาชนและกระทำควบคู่ไปกับการสร้างอำนาจการปกครองแบบเผด็จการเมื่อพิจารณาจากประกาศของคณะปฏิวัติ คำปราศรัยและสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่แสดงออกต่อสาธารณชนตลอดเวลาว่า 5 ปีที่อยู่ในอำนาจรัฐ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เน้นย้ำความคิดสำคัญอยู่ 4 ประการคือ

1. การให้เหตุผลของการปฏิบัติ การสร้างสถานการณ์ปฏิบัติและการพัฒนา
2. สร้างระบบพ่อขุนและประชาธิปไตยแบบไทย
3. เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์และแสดงความจงรักภักดี
4. สร้างภาพที่น่ากลัวของคอมมิวนิสต์ให้เกิดแก่ประชาชนและแสดงตัวต่อต้านอย่างจริงจัง

2.1.1 การให้เหตุผลของการปฏิบัติ

เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการยึดอำนาจรัฐและสถาปนาอำนาจเผด็จการ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้อ้างสถานการณ์และเหตุผลว่า(สมบูรณและคณะ 2527:352)

“การยึดอำนาจครั้งนี้ได้กระทำด้วยความจำเป็นโดยความยินยอมสนับสนุนของรัฐบาลชุดที่ลาออกไปและด้วยความเห็นชอบของประชาชนส่วนใหญ่ที่ห่วงใยความเป็นอยู่ของประเทศชาติ เพราะเหตุที่สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกภายในรัศมีวงกว้างขึ้นทุกที โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภัยคอมมิวนิสต์ได้คุกคามประเทศไทยอย่างรุนแรง ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงไปใช้วิธีใด นอกจากยึดอำนาจและดำเนินการปฏิวัติในทางที่เหมาะสม คณะปฏิวัติให้ประกันว่า จะไม่เปลี่ยนแปลงสถาบันใดๆ มากเกินไปกว่าความจำเป็น เพื่อความปลอดภัยของประเทศชาติ คณะปฏิวัติจะคงดำเนินการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ และเทิดทูนองค์พระมหากษัตริย์เป็นที่เคารพสักการะอยู่เสมอ การยึดอำนาจครั้งนี้ก็เพื่อรักษาสถาบันที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขแห่งรัฐ ให้ดำรงคงอยู่ตลอดไป”

CHULALONGKORN UNIVERSITY

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้พยายามแสดงให้เห็นว่าการยึดอำนาจของตนนั้น แตกต่างไปจากการยึดอำนาจในครั้งก่อนๆ กล่าวคือ การกระทำครั้งนี้เป็นการปฏิวัติไม่ใช่รัฐประหารและเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานของสังคมให้สำเร็จได้ก็ต้องอาศัยอำนาจของคณะปฏิวัติเท่านั้น ซึ่งรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นมาภายหลังก็ต้องมีลักษณะเป็นรัฐบาลปฏิวัติ คือยังมีอำนาจปฏิวัติอยู่ตามมาตรา 17 แห่งรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรตั้งปรากฏในคำปราศรัยในวันครบรอบปีแห่งการปฏิวัติครั้งนี้

“การยึดอำนาจทำการปฏิวัตินั้น ไม่ใช่เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งฐานะใน ส่วนตัวของข้าพเจ้า แต่ต้องทำเพื่อให้เกิดอำนาจปฏิวัติตามหลักรัฐศาสตร์และ กฎหมาย เพื่อได้ใช้อำนาจปฏิวัตินี้ป้องกันภัยอันตรายของประเทศชาติ และกวาดล้างสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายในบ้านเมืองได้โดยฉับพลันทันที ซึ่งไม่สามารถจะใช้วิธีทาง อื่นใดให้ได้ผลเหมือนใช้อำนาจปฏิวัติ คณะรัฐมนตรีหรือคณะรัฐบาลที่ตั้งขึ้น ภายหลังก็ต้องมีลักษณะเป็นรัฐบาลปฏิวัติ คือยังมีอำนาจปฏิวัติอยู่ในมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร เครื่องมืออย่างนี้ไม่สามารถจะสร้างขึ้น ได้ด้วยวิธีอื่น นอกจากด้วยวิธีการปฏิวัติให้ถูกต้องตามหลักวิชาและอุดมคติ”

ตลอดระยะเวลา 5 ปี แห่งการกุมอำนาจรัฐ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สามารถรักษาอำนาจ เต็ดขาดของตนไว้ได้โดยปราศจากการก่อกองและรับผิดชอบโดยประชาชน ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สามารถใช้กลไกอำนาจรัฐเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ของตนโดยไม่มี การคัดค้านจากประชาชน

2.1.2 อุดมการณ์ทางการเมืองระบบฟอซุนอุปถัมภ์และประชาธิปไตยแบบไทย

อุดมการณ์ที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สร้างขึ้นมาเพื่อเรียกร้องความชอบธรรมให้กับ ระบบเผด็จการของตนคือสิ่งที่เรียกว่า “ระบบฟอซุนอุปถัมภ์” และ “ระบบฟอซุนอุปถัมภ์” และ “ระบบประชาธิปไตยแบบไทย” และมีความเห็นว่าระบบประชาธิปไตย ที่คณะราษฎรได้สร้าง ขึ้นมานั้นไม่เหมาะสมกับสังคมไทย ดังเช่นคำปราศรัยของ นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีต่างประเทศ ในรัฐบาลชุดนี้ได้กล่าวภายหลังการรัฐประหาร 2501 ว่า

“...สาเหตุสำคัญของการไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองของเราในอดีตอยู่ที่ การนำเอาระบบของต่างประเทศทั้งดุ้นมาใช้กับประเทศเรา โดยมีได้มีการ ตรีเตรียมอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมิได้คำนึงถึงสภาวะแวดล้อมซึ่งมีอยู่ ในบ้านเมืองเรา ลักษณะอุปนิสัยของประชาชนในประเทศ อีกนัยหนึ่งก็คือ ลักษณะพิเศษของชาติเรา ด้วยเหตุนี้การดำเนินงานจึงเป็นไปตามบุญตามกรรม และก่อให้เกิดความยุ่งเหยิงตลอดมา หากเรามองดูประวัติศาสตร์ของชาติเราแล้ว ก็จะเห็นได้อย่างดีว่า ประเทศจะเจริญก้าวหน้ารุ่งเรืองได้ภายใต้บุคคลผู้มีอำนาจ เพียงบุคคลเดียวที่ไม่ใช่ผู้มีอำนาจแบบทรราช แต่ทว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจที่สามารถ จะประสานสามัคคีชนในชาติได้ทุกหมู่เหล่า เมื่อใดก็ตามที่ขาดผู้มีอำนาจทำนองนี้ และเกิดความแตกแยกในหมู่เหล่าขึ้นแล้ว ประเทศชาติก็จะล่มจมสูญหายนะครั้ง แล้วครั้งเล่า”

ตามความเห็นของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เองนั้น มีความเห็นว่า การแบ่งแยกทางการเมือง และสังคมเป็นผลมาจากระบอบการปกครองแบบตะวันตก ดังที่ได้กล่าวไว้ในนโยบายทั่วไปของคณะปฏิวัติว่า

“การปฏิวัติ 20 ตุลาคม นั้น ถึงแม้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงภายในระบอบประชาธิปไตย และมีใช้เปลี่ยนแปลงจากระบอบประชาธิปไตย เป็นระบอบอื่นก็ตาม แต่เป็นการยกเลิกระบอบประชาธิปไตยตามแบบตะวันตก และสถาปนาระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ และลักษณะพิเศษของประชาธิปไตยขึ้นแทน”

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เริ่มต้นสร้างระบบการปกครองแบบพ่อขุน และประชาธิปไตยแบบไทยด้วยการวิพากษ์วิจารณ์รูปแบบการปกครองที่คณะราษฎรนำมาใช้ว่าเป็นการคัดลอกเลียนแบบตะวันตกมาใช้ ไม่มีการดัดแปลงให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและความเคยชินของคนไทย จึงก่อให้เกิดความระส่ำระสายไร้เสถียรภาพมาตลอด พร้อมกันนั้นก็ได้เสนอรูปแบบการปกครองแบบไทยนั่นคือระบอบ “พ่อปกครองลูก” ที่ให้อำนาจแก่ผู้เป็นพ่อขุน แต่เป็นพ่อขุนปกครองด้วยความเมตตาด้วยถือว่าประชาชนเป็นลูกประเทศชาติเป็นครอบครัวใหญ่

และในคำกล่าวเปิดประชุมในการอบรมกำนัน 4 จังหวัด จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2504 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ย้ำถึงการสร้างระบอบ “พ่อขุนอุปถัมภ์” หรือระบอบ “พ่อปกครองลูก” ว่าตนเองยึดมั่นในหลักการนี้และเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

CHULALONGKORN UNIVERSITY

“ข้าพเจ้ายึดมั่นนับถือคติและประเพณีโบราณของไทยเราในเรื่องพ่อปกครองลูกอยู่เสมอ ข้าพเจ้าเคยพูดบ่อยๆ ว่า ชาติเป็นเหมือนครอบครัวใหญ่ ผู้ปกครองไม่ใช่อื่นไกลคือหัวหน้าครอบครัวใหญ่นั้นเอง ทุกๆ ครั้งที่มีการอบรมผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองไม่ว่าชั้นใด ทุกๆ ครั้งที่มีการอบรมผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองไม่ว่าชั้นใด ข้าพเจ้าได้กล่าวย้ำเตือนไว้เสมอว่า ให้ใช้วิธีพ่อปกครองลูก... ต้องถือว่ารากษฏรทุกคนเป็นลูกหลาน ต้องมีความอารี ไม่ตรีจิตร เอาใจใส่ทุกข์สุขของราษฎรเท่ากับเป็นบุตรในครอบครัวของตนเอง ตัวข้าพเจ้าได้ยึดมั่นในหลักการนี้เป็นที่สุด ไม่ว่าจะเกิดทุกข์ภัยหรือเหตุการณ์สำคัญขึ้นที่ไหน ข้าพเจ้าพยายามไปถึงที่นั่น ดูแลอำนวยความสะดวกทุกข์ภัยด้วยตนเอง ข้าพเจ้าพยายามเข้าถึงราษฎรเหมือนหนึ่งว่าเป็นครอบครัวของข้าพเจ้าเสมอ”

ดังนั้นในฐานะพ่อขุน จอมพลสุขัตติ ณะรัชต์ ได้พยายามสร้างกิจกรรมขึ้นรองรับกับแนวคิดในเรื่องการเป็นข้าราชการที่ดีในทัศนะของจอมพลสุขัตติ ณะรัชต์ จะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. ต้องจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ที่ทรงทศพิธราชธรรม
2. ต้องปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของรัฐบาลและผู้นำทางการเมือง
3. ต้องสะท้อนให้เห็นถึงการใช้อำนาจในทางที่ชอบของรัฐบาล รับผิดชอบต่อประชาชนตามขอบข่ายงานที่เบี่ยงเบนได้วางไว้

ส่วนทางด้านแนวความคิดที่เกี่ยวกับประชาชน จอมพลสุขัตติ ณะรัชต์ มีความเห็นว่า เพื่อให้ประชาชนได้อยู่อย่างผาสุก จึงมีคำสั่งให้ปรับปรุงสาธารณูปโภคสำหรับประชาชนหลายๆ ประการหลังการปฏิวัติ เช่น ลดค่ากระแสไฟฟ้า ใช้น้ำฟรี ตั้งกองทุนสงเคราะห์สำหรับข้าราชการพลเรือนระดับต่ำได้กู้ยืม ประกาศชัดเจนให้รักษาความสะอาด ปราศจากมลพิษ ตลอดจนเรื่องเล็กน้อย เช่น ลดราคาแก๊สจาก 75 สต. เป็น 50 สต. ขจัดขออนุญาต จัปสุนัขกลางถนน เป็นต้น ในการส่งเสริมสุขภาพและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน จอมพลสุขัตติ ณะรัชต์ ได้มีคำสั่งให้ดำเนินการปราบปรามผู้ค้าฝิ่นอย่างขนานหนัก ในข้อนี้มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า อาจเป็นไปได้ว่า จอมพลสุขัตติ ณะรัชต์ ต้องการทำให้ประชาชนเห็นว่า ตนไม่มีส่วนร่วมในการค้าฝิ่นกับ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ อีกประการหนึ่งอาจเป็นเรื่องที่ต้องการเอาใจมหาอำนาจตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาในการโฆษณาชวนเชื่อเรื่องคอมมิวนิสต์ด้วย

กล่าวโดยสรุป การยึดอุดมการณ์แบบ “พ่อขุน” “ประชาธิปไตยแบบไทย” จอมพลสุขัตติ ณะรัชต์ ได้เรียกร้องให้ประชาชนฝากความหวังไว้กับ “รัฐบาลของคณะปฏิวัติ” ทั้งนี้เพราะ “รัฐบาลของคณะปฏิวัติ” มีวิธีการต่างๆ ในการรวบรวมความคิดเห็นของประชาชนมาใช้เป็นประโยชน์ในการบริหารประเทศ ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักการเมืองของไทยที่จะนำพาประเทศไปสู่ความมีเสถียรภาพทางการเมือง ความสงบเรียบร้อย เพราะมีผู้นำในด้านการบริหารที่เข้มแข็ง ซึ่งจะ “ทำหน้าที่แทน” เจตนารมณ์ของประชาชนและการพัฒนาของชาติ ซึ่ง จอมพลสุขัตติ ณะรัชต์ มีความเห็นว่า คณะปฏิวัติเป็นตัวแทนความต้องการของประชาชน ทำหน้าที่แทนเจตนารมณ์ของประชาชน นับได้ว่าเป็นลักษณะพิเศษของการเมืองไทยที่แตกต่างกว่าที่เป็นมาในประวัติศาสตร์

2.1.3 อุดมการณ์เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

ในสมัยจอมพลสุขัตติ ณะรัชต์ เป็นสมัยที่มีการฟื้นฟูพระเกียรติภูมิขององค์พระมหากษัตริย์มากที่สุดนับตั้งแต่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา จอมพลสุขัตติ ณะรัชต์ มีความต้องการที่จะเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ให้เป็นที่เคารพนับถือสูงสุดและเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของประชาชนชาวไทย และพยายามแสดงให้ประชาชนเห็นว่าตนเองเคารพและเทิดทูนอย่างจริงจังเพื่อสร้างการยอมรับและความชอบธรรมให้กับอำนาจของตนเองด้วย

เมื่อครั้งที่วางแผนการปฏิวัติอยู่ที่ประเทศอังกฤษนั้น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีจดหมายปรึกษาหารือถึงหลวงวิจิตรวาทการหลายฉบับ ในจดหมายฉบับลงวันที่ 28 กันยายน 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ย้ากับหลวงวิจิตรวาทการว่า “...ไม่ต้องการให้พระมหากษัตริย์มายุ่งกับการเมือง... ในหลวงควรอยู่แต่เพียงฐานะเทิดทูนและสักการะเท่านั้น...” และในจดหมายฉบับลงวันที่ 4 ตุลาคม 2501 ก็ได้ย้ากับหลวงวิจิตรวาทการอีกว่า “...โปรดถึงระมัดระวังให้มากกว่า ควรต้องหลีกเลี่ยงจากการกระทบกระเทือนต่อพระมหากษัตริย์ให้มากที่สุด” (สมบุรณ์ สุขสำราญและคณะ, 2527:356) ทั้งนี้ที่ทำการยึดอำนาจรัฐได้สำเร็จ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้ให้เหตุผลว่า

“...การยึดอำนาจครั้งนี้ก็เพื่อรักษาสถาบันที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขแห่งรัฐให้ดำรงอยู่ตลอดไป”

“พระมหากษัตริย์ทรงเป็นสัญลักษณ์ของชาติ และทรงเป็นมิ่งขวัญของประชาชน พระมหากษัตริย์กับชาติไทยจะแตกแยกกันไม่ได้”

นอกจากนี้ภายหลังจากการปฏิวัติได้มีการฟื้นฟูพระราชพิธีที่สำคัญได้แก่ พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา มีการจัดงานเฉลิมฉลองเพื่อถวายพระเกียรติอย่างใหญ่โต นอกจากนี้ได้มีการประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ.2504 ให้วันพระราชสมภพเป็นวันเฉลิมฉลองวันชาติไทย แทนวันที่ 24 มิถุนายน รวมทั้งการส่งเสริมพระราชประเพณีอื่นๆ เช่น พระราชพิธีฉัตรมงคล พระราชพิธีพืชมงคล และจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พระราชพิธีทอดผ้าพระกฐินทางสถลมารค พระราชพิธีเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครโดยขบวนพยุหยาตราทางสถลมารค และพระราชพิธีพระราชกุศลนักขัตฤกษ์ต่างๆ เป็นต้น การส่งเสริมและแสดงออกซึ่งความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์นั้นได้ก่อให้เกิดการยอมรับต่ออำนาจการปกครองและสร้างความชอบธรรมในการปกครองแก่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (สมบุรณ์ สุขสำราญ และคณะ, 2527: 357-358)

2.1.4 อุดมการณ์เกี่ยวกับการต่อต้านคอมมิวนิสต์

ในสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นยุคที่มีการพูดถึงพิษภัยคอมมิวนิสต์มากที่สุด ในประกาศคณะปฏิวัติหลายฉบับได้ชี้ให้เห็นว่า เหตุผลของการปฏิวัติก็คือ การคุกคามแทรกซึมของคอมมิวนิสต์

“...ลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นภัยอันยิ่งใหญ่เป็นที่ประจักษ์แจ่มอยู่ทั่วไปในเรื่องการแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่พยายามสร้างอิทธิพลเหนือจิตใจของประชาชนชาวไทย การแทรกแซงของตัวแทนคอมมิวนิสต์มีอยู่ทุกระแส ในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ใช้วิธีโฆษณาชวนเชื่อและแผนการที่ฉลาดหลาย

อย่าง ทุ่มเทเงินทองเป็นจำนวนมหาศาล ดำเนินการทั้งในทางลับและเปิดเผยทำ ความพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้เกิดความเสื่อมโทรมระส่ำระสายในประเทศ ชุติโค่นราชบัลลังก์ล้มล้างพระพุทธศาสนา และทำลายสถาบันทุกอย่างที่ชาติไทย ได้ผดุงรักษามาด้วยความเสียดสีอย่างยิ่งยวด”

เมื่อสร้างภาพที่น่ากลัวให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนโดยทั่วไปแล้ว จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ แสดงตนว่าจะทำทุกอย่าง เพื่อที่จะทำลายคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นศัตรูของประชาชนและชี้ให้เห็นถึงความ จำเป็นที่ต้องใช้อำนาจเด็ดขาดในการปกครองประเทศ เขากล่าวว่า

“ข้าพเจ้าจะรักษาไว้ด้วยชีวิตและเลือดเนื้อของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะไม่ ยอมให้ประเทศไทยตกเป็นทาสของคอมมิวนิสต์ ในขณะที่ข้าพเจ้ายังมีชีวิตอยู่”

และยังได้กล่าวอีกว่า

“...รัฐบาลได้ตัดสินใจแน่วแน่ที่จะต่อต้านการกระทำของคอมมิวนิสต์ อย่างเข้มแข็ง ด้วยกฎอัยการศึกด้วยอำนาจปฏิวัติซึ่งยังคงมีอยู่ในมาตรา 17 แห่ง ธรรมนูญ การปกครองราชอาณาจักร ด้วยกำลังทุกสถานที่รัฐบาลมีอยู่ในมือ... รัฐบาลได้ติดตามความเคลื่อนไหวทุกอย่างของคอมมิวนิสต์ ถ้าจับตัวได้มีหลักฐาน มั่นคง ก็จะลงโทษสถานหนัก”

สำหรับมาตรการ การปราบปรามคอมมิวนิสต์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีดังนี้ (สมบูรณ์ สุขสำราญและคณะ,2527:358)

1. ใช้กฎอัยการศึก
2. ใช้ พ.ร.บ. ว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์
3. คำสั่งคณะปฏิวัติฉบับต่างๆ เช่น ฉบับที่ 4, 12, 24, และ 53
4. อำนาจตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร 2502
5. ตั้งกองอำนวยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ (กรป.กลาง) และส่วนราชการอื่นๆ อีก มากมายเพื่อป้องกันภัยคอมมิวนิสต์

2.2 อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

ภายหลังที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำรัฐประหาร 16 กันยายน 2500 แล้วนั้น ยังไม่มีนโยบายทางเศรษฐกิจแต่อย่างใดเลย จนกระทั่งได้เดินทางไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลวอเตอร์ริด สหรัฐอเมริกา และภายหลังที่ได้มีการพบปะกับเจ้าหน้าที่ระดับสูงอเมริกัน จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีบันทึกว่า (สมบุญ สุกสำราญและคณะ, 2527: 359)

“ในวันต่อมา (15 พฤษภาคม 2501) ข้าพเจ้าและนายถนัด คอมันตร์ ได้ไปพบ Mr.Dillo) รองนายกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฝ่ายเศรษฐกิจ ซึ่งได้ชี้แจงให้ทราบถึงวิธีการในเรื่องการช่วยเหลือต่างประเทศของสหรัฐฯ และโดยเฉพาะการช่วยเหลือซึ่งสหรัฐฯ ได้ให้แก่ประเทศไทย นอกจากนี้ มร.ดิลลีน ได้ชี้แจงถึงวิธีการให้กู้ยืมเงิน ซึ่งฝ่ายสหรัฐฯ ได้กำหนดขึ้นใหม่เรียกว่า Development Loan Fund หรือกองทุนเงินกู้เพื่อพัฒนาการ ซึ่งฝ่ายไทยอาจจะได้รับประโยชน์ โดยเฉพาะสำหรับการดำเนินการตามโครงการประกอบธุรกิจที่จะคืนทุนได้ (Self-Liquidating Project) ในที่สุด มร.ดิลลีน ได้กล่าวถึงความสำคัญของการลงทุนโดยเอกชนต่างประเทศ ซึ่งอาจจะช่วยในการพัฒนาการเศรษฐกิจของประเทศที่ยังไม่พัฒนา เพิ่มเติมจากเงินช่วยเหลือซึ่งฝ่ายสหรัฐฯ สามารถจะช่วยเหลือได้”

(สมบุญ สุกสำราญและคณะ, 2527: 359)

ข้อเสนอในการพัฒนาเศรษฐกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุนของเอกชนนี้เป็นที่พอใจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นอย่างมาก จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถือว่าแนวความคิดระบบเศรษฐกิจแบบเสรีประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะว่าเป็นสิ่งที่ประเทศเสรีประชาธิปไตย คือสหรัฐอเมริกาเสนอมาซึ่งต่อมาจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้นำเอามาใช้กับนโยบายของคณะปฏิวัติในประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 11 ลงวันที่ 22 ตุลาคม 2501

“จัดการแก้ไขและปรับปรุงเศรษฐกิจแห่งชาติให้ดีขึ้น และเข้าสู่มาตรฐานที่พึงพอใจโดยนำเอาหลักนิยมในระบอบประชาธิปไตยมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทยทั้งในการกสิกรรมและอุตสาหกรรม สำหรับงานนี้จะได้ตั้งคณะกรรมการวางแผนการเศรษฐกิจแห่งชาติทั้งระยะสั้นและระยะยาวให้เป็นแผนการถาวร ซึ่งรัฐบาลที่ตั้งขึ้นภายหลังจะต้องยึดถือเป็นทางปฏิบัติสืบเนื่องกัน ไม่ยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงง่ายๆ ตามอารมณ์ของผู้ที่เข้ามา”

(สมบุญ สุกสำราญและคณะ, 2527: 359)

เมื่อได้ยืนยันหลักการการพัฒนาเศรษฐกิจเช่นนี้แล้ว จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้แต่งตั้งคณะที่ปรึกษาเศรษฐกิจของคณะปฏิวัติ ซึ่งมีหน้าที่ดำเนินการวางแผนเศรษฐกิจตามแนวทางของหัวหน้าคณะปฏิวัติ โดยอาศัยรายงานการสำรวจเศรษฐกิจของธนาคารโลก เป็นบรรทัดฐานซึ่งรายงานฉบับนี้สอดคล้องกับแนวความคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เช่นกล่าวถึงบทที่ 1 ว่าด้วย “พัฒนาการของประเทศ: บทบาทของรัฐบาล ว่ารัฐบาลควรจะส่งเสริมการลงทุนของเอกชน รัฐบาลควรส่งเสริมและช่วยเหลือในด้านการบริหารทางเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจจะบรรลุผลได้ต้องมีการวางแผนที่แน่นอน ดังนั้นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงตั้งสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจแบบเสรีประชาธิปไตยให้เป็นไปตามที่ตนต้องการ จากคำกล่าวยืนยันแนวความคิดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ที่ปรากฏในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2501 (สมบูรณ สุขสำราญและคณะ, 2527: 360)

“...ความจริงลัทธิในทางเศรษฐกิจก็คือลัทธิในทางการเมืองนั่นเอง ซึ่งมันจะแยกออกจากกันไม่ได้ ถ้ารัฐบาลได้มีนโยบายตามลัทธิการเมืองใดๆ ก็ย่อมหมายความว่า ดำเนินการตามลัทธิอันนั้นเหมือนกัน เพราะฉะนั้นตามวิถีทางของเศรษฐกิจที่ดีอันนี้ ข้าพเจ้าขอชี้แจงแต่เพียงสั้นๆ ว่า แท้ที่จริงนั้น ความมุ่งหมายของสภาเศรษฐกิจที่ได้จัดตั้งขึ้นนี้ก็เพื่อรวบรวมนโยบายในทางเศรษฐกิจของทุกกระทรวงทบวงกรมให้มาอยู่ ณ ที่อันเดียวกัน เพื่อให้เป็นโครงการที่แน่นอนของประเทศ โดยที่แต่เดิมนั้นต่างกรมต่างกระทรวงต่างทบวงกรมก็ทำกันไว้แล้วมิได้เอามาจัดสรรรวบรวมเข้าเป็นเค้าโครงการ รัฐบาลนี้มีความมุ่งหมายที่จะรวบรวมเอาเค้าโครงการของทุกกระทรวง ทบวง กรม ให้เป็นไปตามนโยบายในทางการเมือง หรือแนวนโยบายในทางการเมือง ซึ่งรัฐบาลนี้มีความมุ่งหมายจะให้เป็นที่อันนี้ข้าพเจ้าขอเรียนชี้แจงแต่เพียงเท่านี้...”

อาจกล่าวได้ว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เกี่ยวกับอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจว่าแนวนิยมเป็นเผด็จการเต็มรูปและชี้ให้เห็นว่า สหรัฐอเมริกาได้เข้ามาบีบบทบาทในทางความคิดต่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และรัฐบาลของคณะปฏิวัติสอดคล้องกับแนวคิด เพื่อสร้าง “บรรยากาศการลงทุน” จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 19 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ.2499 ยุบเลิกสหภาพแรงงานและสหกรณ์ต่างๆ ของกรรมกรที่ตั้งอยู่ทั้งหมดลง เป็นการทำลายอำนาจการต่อรองของฝ่ายผู้ใช้แรงงาน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้การมาลงทุนของชาวต่างชาติ โดยออกประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 33 อันเป็นการสร้างเงื่อนไขและให้อภิ

สิทธิครั้งสำคัญกับการลงทุนของนักธุรกิจเอกชนทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยให้หลักประกันว่ารัฐจะไม่เข้าแทรกแซงแข่งขันอย่างที่เคยปรากฏในยุคก่อนหน้า ต่อมาได้ปรับปรุงประกาศคณะปฏิวัติฉบับนี้ให้เป็นพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ.2503 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2505 อีกครั้งหนึ่ง เพราะฉบับเก่าไม่เป็นที่พอใจของนายทุนต่างชาติ) (สมบูรณ์ สุขสำราญและคณะ, 2527: 361)

2.3 อุดมการณ์ภาวะทันสมัย

การปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยเป็นเรื่องที่สำคัญเรื่องหนึ่งของจอมพลสฤษดิ์ โดยให้สภาพัฒนาฯ ทำการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรก พ.ศ.2504-2508 อันเป็นผลต่อเนื่องมาจากผลการวิจัยและข้อเสนอแนะของธนาคารโลกที่ได้ทำขึ้นในนามรัฐบาลไทย โดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้(ลิขิต ธีระเวคิน, 2541: 56)

1) ยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชนไทย เป็นการแนะนำเกี่ยวกับเป้าหมายทางวัตถุเท่านั้น โดยมีได้คำนึงถึงค่านิยมทางด้านสุนทรีย์ วัฒนธรรม และสังคม แต่ในขณะเดียวกันความสุขสบายก็มีวัตถุประสงค์อยู่ในตัวแล้วและที่สำคัญยิ่งกว่านี้คือ ยังเป็นหนทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายอย่างอื่นอีกขั้นหนึ่งที่ทำให้พลเมืองทุกคนได้มีชีวิตที่ผาสุกกว่า สร้างสรรค์กว่า และสมบูรณ์กว่า ดังนั้น "การยกมาตรฐานการครองชีพ" จึงจำต้องอธิบายในแง่ที่กว้างเช่นนี้

2) การให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย จำเป็นต้องเพิ่มรายได้ของสินค้าและบริการต่อหัวทั้งหมด และรายได้ที่เพิ่มขึ้นนี้ก็ต้องกระจายออกไปโดยทั่วถึง เพื่อว่าพลเมืองทุกคนไม่เฉพาะเพียงแต่บางคนเท่านั้นจะพึงได้ผลประโยชน์จากการนี้

3) เชื่อกันว่า ผลผลิตที่เพิ่มขึ้นนั้นส่วนใหญ่จะได้อาจมาจากความพยายามด้วยตนเองของพลเมืองแต่ละคนโดยมีรัฐบาลช่วยเกื้อหนุนมากกว่าจากการที่รัฐบาลจะเข้าไปเป็นผู้ผลิตเองโดยตรง ดังนั้นประการสำคัญของโครงการพัฒนาเพื่อสาธารณชนจึงเป็นการส่งเสริมให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจขึ้นในภาคเอกชนและสิ่งอุดหนุนของรัฐบาล ก็มุ่งไปสู่โครงการทั้งในภาคเศรษฐกิจและประเภทกิจกรรมและที่ไม่ใช่กิจกรรม เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งต่างก็มีจุดมุ่งหมายเดียวกันนี้ อีกสามปีถัดไป การก่อสร้างด้านชลประทาน การสร้างและปรับปรุงถนนหนทาง และการคมนาคมอื่นๆ โครงการพลังงานไฟฟ้าที่ไม่แพง และโครงการอื่นๆ ที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางวัตถุ ซึ่งต่างก็ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายจำนวนมากของรัฐบาล การขยายและการวิจัยทางด้านเกษตร การฝึกอบรมทางเทคนิค อาชีวศึกษา และโครงการอื่นๆ ที่จะขยายความรู้ทางด้านเทคนิค ซึ่งรัฐบาลจะต้องร่วมลงทุนอย่างมหาศาลด้วยเช่นเดียวกัน การใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อวัตถุประสงค์เหล่านี้และเพื่อโครงการของรัฐบาลด้านอื่นๆ ก็จะมีเอื้ออำนวยให้เกิดหนทางและโอกาสในการผลิตที่เพิ่มขึ้น และช่วยให้

ภาคเอกชนได้ขยายกิจการโดยอาศัยความคิดริเริ่มของตนเอง นอกจากนี้ รัฐบาลยังช่วยด้านบริการสังคมอีกด้วย

ประธานาธิบดี ทรูแมน แห่งสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวถึง “พัฒนาการ” (development) ในปาฐกถาเมื่อครั้งเข้ารับตำแหน่งในปี พ.ศ.2490 จอมพลสฤษดิ์ เข้าใจดีว่า พัฒนาการคือแนวคิดสำคัญของยุทธศาสตร์สหรัฐอเมริกาในระดับโลก และเป็นโมโนทัศน์ใหม่ที่จะช่วยสร้างความชอบธรรมของรัฐบาล หรืออีกนัยหนึ่งคือความเจริญ จอมพลสฤษดิ์ก็กล่าวว่า “งานสำคัญในระยะปฏิวัตินี้คืองานพัฒนา ได้แก่ งานพัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษา การปกครอง และทุกสิ่งทุกอย่าง (คริส เบเคอร์และผาสุกพงษ์ไพจิตร, 2557: 234)

อาจกล่าวได้ว่า ยุคของจอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์เป็นยุคแห่งการพัฒนาไปสู่ภาวะทันสมัย โดยการปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจไทยอย่างขนานใหญ่ซึ่งมีการลงทุนทางด้านโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ อันได้แก่ น้ำ ถนน ไฟฟ้า ฯลฯ ตลอดจนมีการขยายตัวของการศึกษาขึ้นอย่างรวดเร็ว ภายใต้คำขวัญที่ว่า “น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี มีงานทำ บำรุงความสะอาด” เพลง “งาน เงิน” เป็นตัวอย่างบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ที่สะท้อนบรรยากาศการพัฒนาของยุคนี้

งานเงิน

... ไปหนอพ้อไป หาเงินไว้ใช้สักปึดกว่า ทั้งน้ำมันขึ้นอยู่กับเงินตรา
ให้เป็นพระยาถ้าเงินขาดคงทุกซัؤون ไปหนาแม่ไป หาเงินไว้ใช้เลี้ยงตัวเราก่อน
ซื้อหาอะไรไม่อานาทร อยากดูละครไหนยังได้ยังไหว เชื่อฉันสิ
หากเงินดีรักก็มีถมไป ศาสนารักเดี่ยวนี่มีแต่เงินเป็นหัวใจ
รักสักเท่าไหนไร้สตาจระวังจะเศร้า งานซิเพื่อนงาน
มิควรคร้านคั้นหางานทำเข้า ผลงานคือเงินประเมินตัวเรา
จะแพงหรือเยาซิมิหรือเปล่าเล่าเงิน...

คำร้อง: ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: ศรีสุตา รัชตะวรรณ

เพลงนี้เป็นเพลงที่แต่งขึ้นในสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ ที่ให้คำขวัญว่า งานคือเงิน เงินคืองานบันดาลสุข"

2.4 วงดนตรีสุนทราภรณ์ในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

ยุคจอมพลสฤษดิ์เป็นระยะที่การเมืองไทยเข้าสู่ระบอบการปกครองแบบเผด็จการค่อนข้างมากอีกครั้งหนึ่งคือ มีการใช้อำนาจรัฐบาลอย่างกว้างขวางและเด็ดขาด แต่ผลของการบริหารงานอย่างเด็ดขาดของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นี้ก่อให้เกิดความพอใจแก่ประชาชนส่วนหนึ่ง เพราะสามารถทำให้บ้านเมืองสงบเรียบร้อยมากขึ้น (ผิดกับก่อนหน้านี้ซึ่งปล่อยให้เสรีภาพอย่างกว้างขวางและเป็นผลให้เกิดความไม่สงบอยู่เนืองๆ ตลอดจนมีปัญหาทางสังคมอื่นๆ ที่ทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยอยู่มาก) การต่อต้านอำนาจเด็ดขาดของรัฐบาลจึงไม่ค่อยปรากฏและเพลงปลุกใจเพื่อชักชวนประชาชนให้ยอมรับอำนาจของรัฐแบบสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็ไม่ค่อยมีความจำเป็นมากนัก เนื่องจากสงครามสงบลงแล้ว เพลงปลุกใจในยุคนี้จึงมีอยู่น้อยมาก แตกต่างกับสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ยุคจอมพลสฤษดิ์ไม่ค่อยใช้วงดนตรีสุนทราภรณ์นัก เพราะเดิมวงดนตรีสุนทราภรณ์นั้นเป็นกำลังสำคัญในการผลิตเพลงปลุกใจออกมา เมื่อไม่ค่อยได้ใช้จึงทำให้เพลงปลุกใจออกมาน้อย โดยวงดนตรีสุนทราภรณ์จึงหันไปผลิตเพลงในแบบอื่นๆ มากขึ้น (สิรินธร กิริติบุตร, 2558 :75)

แม้ว่านโยบายที่ต้องการให้ประชาชนมีความรักชาติเพื่อนำมาซึ่งความมั่นคงของชาติ ของรัฐบาล จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้นจะเป็นนโยบายที่มีสาระสำคัญเช่นเดียวกับสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม แต่แตกต่างกันในส่วนที่เกี่ยวกับความรักชาติ ที่สำคัญคือการที่ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เน้นถึงความรักชาติที่แสดงออกในด้านความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ และราชบัลลังก์มากกว่าจะยกย่องชาติ ให้มีรัศมีกลมกลืนกับความสำคัญของพระมหากษัตริย์ ดังสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ด้านสนับสนุนและศัตรูที่สำคัญที่พลังรักชาติของชาวไทยจะต้องต่อสู้ก็คือกับคอมมิวนิสต์ แม้ว่าตัวจักรสำคัญที่เป็นผู้นำผลักดันนโยบายรักชาติหนีออกจากจะเป็นคนๆ เดียวกัน คือ หลวงวิจิตรวาทการ แต่เพลงปลุกใจในยุคนี้ก็กลับมีอยู่น้อยมาก

2.5 อุดมการณ์ปลุกใจให้รักชาติในเพลงประจำสถาบันต่างๆ

ช่วงปลายสมัย จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็เริ่มผลิตเพลงปลุกใจในรูปของเพลงประจำหน่วยงานต่างๆ ซึ่งแพร่หลายในรัฐบาลยุคต่อมา อย่างไรก็ตามเพลงปลุกใจให้รักชาติ ที่มีเนื้อหาคำนึงถึงความเป็นไทยและชักชวนให้ต่อสู้เพื่อป้องกันประเทศก็คงมีอยู่บ้าง ได้แก่ เพลงเจ้าพระยาสายเดียวกัน เป็นต้น ซึ่งเป็นเพลงที่ออกมาจากวงดนตรีของกรมประชาสัมพันธ์ ผลงานของวงดนตรีสุนทราภรณ์ ในยุคนี้ส่วนใหญ่มักจะออกมาในรูปของเพลงประจำสถาบันต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน (ส่วนใหญ่เป็นสถาบันการศึกษา) ซึ่งเป็นการแต่งขึ้นตามคำขอของสถาบันต่างๆ เหล่านั้น และคาดว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนามาเป็นการแต่งเพลงประจำหน่วยงานต่างๆ ของรัฐในระยะต่อมา ((สิรินธร กิริติบุตร, 2558 :75)

เจ้าพระยาสายเดียวกัน

... แผ่นดินของไทย เป็นสายใจเผ่าไทยทุกคน ท่ามกลางสายชล อาบกมลคือเจ้าพระยา
 เทิดนามนที ชูศักดิ์ศรีของไทยนานมา ผองไทยในถิ่นนานา ก็ดุจสาขาของธาราสายเดียวกัน
 เรานี้เป็นคนไทย ชั้นใดเพศใดก็ร่วมพ้องเดียวกัน เราจมุ่งดำรงไทยนั้น
 เกิดเกื้อหนุนกันร่วมชีวันสืบกันมา มาเกิดไทยน้องพี่ ในชาตินี้เราร่วมบุชา
 สายธารแห่งเจ้าพระยา เป็นอุทกธารอรุรา ของแม่ไทย...

คำร้อง: ธาตรี / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน

ยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ.2500 นับว่าเป็นยุคดาวรุ่งพุ่งนี้ ของวงดนตรีสุนท
 ราภรณ์ มีการรับนักร้องรุ่นใหม่เข้าประจำวง อาทิ มาริษา อมาตยกุล บุชญา รังสี อ้อย อัจฉรา ยรรยง
 เสลานนท์ เพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ในช่วง พ.ศ.2500-2506 ได้แก่ เพลงหนึ่งในดวงใจ จำได้ไหม
 ขวัญใจเจ้าทวย น้ำตาดาว ส่องไพร กระซิบสวาท ผากหมอน รักเพียงใจ ผากน้ำใจ คู่ทาส ไม่รักไม่รู้
 ทรัพย์ทรงวง ฉันทยังคอยเธอ สวัสดิ์บางกอก กุญแจใจ เธอเท่านั้น ไร่อาวรรณ หัวใจรัก คิดถึงฉันบ้าง ซื่อ
 หุ่นใจ ลาทีปากน้ำ จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่แนวเพลงจะเป็นเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก
หนึ่งในดวงใจ

... พี่มีน้องหนึ่งในดวงใจ เท่านั้น หญิงอื่นหมื่นพันจะมาเทียบทัน ที่ไหน
 แต่รักของพี่ซ่อนอยู่กลางใจ ข้างใน หนึ่งในดวงใจคือเธอคนเดียว แท้เทียว
 พี่มีน้องอยู่ในดวงใจ เสมอ รักแต่เพียงเธอยิ่งกว่าชีวัน เชื่อฉัน
 พี่ปองรักเจ้าเฝ้าแต่ผูกพัน แจ่มจันทร์ มีเธอเท่านั้นที่เป็นที่หนึ่ง ครองใจ...

คำร้อง: ช่อม ปัญจพรรค์ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: สุนทราภรณ์

จำได้ไหม

... ยังจำได้ไหมถึงใครคนหนึ่ง ซึ่งคุณเคยบอกว่ารักรักรักยิ่งนัก
 ยังจำได้ไหมถึงใครคนหนึ่ง ซึ่งคุณสมัครเป็นทาสดวงใจ
 คุณชมกลิ่นแก้มว่าหอมละมุน ช้ำขมว่าอ่อนยามหนุนอุรา
 ยังจำได้ไหมถึงใครคนหนึ่ง ซึ่งคุณเพื่อว่าเป็นยอดบูชาของคุณ...

คำร้อง: ธาตรี / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: รวงทอง ทองลั่นธม

ขวัญใจเจ้าทวย

... เจ้าทวยอยู่ไหนได้อินใหม่ใครมาคู่ๆ เรียกว่าเจ้าอยู่อยู่ไหนใครรับมา
เจ้าทวยเพื่อนฉันออกมาหากันดีกว่ากว่า อย่าเฉยเลยอย่าอย่ามาเร็วไว
ผู้คนที่เกียจคร้านไม่เข้าท่า ทวยเอ๋ยเจ้าดีกว่าช่วยไถนาได้ทุกวัน
เจ้าทวยนี้เอ๋ยข้าเคยเลี้ยงดูมาก่อน เก่า เมื่อครั้งยังเยาว์เยาว์ทั้งทวยและฉัน
ข้าเคยขี่หลังนั่งไปไหนไปไม่หวาดหวั่น สุขทุกข์เคยบุกบั่นรู้กันด้วยใจ
เติบโตมาด้วยกันในไร่นา เคยหากินมาข้าเห็นใจข้าเห็นใจ
เจ้าทวยยากจะหาใครเทียมได้ ข้ารักดังดวงใจไม่รักใคร่ข้ารักทวย...

คำร้อง: สมศักดิ์ เทพานนท์ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: รวงทอง ทองลั่นธม

น้ำตาดาว

... เหม่อดูหมู่ดาวที่พราวปร่างฟ้า หยาดสายน้ำตาหยดมาเหมือนว่าเข้าใจ
ไอ้ฟ้าลึกลับเลื่อนไหวเดือนเหนือเจ้าหรือไร เจ้าพราวส่องใสไม่เคยชื่นชม
หยาดเอ๋ยหยาดชลหล่นมาชุ่มชื่น หยาดน้ำค้างคืนฝากรอยชมชื่นระทม
เจ้าข้าอรุณดุจทรงวงของข้าระทม เขาเคยขีดขมแล้วมาห่างเหิน...

คำร้อง: ธาตรี / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: บุษยา รั้งสี

สังเวย

... ไตรเอ๋ย ไตรงาม ทรงข้าหวามระทม รอยเชยรอยชม ยังอาบอารมณ์อาลัย
คำโลมคำลวง ยังเหน็บในดวงฤทัย ขอปวงเทวาไทโร โนม์เหนียวใจให้เขาคืนมา
หรือลืมน่า ร้างรสเขากลับกลายเป็น ข้ามีราคืน ปวดใจอาจฉิน ลึนแล้วราคา
แม้ยังจำได้ จงกลับใจมาหา ขอมนต์เทวา เรียกเขาคืนมา ฝั่งอรุณ ณ ลานไทโร...

คำร้อง: ธาตรี / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: บุษยา รั้งสี

กระซิบสวาท

... ยามนี้เธอนอนหัวใจราวร้อนหรือเปล่า โถคงทั้งซิมทั้งเซาฝ้าตรมมิเบาทรวงอยู่
เมื่อเธอฝากใจฉันมีเยื่อใยเอ็นดู แต่วางท่าเฉยเพียงครู่รั้งรอเพื่อดูใจกัน
กระซิบเบาเบาหัวใจสองเราเคล้ามัน ฉันเองรักเธอเหมือนกันฝ้ารอสัมพันธ์ดังก่อน
หลับตาไม่ลงพะวงแต่เธอยามนอน คร่ำครวญให้หวนมาวนหัวใจคอยอ่อนอิงเธอ...

คำร้อง: ธาตรี / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: บุชยา รั้งสี

ฝากหมอน

... คืนวันนี้ถ้าฝันนอนหนุนหมอนน้อย ใจจงดลยคิดถึงน้องเจ้าของหมอน
รอยแก้มนึ่ม ริมเขยน้องเคยนอน หนาวหรือร้อนหมอนคงเอื้ออุ่นเจือจุน
น้องเคลียแก้ม ฝากไว้ก่อนให้พี่ ซ้ำกราบที่กลางหมอนเคยนอนหนุน
ยามพี่แนบหน้านอนหมอนละมุน จงหอมกรุ่นแก้มและกราบกำซาบทรวง...

คำร้อง: สวัสดิ์ ธงศรีเจริญ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: บุชยา รั้งสี

รักเพียงใจ

... รักน้องเพียงใจจากไปหทัยระกำ ออกฉันมีดำน้ำตาพร่างพรำมิวาย
คะเนนองโลกโชกเกินทวมเนนไศล ทันท่วมไกลถึงพรหมที่จมนแทบตาย
... รักน้องชใจให้พี่มีชีวิตมา ขอจงเมตตารักข้าอย่าพาห่างหน้า
แม้วันจะเคลื่อนหรือเดือนจะเลื่อนลอยหาย รักแนบใจยิ่งไกลยิ่งใฝ่ชม
รักเกล้าเคยชมคู่เคียงภริมย์นิทรา ครั้นยามจากมาน้องเอยไม่พารักห่าง
รักน้องเพียงหนึ่ง หนึ่งน้องพี่ปองไม่วาง รักน้องนางไม่จางไปจากใจ...

คำร้อง: ชุ่ม ปัญจพรรค / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: ธรรมรัตน์ นวมะรัตน์

ฝากน้ำใจ

... น้ำเอ๋ยน้ำใจ พี่ฝากให้พระพายพาไปหาโฉม ฝากลั้จจะครัทธาแจ้งต่างแสงโคม
 ที่วานโสมจงเป็นเช่นพยาน ฝากภักดีแก้วตากับฟ้ากว้าง ฝากน้ำค้างต่างน้ำคำที่พร้าหวาน
 ฝากคิดถึงกับวารินที่ธาร ฝากวิญญานกับน้องนุชดุจเงาเธอ...

คำร้อง: ว. ทুমมานนท์ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: ยรรยงค์ เสลานนท์

คู่ทาส

... ขอปราณีพี่หวังจงฟังพี่ครวญ เสียงในใจให้หวนรัญจวนหม่นหมอง
 รักเราเอ๋ยแม่ไกลแต่หัวใจประคอง พี่หวังใจปองเนื่อนวลทองใฝ่รักปกป้องบูชา
 เป็นกะลาให้ถือแม่เธอคือขอทาน เป็นบัลลังก์ตระการแม่เธอเป็นนางพญา
 เป็นโลงทองรองรับแม่ดับชีวา เป็นวิมานผ่านฟ้าแต่เทพธิดานางครวญ...

คำร้อง: อรุณ หงสวีนะ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: ยรรยงค์ เสลานนท์

ไม่รักไม่รู้

... โอ้ใจพี่นี้จะขาด ใจพี่นี้จะขาดแล้วนางาญเอ๋ย วอน วอนด้วยรักทราชมเชย
 โถช่างเฉยเมยไม่เคยปราณีโปรดมาเถอะรักกันก่อน มาเถอะรักกันก่อนขอวอนไหว้ที่
 รอ รอแก่แล้วไม่ดี สาวอยู่ทั้งที่ต้องมีรักใคร่...

คำร้อง: 'ธาดรี' / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: ยรรยงค์-บุษยา

ทรัพย์ทรวง

... ลั่นแดนท่วมดินมีทรัพย์สินเนืองนอง เอาทรัพย์แสนมากองร้องชวนแลกร่างเธอ
 ฉันทยังไม่ยอมนำรักน้อมบำเรอ ความรักฉันและเธอเลิศเลอคุณค่ากว่าใคร
 เหนื่อนั้นหนาบูชากว่าปวง โอ้ทรัพย์ทรวงดวงใจยิ่งใหญ่
 แก้วจุฬาฟ้าสรวงดวงไหน เปรียบปานทรัพย์ศรีมีไว้ก็พลันสิ้นไร้ราคา
 โอ้แก้วศรีมีรุ่งรวง โอ้ทรัพย์ทรวงดวงใจครวญใคร่
 ฝ้าชื่นชมสมพิศมัย โอบอ้อมถนอมเอาไว้ ให้ใจได้ใช้โลมทรวง...

คำร้อง: ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: ยรรยงค์ เสลา

ฉันยังคอยเธอ

... ได้ฟังคำของเธอ ฝากลมเพื่อพัดมา ว่ายามนิทราฉันหลับตาไม่ลง
คร่ำครวญในฤทัย จิตใจยังพะวง ด้วยความลุ่มหลงว่าเธอรักฉันแน่
พี่เอยจงรู้ใจ ว่าไม่เคยผันแปร มันรักแน่แท้ แม้ว่าเธออยู่ไหน
น้องคอยเฝ้าหาให้พี่มาเคียงใกล้ หวังมอบหทัยรักให้ไฉนนะพี่
ด้วยความรักภักดี ต่อพี่ตั้งสัญญาด้วยใจ...

คำร้อง: รัตนพล จินตกานนท์ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: พรศุณี วิชเวช

สวัสดีบางกอก

... อย่าไปเลย บางกอกจะบอกให้ พี่เคยไปมาแล้วน้องแก้วเอ๋ย
จะบอกเจ้า เอาบุญคนคุ้นเคย อย่าไปเลย บางกอกข้าชอกใจ
คนที่นี่คุ้นแต่ตัวหัว กะทิ หัวใจลิแสบบ้าในหน้าใส
สวมหน้ากาก ปากชื่อเขามือไว คอยจงใจ ทำร้ายทำลายเรา
อย่าไปเลย บางกอกบอกไม่เชื่อ อยู่กับเสียดีกว่าไปหาเขา
คนบ้านนอก คอกนาปัญญาเบา เหมือนนกเหงา พรานข้าด้วยชำนาญ
ควักหัวใจไปกิน จนสิ้นหมด แล้วปล่อยปลด คินกายที่ตายด้าน
ขี้เนื้อเหลือกายไว้ประจาน ต้องชมซานกลับรังตายทั้งเป็น...

คำร้อง: อาจินต์ ปัญจพรรค์ / ทำนอง: ครูเอื้อ สุนทรสนาน /
ผู้ขับร้อง: อ้อย อัจฉรา , จิตรภรณ์ บุญญขันธุ์

กุญแจใจ

... เราถือกุญแจกันไว้คนละดอก แม่นใจคืนรนาทางออกก็จางไซ
กุญแจนี้หรือมีชื่อกุญแจใจ เอาความซื่อพรางไว้ให้เราไขมัน
ขอถือความดีคอยรั้งให้ใจครวญหา หมั่นพันสัญญาหรือมาลู่ใจไฟฝัน
แม่นใจเราชื่อถือความมั่นคงตรงกัน กายล้มพันธจันวันตาย...

คำร้อง: ธาตรี / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: อ้อย อัจฉรา , รวงทอง ทองลั่นธม

เธอเท่านั้น

... เธอ เธอ เธอ เท่านั้นที่จิตใจฉันยังมั่นรักเธอ หลงละเมอ เพื่อพำไป
เธอ รู้ไหมนั้นความรักเรานั้นยิ่งใหญ่ เธอรู้หรือไม่ว่าใจของใครหมายจง
เธอ เธอ เธอ เท่านั้นที่จิตใจฉันยังมั่นหมายครอง ผืนหม่อมมองจงขวัญใจ
ยังละเมอเพื่อฝัน ผืนผูกพันเพียงเธอเรื่อยไป ยังไม่สิ้นขอบใคร รักใครใครได้อย่างรักเธอ...

คำร้อง: ศรีสวัสดิ์ พิฉิตรรวการ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: ศรวณี โปธิเทศ

ไร้อาวรณ์

... ใครนะใคร จะคิดตั้งใจฉันบ้าง เผื่อคิดครวญไปไม่สร้าง ไม่เคยจิตจางเพียงวัน
ใครแมนลอง ไปคิดว่าชายรักมัน ที่แท้ใจชายไหวหวั่น ไม่ผิดกังหันโดนลม
ซึมเซย ลืมเลยร่ำร้างหมางใจเหลือข่ม ใครตรม มิเคยปรารมภ์ว่าจะตรอมใจ
พอเหลือซึม ก็ลืมซึมเซยรสใหม่ ความหวานที่เคยหลงใฝ่ กลับลืมสิ้นไร้อาวรณ์...

คำร้อง: ศิรวัดน์ พิมพ์วงศ์ / ทำนอง: ธนิต ผลประเสริฐ / ผู้ขับร้อง: ศรวณี โปธิเทศ

หัวใจรัก

... หัวใจรัก รักรวมใจอะไรเท่า ฉันรักเขา เขารักฉันมั่นหนักหนา
ถนอมจิตเอาใจกันทุกเวลา อย่างนี้หนาที่ว่ารักปักหัวใจ
ความรักแท้เช่นนี้หนาจะหาไหน เมื่อเขาทุกผูกใจฤทัยถอน
ฉันก็ทุกซกข์ลุ่มด้วย ช่วยอาวรณ์ เมื่อฉันร้อนจิตระกำ ข้ำด้วยกัน
ความรักแท้เช่นนี้ มีไหนเล่า จะเทียมเท่าเราทั้งสองประกองขวัญ
เหมือนใจเดียวเกลียวรวม ร่วมใจกัน ความรักมั่นนี้จะคลายเมื่อตายเอย...

คำร้อง: คุณหญิงจีน ศิลปบรรเลง / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: ศรวณี โปธิเทศ

คิดถึงฉันบ้าง

... แท้จริงฉันใช่จะไปรักใครอื่น รักเดียวรักขึ้นเท่านั้นคือเธอ
รักใคร่ร้อยคนไม่เคยคิดปรนเปรอ ใจมันเสมอรักเธอไม่หน่าย
ฉันยังรักมันคอยวันสัมพันธ์คู่ ฉันยังรักอยู่ไม่รู้โรยรา

ฉันยังพะวงว่าเธอนั้นคงมา จงกลับมาหารักพามาด้วย...

คำร้อง: แก้ว อัญริยะกุล / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: สมคิด เกษมศรี

ชื่อหุ้ใจ

... โลกนี้ใครมีหัวใจชายบ้าง หัวใจอย่างมีดวงค้ำซื่อได้
 อยากซื้อมานานต้องการเหยียดไว้ ใ้ทาสใจหวังกำไรวิญญาณ
 อยากให้คนทุกคนได้เห็น ว่าด้วยจำเป็นจึงต้องใช้เงินตรา
 ออกเอ่ยมีกรรมฉันจำหยามค่า ใครขายใครค้าเงินฉันกล้าซื้อใจ...

คำร้อง: ธาตรี / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: สมคิด เกษมศรี

ลาที่ปากน้ำ

... ตัวมาปากน้ำ น้ำตาเจ้ากรรมพรำร่วง มันรินล้นทรวง รดแดร์ร้อนดวงร่วงพรำจนซ้ำเลือดตรม
 อยากผลึกชีวิตผลอย คล้อยลอยน้ำไปตามคลื่นลม ระทวยระทม แล้วจมร่างตามความรักร้างไป
 ฝันฝัน เพื่อเพื่อ เธอก็คงคร่ำครวญ ปากน้ำคงซึ่งโคกชวนทบทวนทวนไปยังเบื้องหลัง
 เราฝากลมพันธ์ น้อยหรือนั่นมันรักหรือซัง เพราะเธอว่าจะรักจริงจัง ฉันจึงหวังคลังไคล้มีคลาย...

คำร้อง: ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: นพตพ ชาวไร่เงิน

ทั้งนี้ก็อาจเป็นเพราะการที่วงดนตรีสุนทราภรณ์ผลิตเพลงปลุกใจออกมาน้อย ลักษณะของผู้นำแบบมีบารมี (Charismatic Leadership) ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มีอยู่มากกว่า จอมพล ป.พิบูลสงคราม การชักชวนประชาชนและเกรงกลัวภัยคอมมิวนิสต์จึงออกมาในรูปของคำปราศรัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในสถานที่และวาระต่างๆ มากกว่าจะออกมาเป็นเพลงปลุกใจ หลวงวิจิตรวาทการ มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในความสำเร็จของการสร้างภาพพจน์ที่ดังงามของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รัฐบาลปฏิวัติ ในความนึกคิดของชาวไทยโดยเฉพาะในคำพูดที่กินใจในคำปราศรัยของ จอมพลสฤษดิ์ ในระยะปี พ.ศ. 2502- 2505 สร้างความเชื่อมั่นแก่คนไทยในผู้นำรัฐบาลและนโยบายต่างๆที่รัฐบาลดำเนินการอันทำให้เกิดความนิยมชมชอบในบุคลิกภาพของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในลักษณะ (Charismatic Leadership) ที่ประชาชนส่วนใหญ่รู้จักจากสุนทรพจน์ทาง

วิฤกษ์กระจายเสียง ตลอดจนคำขวัญต่างๆ ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก ความจำเป็นในการใช้เพลงเพื่อชักชวนประชาชนจึงได้ลดน้อยลงไป

3. ยุคจอมพลถนอม กิตติขจร (พ.ศ.2506-2516) : ยุคเรียกร้องประชาธิปไตย

3.1 อุดมการณ์ชาติของจอมพลถนอม กิตติขจร

ในสมัยของจอมพลถนอม กิตติขจร ได้มีการสืบทอดแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องอุดมการณ์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในเกือบทุกด้าน ดังนั้น เจตนารมณ์ นโยบายทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม จึงไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญมากนัก ดังที่จอมพลถนอม ได้แถลงนโยบายต่อสภาาร่างรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2506 ว่า (สมบูรณ์ สุขสำราญและคณะ, 2527: 234)

“โดยที่รัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดิน ในระหว่างที่ใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร อันเป็นผลของการปฏิวัติเมื่อ พ.ศ.2501 เช่นเดียวกับรัฐบาลก่อนและโดยที่นโยบายบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลก่อนได้อำนวยคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนอย่างมากเป็นที่ประจักษ์อยู่แล้ว รัฐบาลจึงยึดถือแนวบริหารราชการแผ่นดินตามนโยบายนั้น...”

อย่างไรก็ตาม ภาวะการเป็นผู้นำของจอมพลถนอม กิตติขจร นั้นแตกต่างไปจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เนื่องจากอำนาจทางการเมืองของคณะปฏิวัติมิได้ตกอยู่ในกำมือของจอมพลถนอม กิตติขจรเหมือนกับสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หากแต่กระจัดกระจายไปในหมู่คณะปฏิวัติด้วยกัน จึงต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากฝ่ายต่างๆ ดังนั้นจอมพลถนอม กิตติขจร จึงเน้นในเรื่องการนำของกลุ่มคณะปฏิวัติมากกว่าการนำโดยตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งอาจจะมิได้เกิดผลมาจากการเปิดโปงเบื้องหลังการคอร์รัปชั่นทรัพย์สินของประเทศชาติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ภายหลังการอสัญกรรมมีผลให้ “ความชอบธรรม” ของคณะปฏิวัติคลอนแคลนไป สิ่งนี้เองมีผลไปถึงการร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2511 ซึ่งรัฐบาลใช้เวลาร่างนานถึง 9 ปี (พ.ศ.2502-2511) นับว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2511 คือความจงใจของคณะปฏิวัติภายใต้การนำของจอมพลถนอม กิตติขจร ที่ต้องการแสวงหา “ความชอบธรรม” ใหม่ให้มาอยู่ในอำนาจของคณะปฏิวัติต่อไป แต่โดยเนื้อแท้แล้วคณะปฏิวัติยังไม่มีที่เชื่อถือ “ความชอบธรรม” ที่ตนเองได้สร้างขึ้นแต่อย่างใด แต่กลับไปเน้นหนักความสำคัญของฝ่ายบริหารอันได้แก่ คณะปฏิวัติ มากกว่าอำนาจของสภานิติบัญญัติ ดังนั้นฝ่ายบริหารถือเป็นผู้กำหนดนโยบายที่สำคัญของประเทศ โดยมีรัฐธรรมนูญที่สอดคล้องกับสภาวะการณ์เป็น

เครื่องมือสนับสนุน ดังนั้นบทบาทของรัฐสภาภายหลังการเลือกตั้ง ในปี พ.ศ.2511 จึงเป็นเพียงฉากทางการเมืองฉากหนึ่ง เพื่อเรียกร้องความชอบธรรมและการยอมรับให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนชั่วระยะหนึ่ง ซึ่งทั้งหมดนี้ก็แฝงไว้ซึ่งความไม่พอใจของผู้นำทางการเมือง จนเกิดเหตุการณ์วุ่นวายทั้งในและนอกสภาขึ้น ในที่สุดทหารก็เป็นฝ่ายรัฐประหาร ล้มระบอบรัฐสภาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2514 ภายใต้การนำของจอมพลถนอม กิตติขจร เอง

การรัฐประหารครั้งนี้เกิดขึ้นเนื่องจากความขัดแย้งระหว่าง สส.พรรครัฐบาลกับรัฐบาลเองในเรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์บางอย่าง ก่อให้เกิดความวุ่นวายในสภา จอมพลถนอม กิตติขจร จึงทำการรัฐประหารตัวเอง โดยอ้างถึงภัยคุกคามจากภายนอกและภายในที่จะ “กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศและราชบัลลังก์ที่กำลังจะเปลี่ยนระบอบการปกครองไปสู่ระบอบอื่น” และ “มีบุคคลบางจำพวกใช้สิทธิ์ทางรัฐธรรมนูญในทางที่ผิดยุยกบ่อนทำลายทั้งภายในและภายนอกรัฐสภา ก่อความวุ่นวายของรัฐบาล” จากการรัฐประหารครั้งนี้ จอมพลถนอม กิตติขจร ได้ประกาศใช้ “ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515” แทนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2511 โดยมี มาตรา 17 ซึ่งให้อำนาจแก่นายกรัฐมนตรีอย่างกว้างขวาง เช่นเดียวกับสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ระบอบการปกครองเช่นนี้เป็นระบอบการปกครองโดยฝ่ายบริหาร (Executive Government) มีสภาเดียวคือสภานิติบัญญัติแห่งชาติ มีจำนวนสมาชิก 299 คน สมาชิกไม่มีสิทธิขอเปิดอภิปรายทั่วไป สมาชิกส่วนใหญ่เป็นข้าราชการทหารทั้ง 3 เหล่าทัพ ตำรวจและข้าราชการพลเรือนระดับสูง นับได้ว่าในสมัยนี้เป็นยุคที่พินอานาเจเผด็จการให้คืนกลับมาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งนำความไม่พอใจมาให้กับประชาชนเป็นอย่างมาก ดังเช่นจดหมายของนายเข้ม เย็นยิ่ง ถึงนายท่าน เกียรติทอง ผู้ใหญ่บ้านไทยเจริญ เสนอให้รัฐบาลมีรัฐธรรมนูญและมีการเลือกตั้งโดยเร็วที่สุด และควรอาศัยหลักประชาชนการดำเนินงานบ้านเมือง พร้อมทั้งให้ข้อคิดแก่รัฐบาลว่า

“การล้มเลิกกติกาหมู่บ้าน (รัฐธรรมนูญ) และยุบสมัชชา (สภาผู้แทน) ด้วยเหตุผลต่างๆ ข้อเท็จจริงกลับปรากฏในทางตรงกันข้าม การคุกคามต่างๆ ไม่ทำให้บ้านเมืองระส่ำระสายแต่อย่างใด เพราะปัญหาความเรียบร้อยก็ดี ภัยจากภายนอกก็ดี ปัญหาเศรษฐกิจก็ดี ปัญหาสังคมก็ดี ปัญหาเยาวชนก็ดี ปัญหาเหล่านี้ น่าจะแก้ไขได้ทั้งสิ้น ก็ได้ทำกันจริงจึงโดยไม่ต้องพึ่งกติกาหมู่บ้าน ถ้าจำเป็นจริงๆ จะยุบสมัชชาเสีย ให้เลือกกันมาใหม่ก็ได้ ข้อสำคัญที่สุดก็คือการกำจัดสิทธิมนุษยชน การห้ามชาวบ้านไทยเจริญมิให้ใช้สมองคิด ปากพูด มือเขียนโดยเสรี และมีให้ประชุมปรึกษาเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับการปกครองหมู่บ้านที่รักของเราทุกคน

โดยเสรีนั้น กลับเป็นการตัดหนทางมิให้หมู่บ้านไทยเจริญได้รับประโยชน์จาก
 สมองอันประเสริฐของชาวบ้าน ทั้งในฐานะปัจเจกชน และในฐานะส่วนรวมอีก
 ด้วย...

“สำหรับหมู่บ้านไทยเจริญของเราก็มีสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษอยู่เป็นอันมาก
 แต่ผมว่าอะไรก็ไม่ร้ายเท่าพิษของความเกรงกลัว ซึ่งเกิดจากการใช้อำนาจขู่เข็ญ
 และการใช้อำนาจโดยพลการ”

นอกจากนี้แล้ว ในส่วนที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของนักศึกษาประชาชนวงการศึกษาต่างๆ เริ่ม
 เสนอความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาของประเทศไทย ในรูปของอุดมการณ์ใหม่มาคัดค้านอุดมการณ์เดิม
 อย่างเอาจริงเอาจังมากกว่าสมัยใดๆ ปรากฏออกมาในลักษณะของการเคลื่อนไหวทางความคิดของ
 กลุ่มต่างๆ เช่น สภาอากาศ สภาหน้าโดม กลุ่มนิสิต นักศึกษานิสิต นักศึกษานิสิต วิทยาลัย
 อุดมการณ์อะไรที่แน่ชัดลงไป แต่ก็มีแนวโน้มที่จะรับเอาอุดมการณ์แบบสังคมนิยมเข้ามาแก้ไขปัญหา
 ของประเทศชาติ

รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรรับช่วงบริหารประเทศตามธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502 สืบต่อจากรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์จนถึงปี 2511 จึงประกาศใช้
 รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวร่างโดยสภาร่าง
 รัฐธรรมนูญตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ เมื่อปี พ.ศ.2502 นับเป็นรัฐธรรมนูญที่ใช้เวลาร่างยาวนาน
 มาก และต้องเสียค่าใช้จ่ายในร่างมากที่สุดยิ่งกว่ารัฐธรรมนูญฉบับใดๆ ที่เคยมีมา ในประเทศไทย เมื่อ
 ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแล้ว จึงมีการกำหนดให้วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 เป็นวันเลือกตั้ง
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จอมพลถนอมได้ตั้งพรรค “สหประชาไทย” ขึ้น เพื่อส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง
 เป็น ส.ส. โดยตัวเองรับตำแหน่งหัวหน้าพรรค มีพลเอกประภาส จารุเสถียร และ นายพจน์ สารสิน
 เป็นรองหัวหน้าพรรค มีพลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์เป็นเลขาธิการพรรค ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า
 พรรคของจอมพลถนอมได้ที่นั่งในสภาฯ 75 ที่นั่ง ขณะที่พรรคประชาธิปัตย์ได้ 50 กว่าที่นั่ง นอกนั้น
 เป็น ส.ส. สังกัดพรรคเล็กพรรคน้อย และ ส.ส. อิสระที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองใด

หลังการเลือกตั้ง จอมพลถนอม กิตติขจรได้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่งโดยไม่ได้ลงสมัคร
 รับเลือกตั้ง การแบ่งกลุ่มขั้วเดียวกันเองในพรรคสหประชาไทยก็ปรากฏให้เห็นเด่นชัด ระบอบรัฐสภา
 ปี 2512-14 เป็นเพียงเวทีและเครื่องมือของการสร้างฐานกำลังทางการเมืองภายนอกกระบบราชการ
 สำหรับผู้นำกลุ่มต่าง ๆ

3.2 อุดมการณ์ทางการเมืองของจอมพลถนอม กิตติขจร

ในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร ยังคงสืบทอดอุดมการณ์ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กล่าวคือ นโยบายประชาธิปไตยแบบไทย นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ใช้พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์เป็นเครื่องมือในการปราบปรามประชาชน ยอมให้สหรัฐอเมริกาส่งทหารเข้ามาประจำ ตั้งฐานทัพและใช้ประเทศไทยเป็นฐานทัพทรูกรานประเทศเพื่อนบ้านที่ต้องการพ้นจากการครอบงำของสหรัฐอเมริกา

ในสมัยนี้มีการพูดถึงเรื่องอุดมการณ์กันมากขึ้น มีลักษณะที่พยายามระดมความคิดเห็นจากนักวิชาการ เพื่อมาเสนอในการปรับปรุงประเทศ แม้ว่าทางรัฐบาลจะมีการเพ่งเล็งการกระทำอยู่ก็ตาม ดังเช่นในปี พ.ศ.2514 มีการสัมมนา เรื่อง “อุดมการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ” เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ ที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วรพุทธิ ชัยนาม ได้เสนอว่า

“เวลาเราพูดถึงอุดมการณ์ เราไม่ควรมองว่าเป็นปัญหาเรื่องซ้ายหรือขวา หรืออะไรอย่างนั้น แต่ควรมองอุดมการณ์มีบทบาทอย่างไรในอันที่จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงต่อสภาพที่เป็นอยู่... คือไม่ใช่ว่าอุดมการณ์จะต้องเริ่มมาจากความคิดของคน “ชนชั้น” เดียวกับผู้นับสนุนจึงมีพลังขึ้นมาได้ มันอยู่ที่สาระความคิดของคนต่างหาก ถ้าสาระของความคิดกว้างขวางและส่งเสริมประโยชน์ของส่วนรวมมากเท่าใด อุดมการณ์ที่ตามมานั้นก็ย่อมมีการสนับสนุนจากมวลชนมากเท่านั้น ไม่ว่าผู้เสนอความคิดนั้นจะเป็นอาจารย์หรือทหารหรือกรรมกร”

จ.จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY
วรพุทธิ ชัยนาม ได้ตั้งข้อสังเกตเรื่องอุดมการณ์ในสมัยนี้ว่า

“ขณะนี้แหล่งที่มาของอุดมการณ์ ดีเสียว่าพรรคการเมืองทุกพรรคเลย ระบุดังว่าจะเชิดชูรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ด้วยวิธีการของระบอบประชาธิปไตยแล้วว่กั้แค่นั้นแหละ ในลักษณะของมันแค่นั้น มีเนื้อหาสาระเพียงแต่เป็นการสนองความต้องการที่เคยเป็นจริงมาในอดีต แต่ก่อนนั้นพระเจ้าแผ่นดินว่าอะไรก็ไปตามนั้น ปัจจุบันนี้ความคิดของคนคนเดียว หรือว่ากลุ่มคนเพียงไม่กี่คนไม่มีความหมายแล้วสำหรับคนในชนบทหรือแม้กระทั่งในเมืองอย่างกรุงเทพฯ”

จากข้อสังเกตดังกล่าว เป็นการสะท้อนถึงอุดมการณ์ในยุคนั้น แม้แต่พรรคการเมืองของรัฐบาลเองก็ชูอุดมการณ์เรื่องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หากใครที่คัดค้านสิ่งนี้และมีความเห็นไม่ตรงกับรัฐบาลก็จะถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ วรพุทธิ จึงเสนอให้อุดมการณ์อยู่ที่สาระความคิดที่กว้างขวาง ที่จะส่งเสริมประโยชน์ส่วนรวม และเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทางที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ ไม่คำนึงถึงชายหรือชวาแต่ประการใด

นอกจากนี้แล้ว นักศึกษา ประชาชนวงการศึกษา ตระหนักในความรับผิดชอบของตนต่อประเทศ ได้ต่อต้านคัดค้านการกระทำที่ไม่รับผิดชอบของรัฐบาลด้วยวิธีการต่างๆ นานา เช่น การเขียนบทความเปิดโปงความเลวร้ายของรัฐบาล และสหรัฐอเมริกาในการกระทำที่ไร้มนุษยธรรมต่อประชาชน ตลอดจนเสนอแนะวิถีทางออกให้กับรัฐบาลนำไปพิจารณาแก้ไขในรูปของบทความ แสดงความคิดเห็น วารสารที่มีบทบาทเด่นในขณะนั้น (พ.ศ.2507-2519) คือสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ซึ่ง สุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็นบรรณาธิการ ได้ “ประกาศความรู้สึกใหม่ของคนหนุ่มสาวไว้ในบทนำสังคมศาสตร์ปริทัศน์ เมื่อปี พ.ศ.2513 ไว้ว่า

“คนหนุ่มสาวของรุ่นนี้เริ่มได้ตระหนักแล้วว่า สิ่งที่เราทำก่อนพร่ำพูดแต่เรื่องอธิปไตยของชาตินั้น เห็นจะไม่จริงเสียแล้ว อธิปไตยของชาติทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและปัญญาย่อมสำคัญพอๆ กับอธิปไตยทางการเมือง... ยุคของเราสมควรจะเป็นยุคแห่งการทดสอบความรู้สึกแห่งความเป็นมนุษย์ และเป็นยุคที่เราควรจะต้องพูดจาอย่างตรงไปตรงมา เกี่ยวกับตัวเรา รัฐบาลของเรา สังคมของเรา ประเทศของเราและโลกของเรา... ถึงเวลาแล้วที่เราจะผลัดออกจากไออุ่นของนิยายปรัมปรา แคมคำชวนเชื่อ หันมามองหาความจริงของสังคมให้มากขึ้น เราพร้อมที่จะเดินออกจากดินแดนแห่งเทพนิยายนี้แล้ว มิใช่หรือ”

นับเป็นการท้าทายให้ “คนรุ่นใหม่” ได้ก้าวออกมาจากสิ่งที่ถูกล้อมกรอบไว้เพื่อแบกรับปัญหา และรับผิดชอบต่อประเทศชาติ สิ่งเหล่านี้มีผลสะท้อนไปกระทบโครงสร้างส่วนบนของประเทศ และพร้อมกันนั้นก็ได้สร้างรูปการจิตสำนึกใหม่ให้แผ่ขยายไปสู่ประชาชนวงการศึกษาต่างๆ

3.3 อุดมการณ์ทางด้านเศรษฐกิจของจอมพลถนอม กิตติขจร

รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ได้ดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจต่อจากรัฐบาลชุดก่อนเช่นกัน โดยประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) ต่อมา ในแผนพัฒนาฉบับนี้ มีเนื้อหาส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ การพัฒนาอุตสาหกรรม สนับสนุนให้เอกชนประกอบธุรกิจอย่างเต็มที่ที่จะดึงดูดเงินต่างประเทศให้มาลงทุนในประเทศ รัฐบาลจำเป็นต้องแสดงให้เห็นถึงความสงบเรียบร้อยภายในบ้านเมืองด้วยการปราบปรามองค์กรกรรมการ ห้ามรวมตัวทางการเมืองเพื่อป้องกันการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิอันพึงมีพึงได้ของตน ในการนี้สหรัฐอเมริกาได้เข้ามาพัวพันทางด้านเศรษฐกิจด้วยการลงทุนเพิ่มมากขึ้นกว่าสมัยใดๆ และประเทศอื่นใด ดังเช่นในปี พ.ศ.2516 บริษัทที่อเมริกาถือหุ้นในประเทศไทยมีถึง 206 บริษัท ด้วยเหตุนี้เองอเมริกันจึงได้เข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของประเทศไทย เพื่อรักษาผลประโยชน์การลงทุนของตนไว้ โดยอาศัยผู้ปกครองของไทยเป็นผู้เบิกทางให้ แต่ในขณะเดียวกันผู้ปกครองไทยก็พยายามจำกัดบทบาทของนายทุนภายในชาติไม่ให้เจริญเติบโตขึ้น แข่งขันกับทุนนิยมต่างชาติที่ตนเองมีผลประโยชน์อยู่ ดังนั้นจึงมีกลุ่มเศรษฐกิจเพียงกลุ่มเดียวที่เติบโตอย่างรวดเร็ว และผูกขาดเศรษฐกิจของประเทศไว้ ทำให้เศรษฐกิจของประชาชนเสื่อมทรุด ค่าครองชีพสูงขึ้นเรื่อยๆ รัฐบาลแทนที่จะสนใจแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจกลับไปสนใจการสร้างฐานอำนาจให้กับตนเอง ญาติพี่น้องและพรรคพวกของตน ดำเนินการปกครองแบบเผด็จการ ปราบปรามประชาชนผู้ไร้ความผิด ยัดเยียดข้อหาให้การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ให้ ผลของการปกครองเช่นนี้ยังผลให้เกิดความคัดค้านอย่างกว้างขวาง

รัฐบาลจอมพลถนอมเข้าบริหารประเทศในบรรยากาศ “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” อยู่นาน 2 ปี กว่า จึงตัดสินใจ “ปฏิวัติรัฐบาลของตัวเอง” เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2514 โดยอ้างเหตุผลถึงภัยจากต่างชาติที่เข้ามาแทรกแซงและยุยงส่งเสริมให้ผู้ก่อการร้ายกำเริบเลิบบ้านในประเทศ นอกจากนี้ สถานการณ์ภายในประเทศก็เต็มไปด้วยความยุ่งเหยิงนานาประการ ซึ่งคณะปฏิวัติเห็นว่า หากปล่อยให้มีการแก้ไขไปตามวิถีทางของรัฐธรรมนุญแล้ว จะเป็นการล่าช้า จึงตัดสินใจปฏิวัติเพื่อให้สามารถแก้ไขสถานการณ์ของประเทศได้ผลอย่างรวดเร็วเมื่อทำการปฏิวัติแล้ว จอมพลถนอมได้จัดตั้ง “สภาบริหารคณะปฏิวัติ” ขึ้นปกครองประเทศ โดยจอมพลถนอมดำรงตำแหน่งเป็นประธานสภาบริหาร คณะปฏิวัติ มีผู้อำนวยการ 4 ฝ่าย คือ 1) พลเอกประภาส จารุเสถียร เป็นผู้อำนวยการฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศ 2) นายพจน์ สารสิน เป็นผู้อำนวยการฝ่ายเศรษฐกิจและการคลัง 3) พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ เป็นผู้อำนวยการฝ่ายเกษตรและคมนาคม และ 4) พลตำรวจเอกประเสริฐ รุจิรวงศ์ อธิบดีกรมตำรวจขณะนั้น เป็นผู้อำนวยการฝ่ายศึกษาและสาธารณสุข

ในช่วงที่คณะปฏิวัติขึ้นบริหารประเทศนั้น ได้มีเสียงเรียกร้องอยู่เสมอให้คณะปฏิวัติรีบประกาศใช้รัฐธรรมนูญและจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศให้ถูกต้องตามขั้นตอน ประจวบกับในปี 2515 เป็นปีที่สถาปนาสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าวชิราลงกรณ์ฯ ซึ่งมีพระชนมายุครบ 20 พรรษา ขึ้น

เป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมารฯ จึงจำเป็นต้องมีรัฐบาลให้ถูกต้องตามธรรมเนียม นิยม เพราะจะจัดให้มีพระราชพิธีในขณะที่บ้านเมืองยังอยู่ในระหว่างการปกครองของคณะปฏิวัติไม่ได้ ด้วยเหตุนี้จึงมีการประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองแห่งราชอาณาจักรเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2515 ซึ่งมีบทบัญญัติทั้งสิ้นเพียง 23 มาตรา รัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดให้มี “สภานิติบัญญัติแห่งชาติ” เพียง สภาเดียว ประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากการแต่งตั้งจำนวน 299 คน โดยสมาชิกมีสิทธิ์ตั้งกระทู้ถาม รัฐบาลได้ แต่ห้ามอภิปรายหรือซักถามเพิ่มเติม ที่สำคัญคือสมาชิกไม่มีอำนาจเปิดอภิปรายไม่ว่างใจ นายกรัฐมนตรี

สภานิติบัญญัติแห่งชาติตามรัฐธรรมนูญการปกครองฉบับนี้ มีมติเลือกพลตรีศิริ สิริโยธินเป็น ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจอมพลถนอมเป็น นายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งการครองอำนาจของจอมพลถนอมก็ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่าง กลุ่มอำนาจต่าง ๆ มากขึ้น

3.4 บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ยุคจอมพลถนอม กิตติขจร

ในยุคจอมพลถนอม กิตติขจร เพลงประจำหน่วยงานที่เพิ่งเริ่มเป็นที่แพร่หลายมาก่อนที่จะเข้าบริหารประเทศ ได้เกิดมีมากขึ้นในยุคนี้ได้แก่ เพลงกราวประชาสัมพันธ์ เพลงกอ.ปค. เพลงกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ เพลงกรมการขนส่ง เพลงกรมชลประทาน เพลงข้าราชการพลเรือน เพลงมาร์ชโทรคมนาคม เพลงสำนักงานเร่งรัดพัฒนา เพลงมาร์ชการบินไทย เพลงประชาสัมพันธ์เขต ขอนแก่น เพลงศุลกากร เพลงเทศบาลของเรา เพลงเทศบาล และเพลงสุขาภิบาล

ศุลกากร

... พวกเราศุลกากรรับประกัน แน่นนอนไม่ท้องาน ถึงลำเค็ญมุ่งปอง
ต้องการให้งานสมใจ ตรากตรำไม่สำคัญ ขอแต่งงานร่วมกันได้ผลไกล พร้อมอาคาร
ผดุงชาติไทยนี้วัฒนา ไม่ยอมเห็นแก่ตัวเอง เกรงใจใครอาमितไต่เราไม่หมายศรัทธา
ศักดิ์ศรีมีคุณค่า ซึ่งอรุกว่าอาमितไหน...

คำร้อง: ธาตรี / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน

เทศบาลของเรา

... เทศบาลอยู่ที่ไหนเราพร้อมไปที่นั่น กิจนั้นจึงสมตั้งใจ ขาดประปา ขาดถนน
เราทุกคนร้องไป ทำได้ให้เป็นขวัญตา ปลุกอาคารบ้านอาศัย หรือย้ายภูมิที่อยู่
แจ้งให้เขารู้เถิด ประสงค์ทางใด ต้องสมในอุรา ร้องไปได้ทุกครา เป็นสำคัญ
เทศบาลคือที่หมาย มั่นมิคลาย ทางอำนาจ คิดช่วยเรา เทศบาลต้องรับใช้ เราทุกคนทั่วถิ่น
เมื่อยินไปหาไปเอาเทศบาลต้องสนอง ความหวังปองเรา ไฉนใฝ่ต้องการสมใจ...

คำร้อง: ธาตรี / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: หม่อมสุนทรภรณ์

เทศบาล

... เทศบาลช่วยรับงานปกครองท้องถิ่น เพื่อสังคมประชาทั้งถิ่น
มีชีวิตรุขสันต์ทั่วไป ปรับปรุงเมืองให้ประเทืองและงามวิไล
บ้านอาคารหนทางน้ำไฟ เรื่องรุ่งไกลหนักหนา
เทศบาลช่วยรับงานมากมายหลายด้าน เกิดหรือตายวุ่นวาย
ย้ายบ้าน เทศบาลต้องรับแจ้งมา ใฝ่ทำการอนามัย พร้อมไปทุกครา
เพื่อนาครนี้วัฒนา เป็นขวัญตาชนไกลไกล
เทศบาลคือบันไดของการปกครอง ตามครรลองแห่งวิถี
ประเพณีประชาธิปไตย เพื่อฝึกฝนพลเมืองให้จำฝังใจ
ด้วยการรับงานทำไป เพราะตนเองได้เป็นสำคัญ...

คำร้อง: ธาตรี / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: หม่อมสุนทรภรณ์

สุขาภิบาล

... สุขาภิบาล สำเร็จสรายุรีนรมย์ เปริดพรายรายล้อมพร้อมพร้อมสังคมสุขสมกันไป
สุขาภิบาล สำรवलสรายุรีนรมย์ ยี่สิบปีแล้วนะแก้วขวัญใจ อวยชัยให้กัน
ขวัญมาเฉลิม ขวัญมาฉลอง วันทองผ่องพรรณ เรามาสนุก เรามาสุขกัน ต้มกันให้มันสดใส
สุขาภิบาล สำรवलสรายุรีนรมย์ เพื่อวันสุขาสวยจำสาใจ ไฉนใฝ่ให้ดัง...

คำร้อง: ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน

เพลงสถาบันการศึกษา เช่น เพลงเอื้องขวัญ มาร์ชมหาวิทาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น

เอื้องขวัญ

... โอ้อโละเนื้อเลอลอยฟ้าขวัญแคว้นพังกาน่าชม
 โอ้แผ่นดินอาถรรพ์รังสรรค์ฝันไว้งามสมสวดยเพียงพรหมทิพวงศ์
 โอ้แดนดอยสูงจูงใจฝันเคลิ้มขวัญรำพันสุขพลาาง...

คำร้อง: ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน /

ผู้ขับร้อง: วินัย จุลละบุษปะ , ยรรยงค์ เสลานนท์

ความต้องการชักชวนประชาชนในทางเศรษฐกิจได้กลับมาอีกครั้ง ในเพลงอาณาจักรซี เพลงทรัพย์ในดิน ที่ชี้ให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดินชักชวนให้ช่วยกันเพาะปลูกและหาประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์นี้

อาณาจักรซี

... โอ้แดนแผ่นดินถิ่นนี้ เขตแคว้นขจีสุขยิ่งกว่าที่แดนใด สดสีด้วยพรรณพฤกษามากมี
 เขตแคว้นขจีงามลือสไล พิศชวนให้ฝันเคลิ้มหทัย วิมานแห่งไหนไม่แมนเทียมได้
 เกษตรช่วยประเทือง ให้ชาติบ้านเมืองรุ่งเรืองสมใจ
 เกษตรชูชาติไทยให้งามวิไล ให้งามวิไลสุขใจสมปอง...

คำร้อง: ศยาม / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: สุนทราภรณ์ – บุษยา

เพลงรัก ได้แก่ เพลงลาที่ปากน้ำ ฟ้าแดง รักเธอเสมอ พัทธาลาก่อน ร้ายกว่าผี
 ไม่มีวันที่เราจะพรากจากกัน รักบังใบ ฉันเป็นของเธอ ขอให้เหมือนเดิม สมมุติว่าเขารัก บัวกลางบึง
 เพชรบุรีแดนใจ รักหนึ่งในดวงใจ เป็นต้น

เพลงฟ้าแดง

... สนธยาฟ้าแดงสุรีย์ร้อนแรงโรยอ่อนรอนแสงหม่นมัว สุกุณาเรียกหารังตัว
 ชะนีเพรียกผิว ร้าวเร้ารำกำสรวล โอ้ชีวิตชีวิตจิตใจ มันทนาวเย็นเป็นไข พิโรพิลาปครวญ
 ลิ่นตะวันทรวงศัลย์จาบัลย์รัฐจวน เห็นลางพลบพรางร่างนวล ให้โหดหวนชวนเศร้า
 ลิ่นแสง ลิ่นสีโคลกแดงแฝงแดนใจเรา สายัณห์ที่เงื่อมเงา ลบกลางสล้างเสลา
 จากห้วงหาวพราวใจ ฟ้าแดง ฟ้าแดงผันแปรเปลี่ยนแปลงแปลงไป
 ตราบอาสาัญฉันยังฝันใฝ่ จวบแดนฟ้าอาลัย ฝิ่งรอยรักใคร่ฝากเธอ...

คำร้อง: ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน /

ผู้ขับร้อง: อโศก สุขศิริพรฤทธิ , ยรรยง เสลานนท์

พืษาลาก่อน

... ลมทะเลพัดมา หาดพืษาครวญคลั่ง ฟังเหมือนมนต์ภวังค์ วอนหวีดหวังครางว่า
 ยังรักเธอรักเธอ พร่ำเพื่อละเมอรอท่า ยังฝันกลิ่นน้ำตา ฝันจนกว่าชีพวาย
 ครวญครางไปไยกัน เกลียวคลื่นนั้นมันชวนวิ้งว้าย แล้วลมร่างร้างตาย หายอาวรณ์
 ลาแล้วลาขอลา โอ้พืษาลาก่อน ชีวิตคือละคร ฉันทมนต์อ่อนโลกเอ๋ย...

คำร้อง: ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: รุ่งฤดี แพ่งผ่องใส

ร้ายกว่าผี

... เออหนอคนเรานี้ ร้ายกว่ามวลผีที่เชื่อว่าหลอกหลอนวัน กลัวผีไปไยนั้น
 คนร้ายเกินมันตรงเราไม่นึกเลย ออกจะแตกแหลกลงไป เสียแรงไว้ใจ เสียแรงไว้ใจ เสียแรงไว้ใจ ไธเอ๋ย
 คุณคงหลอกตามเคย เออถูกผีหลอกยังไม่ซ้ำเลย เออหนอออกเอ๋ย เจ็บจริง...

คำร้อง: 'ชาติตรี' / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: รุ่งฤดี แพ่งผ่องใส

ไม่มีวันที่เราจะพรากจากกัน

... ร่วมความรักกันไว้ ด้วยฤทัยคงมั่น ไม่ยอมพรากจากกัน ใจมั่นในรักเสมอ
 ต่างคนคิดครองฝัน สัมพันธ์อันลวยเลิศเลอ จึงน้อมสุขปรนเปรอ เผื่อนำเสนอเรื่อยไป
 เอาฤทัยาร้อยร่วมรวมกัน เอาสัมพันธ์เป็นโซ่พันพันให้ ได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขร่วมมหัศจรรย์...

คำร้อง: ศยาม / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: วิษณุ มหามิตร-ศิริพันธ์ ศุภมนตรี

ฉันเป็นของเธอ

... ฉันยอมรับเธอเป็นคนสุดท้าย แล้วเธอล้ำหมายฉันเป็นสุดท้ายไหมเอ๋ย
ถึงรักแห่งเรามีใช้ครั้งแรก หัวใจแหลกเหลวไม่รู้ลืมเลย เราจะสังเวทให้กับความหลัง
เราจะไม่มีเมื่อวานนี้ เราจะมีแต่วันนี้เป็นที่ตั้ง เราจะมีพรุ่งนี้เป็นพลัง อนาคตหวังยาวเย็น
ฉันเป็นของเธอคนเดียวเสมอ แล้วเธออย่าปล่อยปรนเปรอให้รักใคร่อื่น
แล้วเราจะเป็นของกันและกัน รักคงสุขสันต์สวรรค์ยาวเย็น สดชื่นนิรันดร์ ฉันคู่กับเธอ...

คำร้อง: พยงค์ มุกดา / ทำนอง: พยงค์ มุกดา / ผู้ขับร้อง: สุนทรภรณ์

ขอให้เหมือนเดิม

... ก่อนจากกันคืนนั้นสองเรา แนบซบเนาเคล้าคลอพ้อพลอดภิรมย์ หวานล้ำบ่าเรอเธอให้ซิดขม
ฉันกอดแล้วโลมชื่นใจ จวบแก้มนวลข้างยวนเข้าตริัง จิตคะนึงถึงวันรักชานฤทัย
หอมหอมนวลปรางมิสร้างหายไป ถึงห่างแสนไกลยังติดหัวใจมิเลื่อน
หวานซึ่งอันใดจงอย่าร้างเลย ขออย่าเฉยเมยรักเอ๋ยขอให้เหมือนเดิม...

คำร้อง: พรพิรุณ / ทำนอง / ผู้ขับร้อง: เอื้อ สุนทรสนาน

สมมุติว่าเขารัก

... ด้วยใจผูกพันผูกพันเสียดจต้องคู่ สมมุติว่าเขามาเอ็นดูคงชื่นชูอุรา
คุณมีเทวัญแบ่งปันทิพย์ธารลงหล้า ฉันคงอิมเพราะธารเทวามีฤทธาเต็มที
คงรักกันอยู่ทุกวัน เหมือนดั่งไฟต้องน้ำมัน เกิดระเบิดพลัน เพราะมันต้องกันทุกที
เฝ้าครวญรำพัน โอ้เราฝันไปหรือนี่ โถคนที่รักดังชีวี ก็ยังมีมีที่ท่า...

คำร้อง: ธาตรี / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: โฉมฉาย อรุณฉาน

บัวกลางบึง

... อนาคตเหลือล้ำบัวบานเหนือน้ำอยู่ห่างคน ลับตาอยู่จนกลางบึง ได้แต่ชะเง้อละเมอรำพึง
 เจ้าอยู่ถึงกลางบึงปล่อยให้ฝั่งชื่นชม ("เซยชม")
 บัวน้อยลอยอยู่กลางบึง ครั้นคนเอื้อมไม่ถึงมีฝูงผึ้งบินมา อยากพักพิงบนหีบบูชา
 เขาไม่ปรารถนาแล้วจะว่าเขาแก้ง ไร่ อยู่ไกลหนักหนา ดังซ่อนหลบตาแอบแฝง ("บัวซ่อน")
 หากปล่อยทิ้งไว้พอใจแมลง สั่นกลิ้งลีโรยแรงแล้วคงเที่ยวแหงคางบึง...

คำร้อง: แก้ว อัจฉริยะกุล / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: มณฑนา โมรากุล

เพชรบุรีแดนใจ

... บุรีเอ๋ยบุรีรมย์เรื่อง โฉมเอยโฉมเมืองงามประเทืองเปลืองฝัน
 พริ้งพราวราวพรหมภินันท์ เพชรบุรีหลั่นลอยฟ้ามาสู่ดิน
 พราวเพชรพร้อยแพรวสมแล้วเมืองปราณ วิมาณฐานถิ่นถวิล
 เลอบุรินทร์ เลื่องลือระบิลศิลป์ทรง เพชรเอ๋ยเพชรบุรีศรีไทย
 แผ่นดินแดนใจของผองไทยทั่วกัน...

คำร้อง: ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: มณฑนา โมรากุล นำหมู่

รักหนึ่งในดวงใจ

... ทุกคนมีสิทธิ์เลือกความรัก ต่างก็ได้รู้จักความรักเป็นของชื่นใจ
 รักดีกว่่าซึ่งความรักจึงยังจรจรโลงโลกไว้ ทุกคนเกิดมานั้นไซร์ย่อมซึ่งในความรักที่มี
 รักที่ได้กล่าวเล่ามาถึง แต่ยังมีรักหนึ่งซาบซึ่งประทับชีวา
 รักมันและคงจงรักซื่อตรงหวงแหงนหนักหนา นั่นคือชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์ไทย...

คำร้อง: พรพิรุณ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: มาริษา อมาตยกุล

นอกจากนี้ก็มีเพลงสดุดีชาติไทยที่ชี้ให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ของความยากลำบากที่เคยมีมา และชักชวนให้คนไทยพึ่งตนเองและเพลงไทยขายไทยซื้อที่ชักชวนให้ซื้อสินค้าของไทย ซึ่งสืบทอดแนวคิดการพัฒนามาตั้งแต่ยุคแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

ดังที่กล่าวแล้วว่า วงดนตรีสุนทราภรณ์กับวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์จะใช้ชื่อตามโอกาสที่นำวงไปแสดง คือถ้าเป็นงานราชการก็จะใช้ชื่อว่าวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ ถ้าเป็นการแสดงในงานนอกราชการก็จะใช้ชื่อว่าวงดนตรีสุนทราภรณ์ ดังนั้นจึงถือเป็นวงดนตรีเดียวกันแต่ทำงานเฉพาะกิจแตกต่างกัน

พ.ศ.2514 ความรุ่งเรืองของวงดนตรีสุนทราภรณ์ถึงจุดสูงสุด เมื่อ ครูเอื้อ สุนทรสนาน เกษียณอายุราชการ แต่ยังคงปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญการดนตรีต่อไปอีกจนถึงปี พ.ศ.2516 ชื่อของวงดนตรีสุนทราภรณ์ จึงแยกออกมาจากวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ เป็นวงดนตรีอิสระตามครูเอื้อ สุนทรสนาน วงดนตรีสุนทราภรณ์กลายเป็นวงดนตรีอิสระที่ไม่ขึ้นอยู่กับการราชการอีกต่อไป นักร้องรุ่นเก่าเช่น วรณัฐ อารีย์ มาริษา อมาตยกุล ศรีสุตา รัชตะวราภรณ์ วินัย จุลละบุษปะ ยังคงรับราชการเป็นนักร้องของวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ อย่างไรก็ตามความนิยมเรียกว่าวงดนตรีสุนทราภรณ์ก็ยังคงมีอยู่เช่นเดิม ผลงานเพลงในระยะหลังของวงดนตรีสุนทราภรณ์เป็นผลงานที่เลือกให้นักร้องดาวรุ่งของโรงเรียนสุนทราภรณ์การดนตรีขับร้องเป็นส่วนใหญ่ เช่น เพลงสมมุติว่าเขารัก ขับร้องโดยโฉมฉาย อรุณฉาน เพลงโศกาโศกี ขับร้องโดยถวัลย์ พุกาธร อย่างไรก็ตามความนิยมในการลิลาศกับวงดนตรีสุนทราภรณ์ยังคงไม่เปลี่ยนแปลง (วราวุธ สุมาวงศ์, 2525: 32)

สมมุติว่าเขารัก

... ดุจมีเทวัญแบ่งปันทิพย์ธารลงหล้า ฉันทงอิมเพราะธารเทวาทที่มีฤทธาเต็มที
 ดุจรักกันอยู่ทุกวัน เหมือนดังไฟต้องน้ำมัน เกิดระเบิดพลัน เพราะมันต้องกันทุกที
 ฝ้าครวญรำพัน โอ้เราฝันไปหรือนี่ โถคนทีรักดังชีวี ก็ยังมีมีที่ท่า...

คำร้อง: ธาตรี / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: โฉมฉาย อรุณฉาน

โศกาโศกี

... โศกา โศกา โศกา เสียจนน้ำตาไม่ไหล โศกา เสียจนน้ำตาตกใน
 ใครเล่าใคร เขาจะเห็นใจโศกี เสียใจ เสียใจ เสียใจ เสียจนหัวใจไม่มี
 เสียใจ เพราะไปเชื่อใจสตรี ดวงไม่ดิรัจฉานก็หนีหน่วยทรวง
 เดือนอ้ายหนาวร้ายสาครจรจ คึดถึงยอดขวัญสั้นหนาวกุมพุ่มพวง
 ดาวเอ๋ย โอ้ดาวพราวดวง ฉันทยังหวัง แม่ดวงดาวใจ
 คึดถึง คึดถึง คึดถึงเสียจนซึ้งตรึง ทรวงใน ฝันเห็นเสียจนไม่เห็นอะไร
 คร่ำครวญไปรักมันก็ไม่กลับคืน...

คำร้อง: ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: ถวัลย์ พุกาธร

3.5 อุดมการณ์รักชาติ จากเพลงปลุกใจ สู่เพลงมหาวิทยาลัย

รัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร พยายามที่จะบริหารประเทศตามแนวทางเดิมของรัฐบาลชุดก่อน และยึดถือนโยบายใหญ่ๆ ตามรัฐบาลชุดที่แล้ว จอมพลถนอม กิตติขจร เชื่อว่านโยบายเป็นเพียงแนวทางเท่านั้น แต่ความสำเร็จของการบริหารประเทศจะขึ้นอยู่กับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่และประชาชนทุกชั้น ทุกเพศ วัย ความจำเป็นในการชักชวนประชาชนให้มีความรักชาติเทิดทูนชาติ สามีคึกกัน และรักษาชาติไทยไว้จึงยังคงมีอยู่

เมื่อมีเหตุการณ์ขัดแย้งทางการเมือง รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ได้เริ่มกลับมาใช้ประโยชน์จากเพลงปลุกใจอีกครั้งหนึ่งหลังจากที่ความสำคัญของเพลงปลุกใจได้ซบเซาไปในช่วงรัฐบาล จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจอมพลถนอม ยังมีลักษณะของผู้นำแบบมีบารมี (Charismatic) น้อยกว่า จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และไม่อาจใช้บุคลิกภาพและคำพูดที่กินใจ ชักชวนให้เชื่อมั่นในตนและรัฐบาลได้เท่ากับ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพลงปลุกใจจึงมีส่วนช่วยประคับประคองเสถียรภาพของรัฐบาลจอมพลถนอมอยู่เช่นกัน

เพลงที่ผลิตออกมาในยุคนี้เพื่อชักชวนประชาชนให้รักชาติ ก็มีอยู่เช่นกัน คือ เพลงไทยเทิดไทย เพลงธรณินถิ่นรัก เพลงสุญถิ่นสิ้นไทย และเพลงจงทำดี (สำหรับเยาวชน)

ไทยเทิดไทย

... ไทยเทิดไทย ชูเขตเทิดไทยให้ดี เพื่อเกียรติภูมิเสรี รักสามัคคีพร้อมใจ มาเพื่อนมา
มาร่วมชะตาชาติไทย เพื่อชาติเพื่อชนพันภัย สัมพันธ์ขวัญชัยมวลชน ไทยเทิดไทย
ขวัญกล้า เลือดโลมอร่าร้อนรน เพราะไทยผจญ รอบเมืองกมลรำไร
ขวัญกล้า เราพร้อมกันแล้วขอให้ ไทยสู้เพื่อไทย เพราะไทยล้มไปภัยราญ
น้องพี่ เลือดไทยก็มีทุกคน หรือยอมอัปจน เมื่อมารผจญเมืองใจ...

คำร้อง: ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน /

ผู้ขับร้อง: ศรีสุตา-วินัย นำหมู่ชาวคณะ สุนทราภรณ์

ธรณินถีนรัก

... ที่เคยรักเคยใคร่ ที่รักแปรปรวนได้นานเนิ่นกลายเป็นกลายหมองหม่น รูปร่างหญิงชายไข้อยู่ทน
 รักเพียงเคียงตนเกิดแล้วตายพันผ่านไป ลิ่นใดสูญใดลิ่น
 โศกสูญอาดูรดินนานเนิ่นชินหมองไหม้ ร่ำรวยแสนรวยสักเท่าไร
 พังลิ่นลิ่นไปพันกาลนานไกลใจชิน ใจฉันพึงรักหนึ่ง
 ไม่ปรวนแปรมอปรักแต่เขตแดนแผ่นดิน แดนไตรรงค์คังคู่ฟ้าอาจิน
 อุดมทรัพย์สินธรณินนี่คือถิ่นไทย ทอดใจรักไทยถ้วน ห่วงหวงไปทุกส่วนเกินประมวลรักใคร่
 ห่วงจริงหวงจริงยิ่งสิ่งใด รักประเทศไทยรักความเป็นไทยยืนยง...

คำร้อง: สมศักดิ์ เทพานนท์ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: วรณช อาริย์

สูญถิ่นลื่นไทย

... โอ้เมืองยิ้มพรั่งพริ้มพิมพิจ วัตวังนาไร่ทวยถิ่นไทยสุขล้ำ ไพร่ฟ้าหน้าใสใฝ่ธรรม
 คีตนาฎหวานฉ่ำดื่มด่ำใจ โอ้ภาษาอักษรกลอนกานท์ หวานค้ำยามอ่านไทยบุราณพรา้ไว้
 รวยสาวหลากหลายศิลป์ถิ่นไทย จึงสลักรักใคร่เสนาหา รักสิ่งใดไม่แมนเมือง รุ่งเรืองเฟื่องฟูทฤษฎา
 ความเป็นไทยไอศูรย์ ผองไทยเทิดทูนรักษา สืบสมญาเมืองทอง โอ้เมืองแมนแมนแล้วเมืองเรา
 แม้พาลราญเผ่าพลีชีพเราสนอง รักษาแผ่นดินถิ่นทอง เพื่อชาติเราต้องสูญถิ่นลื่นไทย...

คำร้อง: สวัสดิ์ ธงศรีเจริญ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: สุนทรภรณ์

จงทำดี

... จงทำดีจงทำดี ต่อกรณีที่ดีที่ควรกระทำ จงทำดีมีศีลธรรม เพื่อผลกรรมดีงามตามสนอง
 จงทำดีจงทำดี สร้างทางชีวิตที่มีมาลีลาตรอง พลังดำเนินเชิญขวัญครอง โลกสีทองล้ำของมองขึ้นตา
 จงทำดีจงทำดี เสียแต่วันนี้ดีกว่า คุณธรรมนั้นล้ำค่า ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม
 จงทำดีจงทำดี ต่อกรณีที่ดีที่ควรกระทำ กรรมทำมาจะน้อมนำ ให้ผลกรรมดีงามตามตอบแทน...

คำร้อง: ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: หมู

นอกจากนี้ก็มีเพลงที่ชักชวนให้เห็นถึงทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ของประเทศไทย เพื่อให้เกิดความภูมิใจและต้องการที่จะรักษาชาติไทยไว้ ได้แก่ เพลงอาณาจักรขจี เพลงทรัพย์ในดิน เพลงจะยอมเขาหรือ และเพลงธรณีที่รัก

จะยอมเขาหรือ

... ตื่นเกิดพี่น้องชาวไทย ทอดตาแลไปในพื้นแผ่นดินทอง จวบผืนฟ้างามอร่ามเรืองรอง
ไร่นาป่าเขาเราครองนี้แหละถิ่นทองของไทย แผ่นดินเราแสนร่มเย็น
ไม่เคยล่าเค็ญเย็นเพราะร่มโพธิ์ทองตั้งอยู่ในทศพิศปกครอง เหล่าไทยสดใสปรงดองเป็นสุขล้ำครอง
หัวใจจะยอมเขาหรือถ้าเขายื้อแย่งครอง เข้ามาจับจองและครอบครองชาติไป
จะยอมเขาหรือและเชื่อถือเขาหรือไร เหมือนเชื่อว่าไฟไม่ลุกไหม้แผดเผา
จะยอมเขาหรือถ้าเขายื้อแย่งไป ศาสนกษัตริย์ไทยดวงฤทัยแห่งเรา...

คำร้อง: พรพิรุณ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: สุนทราภรณ์-วรณุช, มาริษา-อโศก นำหมู่

ธรณีที่รัก

... ทิวเขตแดนไทยทั้งเหนือและใต้ล้วนชื่นชีวา ทุกตารางนิ้วทรงคุณค่านักหนา
มากมายทรัพยากรสุดตาล้วนพาชื่นใจ แผ่นดินนี้ต้องหวง ทรัพย์ยิ่งเหนือปวงสมบัติใด
แดนทำกินทรัพย์ในดินเนื่องไป สมควรภูมิใจชาติไทยแห่งเรา แผ่นดินแห่งนี้
ผองวีรชนพลีเลือดแลกเอา ถึงมีพื้นดินมาให้พวกเราได้อาศัยเข้าอยู่กินแสนสุขสราญ
เมื่อเรามีเลือดไทยแล้วต้องรักษาให้ลูกหลาน ธรณีนี้รักยิ่งยืนนาน แม้ใครรุกรานยอมผลาญชีพพลี...

คำร้อง: สมศักดิ์ เทพานนท์ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: หม่อมสุนทราภรณ์

สิ่งที่ขาดไม่ได้อีกประการหนึ่งในเรื่องของความรักชาติก็คือการคำนึงถึงเอกลักษณ์ของชาติไทย ความเป็นอิสระเสรี ที่มีมานาน ได้ชักชวนให้ต่อสู้ยอมสละชีพเพื่อรักษาไทยไว้ ได้แก่ เพลงไทยต้องเป็นไทย

นอกจากนี้ การขยายตัวทางการศึกษา ทำให้เกิดสถาบันการศึกษาใหม่ๆ เกิดขึ้นทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด วงดนตรีสุนทราภรณ์ได้รับการร้องขอให้แต่งเพลงประจำสถาบันการศึกษา เพลงสถาบันการศึกษาเกิดขึ้นมากในยุคนี้ ทั้งเพลงมหาวิทยาลัย วิทยาลัย โรงเรียน ทั้งในจังหวัดจันทบุรี รวมไปถึง การลีลาศที่ยังคงเป็นที่นิยมอยู่ทั่วไปในสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวันฉลองรับ

พระราชทานปริญญาบัตร จะต้องมีการเดินลีลาศ วงดนตรีสุนทราภรณ์ได้ผลิตเพลงที่มีจังหวะลีลาศในแบบต่างๆ ให้กับสถาบันต่างๆ และพบว่าอุดมการณ์ในเพลงสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่จะคล้ายกับเพลงปลุกใจ โดยเนื้อหาแฝงไว้ด้วยอุดมการณ์ ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การทำความดี ความอดทน ขยันหมั่นเพียร และการอุทิศตนเพื่อสังคม เช่น เพลงมาร์ชมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น

มาร์ชมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

... เขตร่วมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่สถาบัน ของเราภูมิใจ ร่วมรกร่วมฝันทุกดวงชีวัน
ได้มาศึกษา สีม่วงน่านหรือคือสีบูชาชูเชิงดงาม เค้นข้างชูเชิงคบเพลิงอยู่ประจำศิษย์คู่เขตคาม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เรื่องนาม น้ำใจเรารวมเลิศล้ำเที่ยงตรง เทิดเกียรติพะนงรักแผ่รักพงษ์ของเรา
เชียงใหม่คือสถาบันที่ได้กล่อมเกล่า ของพี่น้องเราได้วิชาหนาทั่วกัน บารมีจักรีราชันย์
คุ้มสถาบันเชียงใหม่ถิ่นขวัญให้สุขสันต์เปรมปรีดิ์ นักศึกษาเราทั่วทุกคนขอปฏิญาณ ตั้งปณิธานจิต
น้อมนำทำในสิ่งดี ศาสน์ กษัตริย์ ชาติคือชีวี รักปฐพีของไทยแห่งนี้ด้วยชีวิตของเรา...

คำร้อง: พรพิรุณ / ทำนอง: เอื้อ สุนทรสนาน / ผู้ขับร้อง: หม่อมสุนทราภรณ์

ยุคจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นยุคการเรียกร้องประชาธิปไตย แนวเพลงเพื่อชีวิตเริ่มเข้ามามีบทบาทและเป็นที่ยอมรับในสังคม ความก้าวหน้าของสื่อวิทยุ โทรทัศน์ เปิดทางเลือกในการฟังเพลง ของประชาชนมากขึ้น พัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ประชาชนเปิดรับแนวเพลงที่หลากหลายอีกประการหนึ่ง นักประพันธ์ที่มีฝีมือในยุคแรกของวงดนตรีสุนทราภรณ์ ก็เริ่มเข้าสู่วัยชรา ผลงานเพลงของวงสุนทราภรณ์จึงปรากฏน้อยลง ส่วนใหญ่ที่เผยแพร่ในยุคนี้เป็นเพลงเก่า และผลิตซ้ำ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ฟังที่คุ้นเคยกับเพลงมาตั้งแต่ในอดีต

สรุป

บทร้องเพลงสุนทราภรณ์กับประวัติศาสตร์สังคม เป็นความพยายามที่จะศึกษาวิเคราะห์ เพลงสุนทราภรณ์ในช่วงทางประวัติศาสตร์หรือบริบททางสังคม 3 ช่วง ตามอุดมการณ์การพัฒนาของ ผู้นำของประเทศ 3 ยุค คือ จอมพล ป.พิบูลสงคราม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และ จอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งแต่ละคนมีอุดมการณ์การบริหารจัดการประเทศทั้งที่มีลักษณะต่างและลักษณะร่วมกัน ลักษณะต่างที่เห็นได้ชัดคือในยุคจอมพล ป.พิบูลสงคราม เน้นเรื่องการพัฒนามนุษย์อย่างชัดเจน โดยการปฏิวัติวัฒนธรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม ของประชาชนเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่รัฐ ต้องการโดยผ่าน กฎหมาย รัฐนิยม วีรธรรม คติธรรม ส่วนจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เน้นเรื่องการพัฒนาด้านกายภาพผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ส่วนจอมพลถนอม กิตติขจร ใช้แนวทางต่อเนื่องจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยมีอุดมการณ์ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นจุดร่วม แนวทางที่ผู้นำแต่ละท่านใช้บริหารจัดการประเทศนี้เรียกว่า “อุดมการณ์” ของผู้นำ

บทบาทของวงดนตรีสุนทราภรณ์ในฐานะที่เป็นหน่วยงานราชการมีหน้าที่ในการถ่ายทอด อุดมการณ์จากผู้นำสู่สาธารณะ มีมากน้อยแตกต่างกันตามอุดมการณ์ของผู้นำแต่ละยุค โดยวงดนตรี สุนทราภรณ์จะมีบทบาทสูงและใกล้ชิดกับผู้นำยุคจอมพล ป. พิบูลสงครามมากที่สุด และเรียกใช้มากที่สุด เพลงส่วนใหญ่เป็นเพลงปลุกใจ เพื่อสร้างชาติ ต่อมายุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เน้นการสื่อสารสู่ประชาชนด้วยบุคลิกภาพที่เด็ดขาดและการปราศรัยสร้างวาทกรรมที่กินใจ จึงไม่ต้องพึ่งพาเพลงปลุกใจเป็นตัวช่วยมากเท่ากับจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งอยู่ในยุคต้นของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ประชาชนยังไม่ไว้วางใจมากนัก แตกต่างกับจอมพลสฤษดิ์ ที่เน้นการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ จึงได้รับการไว้วางใจจากประชาชนมากกว่า เพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ในยุคนี้จึงมีเนื้อหาออกมา ในแนวความรัก มากกว่าเพลงปลุกใจ ในยุคจอมพลถนอม กิตติขจร มีปัญหาต่อสู้กับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ และผู้มีอุดมการณ์ต่อต้านระบอบเผด็จการ เพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ มีบทบาทสร้างความสามัคคีของคนในชาติ และเทิดทูนสถาบัน นอกจากนี้ การขยายการศึกษาอย่างต่อเนื่องมา ให้มีสถาบันการศึกษาเกิดขึ้นมากทั้งกรุงเทพฯและต่างจังหวัด วงดนตรีสุนทราภรณ์จึงผลิตเพลงสถาบันการศึกษาในยุคของจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นจำนวนมาก มีทั้งเพลงในจังหวะมาร์ช และ ลีลาศ

บทที่ 5

อุดมการณ์เพื่อการพัฒนามนุษย์ในบทร้องเพลงสุนทรภรณ์

ในบทนี้เป็นการวิเคราะห์เชื่อมโยงคุณค่าอุดมการณ์กับการพัฒนามนุษย์จาก บทร้องเพลงที่เป็นผลของการวิเคราะห์ในบทที่ 4 เพื่อสรุปหาแนวทางในการเสริมสร้างสำนึกในคุณงามความดีของคนไปสู่การพัฒนาตนเองในมิติของกาย ศีล จิต และปัญญา โดยใช้การวิเคราะห์ ดีความเนื้อหาล้วน ถ้อยคำที่หรือภาษาซึ่งแสดงถึงแนวคิดหลัก ซึ่งจะแบ่งการวิเคราะห์นำเสนอเป็นตารางการวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ภาษา

- .2วิเคราะห์เนื้อหาของคำหรือประโยคที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์
- .3วิเคราะห์ประเด็นอุดมการณ์ในการพัฒนามนุษย์ประเภทต่างๆ

1. การวิเคราะห์ภาษา

การวิเคราะห์การใช้ภาษาจากบทร้องเพลงสุนทรภรณ์ จะพิจารณาว่าเนื้อหาบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์นั้นได้สกัดออกมาจาก “ภาษา” เนื่องจากภาษาทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อความหมาย แนวคิดหรืออุดมการณ์ ความรู้สึก คติ ความเชื่อ ความรู้ และการที่ดีความดีนั้นต้องใช้การถอดคำประพันธ์และอรรถาธิบายให้ข้อคิดเห็น หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการตีความ เพื่อสร้างความหมายให้แก่ตัวบท และภาษาที่จะสร้างความหมายให้แก่ตัวบทได้อย่างชัดเจนคือภาษาที่มีลักษณะเด่น เช่น มีคำหรือประโยคโดดเด่นปรากฏอยู่หรือเจตนาให้มีความเด่นด้วยการเปรียบเทียบ เล่นคำ เพื่อเน้นย้ำความชัดเจนของความหมาย เป็นต้น

ในการวิเคราะห์ภาษาในการวิจัยครั้งนี้ ได้วิเคราะห์ภาษาที่ใช้ในบทร้องเพลงสุนทรภรณ์ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ด้วยการใช้ถ้อยคำสั่งสอน โน้มน้าว แนะนำ ตักเตือนด้วยวิธีการประพันธ์แบบต่างๆ โดยเมื่อผสมกับท่วงทำนองและจังหวะดนตรีแล้วผู้ฟังอาจไม่รู้ตัวว่ากำลังถูกหล่อหลอม กล่อมเกลียดด้วยวิธีการประพันธ์ที่แยบคาย โดยการสร้างคำหรือประโยคให้ที่โดดเด่นและจดจำง่าย เพื่อนำไปสู่การเน้นย้ำความหมายตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอ

จากการวิเคราะห์ภาษาพบคำ กลุ่มคำที่สื่อความหมาย เกี่ยวกับแนวคิด อุดมการณ์ ความรู้สึก คติ ความเชื่อ ความรู้ และการตีความจากเนื้อร้องบทร้องเพลงสุนทรภรณ์จำนวน 50 เพลง ที่คัดเลือกแบบจำเพาะเจาะจงจากเกณฑ์ที่ระบุไว้ในบทที่ 3 ซึ่งผลการวิเคราะห์พบประเด็นที่สะท้อนถึงประเภทคุณค่าอุดมการณ์ ดังตารางที่ 2

2. วิเคราะห์เนื้อหาของคำหรือประโยคที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์ประเภทอุดมการณ์กับการพัฒนาคุณค่าอุดมการณ์ในมนุษย์

กลุ่ม/ประเภท อุดมการณ์	การปรากฏของคำ/ประโยค	เพลง	การตีความคุณค่า อุดมการณ์ในมนุษย์
1. อุดมการณ์เกี่ยวกับ เยาวชน	“สมบัติชาติต้องรักษา”	หน้าที่เด็ก	ชาติ สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
	“รักชาติศาสน์กษัตริย์ รัฐธรรมนูญไว้”	ยุวชนสโมสร	
	“ชาติศาสน์องคราชาเทิดทูนตั้งใจ”	ลูกแก้วสกุลไทย	
	“หนูเอยชาติบ้านเมือง จะเจริญรุ่งเรือง ก็เนื่องด้วยเด็กไทย”	หนูเอย	
	“ชาติศาสน์มหากษัตริย์ชื่อสัตย์มั่น”	มาร์ชเยาวชนชาติไทย	
	“รวมชาติเราไว้ด้วยใจรักพา ทูนเทิดราชาจวบชีวาวย”	ร้องเยาวชนไทย	
	“คุณธรรมนั้นล้ำค่า ธรรมย่อมรักษา ผู้ประพฤติธรรม กรรมทำมาจะน้อมนำ ให้ผลกรรมดีงามตาตอบแทน”	จงทำดี	
	“รวมกำลังพร้อมเพิ่มพูน ถือเลือดตระกูลไว้เป็น ตัวอย่าง”	ลูกแก้วสกุลไทย	ความสามัคคี
	“สาม เชื้อพ่อแม่ครูอาจารย์ สี วาจานั้นต้อง สุภาพอ่อนหวาน”	หน้าที่เด็ก	ความกตัญญู
	“รู้คุณบิดา มารดา อาจารย์ รักเมืองปรารถน บ้าน แสนหวานชานซึ้ง”	มาร์ชเยาวชนไทย	
	“แม่เสียชีวิตไม่คิดถอยหนี ยอมตายด้วยดี ใน สมรภูมิชัย”	ยุวชนสโมสร	การอุทิศตน
	“ช่วยกันอุทิศพลีชีวิตเราบูชา วีรชนสืบสาน ต่อมา เลือดและเนื้อดวงชีวา เพื่อรักษาดินแดนไทย”	ลูกแก้วสกุลไทย	
	“หนูเอยจะบอกให้ เราเป็นไทยด้วยกันทุกคน”	หนูเอย	ความเป็นไทย
	“ลูกแก้วคือยุวชนไทย ถึงแม่เยาว์วัยแต่รับไว้ เป็นเครื่องวงศ์”	ลูกแก้วสกุลไทย	
“เยาวชนไทย เยาวชนไทยไม่ไร้เลือดไทยในตน”	มาร์ชเยาวชนไทย		

ตารางที่ 2 (ต่อ)

กลุ่ม/ประเภท อุดมการณ์	การปรากฏของคำ/ประโยค	เพลง	การตีความคุณค่า อุดมการณ์ในมนุษย์
1. อุดมการณ์ เกี่ยวกับเยาวชน	“ไทยทุกคนไม่เป็นทาสใคร”	ยุวชนสโมสร	ความรักอิสระ
	“สละชีพพันตูกอู้เมืองไทย”	ยุวชนสโมสร	การปกป้องแผ่นดิน
	“ช่วยกันอุทิศพลีชีวิตเราบูชา วีรชนสืบสายต่อมา เลือดและเนื้อดวงชีวา เพื่อรักษาดินแดนไทย”	ลูกแก้วสกุลไทย	
	“ใครมาข่มเหง ไม่เกรงผู้ใด”	ยุวชนสโมสร	ความกล้าหาญ
	“วีรชนของไทยโบราณ กี่ล้านเขี้ยวชาญ หาญกล้าทุกทาง”	ลูกแก้วสกุลไทย	
	“เกียรติรักษาไว้ เหมือนดังชีวา”	ลูกแก้วสกุลไทย	รักศักดิ์ศรีและเกียรติยศ
	“เยาวชนชาติไทย ต้องหยิ่งในความเป็นไทย ชีวิตจิตใจอย่าให้ใครดูหมิ่น”	มาร์ชเยาวชนชาติไทย	
	“เยาวชนของไทย ภายใจงามผ่อง หยิ่งผยอง ในเกียรติของเยาวชน”	มาร์ชเยาวชนไทย	
	“เลือดเนื้อเชื้อโลหิตไทย ร่วมใจในวชิรณาการ”	ลูกแก้วสกุลไทย	สร้างความเจริญ
	“สิ่งสำคัญเพื่อมุ่งให้ชาติไทยเจริญ”	มาร์ชเยาวชนชาติไทย	
	“เราเป็นคนสำคัญ ฐานันดรหนึ่ง ซึ่งอาสาชาติ ถึงความเจริญ”	มาร์ชเยาวชนไทย	
	“ยามเล่น เราเล่น ยามเรียน เรียนดี”	รำวงเยาวชนไทย	ความรับผิดชอบ
	“จงอดทนและจงทนหนุงบ่นท่องวิชา ปลูกปัญญาเอาไว้เรียนไปให้เขี้ยวชาญหนุงงเล่า หนุงเรียนหนุงงเพียรหาความรู้”	หนูเอย	การศึกษาเล่าเรียน
	“หนูกอปรการดี เป็นศักดิ์และเป็นศรี ทั้งเป็นที่น้อมกมล”	หนูเอย	การทำความดี
	“จงทำดี จงทำดี ไว้ชั่วชีวิต”	มาร์ชเยาวชนชาติไทย	
	“เรานี้เป็นไทยต่างคนยึดในความดี”	รำวงเยาวชนไทย	ความรับผิดชอบ
	“หนูเอยอย่าเกียจคร้าน หมั่นเล่าเรียนเขียนอ่าน คบพาลจะเสียคน”	หนูเอย	ความขยันหมั่นเพียร
	“ท่องบทกลอนว่านอนสอนง่ายพากเพียร ขยัน เล่าเรียนคิดอ่านขีดเขียนเรื่อยไป”	หนังสือจำ	
“ในภายภาคหน้าจะได้ฟังวิชาปัญญาจะเฟื่องฟู”	หนูเอย	การใช้ปัญญา	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

กลุ่ม/ประเภท อุดมการณ์	การปรากฏของคำ/ประโยค	เพลง	การตีความคุณค่า อุดมการณ์ในมนุษย์
2. อุดมการณ์สตรี	“หากมีรักมาครอง อย่าปองเล็งอารมณ์ ภาย จะตรมขมชื่นใจ”	กุลสตรี	รู้จักขมใจ
	“รู้ตัวรู้กลชาย รู้อายแล้วจงอย่า จงขมอารมณ์ร้อนใจ”	กุลสตรี	มีสติ ความระมัดระวัง
	“ความรักนี้ลึมยากฝากความจริงหญิงเอ๋ย แม้น ไม่หยุดยั้งจะอายหากชายลวงเลยเพราะจะเย้ย หยามอนงค์”	หญิงสาวกับความรัก	
	“แมลงเหมือนชาย คอยกล้ำกรายใคร่ ครอบครอง พอชมสมปอง ชายก็มองข้ามหัวไป สิ้นสาวรูปโฉม ถูกลูบโลมสาวเศร้าใจ พรหมจรรย์เสียไปไม่มีใครเขานิยม สิ้นสาวก็สิ้นชมสิ้นเกียรติกรรมอยู่เดียว”	ดอกไม้กับแมลง	รักนวลสงวนตัว
	“นี่แหละหนาหญิงเอ๋ย อย่าเลยอย่าเชื่อคำคม เราต้องครองสงวนอารมณ์ อย่าชื่นชมหลงลมร่ำพัน”	ชีวิตหญิง	
	“รักษาความดีมัน สร้างสรรกุลสตรี เก่งทวิความนิยม”	กุลสตรี	ประพฤติดีมีศีลธรรม
	“ผู้หญิงไทยเปรียบได้ดอกไม้ของชาติ มีศีลธรรม มีมารยาทเทิดชูศรี”	ดอกไม้ของชาติ	
	“ความดีศรีวิไล ครองใจไว้งามส่ง รักวงศ์ตระกูลศักดิ์ศรี”	กุลสตรี	ความมีศักดิ์ศรี
	“รักษาเกียรติหญิงไว้ช้วนินดร์”	ดอกไม้ของชาติ	
	“บทเรียนและวิชา กิริยาและท่าที่ กุลสตรีศรีสวัสดิ์”	กุลสตรี	กิริยามารยาท ความรู้
	“ศาสนารักก็มี สั่งสอนชาวซึ่งทวิบูชาผู้มีผู้เดียว นอกนั้นไม่ปองข้องเกี่ยว มันแต่รักเดียวผู้เดียว ตลอดไป”	ศาสนารัก	มีรักเดียวใจเดียว
	“น้อมใฝ่ใจรักมันคนน้ำใจซื่อตรง คงอยู่คู่กลมจนวันตาย”	หญิงสาวกับความรัก	
	“ทรัพย์สิน ควรประหยัด มัธยัสถ์เป็นอัตตา นั้น แหละพารักนำชม”	กุลสตรี	ประหยัดอดออม
	“รู้บรมสอนเด็กให้รักไทยทวิ ชาติจะมีนักรบ เลิศผยองไทย เกียรติหญิงที่ดียิ่งสิ่งใดทั้งหมด คือสมรสคนชาติเดียวเหนียวใจมัน	ดอกไม้ของชาติ	หน้าที่รักชาติ
“เมื่อยามสาวนวลเต็มที สมสง่ามีราศียวน เมื่อ หมดยางหยานวล คำควรก็ไร้ราคา”	ชีวิตหญิง	การครองตน	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

กลุ่ม/ประเภท อุดมการณ์	การปรากฏของคำ/ประโยค	เพลง	การตีความคุณค่า อุดมการณ์ในมนุษย์
2. อุดมการณ์สตรี	“หากชายหมายขมเล่น เหลือแต่เด่นต้องเร้น ช่อนกัน เลือกคู่สุสมพรหมจรรย์ศักดิ์สาวนั้น จะไร้มลทิน”	ชีวิตหญิง	การเลือกคู่ครอง
	“ไอ้ชีวิตหญิงเอ๋ย นำเชยก็ครั้งยังสาว มีค่าเพียง ครึ่งคราว รุ่งราวเนื้อสาวยังนวล เมื่อยามสาว นวลเต็มที สมสงามีราศียิววน เมื่อหมดยงหาย นวล ค่าควรก็ไร้ราคา”	ชีวิตหญิง	ธรรมชาติของสตรี
	“หนีนรกหนีความหลอกลวง หนีรสทั้งปวง หนี คนที่ลวง เจนคำ โปรมเมตตาแล้วปล่อยฉันไป พันกรรม พลาดไปแล้วยังจำ ขอตัวเพื่อทำความดี”	หนีนรก	ความดี
	“ใครมันลอง ไปคิดว่าชายรักมัน ที่แท้ใจชาย ไหวหวั่น ไม่ผิดกัณฑ์โดนลม”	ไร้อาวรณ์	
3. อุดมการณ์ การศึกษา	“หมั่นศึกษาหาความรู้มาสู่ตัว สร้างครอบครัว เป็นหลักฐานมั่นคงที่”	วัฒนธรรม	การศึกษาอบรม
	“จิตใจน้อมนำวรรณกรรม ประเพณีศิลปกรรม” “อีกทั้งการดนตรีที่ไพเราะ ฟังเสนาะชวนใจให้ หรรษา เครื่องบรรเลงถูกตามหลักวิชา เป็นสิ่ง พาวัฒนธรรมงามเด่นไกล”	วัฒนธรรม	การศึกษาวรรณกรรม ศิลปกรรม
	“ประชาธิปไตยนั้นชาวไทยบูชา ปกครองกันมา ฝังอยู่ในจิตใจ”	มาร์ชชาวไทย	ปลูกฝังประชาธิปไตย
	“ศาสน กษัตริย์ ชาติคือชีวี รักภูพีของไทยแห่ง นี้ด้วยชีวิตของเรา”	มาร์ชมหาวิทยาลัย เชียงใหม่	สร้างขวัญความสามัคคี และความรักใน สถาบันการศึกษา
	“อันพวกเราเหล่านักเรียนพยาบาล ปณิธาน อนุกุลเพิ่มพูนผล เรียนวิชากรรมาช่วยปวงชน ผู้เจ็บไข้ได้พันทรมาน”	นักเรียนพยาบาล	
	“อ่อนแรงยังแข็งใจสู้งาน สวมวิญญาณชาญเฉื้อ เกษตรไทย”	วิญญาณแม่ใจ	การทำ ความดี
	“อันนามสามพรานผูกพันฝากใจกาย รับสิ่งมุ่ง หมายสุดท้ายแน่นอน”	ลาก่อนสามพราน	
	“โลกเราสดใส ด้วยไฟแรกไม้ไฟศาล ชีพเราสุขสานต์ สำราญกับงานรักเรา”	วิญญาณแม่ใจ	
	“โดมดำรงคงไว้ในดวงจิต ชั่วชีวิตรักจะมันสุด หรรษา”	โดมในดวงใจ	ความกตัญญู
“ในรั้วแดงกำแพงเหลืองกัน ศึกษามานานวัน ขอรະลឹกันไม่ลืม”	รั้วแดงกำแพงเหลือง		

ตารางที่ 2 (ต่อ)

กลุ่ม/ประเภท อุดมการณ์	การปรากฏของคำ/ประโยค	เพลง	การตีความคุณค่า อุดมการณ์ในมนุษย์
3. อุดมการณ์ การศึกษา	“ที่กินถิ่นนอนมิได้อาวรณ์นำพา มีความ ปรารถนาเหลือเพียงตำราเท่านั้น เพื่อนเขื่อนชก ทั้งจนคนรักสาระพันหวังมิให้ตกชั้น รีไทร์”	จามจุรีศรีจุฬา	ความพากเพียรมุ่งมั่น
	“อ่อนแรงยังแข็งแรงสู้งาน สวมวิญญาณชาญเชื่อ เกษตรไทย ฝึกโรงเรียนร้องอย่างมีวินัย ตาม นิสัยเกษตรหาญ”	วิญญาณแม่ใจ	
	“จากไปหรือยังอยู่ ไม่รู้ลืมได้ สุดแสนอาลัยถึง ตัวไกลแต่ใจล้นพันซ์”	รั้วแดงกำแพงเหลือง	ความผูกพัน
	“หญิงชายพรายเพชรบรรเจิดตา คือโฉมหน้า สถาบันชั้นสูงส่ง ส่งสูงไปไว้บนยอดดิ่งและยง ด้วยวรรณวงศ์พงศ์แพทย์คมีศีลธรรม”	วิทยาศาสตร์การแพทย์ สัมพันธ์	อัตลักษณ์สถาบัน
	“นักศึกษาเราทั่วทุกคนขอปฏิญาณ ตั้งปณิธานจิตน้อมนำทำในสิ่งดี”	มาร์ชมหาวิทยาลัย เชียงใหม่	เชิดชูสถาบัน การศึกษา
	“ความดีทำไฉนนานเพียงไรคงจะไม่ดับสูญคง ลอยขึ้นสูงคอยนำคอยจูงให้ผลเพิ่มพูน”	ความดี	
4. อุดมการณ์สร้าง ชาติ	“ฉันคนไทยกายใจเป็นไทยแท้ ฉันคิดแต่จะ สร้างไทยให้ไพศาล”	ฉันคนไทย	เคารพ เทอดทูนสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
	“ประเทศไทยในสมัยการสร้างชาติ เพื่อมุ่งมาตร กฤษไทยแม่ไพศาล”	ศรีวัฒนา	
	“พระพุทธศาสน์คู่ชาติไทยยังยืนยง อยู่ดำรงคง ประจักษ์เป็นหลักผูกพัน”	ธรรมเป็นอำนาจ	
	“วัฒนธรรมจะนำไทยแม่ไพศาล ไทยต้องร่วม บริหารเป็นการใหญ่”	วัฒนธรรม	ความสามัคคี
	“ช่วยกันสร้างวัฒนธรรมประจำชาติ ทั่วทวย ราษฎร์ตามผู้นำท่านรำไซ้”	ศรีวัฒนา	
	“เราเป็นไทย ร่วมใจสมานไมตรี มุ่งสามัคคี เลือดเนื้อชีวี ต้องพลีเพื่อไทย”	มาร์ชชาวไทย	
	“ร่วมมือร่วมใจ พี่น้องชาวไทยรักใคร่ปรองดอง เมืองไทยเรานี้เมืองทองเป็นของพี่น้องชาวไทย อย่าหลงมัวเมาเอาแต่สุขใจ ร่วมจิตจงคิดการณ์ ไกล เร็วไวอาชีพรีบทำ”	สร้างไทย	การอุทิศตน
	“เลือดเนื้อยอมพลีธำรง ให้ชาติคงคู่ฟ้า ดินสลาย”	มาร์ชชาวไทย	
	“แม่ไทยทุกคนรักตนและรักไทย ต้องประพฤติ ในสิ่งที่สูงงาม จิตใจน้อมนำวรรณกรรม ประเพณีศิลปกรรม หากใจนั้นดี คิดพูดดี กระทำดีมีมิชั่วต่ำ”	วัฒนธรรม	การประพฤติ ในสิ่งที่งาม

ตารางที่ 2 (ต่อ)

กลุ่ม/ประเภท อุดมการณ์	การปรากฏของคำ/ประโยค	เพลง	การตีความคุณค่า อุดมการณ์ในมนุษย์
5. อุดมการณ์ชีวิต	“ทั้งมีศีลธรรมประจำไว้ อีกตั้งใจกอบกิจการ งานแข็งขัน ประพฤติชอบตามระบอบ กฎหมายนั้น ไม่ผิดผันผันชนบประเพณี”	วัฒนธรรม	ส่งเสริมศีลธรรมและ เคารพกฎหมาย
	“วัฒนธรรม นั้นทำให้ชาติพ้นความมลาย จึงเปรียบเสมือนวิญญาณคู่ใจกาย ต้องเทิดไว้ทุกคน”	วัฒนธรรม	สำนึก คุณค่าวัฒนธรรม
	“วัฒนธรรมชีวิตชุบจิตใจ ให้ชาวไทยวัฒนา ทั่วหน้ากัน”	ศรีวัฒนา	
	“การกินที่อยู่ดีมีระเบียบ แต่งกายเรียบร้อยตามนิยม งามคมสัน ทั้งทำที่มีสง่ากราเครงครัน คือสิ่งสรร สร้างชาติให้วัฒนา”	ศรีวัฒนา	หลักการดำเนินชีวิต
	“อย่าหลงมัวเมาเอาแต่สุขใจ ร่วมจิตจงคิด การณ์ไกล เร็วไวอาชีพรับทำ”	สร้างไทย	
	“ถือสุจริตธรรมเป็นอำนาจ ย่อมสะอาด ประเสริฐเด็ดฉัน ชั่วดีพึงรู้มีอยู่คู่กัน ทำสิ่งไหนได้ สิ่งนั้นทุกท่านไป”	ธรรมเป็นอำนาจ	การทำความดี
	“แม้จะมีอุปสรรคมาขัดขวาง อย่าย่อมนางใจ ง่ายคิดหน่ายหนี มานะกั้นฟันฝ่ามุ่งหน้าทวี กำลังมีเท่าไรใช้ให้เกิดเคย”	ไทยมุ่งหน้า	ความเพียรพยายาม
	“ฉันคนไทยตั้งใจประกอบงาน ฉันคิดแต่กิจการ ก้าวหน้าไกล”	ฉันคนไทย	
	“ฉันคนไทยกายใจเป็นไทยแท้ ฉันคนไทยต้องรักเกียรติศักดิ์ไทย ฉันคนไทยต้องขยันหมั่นทำกิน ฉันคิดสิ้นจะสร้างชาติและสร้างตัว”	ฉันคนไทย	สร้างอัตลักษณ์แห่งตน
	“ถือสุจริตธรรมเป็นอำนาจ ย่อมสะอาด ประเสริฐเด็ดฉัน ชั่วดีพึงรู้มีอยู่คู่กัน ทำสิ่งไหนได้ สิ่งนั้นทุกท่านไป”	ธรรมเป็นอำนาจ	ความซื่อสัตย์สุจริต
	“พุทธะคือองค์ทรงธรรม ธรรมะคือธรรมะการ สังฆะนำมาประทาน เรานำดวงมานูชาบูชา”	ธรรมเป็นอำนาจ	จิตวิญญาณกับหลัก ศาสนา
	“พระพุทธเจ้าประสาธธรรมอมฤต ชัดเกลาลจิต อบรมบ่มนิสัย นิกรชนประพฤติดีมีวินัย สุจริตกายวาจาใจ ไตรทวาร”	พุทธศาสน์คู่ไทย	
“พระธรรมคำสั่งสอน ให้สัจธรรมถึงความชั่วดี ศีลธรรมมนุษย์ธรรมแมนมี เป็นเครื่องชี้ พบประคองสุขสันต์”	ธรรมเป็นอำนาจ		

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า การปรากฏของคำประโยคในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์และเนื้อหาหลักของบทขับร้อง มีประเด็นสำคัญของอุดมการณ์ คือความรักชาติ สถาบัน และความประพฤตินสิ่งดีงาม และการพัฒนาตนด้วยการเรียน การอบรมและใช้หลักศาสนา ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ประเภทอุดมการณ์คือ 1) อุดมการณ์เกี่ยวกับเยาวชน 2) อุดมการณ์สตรี 3) อุดมการณ์สถาบันการศึกษา 4) อุดมการณ์สร้างชาติ และ 5) อุดมการณ์ชีวิต และในประเภทอุดมการณ์จะเห็นว่าประกอบด้วยอุดมการณ์ย่อยที่แฝงใน บทร้องเพลงที่มีความเกี่ยวข้องกับคุณค่าการพัฒนามนุษย์ ได้แก่ อุดมการณ์ชาติ สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ความสามัคคี ขนบธรรมเนียมประเพณี ความกตัญญู การอุทิศตน ความเป็นไทย ความรักอิสระ ปกป้องแผ่นดิน มีความกล้าหาญ ศักดิ์ศรี สร้างความเจริญ ระเบียบวินัย ศึกษาเล่าเรียน การทำความดี หน้าที่ความรับผิดชอบ ขยันหมั่นเพียร สร้างขวัญความสามัคคีและความรักในสถาบันการศึกษา การอุทิศตน จริยธรรมวิชาชีพ สร้างอัตลักษณ์แห่งตน ความซื่อสัตย์สุจริต จิตวิญญาณกับหลักศาสนา การใช้ปัญญา สำนึกในวัฒนธรรม คุณค่าวัฒนธรรม และหลักการดำเนินชีวิต รวมถึงอุดมการณ์ การอุทิศตน และการประพฤตินสิ่งที่ดีงาม

3. วิเคราะห์ประเด็นอุดมการณ์ในการพัฒนามนุษย์ประเภทต่างๆ

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่สะท้อนอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์ในด้านต่างๆ จากบทร้องเพลงที่ได้จากการคัดเลือก แบบจำเพาะเจาะจงจำนวน 50 เพลงโดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์เชื่อมโยงกับยุคสมัยที่เผยแพร่บทร้องเพลง การปรากฏอุดมการณ์และคุณค่าของอุดมการณ์กับการพัฒนามนุษย์ดังแสดงผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 3 ถึงตารางที่ ดังนี้

ตารางที่ 3 วิเคราะห์อุดมการณ์เยาวชน การปรากฏอุดมการณ์และคุณค่าในการพัฒนามนุษย์ใน
มิติต่างๆ

ลำดับ ที่	ยุคสมัย	ชื่อเพลง ผู้แต่งคำร้อง/ ทำนอง	คำประโยค/ ทำนอง	การปรากฏ อุดมการณ์	การพัฒนามนุษย์			
					กาย	ศีล	จิต	ปัญญา
1	จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2500	หน้าที่เด็ก ชอุ่ม ปัญจพรรค์ / เอื้อ สุนทรสนาน	นับถือศาสนา รักษา ธรรม เชื้อพ่อแม่ครู อาจารย์ วาจาสุภาพ กตัญญู รักการงาน ศึกษา มานะบากบั่น ประหยัด ซื่อสัตย์ น้ำใจ นักกีฬา ทำตนให้เป็น ประโยชน์	มีความ รับผิดชอบ ต่อหน้าที่	✓	✓	✓	✓
2	จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2500	ยุวชนสโมสร จมีนมานิตย์ นเรศร์ / ทำนองเพลงไทย เดิม	เราเป็นไทยด้วยกัน ทุกคน ต้องรักศักดิ์ ของตน ไทยทุกคนไม่ เป็นทาสใคร	มีศักดิ์ศรี			✓	
3	จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2500	ลูกแก้วสกุลไทย แก้ว อัจฉริยะกุล / เอื้อ สุนทรสนาน	ชาติศาสนากองศ์ราชา เทิดทูนตั้งใจ เกียรติ รักษาไว้ เหมือน ตั้งชีวา ช่วยกันอุทิศพลี ชีวิตบูชาเลือดและ เนื้อดวงชีวา เพื่อรักษาดินแดนไทย	มีความ รับผิดชอบ ต่อหน้าที่ รักษาเกียรติ	✓	✓	✓	✓
4	จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2500	หนูเล็ก แก้ว อัจฉริยะกุล / เอื้อ สุนทรสนาน	พวกหนูเล็กเด็ก ทั้งหลาย อ่านอนตั้น สายเป็นเด็กเกียจคร้าน	มีความ รับผิดชอบ ต่อหน้าที่	✓	✓	✓	✓
5	จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2500	หนูเอย แก้ว อัจฉริยะกุล / เวส สุนทรจาม รา	หนูจงเพียรหาความรู้ หนูจงบากหนูจงบัน ปลุกปัญญา อย่าเสเพล ประพฤดิพาล	มีความ พากเพียร	✓	✓	✓	✓
6	จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2500	มาร์ชเยาวชน ชาติไทย แก้ว อัจฉริยะกุล / ธนิศ ผล ประเสริฐ	ชาติศาสนามหากษัตริย์ ซื่อสัตย์มั่น จงทำดี จง ทำดี ไว้ชั่วชีวัน สิ่งสำคัญเพื่อมุ่งให้ชาติ ไทยเจริญ	มีความ รับผิดชอบ ต่อหน้าที่		✓	✓	✓

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ยุคสมัย	ชื่อเพลง ผู้แต่งคำร้อง/ ทำนอง	คำประโยค/ เนื้อร้อง	การปรากฏ อุดมการณ์	การพัฒนามนุษย์			
					กาย	ศีล	จิต	ปัญญา
7	จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2500	มาร์ชเยาวชน ไทย ศรีสวัสดิ์ พิจิตร วรการ /เอื้อ สุนทรสนาน	เยาวชนทุกคนคือคน ดีเด่น ทั้งการเรียน การเล่น การงาน รู้คุณ บิดา มารดา อาจารย์ รักเมืองปราง บ้านแสนหวานชานซึ่ง	มีความ รับผิดชอบต่อ หน้าที่		✓	✓	✓
8	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2500-2506	หนังสือเจ้า พรพิจูณ / เอื้อ สุนทรสนาน	เด็กไม่ชนข้างคิดค้นแต่ การเรียนท่องบท กลอนว่านอนสอนง่าย พากเพียร ขยันเล่า เรียนคิดอ่านขีดเขียน เรื่อยไปมุ่งการเรียน พากเพียรด้วย ความตั้งใจ	เพียรศึกษา เล่าเรียนเพื่อ สร้าง สติปัญญา		✓	✓	✓
9	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2500-2506	ราวงเยาวชนไทย เลิศ ประสม ทรัพย์ / เอื้อ สุนทรสนาน	เรานี้เป็นไทยต่างคน ยึดในความดี ยามเล่น เราเล่น ยามเรียน เรียนดีทุกคนต่างมี ใจเมตตา รวมชาติเรา ไว้ด้วยใจรักพา	มีความ รับผิดชอบต่อ หน้าที่	✓	✓	✓	✓
1 0	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2500-2506	จงทำดี ศรีสวัสดิ์ พิจิตร วรการ /เอื้อ สุนทรสนาน	จงทำดีจงทำดีต่อ กรรมย์ที่ดีที่ควรกระทำ คุณธรรมนั้นล้ำค่า ธรรมย่อมรักษาผู้ ประพฤติธรรม มีศีลธรรม	ทำดี มี ศีลธรรม		✓		✓

จากตารางที่ 3 พบว่า มีอุดมการณ์การพัฒนาด้าน การทำความดี มีเสรีภาพ รู้จักหน้าที่และ
ความรับผิดชอบ ต่อสถาบัน มีความกตัญญู หมั่นศึกษาเล่าเรียนเพื่อสร้างสติปัญญา ซึ่งอุดมการณ์
เหล่านี้นำไปสู่ การเป็นเด็กที่มีคุณค่า ทำดี มีศีลธรรม รู้จักหน้าที่ รักเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีความพากเพียร
เพื่อสร้างปัญญา

ตารางที่ 4 วิเคราะห์อุดมการณ์สตรี การปรากฏอุดมการณ์และคุณค่าในการพัฒนามนุษย์ในมิติต่างๆ

ลำดับที่	ยุคสมัย	ชื่อเพลง ผู้แต่งคำร้อง/ ทำนอง	คำประโยค/ ท่อน	การปรากฏ อุดมการณ์	การพัฒนามนุษย์			
					กาย	ศีล	จิต	ปัญญา
1	จอมพล ป.พิบูล สงคราม พ.ศ. 2481- 2500	กุลสตรี ธาดรี / สมพงษ์ ทิพยะกลิน	เกิดมาหวังความดี สตรีหวังคนชม ควร อบรมและควรหมั่น รักษาความดีนั้น สร้างสรรกุลสตรี	สร้างความคิด	✓	✓	✓	✓
2	จอมพล ป.พิบูล สงคราม พ.ศ. 2481- 2500	ศาสนารัก แก้ว อัจฉริยะกุล / เอื้อ สุนทรสนาน	เรื่องชายเรื่องชู้เรื่อง ชั่วพาตัวหมองมัว หนักหนา ผิด ศีลธรรมแลต่ำช้า บาปกรรมหนักหนา ชั่วช้าเลวทราม	มีความ ประพฤติดี		✓	✓	✓
3	จอมพล ป.พิบูล สงคราม พ.ศ. 2481- 2500	หญิงสาวกับความ รัก สุรัฐ พุกกะเวส / เอื้อ สุนทรสนาน	น้อมใฝ่ใจรักมั่นคง น้ำใจซื่อตรงคงอยู่คู่ กมลจนวันตาย ที่ แท้จริงใจอาจมีอยู่ ได้ควรมองหากลอง จิตรรักจำนง	ความซื่อสัตย์ ต่อคู่ครอง		✓	✓	✓
4	จอมพล ป.พิบูล สงคราม พ.ศ. 2481- 2500	ดอกไม้กับแมลง แก้ว อัจฉริยะกุล / เอื้อ สุนทรสนาน	ดอกไม้แรกบาน เปรียบก็ปานสาว แรกรุ่ง สิ้นสาวรูป โทรม ถูกลูบไล่ม สาวเศร้าใจ พรหมจรรย์เสียไป ไม่มีใครเขานิยม	รู้จักการครองตน รักษา พรหมจรรย์	✓		✓	✓
5	จอมพล ป.พิบูล สงคราม พ.ศ. 2481- 2500	ดอกไม้ของชาติ คงศักดิ์ คำศิริ / เอื้อ สุนทรสนาน	ไทยจะเด่นเป็นไทย ได้เต็มที่ เพราะ หญิงดีพื้นภูมิสมัย งามระเบียบงามทั้ง กายทั้งใจ รักษา เกียรติผู้หญิงไว้ชั่ว นิรันดร์	รักษาคุณค่าของ ความเป็นผู้หญิง	✓		✓	✓
6	จอมพล ป.พิบูล สงคราม พ.ศ. 2481- 2500	ชีวิตหญิง แก้ว อัจฉริยะกุล / เอื้อ สุนทรสนาน	หญิงเอ๋ย อย่าเลย อย่าเชื่อคำคมเรา ต้องควรสงวน อารมณ์ อย่าชื่นชม	มีความรอบคอบ ในการเลือก คู่ครอง			✓	✓

			หลงลมรำพันหาก ชายหมายชมเล่น เหลือแต่เด่นต้อง เร้นซ่อนกัน เลือกคู่ คู่สมพรหมจรรย์ ศักดิ์สวานั้นจะไร้ มลทิน					
--	--	--	---	--	--	--	--	--

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ยุคสมัย	ชื่อเพลง ผู้แต่งคำร้อง/ ทำนอง	คำประโยค/ ทำนอง	การปรากฏ อุดมการณ์	การพัฒนามนุษย์			
					กาย	ศีล	จิต	ปัญญา
7	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2500-2506	หนีนรก "ชาติรี" / เอื้อ สุนทรสนาน	หนีนรกหนีความ หลอกลวงหนีรสทั้ง ปวง หนีคนที่ลวงจน คำพลาตไปแล้วยังจำ ขอตัวเพื่อทำความดี	มีความ รอบคอบใน การเลือก คู่ครอง		✓	✓	✓
8	จอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2506-2516	ดิฉันกลัว "ชาติรี" / เอื้อ สุนทรสนาน	ดิฉันกลัวแล้วคะ กลัว ว่าน้ำตาจะหลังเมื่อ ยามรักหักหลังดิฉัน หญิงใดชื่นชมก็คง ต้องตรมใหญ่หลวง	มีความ รอบคอบใน การเลือก คู่ครอง			✓	✓
9	จอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2506-2516	คมปาก สวัสดี ธงศรี เจริญ / เอื้อ สุนทรสนาน	แม่สายตามกลมกล้า เคยบาดดวงใจ เมื่อหญิงมองจ้องเข้าไป แล้วคงหมองไหมมี แผลเพิ่มไม่ปรารถนา ซ้ำดาต่อตาพาเหิม สายเนตรเบือนเสมือน ไม่เติมแผลใจเพิ่มให้ ร้าวระบม	มีความ รอบคอบใน การเลือก คู่ครอง			✓	✓
10	จอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2506-2516	ไร่สวรรค์ ศิริวัฒน์ พิมพ์ วงศ์ / ธนิต ผล ประเสริฐ	ใครมันลองไปคิดว่า ชายรักมัน ที่แท้ใจชายไหวหวั่น ไม่ผิดกั๊กันโดนลม	มีความ รอบคอบใน การเลือก คู่ครอง			✓	✓

จากตารางที่ 4 การวิเคราะห์ อุดมการณ์การพัฒนามนุษย์ ด้านการพัฒนาดนของสตรีพบว่า มีคุณค่า ด้านการทำความคิด มีศีลธรรม มีความซื่อสัตย์ มีสติ รักศักดิ์ศรี และมีความเป็นกุลสตรี ซึ่งอุดมการณ์เหล่านี้นำไปสู่ แนวทางเป้าหมายปฏิบัติของสตรีในการสร้างความดี มีความประพฤติดี

รักษาคุณค่าของความเป็นผู้หญิง มีความยับยั้งชั่งใจ ใฝ่ดีรู้จักการครองตนรักษาพรหมจรรย์ มีความรอบคอบในการเลือกคู่ครอง ที่สำคัญคือการน้อมให้ผู้ฟังรู้จักการใช้ปัญญาพิเคราะห์ในสิ่งที่ควรกระทำ

ตารางที่ 5 ตารางวิเคราะห์อุดมการณ์สถาบันการศึกษา การปรากฏอุดมการณ์และคุณค่าใน การพัฒนามนุษย์ในมิติต่างๆ

ลำดับ ที่	ยุคสมัย	ชื่อเพลง ผู้แต่งคำร้อง/ ทำนอง	คำประโยค/ เนื้อเพลง	การปรากฏ อุดมการณ์	การพัฒนามนุษย์			
					กาย	ศีล	จิต	ปัญญา
1	จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2500	นักเรียน พยาบาล ท่านผู้หญิง ละเอียด พิบูล สงคราม / เอื้อ สุนทรสนาน	อันพวกเราเหล่านักเรียน พยาบาลปณิธานอนุกุล เพิ่มพูนผลเรียนวิชากรรมา ช่วยปวงชนผู้เจ็บไข้ได้พัน ทรมาน แม้โรคร้ายจะแพร่พิษ ถึงปลิดชีพจะยึดหลัก ดวงประทีปคือสงสาร ยอมเหนื่อยยากตรากตรำ ใจสำราญอุทิศงานเพื่อ คนไข้ทั้งใจกาย	การอุทิศตน เป็น ประโยชน์ต่อ การพัฒนา สังคมและ ประเทศชาติ			✓	✓
2	จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2500	โดมโนดวงใจ ทวีปวร / เอื้อ สุนทรสนาน	คำรำพันนั้นว่าโดมโน ดวงใจยืนยงไปตราบ สิ้นสุดดินฟ้าโดมดำรง คงไว้ในดวงจิต ชั่วชีวิตรักจะมั่นสุดทรธา โดมคู่ฟ้ารักจะอยู่คู่ดวงใจ	ความรักและ ผูกพันใน สถาบัน			✓	
3	จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2500	งามจรีศรีจุฬา แก้ว อัจฉริยะกุล / เอื้อ สุนทรสนาน	ที่กินถิ่นนอนมิได้อาวรณ์ นำพามี ความปรารถนา เหลือเพียงตำราเท่านั้น เพื่อนเขื่อนชกทั้งจนคนรัก สารพัน หวังมิให้ตกชั้น รีไทร์	ความวิริยะ อุตสาหะเพื่อ ความสำเร็จ	✓		✓	✓
4	จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2500	รั้วแดงกำแพง เหลืออง 'ชาติรี' - สมศักดิ์ เทพ นันท / เอื้อ สุนทรสนาน	แหล่งนี้มีพระคุณยิ่งใหญ่ สร้างรั้วกำแพงไทยของเรา รักใคร่ บูชา เคยขอพรไหว้ วอนคารวะพระปิยะ มหाराชเจ้าทั่วกันในรั้ว แดงกำแพงเหลือองกัน ศึกษามานานวันขอระลึก มันไม่ลืม	ความกตัญญู ต่อ ผู้ก่อตั้งและ สถาบันที่ได้ ศึกษาเล่า เรียน			✓	✓

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ยุคสมัย	ชื่อเพลง ผู้แต่งคำร้องทำนอง/	คำประโยค/	การปรากฏ อุดมการณ์	การพัฒนามนุษย์			
					กาย	ศีล	จิต	ปัญญา
5	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2500-2506	ลาก่อนสามพราน แก้ว อัจฉริยะกุล / เอื้อ สุนทรสนาน	ดวงใจทุกดวงยังห่วงใย หวงหวงกั๊กไม่วาย อันนามสามพราน ผูกพันฝากใจกายรับสิ่ง มุ่งหมายสุดท้าย แน่นอน	ความกตัญญู ต่อสถาบันที่ ได้ศึกษาเล่า เรียน			✓	✓
6	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2500-2506	วิญญาณแม่ใจ ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ /เอื้อ สุนทรสนาน	อ่อนแรงยังแข็งใจสู้งาน สวมวิญญาณชาญเขี้ยว เกษตรกรไทยฝึกโรงเรียน ร้องอย่างมีวินัย ตามนิสัยเกษตรกรหาญ	การอุทิศตน เป็น ประโยชน์ต่อ การพัฒนา สังคมและ ประเทศชาติ			✓	✓
7	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2500-2506	วิทยาศาสตร์ การแพทย์สัมพันธ์ ศรีสวัสดิ์ พิจิตรวรการ /เอื้อ สุนทรสนาน	หญิงชายพรายเพริศ บรรเจิดตา คือโฉมหน้า สถาบันชั้นสูงส่ง ส่งสูงไปไว้บนยอดยี่ง และยง ด้วยวรรณวงศ์ พงศ์แพทย์ดีมีศีลธรรม	การอุทิศตน เป็น ประโยชน์ต่อ การพัฒนา สังคมและ ประเทศชาติ		✓	✓	✓
8	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2500-2506	โตมรมใจ ทวีปวร / เอื้อ สุนทรสนาน	สูงส่งศักดิ์อยู่ คำชูธรรม มาธารรักรินรินรมย์ เราซึ่งสุดใน โดมคุ้มแก่ ใจ โลมไต้สุขทรวง สมแมนหากชีพออยู่ มีรู้ เลื่อนชม เดือนรักคูชีวี โตมเด่นธรรม	ความกตัญญู ต่อสถาบันที่ ได้ศึกษาเล่า เรียน			✓	✓
9	จอมพลถนอม กิตติ ขจร พ.ศ. 2506-2516	มดลาบบางอาจลัยมด 'ชาตรี' / เอื้อ สุนทรสนาน	ไอ้จำจากบางมีสร้าง รันทตหวังว่าบางมดนี้ ไม่หมดสิ้นในมดดี เด่น ตั้งชื่อบางมดเราเด่น ทางน้ำใจน้องที่ มดห่างบางนี้เพียงกาย	ความกตัญญู ต่อสถาบันที่ ได้ศึกษาเล่า เรียน			✓	✓
1 0	จอมพลถนอม กิตติ ขจร พ.ศ. 2506-2516	มาร์ช มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พรพิรุณ / เอื้อ สุนทรสนาน	นักศึกษาเราทั่วทุกคน ขอปฏิญาณ ตั้งปณิธาน จิตน้อมนำทำในสิ่งดี ศาสน์ กษัตริย์ ชาติคือ ชีวี รักปฐพีของไทย แห่งนี้ด้วยชีวิตของเรา	การอุทิศตน เป็น ประโยชน์ต่อ การพัฒนา สังคมและ ประเทศชาติ	✓		✓	✓

จากตารางที่ 5 การวิเคราะห์อุดมการณ์การพัฒนามนุษย์ในเพลงสถาบันการศึกษา พบว่า มีอุดมการณ์ รักศักดิ์ศรี มีศีลธรรม ระเบียบวินัย สามัคคี เคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ประพฤติดี มีเมตตา กตัญญูรู้คุณ อุทิศตน ช่วยเหลือประชาชน ซึ่งอุดมการณ์เหล่านี้นำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาตนทั้งมิติกาย ศีล จิต และปัญญาโดยเฉพาะมิติจิตและปัญญาจะพัฒนาได้มากจากอุดมการณ์ในบทร้องเพลงของสถาบันการศึกษา

ตารางที่ 6 วิเคราะห์อุดมการณ์ชาติ การปรากฏอุดมการณ์และคุณค่าในการพัฒนามนุษย์ในมิติต่างๆ

ลำดับ ที่	ยุคสมัย	ชื่อเพลง ผู้แต่งคำร้อง/ ทำนอง	คำประโยค/ เนื้อร้อง	การปรากฏ อุดมการณ์	การพัฒนามนุษย์			
					กาย	ศีล	จิต	ปัญญา
1	จอมพล ป.พิบูล สงคราม พ.ศ. 2481-2500	ศรีวัฒนา หลวงรณสีทธิพิชัย / เอื้อ สุนทรสนาน	การกินดีอยู่ดีมี ระเบียบ แต่งกายเรียบร้อยตามนิยม งามคมสัน อีกทั้งการ ดนตรีที่ไพเราะฟัง เสนาะชวนใจให้ หรรษา	การมี พฤติกรรมที่ นำไปสู่ความ เจริญของ บุคคลและ ประเทศ	✓		✓	✓
2	จอมพล ป.พิบูล สงคราม พ.ศ. 2481-2500	ไทยมุ่งหน้า ศุภรทัศน์ / เอื้อ สุนทรสนาน	ชั่วเจ็ดทีี่เจ็ดหนต้อง ทนได้คอยตั้งใจไว้ให้ เที่ยงอย่างเปลี่ยงปล้า มีธรรมะประจำจิตคิด จดจำ แล้วน้อมนำมา จุดประสงค์มีแนวทาง	การมีธรรมะ เข้าใจในชีวิต และโลก มีจิต บริสุทธิ์มั่นคง มีความ เข้มแข็ง อดทน		✓	✓	✓
3	จอมพล ป.พิบูล สงคราม พ.ศ. 2481-2500	สร้างไทย แก้ว อัจฉริยะกุล / เอื้อ สุนทรสนาน	เมื่อหวังเจริญเชียวอย่า รอรีกายหน้าฐานะไทย ตีมากมีทรัพย์สินถิ่น ไทยช่วยตัวพวกเรา อย่าหลงมัวเมาเอาแต่ สุขใจร่วมจิตจงคิด การณ์ไกล	เร่งประกอบ กิจการโดยไม่ ชักช้า	✓		✓	✓
4	จอมพล ป.พิบูล สงคราม พ.ศ. 2481-2500	ฉันคนไทย แก้ว อัจฉริยะกุล / เวส สุนทรจามร	ฉันคนไทยต้องรัก เกียรติศักดิ์ไทยฉันคิด ไว้จะไม่ให้ใครดูหมิ่น ฉันคนไทยต้องขยัน หมั่นทำกินฉันคิดสิ้น จะสร้างชาติและสร้าง	การมี พฤติกรรมที่ นำไปสู่ความ เจริญ อย่างมี ศักดิ์ศรี	✓	✓	✓	✓

			ตัวฉันคนไทยต้องมีใจ มานะมันฉันบากบั่นทำ กิจการงานล้วนทั่ว					
--	--	--	---	--	--	--	--	--

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ยุคสมัย	ชื่อเพลง ผู้แต่งคำร้อง/ ทำนอง	คำประโยค/ เนื้อร้อง	การปรากฏ อุดมการณ์	การพัฒนามนุษย์			
					กาย	ศีล	จิต	ปัญญา
5	จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2500	มาร์ชชาวไทย แก้ว อัจฉริยะกุล / เวส สุนทรจามร	ชาตินั้นเหนือชีวา ไม่เทิดในองค์ กษัตริย์ศาสนา สิทธิ ของมวลประชา ทั่ว โลกาเคารพเพียงใจ ชาติไทยจะเป็นไทย อยู่ ด้วยพวกเราเชิด ชูให้มันคงเลือดเนื้อ ยอมพลีอ้างให้ ชาติคงคู่ฟ้าดิน สลาย	รักษาชาติอัน เป็นที่อาศัย			✓	
6	จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2500	ธรรมเป็นอำนาจ พยางค์ มุกดา, 'ชาติรี' / พยางค์ มุกดา, เอื้อ สุนทรสนาน	ผองเราชาวไทยใน ร่วมพุทธศาสนาตาม รทพระธรรมคำสั่ง สอนให้สั่งวรถึง ความซื่อสัตย์ธรรม มนุชธรรมแมนมี เป็นเครื่องชี้พบ ประตุสุขสันต์ถือ สุจริตธรรมเป็น อำนาจยอมสะอาด ประเสริฐเด็ดฉัน ซื่อสัตย์รู้มีอยู่คู่กัน ทำสิ่งไหนได้สิ่งนั้น ทุกท่านไป	การมีศีลธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี		✓	✓	✓
7	จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2500	ไทยมุ่งหน้า 'ศุกรหัสน์' / เอื้อ สุนทรสนาน	ชั่วเจ็ดทีี่เจ็ดทอน ต้องทนได้คอยตั้งใจ ไว้ให้เที่ยงอย่าง เพลิงพลังมีธรรมะ ประจำจิตคิดจดจำ แล้วน้อมนำมา ปฏิบัติให้ชัดตรง	มีสติเข้า ใจความเป็น จริงในโลก		✓	✓	✓

8	จอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2506-2516	รักหนึ่งในดวงใจ พรพิรุณ / เอื้อ สุนทรสนาน	รักที่ได้กล่าวเล่า มาถึง แต่ยังมีรัก หนึ่งซบซึ่งประทับ ชีวารักมันและคงจง รักชื่อตรงหวงแหน หนักหนา นั่นคือ ชาติศาสนาและ พระมหากษัตริย์ ไทย	ความรักที่ แท้จริงคือ รัก ในชาติ ศาสนา พระมหากษัต ริย์		✓	✓	✓
---	--------------------------------------	---	---	---	--	---	---	---

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ยุคสมัย	ชื่อเพลง ผู้แต่งคำร้อง/ ทำนอง	คำประโยค/ เนื้อร้อง	การ ปรากฏ อุดมการณ์	การพัฒนามนุษย์			
					กาย	ศีล	จิต	ปัญญา
9	จอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2506-2516	ธรมณถิ่นรัก สมศักดิ์ เทพานนท์ / เอื้อ สุนทรสนาน	ใจฉันพึงรักหนึ่งไม่ ปรวนแปรมอบรักแต่เขต แดนแผ่นดิน แดน ไตรรงค์คงคู่ฟ้าอาฉิม อุดมทรัพย์สินธรมณนี่คือ ถิ่นไทย ทอดใจรักไทย ถ้วน ห่วงหวงไปทุก ส่วนเกินประมวลรักใคร่ ห่วงจริงหวงจริงยิ่งสิ่งใด รักประเทศไทยรักความ เป็นไทยยืนยง	ความรัก ประเทศ ไทยเป็น ความรักที่ จริงแท้ แน่นอน		✓	✓	✓
10	จอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2506-2516	ไทยเทิดไทย ศรีสวัสดิ์ พิจิตร วรการ / เอื้อ สุนทร สนาน	ไทยเทิดไทย ชูเชิดเทิด ไทยเทิดเพื่อเกียรติภูมิ เสรี รักสามัคคีพร้อมใจ มาเพื่อนมา มาร่วมชะตา ชาติไทยเพื่อชาติเพื่อชน พันภัย สัมพันธช่วยชัย มวลชน	ร่วม สามัคคี พร้อมใจ กันปกป้อง ชาติ			✓	✓

จากตารางที่ 6 การวิเคราะห์เนื้อหาอุดมการณ์ชาติ ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของเพลงปลุกใจ เพื่อวัตถุประสงค์ใ้มนำให้ประชาชนร่วมมือกันพัฒนาตน เพื่อพัฒนาชาติโดยยึดเอาชาติเป็นหลัก พบว่า มีอุดมการณ์ รักศักดิ์ศรี มีศีลธรรม ระเบียบวินัย สามัคคี เคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ประพฤติดี มีเมตตา อุทิศตน ช่วยเหลือประชาชน การมีพฤติกรรมที่นำไปสู่ความเจริญของ

บุคคลและประเทศ ซึ่งอุดมการณ์เหล่านี้นำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาตนในมิติกาย ศีล จิตและปัญญา เพื่อการอุทิศตน โดยเฉพาะมิติด้านจิตและปัญญาจะพบมากในประเภทอุดมการณ์ชาติ

ตารางที่ 7 วิเคราะห์อุดมการณ์ชีวิต การปรากฏอุดมการณ์และคุณค่าในการพัฒนามนุษย์ในมิติต่างๆ

ลำดับ ที่	ยุคสมัย	ชื่อเพลง ผู้แต่งคำร้อง/ ทำนอง	คำประโยค/ ทำนอง	การ ปรากฏ อุดมการณ์	การพัฒนามนุษย์			
					กาย	ศีล	จิต	ปัญญา
1	จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2500	ทางที่ต้องกลับ แก้ว อัจฉริยะกุล / เวส สุนทรจามร	ทางที่ต้องกลับของคน บ้านปลายก็คือความ ตายทุกรายด้วยกัน เศรษฐกิจบ้านนั้น ยากจนก็เท่ากันสุดทาง ดับขันธด้วยกันทุกคน	สัจธรรม ของชีวิต		✓	✓	✓
2	จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2500	เริงสุข แก้ว อัจฉริยะกุล / เอื้อ สุนทรสนาน	เกิดเป็นคนมีजरคน กัน ต้องสุขสนุกกัน ทุกซิปไปบ้างช่วงหัวมัน ทุกซิปนั้นจะหายไป อยากสุขกับทุกซิปเกิน ปอง น้ำตาไหลนองถึง ต้องร้องให้ โลกไม่มา อาลัยร้องให้ด้วยเรา	ปลอบโยน สร้าง กำลังใจ		✓	✓	✓
3	จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2500	ความดี หลวงวิจิตวาท การ / เอื้อ สุนทรสนาน	ความดีทำไวยืนนาน เพียงไรคงจะไม่ดับสูญ คงลอยขึ้นคอบนาคอย จงให้ผลเพิ่มพูน ดั่งน้ำ ในฟ้าตั้งในฟ้าตกลงมา มากมุล ช่วยเหลือ เกื้อกูลได้ภายหลัง	ช่วยเหลือ ผู้อื่น	✓	✓	✓	✓
4	จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2500	ละครชีวิต แก้ว อัจฉริยะกุล / เวส สุนทรจามร	ถึงยามสำราญของท่าน ฟังฉันทน่อยก่อน แม้น ดูละครแล้วกลับมา ย้อนดูตัว	พิจารณา ตนเอง ตามจริง			✓	✓
5	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2500-2506	อย่าฝัน รังสิริตัน / เอื้อ สุนทรสนาน	อย่ามัวไปฝันมันไม่สม โลกเรามันขมมันไม่สม ตั้งใจ โลกในความฝัน มันไม่ใช่หวังทำไม เรื่องเพียงฝันกันตาจะ รอะไรไปสिलองซีวี	มองโลก ตามความ เป็นจริง			✓	✓

			เวลาวารี่มีหรือเคยรอก ท่า คะเนท้านองลอง ทุกคลองชีวา ดัง เสียงเพลงนำพามาสิ มาโลกจริง					
--	--	--	---	--	--	--	--	--

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ยุคสมัย	ชื่อเพลง ผู้แต่งคำร้อง/ ทำนอง	คำประโยค/ ทำนอง	การปรากฏ อุดมการณ์	การพัฒนามนุษย์			
					กาย	ศีล	จิต	ปัญญา
6	จอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2506-2516	เรียมมนุษย์ สุรัฐ พุกกะเวส / เอื้อ สุนทรสนาน	ชาติหนึ่งพึงรู้ใครจะ อยู่ค้ำฟ้ามุ่งใจไผ่หา ศรัทธาและไมตรี ทุกคนต้องตายร่าง กลายเป็นผี สถิตย์ แต่ชั่ววูบไม่มีวันดับ สูญ	โลกไม่ แน่นอน พึงสร้างควา มดี		✓	✓	✓
7	จอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2506-2516	ล้อโลก ชาติรี / เอื้อ สุนทรสนาน	โลกมันหมุน เรา หมุนตามมันได้ คิวโล วิไลไกลกว่า เก่า เปลี่ยพล้ำ โลกมันซ้ำเรา อย่า มัวทำเหงา มะ เรา เรื่งกัน โลกมันเข้ย มันเข้ยยามเราพรั่น	มุ่งมันที่จะ ต่อสู้อะทัน โลก				✓
8	จอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2506-2516	ชะชะช่ากล่อมใจ สมศักดิ์ เทพ นนท์ / เอื้อ สุนทรสนาน	เกิดมาหาทางทำดี จะส่งราศีทำดีได้ดี ถมไป อย่ามัวเฉย ซาอาลัยปล่อยจิตใจ ไว้ แล้วมาสุขใจตาม เพลงทำตนให้พ้น ความทุกข์เกิดเรา	ไม่จมอยู่กับ ความทุกข์		✓	✓	✓
9	จอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2506-2516	น้ำใจ สุรัฐ พุกกะเวส / เอื้อ สุนทรสนาน	ชีวิตมนุษย์เป็นของ ไม่เที่ยงจะหนีหรือ เสียดไม่พ้นสักหน อย่าคิดไฝ่ฝันเรานั้น ที่เกิดจะล้าเลอเลิศ กว่าคนทุกชั้นอย่า ทะนงนี่จงสำคัญ ต่างสิบนิ้วด้วยกัน	มีความ กตัญญูรู้คุณ		✓	✓	✓

1 0	จอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2506-2516	ทางชีวิต พรพิรุณ / เอื้อ สุนทรสนาน	น้ำใจแม่ใครให้มา โปรดจงรับรักษา ละมุนละม่อม ทดแทนตอบไปด้วย ใจเอื้อรักอ้อมผู้รับ ควรย้อมรู้ถนอมใจ กัน น้ำใจแม่ใครให้มา โปรดจงรับรักษา ละมุนละม่อม ทดแทนตอบ ไปด้วยใจ	ไม่ยกตนข่ม ผู้อื่น		✓	✓	✓
--------	--------------------------------------	--	---	-----------------------	--	---	---	---

จากตารางที่ 7 แสดงการวิเคราะห์อุดมการณ์ชีวิตซึ่งพบว่า มีประเด็นของอุดมการณ์ที่มีคุณค่านำไปสู่การพัฒนามนุษยนิยมในมิติ กาย ศิล จิตและปัญญาโดยอุดมการณ์ชีวิตส่งผลต่อการพัฒนาจิต และปัญญามากที่สุดใน 4 มิติ

สรุป อุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทร้องเพลงเพลงสุนทราภรณ์

จากการศึกษาอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์ที่ปรากฏในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ทั้ง 5 กลุ่ม มีอุดมการณ์ทางการพัฒนามนุษย์ดังนี้

1. อุดมการณ์เกี่ยวกับชาติ ได้แก่ เพลงกลุ่มเยาวชน ในบทเพลงจะเน้นคำว่า "ชาติไทย" สร้างชาติ ลักษณะของชาติไทยที่เน้นย้ำคือ ชาติไทยเป็นชาติที่เก่าแก่ ประชาชนรักอิสระ กล้าหาญ มีน้ำใจ รักษาവാจาสัตย์ และซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อชาติซึ่งลักษณะของเนื้อร้องเพลงสะท้อนให้เห็นคุณลักษณะและสมรรถนะทางจิตใจ ปัญญา ที่เจริญงอกงามของมนุษย์ ดังนั้นพลาภาพของอุดมการณ์ชาติทำให้เกิดกรอบหรือระบบความคิดดังกล่าวเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในชีวิตประจำวันและเมื่อเชื่อมโยงกับการพัฒนามนุษย์ในมิติบุคคล

2. อุดมการณ์เกี่ยวกับศาสนา อุดมการณ์ศาสนาที่ปรากฏในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ เป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา คือ ประพฤติดี มีศีลธรรม ทั้งนี้เนื่องจากศาสนาพุทธเป็นรากฐานการดำเนินชีวิตของสังคมไทย ทุกคนมีหน้าที่อุปถัมภ์ค้ำชูพุทธศาสนา อุดมการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนามนุษย์ครบทุกมิติคือ กาย ศิล จิตใจและปัญญา

3. อุดมการณ์เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ประชาชนทั่วไปมีหน้าที่ในการให้ความเคารพยกย่องสถาบันพระมหากษัตริย์ เนื่องจากการที่ประเทศชาติจะดำรงอยู่ได้ ความสุขความสำเร็จใดๆ ต้องขึ้นอยู่กับสถาบันพระมหากษัตริย์ หากสถาบันพระมหากษัตริย์เข้มแข็ง คนไทยก็จะเข้มแข็งไปด้วย ในทางตรงกันข้ามหากสถาบันพระมหากษัตริย์อ่อนแอ คนไทยก็จะอ่อนแอไปด้วย สถาบัน

พระมหากษัตริย์กับสถาบันชาติ จึงมีความใกล้เคียงกัน พระมหากษัตริย์จึงเป็นที่มาแห่งความมั่นคง ความสุขสงบ และความเป็นชาติ ดังนั้นเมื่อสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นที่มาแห่งความมั่นคง ความสุขสงบ และความเป็นชาติ จึงเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะต้องแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และอุดมการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนามนุษย์ในมิติกาย ศีลและจิตใจ

4. อุดมการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาบุคคลหรืออุดมการณ์ชีวิต ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการมีคุณธรรมจริยธรรมที่พึงใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนาพุทธ ความเชื่อในผลกรรม การยึดมั่นในความดี มีความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร การมองโลกในแง่ดี ความอดทน ซึ่งเป็นปัจจัยทำให้มนุษย์เกิดความสำเร็จในชีวิตอุดมการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนามนุษย์ในมิติของ จิตใจเป็นสำคัญ

5. อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทสตรี ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ได้กำหนดกรอบหรือระบบความคิดของสตรีว่า หญิงไทยจะต้องมีความประพฤติดี งามกิริยามารยาท มีความเก่งกล้าสามารถสร้างชาติเทียมบ่าเทียมไหล่ชายได้ อุดมการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนามนุษย์ในมิติ กาย ศีล เป็นสำคัญ

6. อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทเยาวชน มีอุดมการณ์การพัฒนาด้าน การทำความดี มีเสรีภาพ รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบ ต่อสถาบัน มีความกตัญญู หมั่นศึกษาเล่าเรียนเพื่อสร้างสติปัญญา ซึ่งอุดมการณ์เหล่านี้นำไปสู่ การเป็นเด็กที่มีคุณค่า ทำดี มีศีลธรรม รู้จักหน้าที่ รักเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีความพากเพียรเพื่อสร้างปัญญาอุดมการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนามนุษย์ในมิติ กาย ศีล จิตและปัญญาเป็นสำคัญ

7. อุดมการณ์เกี่ยวกับสถาบันการศึกษา คุณค่าอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์ เพลงสถาบันการศึกษา พบว่า มีอุดมการณ์ รักศักดิ์ศรี มีศีลธรรม ระเบียบวินัย สามัคคี เคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ประพฤติดี มีเมตตา อุทิศตน ช่วยเหลือประชาชน ซึ่งอุดมการณ์เหล่านี้นำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาตนเพื่อการอุทิศตน เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ เนื้อหาอุดมการณ์ที่กล่าวมาล้วนส่งเสริมการพัฒนามนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู เพื่อสร้างคุณค่าให้กับตนเอง นอกจากนี้ เนื้อหาอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ยังมีคุณค่าในการ ให้ความเพลิดเพลิน ด้วยคำร้องและทำนองที่ไพเราะ.เต็มเต็มวัฒนธรรม ทำให้วัฒนธรรมมีความสมบูรณ์ ให้การศึกษา ผ่านกระบวนการกล่อมเกลาและขัดเกลาทางสังคมด้วยการใช้ภาษา รักษาปัทมสถานของสังคม อุดมการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนามนุษย์ในมิติ กาย ศีล เป็นสำคัญ

กล่าวโดยสรุปอุดมการณ์ที่ปรากฏในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์จากการศึกษาคั้งนี้ประกอบด้วย

1) อุดมการณ์สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เมื่อวิเคราะห์เชื่อมโยงกับการพัฒนา มนุษย์ใน 4 มิติพบความถี่ของการพัฒนาในมิติจิตและปัญญาซึ่งหมายความรวมถึงจิตวิญญาณมากที่สุด

(2) อุดมการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาบุคคลหรืออุดมการณ์ชีวิตมีความเชื่อมโยงกับการพัฒนา มนุษย์ใน 4 มิติและพบความถี่ของการพัฒนาในมิติกาย ศีลจิตใจและปัญญาและมีความถี่ด้านจิตใจ และปัญญามากที่สุดเช่นเดียวกับอุดมการณ์ชาติ ซึ่งสอดคล้องกับ ความถี่ในมิติพัฒนามนุษย์ที่พบใน

(3) อุดมการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทเยาวชน

(4) อุดมการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทสตรี และ (5) อุดมการณ์เกี่ยวกับสถาบันการศึกษา

บทที่ 6

กระบวนการถ่ายทอดเพื่อพัฒนามนุษย์ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์

ในบทนี้จะทำการวิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทร้องเพลงสุนทราภรณ์โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) การศึกษาจากเอกสาร และ 2) การสัมภาษณ์คนในยุคสมัยของการเผยแพร่บทเพลงซึ่งแบ่งการวิเคราะห์ 2 ประเด็นคือ 1) ลักษณะกระบวนการถ่ายทอด และ 2) ปัจจัยและปัญหาในกระบวนการถ่ายทอด ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ลักษณะกระบวนการถ่ายทอด

1.1 กระบวนการถ่ายทอดในอดีต

ลักษณะกระบวนการถ่ายทอดอุดมการณ์พัฒนาการในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ผู้วิจัยแบ่งศึกษา ดังนี้

1.1.1 การถ่ายทอดอุดมการณ์จากการอบรมสั่งสอน: โรงเรียนพรานหลวง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาทางด้านนาฏศิลป์และดนตรี และมีพระราชดำริที่จะยกฐานะของศิลปินให้เป็นผู้มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี จึงทรงสถาปนาโรงเรียนพรานหลวง เพื่อดำเนินการจัดการศึกษาให้เป็นแบบอย่างของโรงเรียนทั้งหลายในประเทศ โดยนำความคิดมาจากโรงเรียนพัลลิกสกูลในประเทศอังกฤษการจัดการศึกษาของโรงเรียนพรานหลวงเน้นที่การสอนดนตรีไทย ดนตรีสากล และนาฏศิลป์ด้านโขน ซึ่งเป็นศิลปะที่แสดงความเป็นอารยประเทศ โดยนักเรียนพรานหลวงต้องเรียนวิชาสามัญควบคู่กันไป รวมทั้ง ได้นำเอาบทละครพระราชานิพนธ์มาเป็นเครื่องมือในการสอนให้จงรักภักดี ต่อชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์อีกด้วย จากแนวพระราชดำริดังกล่าวส่งผลให้โรงเรียนพรานหลวงเป็นสถาบันซึ่งผลิตศิลปินให้เข้าไปรับราชการในกรมมหรสพ มีหน้าที่เป็นผู้อนุรักษ์และสืบทอดมรดกศิลปวัฒนธรรมไทย นับว่าเป็นสถาบันสอนนาฏศิลป์ดนตรีในระบบการศึกษาตามพระราชบัญญัติแห่งแรกในประเทศไทยเป็นสถาบันสร้างศิลปะโขนและดนตรีสากลแห่งแรกให้แก่ชาติ นักเรียนโรงเรียนพรานหลวงมีสถานภาพและบทบาทเป็นนักเรียนในพระราชูปถัมภ์ เป็นมหาดเล็กผู้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาท เป็นเสื่อป่า พรานหลวง และเป็นศิลปินในกรมมหรสพ ผู้ได้รับการพัฒนาทั้งด้านสติปัญญา จริยธรรม บุคลิกภาพ มีสมรรถภาพทางกายอย่างสมบูรณ์อีกด้วยนักเรียนเก่าโรงเรียนพรานหลวงได้รับการยกย่องว่าเป็นศิลปินผู้สร้างสรรค์ ผลงานนาฏศิลป์และดนตรีมากมาย จากแนวพระราชดำริ ทำให้ครุโขนหรือศิลปินโขนมีฝีมือได้ร่วมกันสร้างสรรค์วิธีการแสดง ถ่ายทอดแบบแผน คงเอกลักษณ์ของนาฏศิลป์ไทยจนถึง

ปัจจุบัน เมื่อสิ้นสมัยรัชกาลที่ 6 ผู้ที่ผ่านการศึกษานี้คือครูสอนวิชานาฏศิลป์และวิชาดนตรีในโรงเรียนนาฏศิลป์กรมศิลปากรซึ่งปัจจุบันคือวิทยาลัยนาฏศิลป์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลการวิจัยพบว่านาฏศิลป์ในกรมศิลปากรปัจจุบัน คือ ศิลปะที่ได้รับการสืบทอดมาจากโรงเรียนพรานหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยตรง (มนตรี ตราโมท, 2532: 92-93)

ศิลปินจำนวนมากของไทย เช่น มนตรี ตราโมท นารถ ถาวรบุตร เรือโทมานิต เสนาะวิณิน รวมทั้งเอื้อ สุนทรสนาน ได้รับการหล่อหลอมมาจากโรงเรียนพรานหลวง บทร้องเพลงสุนทราภรณ์จำนวนมากจึงสะท้อนรูปแบบของอัตลักษณ์ไทย ไม่ว่าจะเป็นเสียงร้อง คติในเพลง ภาษาที่ใช้ ท่วงทำนอง เนื้อเพลงซึ่งตอบคำถามที่ว่าเหตุใดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์จึงมีคุณค่าและลักษณะเฉพาะดังกล่าว การศึกษาที่โรงเรียนพรานหลวง มีอิทธิพล ต่อผลงานของผู้นำวงดนตรีที่สร้างผลงานบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ที่มีลักษณะไทยของผู้นำวงดนตรี การเรียนการสอนในโรงเรียนจะเน้นการฝึกประสบการณ์และสัมผัสด้วยตนเอง เช่นการซ้อมแบบเสื่อป่า ทรงโปรตฯ ให้ตามไปซ้อมรบในที่ต่างๆ เพื่อให้เด็กได้เห็นสภาพภูมิประเทศอันห่างไกลจากชีวิตประจำวัน กิจกรรมหนึ่งคือการอบรมลูกเสือที่มีการแสดงละครให้ชมหรือให้ร่วมเล่น การดูและเล่นละครนี้ นอกจากจะได้รับความสนุกสนานแล้วยังถือเป็นการผ่อนคลายและได้เรียนรู้การทำงานเป็นหมู่คณะ และสิ่งสำคัญคือการอบรมเรื่องจริยธรรม ให้ประพฤติตนเป็นคนดี ซึ่งกฎข้อควรปฏิบัติในการเรียนในโรงเรียนพรานหลวง มีดังนี้ (ศุภชัย จันทรสุวรรณ, 2538: 132 อ้างถึงในดวงกมล บางขวด, 2554: 198)

1. อบรมให้รักชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์
2. รักษาภิรียมารยาท อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่
3. มีความซื่อสัตย์สุจริต
4. เคารพต่อผู้มีพระคุณ
5. มีความเมตตากรุณาแก่ผู้ได้ทุกข์ยาก
6. มีความสามัคคีในหมู่คณะ
7. เป็นคนดี สามัคคีธรรม จรรยาบรรณ

จัดได้ว่าการศึกษาที่ โรงเรียนพรานหลวง เป็นการศึกษแบบผสมทั้งในระบบและนอกระบบ นอกจากนี้ ดนตรีคลาสสิคตะวันตกโรงเรียนพรานหลวงเป็นที่ฝึกนักดนตรี ได้สร้างคุณูปการให้แก่กลุ่มนักดนตรีของกรมโฆษณาการที่ปรับความรู้ด้านคลาสสิคมารับใช้ดนตรีแจ๊สได้อย่างดีเยี่ยม เพลงไทยสากลเป็นผลของการหลอมรวมดนตรีตะวันตกเข้ากับลีลาของดนตรีไทย

1.1.2 การถ่ายทอดผ่านวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์และโรงเรียนดนตรี

สุนทราภรณ์

วงดนตรีสุนทราภรณ์กรมประชาสัมพันธ์ถือว่าเป็นวงดนตรีเดียวกับกรมประชาสัมพันธ์ ดังนั้นการสืบทอดในลักษณะนี้จึงเป็นการสืบทอดในงานราชการซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่งานประจำในการทำบทบาทหน้าที่ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเอื้อ สุนทรสนานเป็นผู้นำที่มีบทบาททั้งด้านดนตรีและการบริหารจัดการวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ ที่เป็นแบบฉบับที่ดีของการดำเนินงานในการสร้างสรรค์บทเพลง การสร้างศิลปิน และผลิตผลงานเพลงเผยแพร่สู่ผู้ฟังทุกรูปแบบทั้งแผ่นเสียงและแถบเสียง สรุปได้ว่าการบริหารจัดการวงดนตรีที่สามารถสืบทอดอุดมการณ์ชาติ และอุดมการณ์ชีวิต จำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีความรู้ ความเข้าใจบทเพลงแต่ละบท เข้าใจดนตรี ทำนอง และการร้องเพลง จึงเป็นแนวทางการถ่ายทอดบทเพลงที่เพียบพร้อมด้วยคุณค่าทั้งด้านศิลปะและการดนตรี

นอกจากนี้มีการสืบทอดในลักษณะของมูลนิธิสุนทราภรณ์ โรงเรียนดนตรีสุนทราภรณ์ เพื่อสอนและถ่ายทอดแนวทางการร้องเพลงให้กับนักเรียนรุ่นใหม่ (ดาวประดับใจ วินัย จุลละบุษปะ สุจิตร์ 15 พ.ย. 2558)

1.การถ่ายทอดองค์ความรู้จากผู้ประพันธ์ไปสู่ผู้ฟังโดยผ่านผู้ขับร้อง 1.3

การสื่อสารอุดมการณ์จากผู้ประพันธ์ไปสู่ผู้ฟังโดยผ่านผู้ขับร้องในการถ่ายทอดอุดมการณ์ที่มีอยู่ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ จำเป็นต้องมีองค์ความรู้ 4 ด้าน ดังนี้

1) การประพันธ์ มีความสำคัญต่อการสร้างความประทับใจและความนิยมชมชอบของผู้ฟังที่ทำให้บทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ประสบความสำเร็จและดำรงอยู่ได้อย่างยาวนานในเรื่องการประพันธ์เพลงนี้ วิชัย โกกิลกนิษฐ นักประพันธ์หนึ่งในวงดนตรีสุนทราภรณ์ กล่าวว่า

การแต่งเพลง“โดยมุ่งเจาะจงที่น้ำเสียง อารมณ์และบุคลิกของนักร้อง คือ แต่งให้เฉพาะนักร้องคนนั้นโดยตรงแล้วมักจะได้รับความสำเร็จเหนือกว่าเพลงที่แต่งเป็นกลางๆ คือแต่งมาโดยไม่เจาะจงว่าจะให้ผู้ใดร้อง เป็นเคล็ดลับในการแต่งเพลงอย่างหนึ่ง อีกประการหนึ่งหากผู้แต่งเพลงได้มีโอกาสสนทนาปราศรัยไต่ถามความรู้สึกนึกคิด อุปนิสัยใจคอ ชอบอะไร เกลียดอะไร ต้องการอะไรได้อะไรบ้าง หรือแอบถามสภาพความเป็นอยู่ในครอบครัวสภาพชีวิตโดยทั่วไป ความรักความใคร่ ปัญหาต่างๆของนักร้องโดยไม่ให้เธอหรือเขาผู้นั้นรู้ตัว หรือเรียกว่าแอบ ล้วง“ เป็นเคล็ดลับอีกอย่าง ”ดับหนึ่งที่ทำให้สามารถแต่งเพลงได้ถูกใจหรือจี้ความในใจของนักร้องผู้นั้นทำให้นักร้องสามารถร้องเพลงนั้นๆ ได้ถึงอารมณ์ นี่ก็เป็นผลดี

อย่างหนึ่ง ไม่ใช่แต่งออกมาตามความรู้สึกนึกคิดหรือประสบการณ์ของผู้แต่งเพลง เพียงประการเดียวซึ่งอาจไม่ได้รับความสำเร็จเพียงพอ”

(วิชัย โภกิลกนิษฐ, 2559: 31)

2) การร้องเพลง การตีความ ทำให้เกิดบทร้องเพลงเกิดคุณค่าตามวัตถุประสงค์ของการประพันธ์ในเรื่องนี้ ผู้ขับร้องเพลง เป็นผู้สื่อสารคำประพันธ์ที่หลากหลาย เป็นเสียงร้องสื่อความหมายไปยังผู้ฟัง ต้องสามารถตีความบทร้องได้อย่างแตกฉาน และกระจ่าง เพื่อสื่อความหมายให้ตรงตามที่นักประพันธ์ต้องการในเรื่องนี้ เพ็ญศรี พุ่มชูศรี อดีตนักร้องของวงดนตรีสุนทราภรณ์ได้กล่าวว่

(1) ข้อได้แก่ 3 หลักการตีความในเพลงไว้ “การทำความเข้าใจเนื้อร้อง และทำนองเพลงแต่ละเพลงว่าต้องการสื่ออะไรให้ผู้ฟัง (2) เมื่อมีความเข้าใจชัดเจนแล้ว ก็ศึกษาวิธีร้องจากคนเดิม ถ้าเป็นเพลงใหม่ เราเป็นคนแรกที่ต้องศึกษาวิธีว่า เพลงๆ นั้น ควรร้องอย่างไร จึงจะเกิดความไพเราะและรักษาความหมายของเพลง ที่ผู้แต่งต้องการสื่อถึงผู้ฟัง (3) เมื่อเข้าใจความหมายของเพลง รู้จักวิธีขับร้องแล้ว ก็ต้องสอดใส่ความรู้สึกไปตามความหมายของเพลง อาทิ เป็นคำถาม คำตอบ ตัดพ้อ รำพัน อาลัย ฯลฯ เพื่อเพลงนั้นๆ จะได้มีวิญญาณประทับใจผู้ฟัง ”

เพ็ญศรี พุ่มชูศรี, 2532: 81)

ในขณะที่ ม ขวัญทิพย์ สามเสน ได้กล่าวไว้ใน เบิกฟ้า มณฑนา โมรากุล ว่า.ล.

การถ่ายทอด “บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ให้คงอยู่ได้จะต้องปรับให้มีความร่วมสมัย เพราะความรู้สึกนึกคิดของคนแต่ละยุคไม่เหมือนกันจึงต้องตีความเพลงให้มีลักษณะร่วมสมัยขึ้น การตีความของผู้เรียบเรียงเสียงประสานเป็นปัจจัยสำคัญ”

ในขณะที่นรอรุณ จันทร์กล้า เห็นว่า

การตีความใหม่ของ “บทร้องเพลงสุนทราภรณ์นั้น จะต้องเคารพต้นแบบมากที่สุด และเห็นว่าบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ก็เหมือนแพชชั่น ซึ่งอาจกลับมาได้รับความนิยมนี้อีกครั้งก็ได้ในอนาคต”

ส่วน อติพร เสนะวงศ์ ทายาทของครูเอื้อ สุนทรสนานและผู้จัดการโรงเรียนสุนทราภรณ์ การดนตรี ให้ความเห็นว่า

การตีความใหม่คือการแสดงถึงความรัก “บทร้องเพลงสุนทราภรณ์อย่างแท้จริง เพราะบทร้องเพลงสุนทราภรณ์เป็นสมบัติของส่วนรวมที่จะต้องช่วยกันถ่ายทอดต่อไป และสนับสนุนให้ตีความใหม่ แต่ที่ผ่านมามากได้รับคำตำหนิจากกลุ่มผู้ฟังเพลงสุนทราภรณ์บางกลุ่มที่ยึดติดกับต้นฉบับ เพราะเห็นว่าการนำมาร้องใหม่ไม่อาจเทียบของเก่าได้และเข้าใจว่าการนำเพลงเก่ามาร้องใหม่เป็นเรื่องของธุรกิจเพียงอย่างเดียว จึงเข้าใจผิดว่าการตีความใหม่ก็คือการไม่ได้รับบทร้องเพลงสุนทราภรณ์อย่างแท้จริง”

3) การบริหารจัดการวงดนตรี การบริหารจัดการมีความสำคัญเพื่อให้วงดนตรีดำรงอยู่ได้ในระยะยาว ซึ่งจำเป็นต้องมีแผนบริหารจัดการประกอบให้ครบถ้วน ครูเอื้อมีความเป็นผู้นำ มีลักษณะของการเป็นหัวหน้างาน โอบอ้อมลูกน้องให้เติบโตและสร้างอาณาจักรให้เติบโตใหญ่ มีพรุ่งพร้อมทุกประการ ครูเอื้อมีสมรรถภาพสูงในการผลิตเพลงและคุมลูกน้อง ในการแสดงทางทีวี ครูเอื้อวางหลักเกณฑ์ว่าทางผู้จัดจะต้องจัดเวลาให้นักร้องในวงได้ร้องทุกคนอย่างน้อยคนละเพลง และนักร้องดาวรุ่งจะต้องได้ร้องเพลงหมู่ร้องออกเสียงออกตัวออกกลองอย่างน้อยหนึ่งเพลงมิฉะนั้นจะปฏิเสธไม่มาออกทีวี ส่วนละครเพลง ผู้เขียนบทจะต้องรับรู้ความเป็นปึกแผ่นแน่นเหนียวและความสำคัญของนักร้องอันเป็นตัวจักรตัวเฟื่องทุกตัว ไม่ว่านักร้องดังแล้วหรือกำลังจะถูกส่งเสริมให้ดัง บทละครเพลงจะต้องมีบทให้นักร้องทุกคนได้ร้องได้เล่น 2528 ,วารสาร สุมาวงศ์): 32-33)

(4 การถ่ายทอดอุดมการณ์ของผู้ประพันธ์ อุดมการณ์เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดการพัฒนามนุษย์ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เกิดจากอุดมการณ์ในบทร้องเพลงแต่ถือได้ว่าเป็นวิถีคิดของผู้ประพันธ์ ที่มุ่งหวังถ่ายทอดคุณค่าสุนทรีย์ทางดนตรี จริยธรรมเพื่อขัดเกลาให้เกิดการพัฒนาในองค์กรรวมของอาชีพนักร้อง นักดนตรี จากการศึกษาพบว่าเอื้อ สุนทรสนาน ในฐานะหัวหน้าวงมีบทบาทสำคัญในการสั่งสอน อบรม สมาชิกของวง ตั้งแต่นักร้อง นักดนตรี ให้มีวิธีการปฏิบัติตนที่ดี มีระเบียบวินัย ดังสะท้อนจากบทความ เรื่อง สบายเมื่อปลายทาง ที่ได้เสนอแนวทางแห่งความเจริญก้าวหน้าของอาชีพนักร้องไว้ว่าควรมีหลักประจำใจคือ การเป็นนักดนตรี หรือนักร้องที่ดีนั้นต้องเป็นคนตรง ตรงต่อเวลา ตรงต่อหน้าที่ และซื่อตรงต่อผู้ชมผู้ฟัง จนกระทั่งตรงต่อตัวเอง การวางตัวให้เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เหลิงระเริงไปกับคำสรรเสริญเยินยอ ข้อสำคัญต้องไม่ประมาทเพราะนักดนตรี นักร้อง ที่โด่งดังต้องพลาดเพราะประมาทและขาดการระวัง การเขียนเพลงหรือเล่นดนตรีนั้นจริงอยู่เครื่องมือหรือแนวทางของเพลงทุกวันนี้เป็นระบบสากลแต่ก็ควรจำคำนี้ถึงเอกลักษณ์หรือบรรยากาศของคนไทย โดยการ

รักษาลักษณะไทย คือการประยุกต์เครื่องดนตรีไทยเดิมผนวกเข้ากับเครื่องสากลเพื่อยกระดับเพลงไทยให้บรรเลงแบบสากล แต่ยังคงรักษาบรรยากาศไทยไว้ได้อย่างกลมกลืน เอื้อ สุนทรสนาน กล่าวสรุปฝากถึง นักดนตรี นักแต่งเพลง หรือนักร้องรุ่นหลังว่า

ความสำเร็จในวิชาชีพนั้น ขึ้นอยู่กับ “การตรงต่อเวลา ตรงต่อหน้าที่ ไม่สำคัญตุนผิด ผลงานไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อสังคม ยามมีสะสม อย่างมออยู่กับชื่อเสียง”

หลักการนี้สอดคล้องกับสิ่งที่อาจินต์ ปัญจพวรรค์)2529กล่าวไว้ว่า (

..“เลิกสงคราม วงอื่นๆ โรยรา แดกแยก ย้ายแหล่ง เปลี่ยนผู้สนับสนุน แต่วงของคุณเอื้อ ดังและพุ่งแรงต่อไปไม่หยุดยั้ง ดนตรีแข็ง ตรงต่อเวลาซ้อม ตรงต่อเวลาแสดง เล่นนั้นสตั๊ป จังหวะแน่น เสริมเครื่องมือ สร้างเพลง สร้างนักร้อง เมื่อมีทีวีในเมืองไทยก็ต้องโชว์งานทางทีวี ”...

นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับคำกล่าวของช่อม ปัญจพวรรค์ ที่กล่าวถึงเพลงในสมัยจอมพล ป พิบูลสงครามว่า.

...“เวลาราชการนั้น อาเอื้อจะต้องคุมลูกน้องซ้อมดนตรี ไม่มีเวลาว่างเลย หากใครเข้าไปในห้องดนตรีแล้วจะเห็นว่า มีนักดนตรีซ้อมเป่าแตรบ้าง ดัดเปียโนบ้าง เสียงให้โหม่งช่างไปหมด คนนั้นยังไม่เก่งตีกลองก็ต้องนั่งซ้อม ตลอดเวลา ซ้อมสำหรับออกอากาศคลื่นสั้นบ้าง สำหรับออกวิทยุกลางคืนบ้าง สำหรับไปเล่นที่ทำเนียบรัฐบาลบ้าง ที่งานของกระทรวงทบวงกรมต่างๆบ้างมากมาย”

,ช่อม ปัญจพวรรค์) 2529:107 (

...“เพลงสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล ฯพณฯ จอมพล ปพิบูลสงคราม . นั้นมีมากมายตั้งแต่เพลง เดินทางไกล สวมหมวก เพลงเลี้ยงเปิดเลี้ยงไก่ ทำสวนที่ใช้เปิดกันทุกครั้งที่มีการปฏิวัติรัฐประหารนั้น อาเอื้อแต่ง คริว เพลง รักชาติ ฯลฯ คุณเอ...ในเวลาราชการก็เหลือกิน เหลือหลายแล้วว๊อ ไม่ใช่ นักดนตรีอย่างเดียว แต่เป็นนักร้อง หัวหน้าวง เจ้าของคณะ ต้องใช้ทั้งศิลป์ และสมรรถภาพในการบริหาร ในการนำคน นำวง และทำงานอย่างไม่หยุดยั้งตลอดเวลาที่ลี้มตา ผ่านยุคสมัยแห่ง

การฝึกฝนในรัชกาลที่ รัชใช้ชาติระหว่างสงครามใน 7 มีภาคปฏิบัติในรัชกาลที่ 6 รัชกาลที่ 9 และเหน็ดเหนื่อยไม่สร้างชาในรัชกาลที่ 8...”

,ชอุ่ม ปัญจพรรค์)2529:107 (

1.2 กระบวนการถ่ายทอดในปัจจุบัน

กระบวนการถ่ายทอดในปัจจุบันในการวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์การถ่ายทอดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์เพื่อการพัฒนามนุษย์ บทร้องเพลงจึงเป็นรูปแบบการถ่ายทอดอุดมการณ์รูปแบบหนึ่งที่มีอยู่ในบทร้องได้เผยแพร่สู่สังคม ปัจจุบันบทร้องเพลงสุนทราภรณ์มีการถ่ายทอดดังนี้

1. การจัดกิจกรรมสัมมนาวิชาการ 2.1

จัดเป็นการถ่ายทอดอีกวิธีหนึ่งเพื่อระดมความคิดให้เกิดการพัฒนาคุณค่าต่อไปอย่างยั่งยืน เพื่อชี้ทางไปสู่การศึกษาผลงานของวงดนตรีสุนทราภรณ์อย่างต่อเนื่องนอกจากนี้กิจกรรมทางวิชาการ เช่นการสัมมนา พร้อมกับการแสดงดนตรี เปิดโอกาสให้มีการตีความบทร้องใหม่ เพลงบางเพลงที่ถูกลืมหายไปนับทศวรรษได้รับการนำมาแสดงและขับร้องใหม่ เป็นการให้ความรู้ในเรื่องของการประพันธ์อีกทางหนึ่งด้วย

1) ถ่ายทอดผ่านวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ เพลงของวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ สมัยก่อนตั้งแต่ปี พหรือในภาคเอกชน ปัจจุบันว่า 2512-ศ.2482.วงดนตรีสุนทราภรณ์นั้นในสมัยที่ยังเป็นวงอยู่ในราชการ มีนักแต่งเพลง นักร้อง นักดนตรี เป็นวงของตัวเองอย่างครบครันและมีระเบียบวินัยของทางราชการบังคับอยู่จึงได้เปรียบวงเอกชนหลายประการดังนี้ (ชาติรี 2559: (38-37

“มีโอกาสดับรรเลงฝึกซ้อมกันอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำโดยพร้อมเพรียงกันขาดไม่ได้ทุกวันเพราะถือว่าเป็นงานในหน้าที่อย่างหนึ่ง ทำให้นักดนตรีมีความชำนาญในการบรรเลงเพลงนั้นไม่ผิดพลาด

มีโอกาสดับรรเลงดนตรีและขับร้องออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยทั้งภาคคลื่นยาวและภาคคลื่นสั้นเดือนละหลายครั้งและออกไปบรรเลงตามงานต่างๆ ทั้งของภาครัฐราชการและภาคเอกชนทำให้มีชื่อเสียงแพร่หลายออกไปอย่างกว้างขวางเป็นลำดับ

นักแต่งเพลงมีโอกาสดแต่งเพลงโดยการเจาะจงนักร้องที่ต้องการภายหลังที่ได้ทดสอบการให้ฝึกร้องมาเป็นเวลาพอสมควรจึงได้เพลงที่เหมาะสมกลมกลืนเป็นที่พอใจและถูกอารมณ์ของนักร้องแต่ละคนเป็นส่วนใหญ่ เพลงประเภทนี้

ส่วนมากมักจะมีในเพลงเดี่ยวและเมื่อนักร้องผู้นั้นได้รับเพลงที่แต่งให้ไปแล้วนั้น จะต้องถูกฝึกอย่างหนักเพื่อออกอากาศและออกไปขับร้องตามงานต่างๆซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนเพลงซ้ำ คล่องปากคล่องใจ คล่องอารมณ์ทุกประการ บางเพลงกว่าจะนำออกไปบันทึกเสียงปรากฏว่านักร้องคนนั้นเคยร้องมาแล้วถึง ” ปี เช่น เพลง 2 จำได้ไหมและเพลงอื่นๆก็เช่นเดียวกันแทบจะไม่มีเพลงใดแต่งขึ้นใหม่แล้วรีบ ” ร้องไปบันทึกแผ่นเสียงเลย อย่างเรื่อนักร้องผู้นั้นจะต้องผ่านการร้องเพลงนั้นๆ ครั้ง ดังนั้นเพลงที่วงสุนทราภรณ์บันทึกเสียงออกเป็น 30-20 มาแล้วไม่ต่ำกว่า แผ่นเสียงในสมัยนั้นจึงมีคุณภาพทั้งสิ้น เพลงบางเพลงนักร้องขับร้องบันทึกเสียงตั้งแต่เข้าจมนเย็นแล้วยังไม่เป็นที่ถูกใจของนายวงก็ไม่ต้องยกยอดไปร้องเอาใหม่ในวันอื่นหรือบางวันก็บันทึกได้เพียงเพลงเดียวเท่านั้น”

2) มูลนิธิสุนทราภรณ์ โรงเรียนดนตรีสุนทราภรณ์ วงดนตรีสุนทราภรณ์ ครูเอื้อ สุนทรสนาน ปรารภว่า นักร้องเมืองไทยส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ทางดนตรี อ่านโน้ตไม่เป็น ทำให้ช่วยตนเองไม่ได้ ต้องมีนักดนตรีเป็นผู้เลี้ยงตลอดเวลา ต้องการให้นักร้องมีความสามารถเห็นควรว่าให้มีสถานที่ฝึกฝนนักร้อง นักดนตรี ให้มีความรู้ความสามารถได้มาตรฐาน และเพื่อชดเชยนักร้องรุ่นพี่ซึ่งมีอายุมากขึ้น จึงได้เปิดโรงเรียนสุนทราภรณ์การดนตรีขึ้นเนื่องในโอกาสครบรอบ 30 ปี ของวงดนตรีสุนทราภรณ์ในปี 2512 โรงเรียนสุนทราภรณ์การดนตรี ได้เปิดกิจการเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2512 ตั้งอยู่ในรั้วบ้านของครูเอื้อ ในซอยสุจริต 2 ถนนพระราม 5 ที่ยังดำเนินงานอยู่จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นสถานที่ตรงข้ามกับบ้านพักและส่วนหนึ่งของบริเวณบ้านเป็นสถานที่ฝึกซ้อม คณะครูผู้สอนส่วนใหญ่เคยเป็นผู้ร่วมงานของสุนทราภรณ์มาก่อน โดยมีเอื้อ สุนทรสนานเป็นผู้อำนวยการทั่วไป มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อช่วยส่งเสริมและดึงให้เยาวชนที่รักดนตรีได้เรียนรู้ทฤษฎีและหลักปฏิบัติตามตำราโน้ตสากลที่ถูกต้อง ซึ่งจะทำให้นักร้องมีความรู้เกี่ยวกับการร้องเพลงที่ได้มาตรฐานทั้งยังเป็นการสร้างคนเพื่อถ่ายทอดแนวบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ต่อจากคนรุ่นเก่า อติพร เสนะวงศ์ กล่าวว่ สภาพของโรงเรียนยังคงดำเนินงานตามปกติ โดยอาศัยเงินค่าบำรุงบางส่วนจากเงินค่าลิขสิทธิ์เพลง

...“เครื่องดนตรีมีคนมาฝึกน้อยมาก ที่ยังติดอยู่ก็คือ ด้านขับร้อง ซึ่งก็มีสภาพที่แตกต่างจากอดีตอย่างเห็นได้ชัด คนสมัยใหม่มีความมานะบากบั่นในการฝึกเป็นนักร้องนักดนตรีน้อยลงมาก บางคนฝึกได้เพลงสองเพลง พอมีความรู้สักว่าหากินได้ก็ไป ที่จะตั้งหน้าตั้งตาเอาดีจริงๆ อย่างสมัยก่อนมีน้อย”...

อติพร เสนะวงศ์),2532)

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการแข่งขันที่สูงขึ้น โดยเฉพาะโรงเรียนสอนดนตรีที่มีเปิดสอนกันมาก ทั้งเครื่องดนตรีสากลและดนตรีไทย โรงเรียนสอนขับร้องเองก็มีเปิดตัวเพิ่มขึ้นๆ เพราะนักเรียนเป็นอาชีพที่ยังมีคนใฝ่ฝันจะเป็นอีกมากมาย และคนที่จะมาเรียนร้องเพลงกับโรงเรียนสุนทราภรณ์ ต้องเป็นผู้ที่รักในแนวเพลงของสุนทราภรณ์ โดยอดีตพร ยังกล่าวถึงการฝึกฝนนักเรียนในโรงเรียนดังกล่าวว่า

"...การเทรนนักเรียน เราจะเทรนเฉพาะในแนวของสุนทราภรณ์เท่านั้น เป็นลักษณะของการถ่ายทอดเพราะสุนทราภรณ์มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการร้องและบรรเลง ใครที่ต้องการจะร้องบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ได้ถูกต้อง ต้องได้รับการฝึกฝน ส่วนใหญ่ถ้าจะร้องเอง หัดเอง ยากที่จะออกมาได้ดีเพราะเพลงบังคับ"

ขณะเดียวกันการเรียนเริ่มจากฝึกการร้องแล้วให้ออกงานช่วงแรกจะเป็นการร้องหมู่เพื่อพัฒนาให้เสียงเข้าที่เมื่อร้องหมุ่นาน พอที่เสียงเข้าที่จึงจะเริ่มแยกออกมาร้องเพลงเดี่ยวอาจจะด้วยการเคียวรำในการฝึกฝน ทำให้วงดนตรีสุนทราภรณ์ยังคงเป็นดนตรีวงเดียวในเมืองไทยที่มีมาตรฐานเอกลักษณ์และน้ำเสียงการขับร้องที่เป็นของตัวเอง อย่างที่จะหาวงไหนเทียบยาก แม้จะมีวงดนตรีเกิดขึ้นอีกมาก ทั้งนี้ยอมปฏิเสธไม่ได้ด้วยว่า ส่วนสำคัญที่ทำให้สุนทราภรณ์ยืนหยัดมาถึงจุดนี้ได้ คือความสามารถและผลงานที่ฝากไว้ของครูเอื้อนั่นเอง

การจัดตั้งโรงเรียนสุนทราภรณ์การดนตรีขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้ในด้านการขับร้องและการเล่นดนตรีให้ถูกต้องตามแนวทางของสุนทราภรณ์ แต่ในขณะเดียวกันนั้นก็ยังเป็นการอนุรักษ์บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ให้เป็นอมตะต่อไป ซึ่งจะทำให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจบทร้องเพลงสุนทราภรณ์มากยิ่งขึ้น โรงเรียนสุนทราภรณ์การดนตรี ยังเป็นโรงเรียนผลิตนักเรียนสุนทราภรณ์รุ่นใหม่ ๆ เพื่อมาทดแทนรุ่นเก่าที่ได้ก้าวเข้าสู่วัยชราและเสียชีวิตจากไปบางส่วน เพื่อเป็นการสืบต่อบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ให้เป็นอมตะต่อไป และทำให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจบทร้องเพลงสุนทราภรณ์มากยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นการรักษารูปแบบการขับร้องและการเล่นดนตรีให้ถูกต้องตามอัตลักษณ์ของสุนทราภรณ์ พรรคพงศ์ วุฒินวงศ์, สัมภาษณ์, กุมภาพันธ์, (2560)

โรงเรียนสุนทราภรณ์การดนตรี ยังเป็นโรงเรียนผลิตนักเรียนสุนทราภรณ์รุ่นใหม่ ๆ เพื่อมาทดแทนรุ่นเก่า และเป็นการรักษารูปแบบการขับร้องและ

การเล่นดนตรีให้ถูกต้องตามแนวทางของสุนทราภรณ์ ซึ่งจะทำให้เกิดความนิยม
ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ในรูปแบบสุนทราภรณ์ดั้งเดิม...

อดิพร เสนะวงศ์),2532)

1.2.2 ชมรมคนรักสุนทราภรณ์ จัดกิจกรรม ลีลาศ และชมรมอื่นๆ โดยการนำบท
ร้องเพลงสุนทราภรณ์ไปร้อง บรรเลงกันเองอย่างไม่เป็นทางการก็เป็นการถ่ายทอดผลงานบทร้องเพลง
สุนทราภรณ์ได้

คุณแม่พ่อกุ๋มไปคูวงดนตรีสุนทราภรณ์ตั้งแต่เด็ก“ เพราะคุณแม่เป็น
เพื่อนกับวินัย จุลละบุษปะ ท่านชื่นชอบเพลงเหล่านี้มาก นอกจากนั้นคุณแม่ยัง
สอนวิธีร้องเพลงและการเอื้อนเสียง”

,สัมภาษณ์ ,มาริษา อมาตยกุล)11 พฤษภาคม 2560(

1.บ้านคนรักสุนทราภรณ์ 2.3 ถ่ายทอดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์แลกเปลี่ยนความ
คิดเห็น ข้อมูลเกี่ยวกับเพลง การจัดคอนเสิร์ต ในหมู่สมาชิกผ่านทางออนไลน์

เว็บไซต์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งข้อมูล “ที่พบปะพูดคุยในหมู่แฟน
เพลง ที่สอบถามปัญหาหัวใจเกี่ยวกับบทเพลง ที่วิจารณ์ วิเคราะห์บทเพลง ที่
รวบรวมเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยของบทเพลง ที่สร้างความบันเทิงในหัวใจ ที่ติดตาม
การแสดงวงดนตรีสุนทราภรณ์ และเป็นสื่อกลางระหว่างแฟนเพลงและวงดนตรี
สุนทราภรณ์

,สุนทราภรณ์) 2560 : ออนไลน์(

1.วงดนตรีศิษย์สุนทราภรณ์ 2.4 ศิษย์สุนทราภรณ์ที่นำบทร้องเพลงสุนทราภรณ์มา
บรรเลง อาทิ สุภาภรณ์ ชำนิราชกิจ หัวหน้าคณะนักร้องวงดนตรีสุภาภรณ์ จังหวัดลพบุรี ในความ
ควบคุมของ นทอนันต์ ชำนิราชกิจ ผู้เป็นสามี สุภาภรณ์เป็นศิษย์ของ วินัย จุลละบุษปะ ศรีสุดา
รัชตะวรรณ วงดนตรีเกษมศรี ซึ่งก่อตั้งโดยสมคิด เกษมศรีอดีตนักร้องวงสุนทราภรณ์ และการก่อตั้งวง
ดนตรีฉัตรฟ้าของหน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ จังหวัด ลพบุรี โดยมีเจตนารมณ์ที่สอดคล้องกับ
ความใส่ใจของสุภาภรณ์ ที่ได้ปวารณาตัวไว้ว่า

จะทำวงดนตรี ด้วยการรักษาเจตนารมณ์ที่เป็นทางเพลงของวงดนตรี“
กรมประชาสัมพันธ์ไว้มิให้ผิดเพี้ยนจากที่พ่อครู แม่ครู ทุกท่านของสุนทราภรณ์
คือ วินัย จุลละบุษปะ ศรีสุตา รัชตะวรรณ และเพิ่ม คล้ายบรรเลง ได้เพาะบ่มไว้
เราพยายามอย่างยิ่งยวด ด้วยความละเอียดประณีตเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ผลงานนี้
เป็นเครื่องเคารพบูชาครูของเรา พร้อมทั้งครูผู้รังสรรค์เนื้อร้อง ทำนอง และเรียบ
เรียงเสียงประสานทุกท่าน”

,สัมภาษณ์ ,สุภาภรณ์ ชำนิราชกิจ)20 พฤษภาคม (2560

ที่ผ่านมาวงดนตรีสุภาภรณ์ มีผลงานจัดคอนเสิร์ตเป็นประจำทุกปี โดยใช้ทางเพลงของวงดนตรี
กรมประชาสัมพันธ์ และมีการสอนขับร้องเพลงให้แก่ นักเรียน โรงเรียนนวมวิทย์ โรงเรียนพลร่ม
อนุสรณ์ จังหวัดลพบุรี ปัจจุบันมีปัญหาสุขภาพ จึงร่ำราการจัดคอนเสิร์ตมาระยะหนึ่ง

1.ทายาทของนักร้อง 2.5 การสืบทอดโดยทายาทที่ยึดอาชีพทางดนตรี และยังคง
เผยแพร่บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ผ่านการสอนและการบรรเลงดนตรี เพื่อไม่ให้บทร้องเพลง
สุนทราภรณ์สูญหายไป ดังข้อความของผู้สืบทอดที่ว่า

ปัจจุบันเล่นดนตรี คุ่มวง โดยพยายามที่จะนำ “บทร้องเพลงสุนทราภรณ์
มาบรรเลงด้วย และแนะนำให้นักดนตรีรุ่นใหม่บรรเลงบทร้องเพลงสุนทราภรณ์
เพื่อมิให้เพลงสูญหายไป”

,สัมภาษณ์ ,ทายาทครูเสถียร ปานคง)16 พฤษภาคม (2560

1.การถ่ายทอดผ่านสื่อประเภทต่างๆ 2.6

1) สื่อมวลชน วิทยูกรมประชาสัมพันธ์ รายการเพื่อนฝัน สถานีวิทยุกระจาย)
เสียงแห่งประเทศไทย FM 92.25AM 891) สถานีวิทยุเพื่อการอนุรักษ์ อัจฉรา กรรมสุด FM 104.75
สถานีวิทยุจุฬาฯ รายการสุขกันเถอะเราFM 101.5

2) โทรทัศน์ มีรายการดนตรี สัมภาษณ์นักร้องคลื่นลูกใหม่ ประชาสัมพันธ์การ
แสดงคอนเสิร์ต

3) อินเทอร์เน็ต ยูทูบ การอัปโหลดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ เนื้อร้อง ประวัติ
เพลง รวมทั้งประวัตินักร้อง

4) การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสุนทรภรณ์ ในวาระต่างๆ เช่นการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของเพลงไทยสากลแต่ละเพลงในรายการวิทยุที่กระจายเสียงเพลงเหล่านี้ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจและนำไปสู่ความซาบซึ้งในผลงานเพลงมากขึ้น โดยการจัดแบบไม่เป็นทางการ ผสมการบันเทิงแบบมีส่วนร่วมเพื่อไม่ให้ผู้ฟังเคร่งเครียดจนเกินไป

5) สื่อบุคคล ครอบครัว ส่วนใหญ่ผู้ปกครองที่ชอบบทร้องเพลงสุนทรภรณ์อยู่แล้ว ความชื่นชอบจะถ่ายทอดไปยังบุตรหลานในครอบครัวด้วย นักร้องคลื่นลูกใหม่สุนทรภรณ์ให้ข้อมูลว่า

สนใจ“บทร้องเพลงสุนทรภรณ์เพราะบิดามารดาเปิดให้ฟังขณะขับรถไปส่งที่โรงเรียน นักร้องคลื่นลูกใหม่ เห็นด้วยกับการถ่ายทอดสิ่งหนึ่งที่ทำให้เยาวชนยุคใหม่รักบทร้องเพลงสุนทรภรณ์คือพ่อแม่กับสิ่งแวดล้อม ทำให้ซึมซับเพลงดังกล่าวได้มาก ”

,สัมภาษณ์ ,ศรีพงษ์ วิรัช)15 กรกฎาคม 2560(

1. การจัดคอนเสิร์ต 2.7การแสดงคอนเสิร์ตของวงดนตรีสุนทรภรณ์ วงดนตรีของกรมประชาสัมพันธ์ หรืออื่นๆ นับว่าเป็นโอกาสสำคัญที่จะได้แสดงในรูปแบบของวงดนตรีขนาดใหญ่ ซึ่งลักษณะของการจัดงานจะเป็นการได้รับว่าจ้างจากผู้ร่วมงานหรือบริษัทต่างๆ หรือเป็นงานของทางราชการ ในการจัดแสดงคอนเสิร์ตนั้นจะมีนักร้องและนักดนตรีจำนวนมากมาย ทำให้คนสนใจเข้าไปชมการแสดงคอนเสิร์ต ทำให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างต่อเนืองแฟนเพลงทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ได้มีโอกาสชมการแสดงคอนเสิร์ต การจัดงานแต่ละครั้งจะมีการแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนทำให้คนหันมาสนใจบทร้องเพลงสุนทรภรณ์มากขึ้น การจัดงานคอนเสิร์ตของวงดนตรีสุนทรภรณ์ทำให้คนสนใจเข้าไปชมการแสดงคอนเสิร์ต ทำให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างต่อเนือง แฟนเพลงทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ได้มีโอกาสชมการแสดงคอนเสิร์ต การจัดงานแต่ละครั้งจะมีการแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนทำให้คนหันมาสนใจบทร้องเพลงสุนทรภรณ์มากขึ้น ดังที่ ผู้ที่เข้าชมคอนเสิร์ต กล่าวไว้ว่า

มีโอกาสได้ไปชมสุนทรภรณ์เดอะมิวสิคัล ชื่อขอพบในฝัน ซึ่งจัดโดย “JSL และมูลนิธิสุนทรภรณ์ ในฐานะแฟนพันธุ์แท้ ชอบแนวการนำเสนอแบบใหม่ โดยการนำนักร้องศิลปิน AF มาแสดงละครเวที และมีเทคนิคการนำเสนอแบบใหม่ นักร้องร้องเพลงเพราะทุกคน นำเสนอดีมาก มีการร้องเพลงสลับฉาก โดยการเล่นดนตรีหน้าม่าน สลับฉากแบบในสมัยก่อน หน้างานมีดนตรีวงเล็กให้คนที่มาในงานสมัครร้องบทร้องเพลงสุนทรภรณ์ แต่ส่วนใหญ่เป็นผู้มีอายุราวๆ 50

ปี เด็กที่มาก็เป็นรุ่นหลาน วัยรุ่นมีเพียงประปราย ใช้บทเพลงที่ประทับใจในอดีต เรียงลำดับได้ดีมาก เช่น เพลงจริงหรือ ทำน้ำ แมวกับหนู ตัดสวาท รอคำรัก ลำดับเพลงได้ตามเนื้อเรื่องดีมาก รู้สึกชอบ มีความไพเราะไปอีกแบบหนึ่ง”

23 ,สัมภาษณ์ ,สมสุข วัฒนสินธุ์มิถุนายน (2560)

เดอะมิวสิคคัล ปรับเเย่“อะพอสมควรเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย เด็กรุ่นใหม่ไปดูการแสดงมากขึ้น มีความเห็นว่า ต้องเรียบเรียงเพลงใหม่ ใช้จังหวะเดิมไม่ได้ ดนตรีทำให้เร็วขึ้น กระชับขึ้น เพลงที่นำมาแสดงมีหลากหลายมาก เมื่อผู้แสดงคิดอะไรก็จะมีเพลงรองรับ เนื่องจากครูเอื้อ ทำไว้เยอะมาก”

23 ,สัมภาษณ์ ,พัศตร์ผจง วัฒนสินธุ์มิถุนายน (2560)

ปัญหาของ“บทร้องเพลงสุนทราภรณ์คือ ไม่มีเพลงใหม่ ความที่เพลงเก่ามีมากก็ยังคงพออยู่ได้ ได้อารมณ์ต่างๆ มีเพลง Cover ทำให้รู้สึกดี โดยเฉพาะการเปลี่ยนฉาก สลับฉากรวดเร็วน่าสนใจ วงการเพลงไทยในปัจจุบันสามารถนำไปใช้ได้”

25 ,สัมภาษณ์ ,พันธ์ศักดิ์ เศรษฐไพศาลมิถุนายน (2560)

1.การประกวดร้อง 2.8บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ในการจัดการประกวดร้องบทร้องเพลงสุนทราภรณ์เป็นการจัดงานของหน่วยงานต่างๆ ที่มาขออนุญาตจากวงดนตรีสุนทราภรณ์ เพื่อนำไปบรรจุในรายการต่างๆ ทางโทรทัศน์เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้ชมหันมาสนใจ ทำให้คนรุ่นใหม่ได้รับรู้ถึงความมีคุณค่าของบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ทำให้คนรู้จักสุนทราภรณ์มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์บทร้องเพลงสุนทราภรณ์อีกทางหนึ่งนอกจากนี้ยังเป็นการนำเสนอให้เป็นที่ติดตามติดตามของผู้ชมอยู่เป็นประจำ เป็นการกระตุ้นให้เกิดความสนใจอย่างต่อเนื่องกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า การประกวดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์เป็นการกระตุ้นให้ผู้ชมหันมาสนใจ ทำให้คนรุ่นใหม่ได้รับรู้ถึงความมีคุณค่าของบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ทำให้คนรู้จักเพลงสุนทราภรณ์มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์ของบทร้องเพลงสุนทราภรณ์อีกทางหนึ่งนอกจากนี้ยังเป็นการนำเสนอให้เป็นที่ติดตามติดตามของผู้ชมอยู่เป็นประจำ เป็นการกระตุ้นให้เกิดความสนใจอย่างต่อเนื่อง

จังหวัดลพบุรี .ดิฉันได้พานักเรียนไปประกวดร้องเพลงในเขต สพฐ”
โดยนักเรียนชายเลียนเสียง วินัย จุลละบุษปะ นักเรียนหญิงเลียนเสียง เพ็ญศรี

พุ่มชูศรี โดยให้ฝึกร้องจาก ยูทูป เป็นกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ เด็กมีความ
ตั้งใจและชอบแนวการร้องเพลงแบบสุนทราภรณ์ เด็กภูมิใจ ได้รับรางวัลกลับมา”

2 , สัมภาษณ์ ,เยาวลักษณ์ อินทรสมใจ)เมษายน (2560

1.การผลิตซ้ำ 2.9 การผลิตซ้ำบทร้องเพลงสุนทราภรณ์นั้นมี 2 รูปแบบ คือรูปแบบ
แรก เป็นบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ดั้งเดิม โดยผลิตออกมาจำหน่ายเรื่อยๆ โดยบริษัทเมโทร ซึ่งเป็น
บริษัทที่ได้รับลิขสิทธิ์ถูกต้องตามกฎหมาย และการผลิตซ้ำ อีกรูปแบบหนึ่งเป็นการเปลี่ยนนักร้อง และ
เปลี่ยนทำนองในบางส่วนของเพลงแต่อยู่ภายใต้การควบคุมและการได้รับอนุญาตจากผู้ที่ทำหน้าที่
รับผิดชอบจากวงดนตรีสุนทราภรณ์เพื่อมิให้แนวบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ผิดเพี้ยนไปจากเดิม การ
ผลิตซ้ำบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ทำให้มีผลต่อความนิยมบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ โดยการผลิตซ้ำจะ
ทำให้ความนิยมในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ขยายออกไปสู่แฟนเพลงในวัยต่างๆ ทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่
ได้มากยิ่งขึ้น ทำให้มีผลต่อความนิยมบทร้องเพลงสุนทราภรณ์โดยการผลิตซ้ำจะทำให้ความนิยมในบท
ร้องเพลงสุนทราภรณ์ขยายออกไปสู่แฟนเพลงในวัยต่างๆ ทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ได้มากยิ่งขึ้น แฟน
เพลงที่ชื่นชอบบทร้องเพลงสุนทราภรณ์แบบดั้งเดิมจะไม่ยอมรับบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ที่ผลิตซ้ำใน
รูปแบบใหม่ โดยที่นักร้องเป็นคนรุ่นใหม่ขับร้อง ในทางตรงกันข้ามแฟนเพลงรุ่นใหม่จะยอมรับบท
ร้องเพลงสุนทราภรณ์ที่ผลิตซ้ำในรูปแบบใหม่ เพราะเห็นว่ามีเหมาะสมทั้งในรูปแบบการขับร้อง
และทำนองที่กระชับขึ้น ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในวงดนตรีสุนทราภรณ์ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยอมรับว่า
มีความขัดแย้งกันอยู่บ้างแต่ก็ต้องยอมรับฟังความคิดเห็นในรูปแบบใหม่ด้วย ซึ่งแฟนเพลงรุ่นใหม่จะ
เป็นแฟนเพลงที่ชื่นชอบบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ได้ต่อไปอีกนานในอนาคต และแฟนเพลงรุ่นใหม่
เหล่านี้เมื่อมีอายุมากขึ้นก็จะหันมาชอบบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ที่เป็นแบบดั้งเดิมไปโดยปริยาย

โดยส่วนตัวไม่ค่อยชอบการบีบเสียงแหลมแบบเก่า การนำเอานักร้องรุ่น
ใหม่มาร้องเพลงโดยปรับดนตรีและเสียงร้องเป็นสิ่งที่ดี เพราะเข้ากับยุคสมัย”

7 , สัมภาษณ์ , วาทีณี ศรีนวล) พฤษภาคม (2560

1. การถ่ายทอดผ่านระบบการศึกษา 2.10การถ่ายทอดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ใน
สถานศึกษา ในปัจจุบันมีการนำบทเพลงมาใช้สอดแทรกในเนื้อหาวิชาเช่น วิชาหน้าที่การ ในการ
สอนลีลาศ ของโรงเรียนมัธยม มีการใช้เพลงปลุกใจของสุนทราภรณ์เปิดเพลง เด็กเอ๋ยเด็กดี ก่อนเข้า
แถวเคารพธงชาติ ปัจจุบันไม่มีการบังคับให้เรียนบทเพลงเหล่านี้ในสถานศึกษา ดวงกมล บางขวด),
2554 :(450

และจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา พบว่ามีความเห็นสอดคล้องกันที่จะ นำบทเพลง สุนทรภรณ์มาบรรจุไว้ในกระบวนการศึกษา ที่ว่า

บท“ร้องเพลงสุนทรภรณ์มีคุณธรรมทั้งนั้น เช่น การรักชาติ การปฏิบัติตน ในวิถีชีวิตประจำวัน การใส่ไว้ในกระบวนการศึกษา โดยบรรจุในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากเด็กในวัยนี้ เป็นวัยที่หล่อหลอมความคิด มีตัวตนที่จะพัฒนาได้ เป็นช่วงวัยที่สามารถใส่ได้ทุกวิชา เป็นคุณลักษณะนิสัยที่ต้องมี และประเมินนักเรียน เรื่องคุณธรรม”

26 ,สัมภาษณ์ , สมชัย ลินแท้) มิถุนายน (2560

กิจกรรม“ถ่ายทอดบทเพลงที่มีคุณค่าอาจนำมาใช้กับนักเรียนที่มีใจรัก โดยกิจกรรมอาจร่วมกันทำเพลง ร่วมให้ฝึกรวบรวม เกิดความรู้สึที่ดี ต้องการเรียนรู้ในสิ่งที่มีมากมายในเพลง”

27 ,สัมภาษณ์ ,สุทธิพงศ์ บุญผดุง) มิถุนายน (2560

นโยบายของรัฐบาล เรื่องการลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ เปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกเรียนหรือทำกิจกรรมได้หลากหลายตามความชอบ การเรียนร้องเพลงแนวสุนทรภรณ์ก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่วงดนตรีสุนทรภรณ์ ซึ่งเล่นดนตรีในแนวของกรมประชาสัมพันธ์ ได้จัดโครงการความ (สุนทรภรณ์) ร่วมมือกับโรงเรียนอนุบาลบรรจงรัตน์ และโรงเรียนวรพิทยา จังหวัดลพบุรี สอนร้องเพลงให้กับเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลและประถม ให้ข้อมูลไว้ดังนี้

ภายใต้ เราทำโครงการกับโรงเรียนบรรจงรัตน์ และโรงเรียนวรพิทยา “โครงการสาระบันเทิงเชิงพื้นฟูวัฒนธรรมและภาษาไทยโดยใช้เพลงเป็นสื่อมา ค.2549.ตั้งแต่ พตอเนื่องถึง พ ค.2561.เรียนต่อเนื่องมาโดยตลอด แนวทางดนตรี คือ รักษาทางเพลงของกรมประชาสัมพันธ์ไว้”

20 ,สัมภาษณ์ ,สุภาภรณ์ ชำนิราชกิจ) พฤษภาคม (2560

นอกจากนี้ วิธีการถ่ายทอดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ สุภาภรณ์ ชำนิราชกิจ ได้กล่าวเสริมว่า

สำหรับแนวทางในการสอนร้องเพลงโดยใช้ทางเพลงของกรม “ประชาสัมพันธ์” มีดังนี้ วิธีการสอน คือ เราเริ่มฝึกเด็กจากเพลงหมู่เพื่อให้เด็กรู้จัก ยก-ตกจังหวะ เรียกเสียง ดึงเสียง ให้เกิดพลัง ใช้เพลงมาร์ช เพลงปลุกใจ เพลง รำวง เพื่อเรียกเสียงเปิดคอเป็น ดึงเสียงเด็กให้เป็นพาวเวอร์เสียง บั่นคำ คือการ จัดรูปปาก เช่น กโดยธรรมชาติ เพลงกรม...จัดริมฝีปาก บั่นคำ เปิดคำ เปิดปาก . จะเป็นเสียงสูง การปล่อยเสียงต้องหัดเปิดคอให้ (สุนทราภรณ์) ประชาสัมพันธ์ เป็น ไม่ให้ติดเพดาน จมูก อันไหนติดก็แก้เป็นรายบุคคล ดูว่าเด็กคนไหนเด่น ฝึก เสียงไทยเสียงสากล แล้วจับไปหัดร้อง ทางไทย ทางสากล เพลงของ กรม ประชาสัมพันธ์มีหลากหลาย ทั้งไทย จีน ฝรั่งเศส แยก แจ๊ซ ละติน เราเป็นผู้ฝึก เราต้อง รู้จักเสียงเด็ก เวลาเลือกฟังเสียงเด็กให้ตรงกับเพลง ถ้ามองก่อนว่าใครอยากร้องเพลง อะไร ไล่วิชาให้ไปจนสามารถร้องได้ เพลงไทยสากลเอาไปไว้ในทางเพลงที่ เหมาะสม คนที่ตรงเสียงจะฝึกได้เร็วกว่า ง่ายกว่า ประการสำคัญ ผู้ให้ ผู้รับ ต้อง ครึ่งต่อครึ่ง หมายถึงถ้าผู้รับพร้อมที่จะรับ ผู้ให้ก็พร้อมที่จะให้ เวลามาถึงเราต้อง ทำเป็นแก้วพร่องน้ำ พร้อมที่จะรับจากเรา อย่างเช่น มีเด็กหน้าบ้านมาฝึกอยู่ทุก วัน เสียงไม่ดี ทั้งเพี้ยน ทั้งคร่อม ก็ฝึกได้ ถ้าเด็กตั้งใจที่จะฝึก ส่วนเนื้อหา สำหรับ... การให้การศึกษาอาจเรียกความสนใจจากเด็กโดยให้ทาย คำว่า “ละอองค์” แปลว่าอะไร มาตอบบ้างให้วันรุ่งขึ้น เรื่องมารยาท เมื่อเด็กร้องเพลงเสร็จให้ไปไหว้ นักดนตรีทุกคน เราจะฝึกเด็กเพราะดนตรีเป็นครูของนักร้อง ในการฝึกร้องเพลง จะเริ่มจากร้องปากเปล่าก่อนจะแม่นยำกว่าฝึกกับดนตรี ขึ้นต่อมา เป็นการร้องเข้ากับเปียโนและเมื่อใช้ได้แล้วก็ให้ร้องเข้าวง”

20 ,สัมพันธ์,สุภาภรณ์ ชำนิราชกิจ)พฤษภาคม (2560

ในด้านการพัฒนาคน สุภาภรณ์ ชำนิราชกิจ ในฐานะผู้สอน ได้ฝึกให้นักเรียนรู้จักการทำงาน เป็นทีมเพื่อผลสำเร็จร่วมกัน มิให้มีใครเด่นเกินไปเสียงเพลงจะต้องกลมกลืนกันไปทั้งทีม ดังได้กล่าวว่

ในขั้นเริ่มต้นจะฝึกเพลงหมู่ซึ่งจะทำให้เด็ก ในเรื่องของการฝึกนิสัย “พัฒนาตนเองได้อย่างแคล่วคล่องไม่ต้องการให้ใครโดดเด่น ต้องทำงานเป็นทีม เด็กต้องประคับประคองทีมให้มีเสียงเพลงเป็นไปในทางเดียวกัน ใครมาเหนือใคร

ไม่ได้ ประคับประคองไปด้วยกัน ในการร้องเพลงหมู่จะไม่มีเสียงใครโดดเด่นมา เด็ดขาด เราเน้นความสอดคล้องกัน”

20 ,สัมภาษณ์ ,สุภาภรณ์ ชำนิราชกิจ)พฤษภาคม (2560

2. ปัจจัยและปัญหาในกระบวนการถ่ายทอด

2.1 ปัญหาการถ่ายทอดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์

จากการศึกษาพบว่าปัญหาการถ่ายทอดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการได้แก่ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ระบบ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค ปัญหาด้านลิขสิทธิ์ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1.1 ปัญหาเกี่ยวกับคนและระบบที่ไม่มีผลงานการประพันธ์ใหม่ๆ มีแต่การผลิตซ้ำเพลงเดิมด้วยนักร้องใหม่ ดังที่ดวงใจ ได้ให้ข้อคิดว่า

การสัมมนาครั้งนี้จัดขึ้นเพื่อหาทางที่จะทำให้วงการเพลงไทยสากลมี “มาตรฐานสูงขึ้นแต่สิ่งที่ยังขาดอยู่คือการแต่งบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ที่ยังขาดผู้สืบทอด และไม่ส่งอิทธิพลต่อวงการดนตรีรุ่นใหม่วงการดนตรีสมัยใหม่... จำเป็นต้องเทียบมาตรฐานที่คนยุคก่อนตั้งไว้ให้ได้และโครงการฯ จะต้องทำงาน ”วิชาการต่อไป เพื่อชี้แนวทางที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์ในอนาคต

2 ,ดวงใจ อมาตยกุล)532:1 12(

2.1.2 กรมประชาสัมพันธ์ขาดค่านิยมหลักและกลยุทธ์ในการสร้างผลงานเพลงและการพัฒนานักร้องรุ่นใหม่ ขาดการฝึกฝน

เมื่อก่อนนี้ ครูเอื้อเคร่งครัดของการฝึกซ้อมมาก ทุกวันเวลา “09.00 น . นักร้องทุกคนจะต้องทำการระเบิดเสียง เพื่อให้เสียงคงที่และมีพลังและนักดนตรีจะต้องซ้อมอย่างหนัก แม้ผิดนิดเดียวครูเอื้อก็ไม่ยอมปล่อยผ่าน”

,สัมภาษณ์ ,จันทนา โอบายวาท)23 มีนาคม 2559(

2.1.3 การเปลี่ยนแปลงในรสนิยมการฟังเพลงของคนไทย

สมัยนี้เพลงช้า ไม่เหมาะกับเด็กรุ่นใหม่ ไม่มีใครฟัง ต้องเป็นเพลงที่มี “
” จังหวะกระชับ เร้าใจ

23 ,สัมภาษณ์ ,พัศตร์ผจง วัฒนสินธุ์ มิถุนายน (2560

2.1.4 ปัญหาลิขสิทธิ์ ทำให้การสืบทอดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์มีอุปสรรค

มีชมรมคนรักสุนทราภรณ์ในจังหวัดต่างๆ เช่น สระบุรี อ่างทอง มีการ “
จัดพบปะสังสรรค์ เพื่อร่วมขับบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ แต่ต้องขออนุญาตจาก
มูลนิธิสุนทราภรณ์ ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์และจ่ายเงินจำนวนหนึ่งด้วย”

20 ,สัมภาษณ์ ,สุภาภรณ์ ชำนิราชกิจ) พฤษภาคม (2560

2.1.5 ขาดผู้สนับสนุน

ปัจจุบันหาผู้สนับสนุนยาก การสนับสนุนอยู่ไม่ต่อเนื่อง ทั้งที่รายการ “
ได้รับความนิยมมากในระดับหนึ่ง ขณะที่การจัดรายการบทร้องเพลงสุนทราภรณ์
นั้น จะต้องหาสปอนเซอร์เอง”

,สัมภาษณ์ ,ดารณี มณีดิษฐ์)8 พฤษภาคม 2560(

2.2 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการสืบทอดอุดมการณ์บทเนื้อร้องเพลงสุนทราภรณ์

จากการศึกษาพบว่า มีปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

2.2.1 ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายใน ได้แก่ การจัดการ การบริหารงานที่ดี การรักษา
คุณภาพและมาตรฐานในความเป็นสุนทราภรณ์ ในเรื่องของบทเพลง นักร้องทั้งรุ่นเก่าและรุ่นปัจจุบัน
และนักดนตรีที่มีคุณภาพไว้เป็นอย่างดี จะทำให้บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ได้รับการถ่ายทอดตลอดไป
ปัจจัยสำคัญคือ นักร้องของวงดนตรีสุนทราภรณ์ ขับร้องเพลงได้ไพเราะ นอกจากนี้ต้องมีความ
ประพาดิดีเป็นแบบอย่างของสังคมมีนักร้องหลายคนที่มีชื่อเสียงและมีความประพาดิไม่ดีก็ทำให้
เสียชื่อเสียงทั้งชื่อเสียงตนเองและบริษัทที่สังกัดอยู่ เพราะฉะนั้นนักร้องมีส่วนสำคัญต่อความนิยมเพลง
มากที่สุด ผู้ที่ดูแลด้านลิขสิทธิ์เพลงถ้าหวงแหนและเข้มงวดมากเกินไปในส่วนของเพลงไม่นำออกมา
เผยแพร่ ก็จะทำให้เพลงไม่ได้ก็จะเลือนหายไปไม่ช้า ซึ่งในกรณีนี้จะมีเพลงบางส่วนที่ไม่เคยบันทึก
แผ่นเสียง เมื่อมีโอกาสได้นำเสนอเพลงเหล่านี้ผ่านทางสื่อมวลชนก็จะเป็นการขยายกลุ่มผู้ฟัง และทำ

ให้เกิดความสนใจในเพลงที่ไม่เคยได้ยินได้ฟัง แต่ในทางกลับกันถ้าไม่นำมาเผยแพร่เลยก็จะมีใครรู้จักเพลงเหล่านี้

2.2.2 ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายนอกที่ทำให้บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ได้รับการสืบทอด ได้แก่ ผู้ฟังหรือแฟนบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ และสื่อมวลชน แฟนเพลงที่ชื่นชอบในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ได้นำบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ไปเผยแพร่ในลักษณะการบอกต่อ และสื่อมวลชนได้นำเสนอข่าวและความเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เกี่ยวกับวงดนตรีสุนทราภรณ์ ซึ่งจะทำให้คนในสังคมรับรู้เรื่องราวของบทร้องเพลงสุนทราภรณ์อย่างต่อเนื่อง ประชาชน ผู้ฟังทั่วไป ผู้ปกครองที่อนุรักษ์บทเพลงคอยชี้แนะให้ลูกหลานได้รับฟังจนเกิดการซึมซับมาตั้งแต่เด็ก จะเห็นได้จาก เด็กบางคนแม้จะมีอายุน้อยก็สามารถบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ได้เป็นอย่างดี

ผู้ประกอบการด้านให้บริการร้องเพลง เช่น ร้านอาหาร ร้านคาราโอเกะ ที่ให้บริการการร้องเพลงสุนทราภรณ์ จะมีลูกค้าที่นิยมบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ได้นำเพลงมาขับร้อง และได้สร้างเครือข่ายผู้ที่ชื่นชอบบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ทำให้มีจำนวนผู้สืบทอดมากขึ้น

2.3 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการสืบทอดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการสืบทอดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ แบ่งออกเป็น ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ดังต่อไปนี้

2.3.1 ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายในที่เป็นอุปสรรคต่อความนิยมบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ได้แก่ ปัจจัยด้านเนื้อร้อง และปัจจัยด้านบุคลิกการวงดนตรีสุนทราภรณ์ เนื้อร้องของบทร้องเพลงสุนทราภรณ์หลายเพลงที่เป็นเพลงที่ประพันธ์เนื้อร้องโดยใช้คำราชาศัพท์ และคำศัพท์ที่เป็นความหมายตามเรื่องราวในวรรณคดี เป็นคำภาษาไทยในสมัยก่อน ซึ่งทำให้เป็นอุปสรรคแก่คนที่ไม่มีความรู้ในภาษาไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนชนบทที่จบระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนปัจจัยด้านบุคลิกการวงดนตรีสุนทราภรณ์นั้น นักร้อง นักดนตรี และผู้ที่มีหน้าที่ในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงบางส่วนได้เข้าสู่วัยชรา และสูญเสียชีวิตจากไป ทำให้สูญเสียดูแลผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ วงดนตรีสุนทราภรณ์ก็ได้พยายามผลิตนักร้องและนักดนตรี และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงขึ้นมาทดแทน แต่จำเป็นจะต้องใช้เวลาในการเรียนรู้และสร้างสมประสบการณ์ ำ ปัจจัยภายในที่เป็นอุปสรรคต่อความนิยมบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ได้แก่ ปัจจัยด้านเนื้อร้อง และปัจจัยด้านบุคลิกการวงดนตรีสุนทราภรณ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) เนื้อบทร้องเพลงสุนทราภรณ์เข้าใจยากสำหรับผู้ที่ไม่เข้าใจในภาษากวีที่ใช้แต่งบทเพลง ซึ่งเป็นสำนวน โวหาร และเป็นคำศัพท์เฉพาะซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนแถบชนบท ส่วนใหญ่จะหันไปสนใจเพลงลูกทุ่ง

2) นักร้องอายุมากแล้วเลิกร้องเพลง และถึงแก่กรรม ส่วนนักร้องคลื่นลูกใหม่ที่กำลังศึกษาอยู่ และยังมีความสามารถและประสบการณ์น้อย

3) ปัจจัยด้านนักร้อง กาลเวลาผ่านไปนักร้องเริ่มมีอายุมากขึ้นอย่างเข้าสู่วัยชราสามารถร้องเพลงได้ บางท่านได้เสียชีวิตจากไป

4) นักร้องนักดนตรีที่มีความสามารถต่างก็มีอายุและเสียชีวิตจากไป จึงพยายามผลิตนักร้องและนักดนตรีขึ้นมาทดแทน แต่จำเป็นต้องใช้เวลาในการเรียนรู้และสร้างสมประสบการณ์

นักร้องรุ่นใหม่ของวงดนตรีของวงสุนทราภรณ์ยังขาดความสามารถและประสบการณ์ที่เพียงพอ ยังต้องใช้เวลาในการฝึกฝนและเรียนรู้เพิ่มเติม ถ้านักร้องรุ่นใหม่ขาดคุณภาพจะทำให้เป็นอุปสรรคต่อความนิยมบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ได้

2.3. ปัจจัยภายนอก 2ปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรคต่อความนิยมบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของกาลเวลา ทำให้สภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ได้เปลี่ยนแปลงไป วิถีชีวิตของคนในสังคมก็ได้ปรับเปลี่ยนไปเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย ปัจจุบันนี้ยุคของการแข่งขันกันด้านเศรษฐกิจ จึงทำให้เพลงและดนตรีกลายเป็นสินค้าชนิดหนึ่งที่มีการแข่งขันกันมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการสร้างแนวเพลงใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อให้เกิดความแปลกใหม่และปลุกกระแสความนิยมเพลงสมัยใหม่ประกอบท่าเต้นใหม่ๆ โดยผ่านสื่อโทรทัศน์และสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสาร และอยู่ภายใต้การสนับสนุนของบริษัทนายทุน จึงทำให้ความนิยมเพลง มีทางเลือกมากยิ่งขึ้น

ความขัดแย้งทางความคิดของแฟนบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ที่เป็นคนรุ่นใหม่ชอบเพลงและดนตรีสุนทราภรณ์ที่เกิดจากการผลิตซ้ำในรูปแบบการปรับเปลี่ยนดนตรีใหม่ นักร้องเป็นคนรุ่นใหม่กับอีกกลุ่มคือแฟนเพลงที่ชื่นชอบเพลงและดนตรีของสุนทราภรณ์แบบดั้งเดิม หรือแฟนเพลงรุ่นเก่าซึ่งแฟนเพลงรุ่นเก่าจะมองว่าลักษณะของการผลิตซ้ำแบบปรับเปลี่ยนดนตรีและร้องโดยนักร้องรุ่นใหม่ทำให้บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ผิดเพี้ยนไป ไม่มีความไพเราะแบบสุนทราภรณ์แบบดั้งเดิมทำให้เกิดความแตกต่างด้านความคิด

สื่อมวลชนนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับบทร้องเพลงสุนทราภรณ์น้อยกว่าเพลงแนวอื่นๆ เนื่องจากเหตุผลทางธุรกิจ ทำให้เสียเปรียบแนวเพลงสมัยใหม่ ที่สามารถสร้างผลประโยชน์ทางธุรกิจได้ดีกว่า

ปัจจัยด้านการขาดการปลูกฝังลูกหลานในครอบครัวในเรื่องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ซึ่งปล่อยให้ลูกหลานรับเอาวัฒนธรรมใหม่ๆ ที่เปลี่ยนไปตามกระแสนิยม

ปัจจัยด้านการเข้มงวดเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์เพลงและการบังคับใช้ ทำให้ไม่สามารถนำบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ไปขับร้องในงานรื่นเริงต่างๆ ของวงดนตรีทั่วไปได้

10. ผศ.ชัยรัตน์ต์กร ภาวิศพิริยะกฤต	อาจารย์สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
11. นางสาวกัญญา จันทรมงคล	ผู้ฟังเพลงวงดนตรีสุนทราภรณ์

ในบทนี้ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์เป็น 3 ประเด็น ประกอบด้วย

1. การวิเคราะห์คุณค่าของอุดมการณ์ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์จากผู้ประพันธ์และแนวทาง
สืบทอด
2. การวิเคราะห์แนวทางการสืบทอดคุณค่าอุดมการณ์ในบทร้องเพลงของวงดนตรี
สุนทราภรณ์ในการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์
3. การสืบทอดอุดมการณ์ในบทร้องเพลงในรูปแบบอื่นๆ
ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์คุณค่าของอุดมการณ์ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์จากผู้ประพันธ์และแนวทาง สืบทอด

1.1 คุณค่าอุดมการณ์ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์

จากการศึกษาพบว่า บทร้องเพลงที่ผู้ประพันธ์แต่งขึ้นมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์สังคมที่เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ การเมือง การปกครองและวิถีวัฒนธรรมของชาติ ในช่วงสมัยที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครอง ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ในเรื่องความรักชาติ ความสามัคคี หน้าที่ของราษฎรและเอกลักษณ์วัฒนธรรมของชาติ ซึ่งไม่สามารถที่จะสื่อสารได้โดยตรง เนื่องจากประเทศชาติอยู่ในสถานการณ์สงครามและการเข้ามาของเทศมหาอำนาจ ดังนั้นการที่จะรักษาอธิปไตยของชาติไว้โดยหลีกเลี่ยงความขัดแย้งจึงใช้กลยุทธ์การสื่อสารผ่านเนื้อร้อง บทเพลง ดังบทร้องเพลงในสมัยจอมพล ป พิบูลสงคราม เช่นเพลงเดินทางไกล เพลงรักชาติ เป็นต้น .

นอกจากนี้ในช่วงสงครามและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากแบบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย บทร้องเพลงจึงเน้นให้ความรู้เรื่อง สิทธิและหน้าที่พลเมืองซึ่งเป็นการสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล ชอุม ปัญจพรรค์), 2529: 104-105)

ส่วนมูลเหตุที่วิเคราะห์ได้จากทัศนะของผู้ประพันธ์เพลง พบว่า ในบทร้องเพลงจะสอดแทรก อุดมการณ์ของผู้แต่งเพลงที่สะท้อนค่านิยมต่างๆ เพื่อจรรโลงสังคม ล้อเหตุการณ์และสภาพแวดล้อม และสืบทอดบทกวี ที่สำคัญคือ การให้สาระความหมาย การเลือกใช้ถ้อยคำและความไพเราะของ

บทกวี เนื้อร้องเพลงจึงเป็นตัวแทนของตำนานงานสร้างสรรค์ที่เป็นอมตะดังที่ ‘ทวิปวร’ (นามแฝง (2529: 50-51) ได้แสดงความคิดเห็นไว้อย่างน่าสนใจว่า

...“ท่วงทำนองเพลงและถ้อยคำที่ถ่ายทอดออกมาตามวิถีและลีลาของ
ชีวิต รวมทั้งความรู้สึกนึกคิดคืออารมณ์และวิญญาณของคนไทย...”

สอดคล้องกับแนวคิดของแก้ว อัจฉริยกุล (2529:75) ที่ประพันธ์บทร้องเพลงได้ไพเราะลึกซึ้ง
กรีตอารมณ์ผู้ฟัง โดยกล่าวว่า

...“การประพันธ์เนื้อร้องเพลงยึดหลักการประพันธ์ร้อยกรองในแบบฉบับ
คำกลอน”...

ซึ่งตรงกับ ธาตรี (นามแฝง (2529: 118-119) ที่ให้ความเห็นว่าผู้ประพันธ์บทร้องเพลงมี
บทบาทในการสืบสานวรรณคดีอมตะและบทกวีของไทย ดังข้อความที่ว่า

...“ วรรณกรรมที่ดีๆ มีส่วนช่วยเสริมในการเลือกใช้อ้อยคำเวลาประพันธ์
บทเพลง”...

จึงสรุปได้ว่ามูลเหตุที่ต้องมีการสืบทอดอุดมการณ์ของเนื้อร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์
ที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ เพราะเป็นบทร้องเพลงที่แสดงถึงอุดมการณ์ชาติผ่านยุคสมัยของสงครามการ
สร้างวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ทางสังคมที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการ
พัฒนาคนในสังคมไทยให้มีจิตสำนึกรักสามัคคี เรียนรู้และทำหน้าที่ของราษฎร เป็นส่วนหนึ่งในการ
รักษาความเป็นชาติไทยได้อย่างภาคภูมิใจ นอกจากนี้บทร้องเพลงของผู้ที่ประพันธ์เพลงสะท้อนถึง
การสร้างแรงบันดาลใจและเทคนิคการเขียนบทเพลงด้วยบทกวีจะทำให้เกิดการพัฒนาผู้ประพันธ์
เพลงที่สรรสร้างบทเพลงที่มีความไพเราะ เพื่อจรรโลงใจบุคคลในสังคมได้อย่างมีความหมาย จึงเป็น
เหตุผลในการสืบทอดเพื่อสร้างนักประพันธ์เพลงจากรุ่นสู่รุ่นที่ประพันธ์เพลงได้อย่างมีสาระและม
ความไพเราะลึกซึ้ง

1.2 บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ปรากฏคุณค่าอุดมการณ์เกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ ในหัวข้อนี้แบ่งออกได้เป็น ด้าน คือ 3

1.2.1.คุณค่าด้านเนื้อหา

จากคำกล่าวของ มัลลิกา คณานุรักษ์ ผู้เชี่ยวชาญบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ และนักจัดรายการเพลงวิทยุศึกษา กรมประชาสัมพันธ์ กล่าวว่า

...“เรื่องการค้ารงตนเพื่อให้มีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข การที่จะอยู่อย่างไรในสังคม และเป็นที่ยอมรับในสังคมสิ่งเหล่านี้มนุษย์จะได้พัฒนาจากบทเพลงมากมาย โดยเฉพาะเพลงที่เกี่ยวกับคำสอน” ตัวอย่างเช่น “เพลง เด็กเอ๋ยเด็กดี” คือเพลงเกี่ยวกับเด็กที่มี “ใช้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็ยังนำมาใช้อยู่ไม่มีล้าสมัยเลย” โดยเฉพาะวันเด็ก ผู้เชี่ยวชาญแสดงความประสงค์ว่า “อยากจะให้โรงเรียนเปิดทุกวัน แล้วให้เด็กร้อง ร้องหลังเพลงชาติ” ทั้งนี้เด็กจะรู้ว่า “เด็กดีเป็นอย่างไรและมีหน้าที่คืออะไรบ้าง” ซึ่ง “เด็กจะได้ ซึมซับ ติดตัว และเป็นผู้ใหญ่ที่ดีได้” ในอนาคต...”

28 ,สนทนากลุ่ม ,มัลลิกา คณานุรักษ์)มิถุนายน (2560

1.2.2 คุณค่าด้านภาษา

กัญจณีพัฐ วงศ์สุเมธรัตน์ นักวิชาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ให้ความเห็นไว้ว่า

...“บทร้องเพลงสุนทราภรณ์มีคุณค่าทางด้านเนื้อหาและภาษา สอนด้านการดำเนินชีวิต “หากมีการ ปลุกฝังหรือนำเนื้อเพลงนั้นๆ มาแปลเป็นหลักสูตร” จะได้นำคุณค่าของเพลงมาใช้ในแง่ของเนื้อหา และภาษา”...

28 ,สนทนากลุ่ม ,กัญจณีพัฐ วงศ์สุเมธรัตน์)มิถุนายน (2560

สอดคล้องกับ ชัยธเนตต์กร ภาวิศพิริยะภตุต นักวิชาการศึกษา ที่ว่า

...“เด็กอ่านหนังสือไม่ออกเรื่องของภาษาน่าจะนำไปใช้พัฒนาเด็กได้ การใช้เพลงเพื่อเรียนรู้ภาษา หรือความรู้แต่ละยุคสมัย หากได้ฟังบ่อยก็จะช่วยได้”

บทร้องเพลงสุนทราภรณ์มีภาษาสวยงาม นับว่าเป็นเรื่องที่ดีที่สืบทอดความงดงามนั้นให้แก่คนในสังคม เช่น “เพลงอุษาสวาท” ได้เห็นถึงการใช้อุปมาอุปมัย”..

ชัยรัตน์ (กร) ภาวิศพิริยะกฤต ,สนทนากลุ่ม 28 ,มิถุนายน (2560

ในประเด็นคุณค่าด้านภาษาดังกล่าว เป็นที่ยอมรับว่าบทร้องเพลงสุนทราภรณ์นั้นร้องแล้วไม่เพียงวรรณยุกต์และมีความสมบูรณ์ทางฉันทลักษณ์การประพันธ์ร้อยกรองเป็นอุดมการณ์ที่นำไปสู่การกำหนดกฎเกณฑ์ในการประพันธ์และยึดถือเป็นแบบฉบับ ในการฝึกอบรมนักแต่งเพลงรุ่นหลังมีปรากฏในข้อเขียนของช่อม ปัญญาพรรค อ้างถึงในวารสาร สุมาวงศ์ (2528: 28-29) ที่ว่า

...“การแต่งเพลงของครูเอื้อต้องมีระเบียบ เช่นต้นไม้ ต้องพุดถึง รากไม้ โคนไม้ ลำต้น กิ่ง ก้าน ใบและดอก จะพุดโคนไม้ ดอกไม้และไปรากไปต้นไม้ไม่ได้ ต้องมีเนื้อถ้อยกระซกความ และมีสัมผัสนอกสัมผัสใน”...

ด้วยความพิถีพิถันในบทร้องเพลงของผู้สืบทอดอุดมการณ์ จึงพบว่าเพลงแต่ละเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์มีเนื้อหาที่สมบูรณ์ และเพียบพร้อมด้วยภาษาของกวีในรูปแบบร้อยกรองที่มีคุณค่าเนื้อหาและภาษา ดังที่ ช่อม ปัญญาพรรค (2529: 110-111) สรุปไว้ว่า

...“ น้อยๆ ลูกๆ หลานๆ สมาชิกนักแต่งเพลงคะ อ่านคำร้อยกรองหลายๆ ค่ะจะเป็นการช่วยหาคำเพราะได้ทางหนึ่ง”...

1.2.3 คุณค่าด้านการขัดเกลา

...“เพื่อสื่อสารและผู้ฟังได้รรถรสในการฟังรวมถึงคุณธรรมและสะท้อนภาพสังคมร่วมด้วยเช่นผู้ชายทำการไม่ดีกับผู้หญิงจุดจบในเพลงมักจะไม่สวยเสมอในเรื่องนี้สอนเรื่องบทบาททางเพศระหว่างชายกับหญิงได้”...

)วรวิภา สุธาพ 28 ,สนทนากลุ่ม ,มิถุนายน (2560

และในประเด็นนี้ ชัยชนัดธ์กร ภาวิศพิริยะกฤต นักวิชาการศึกษา ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมไว้
อย่างน่าสนใจว่า

...“บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ปลุกฝังค่านิยมทางบวกให้แก่คนในสังคมทำ
ให้คนในสังคมมีพฤติกรรมทางบวกปลุกฝังทัศนคติให้คนในสังคมทางบวก”...

28 ,สนทนากลุ่ม ,ชัยชนัดธ์กร ภาวิศพิริยะกฤต)มิถุนายน (2560

สอดคล้องกับแนวคิดของชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย นักวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ที่ว่า

...“จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาบทร้องเพลงสุนทราภรณ์มีการสร้าง
จิตสำนึกและการรักชาติ บทร้องเพลงสุนทราภรณ์มีเรื่องเกี่ยวกับสถานที่ มีเรื่อง
เกี่ยวกับปรัชญาชีวิต และการดำเนินชีวิตของคนในสังคม มีเรื่องเกี่ยวกับ
วรรณกรรมไทย มีเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติ มีเรื่องเกี่ยวกับความรัก ถ้าเราสอนในแง่
ของ เยาวชนจะดีมาก เช่น การนำคำสองแง่สองง่ามาสอน การนำรสของ
วรรณคดีมาสอนให้เห็นถึงอารมณ์ ความรู้สึกซึ่งเป็นการเชื่อมโยงกับวิชาสังคมและ
ภาษาไทย...”

บทร้องเพลงสุนทราภรณ์มีเรื่องของการปลุกใจให้คนรักชาติ” เช่น “เพลง
บ้านเกิดเมืองนอน” มี เพลงสอนเด็ก เช่น “เพลงเด็กเอ๋ยเด็กดี” ที่สอนหน้าที่เด็ก
มีเพลงที่สอนคติธรรม เช่น “เพลง จังหวะชีวิต” ถ้าคนฟังฟังแล้ววิเคราะห์ ตรงนี้
การจัดการศึกษาควรให้ความสำคัญ ไม่ใช่ฟังเพื่อ ความบันเทิงเท่านั้น เราควร
ปลุกฝังว่าฟังเป็นการสะท้อนคิด...

28 ,สนทนากลุ่ม ,ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย) มิถุนายน (2560

1.3 บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ปรากฏคุณค่าเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการจรรโลงหรือ ยกระดับจิตใจ

ดังปรากฏในความคิดเห็นของ ปรียากร รินรัตน์กร นักวิชาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ที่ว่า

สิ่งที่สัมผัสได้คือภาษา จะเห็นได้ว่า“บทร้องเพลงสุนทราภรณ์มีการใช้
ภาษา ถ้อยคำ ที่แสดงให้เห็นว่า คุณค่าของบทร้องเพลงสุนทราภรณ์เมื่อได้ฟังแล้ว

รู้สึกว่าเป็นสารที่จรรโลงใจ ยกกระดับจิตใจเราให้สูงขึ้นให้คนในสังคมมีสภาพจิตใจที่ดีขึ้น มีคุณธรรมที่ซ่อนอยู่ในนั้น ”

28 ,สนทนากลุ่ม ,ปริยากร รินรัตน์กร)มิถุนายน (2560

ซึ่งกันยา จันทรมงคล ผู้ฟังเพลงวงดนตรีสุนทราภรณ์ได้ให้ความเห็นตรงกันในประเด็นนี้ว่า

...“บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ภาษาสวยมาก เพลงปลุกใจช่วยพัฒนาจิตใจได้ดี”

) กันยา จันทรมงคล 28 ,สนทนากลุ่ม ,มิถุนายน (2560

1.4 บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ปรากฏคุณค่าเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของสังคมไทย

เป็นที่ทราบกันดีว่าบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ มีความหมายในการแสดงตัวตนที่เป็นวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งทรงคุณค่าด้วยตัวบทและอุดมการณ์ที่เกาะเกี่ยวกับบทเพลงนั้น ดังคำกล่าวที่ว่า

“...เป็นบทเพลงที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมและสังคมของไทยซึ่งเป็นเอกลักษณ์ บทร้องเพลงสุนทราภรณ์มีการสอดแทรกวัฒนธรรมเช่นลอยกระทงวันสงกรานต์ ตะลุงมอญซ่อนผ้า นี่คือนิยามของบทร้องเพลงสุนทราภรณ์...”

28 ,สนทนากลุ่ม ,ปริยากร รินรัตน์กร) มิถุนายน 2560)

สอดคล้องกับ มัลลิกา คณานุรักษ์ ผู้เชี่ยวชาญบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ และนักจัดรายการเพลงวิทยุศึกษา กรมประชาสัมพันธ์ ที่กล่าวว่า

...“มีการสอนให้เห็นคุณค่าของบทร้องเพลงสุนทราภรณ์เช่นเนื้อหาของเพลงได้สอนเรื่องความซื่อสัตย์ สอนเรื่องความรักนวลสงวนตัว บทร้องเพลง สุนทราภรณ์มีการนำมาเปิดอยู่เสมอโดยเฉพาะเพลงนักชู้ตฤกษ์แต่ปัจจุบันปรากฏว่ามีคนเปิดน้อยลงเพราะอาจมีเรื่องเกี่ยวกับลิขสิทธิ์”...

) มัลลิกา คณานุรักษ์ 28 ,สนทนากลุ่ม ,มิถุนายน (2560

สอดคล้องกับวรุฒิ สุภาพ นักวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตรที่กล่าวไว้ว่า

...“บทร้องเพลงสุนทราภรณ์สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการเกิดหรือความเป็นมาของสังคมไทยในแต่ละยุคว่ามีความเป็นมาอย่างไรเช่นเพลงบ้านเกิดเมืองใช้ เป็นสื่อการเรียนรู้ผ่านเพลงใช้สำนวนภาษาในเพลงสะท้อนความคิดของ”นอมนุชย์ในสังคมสะท้อนให้รู้ว่าคนในสังคมคิดอย่างไรเช่นการหาจุดร่วมในเรื่องความสามัคคีโดยใช้เพลงร่ำวงมหาวิทยาลัย”...

) วรุฒิ สุภาพ ,สนทนากลุ่ม 28 ,มิถุนายน (2560

ในประเด็นคุณค่าของบทร้องเพลงดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า อุดมการณ์ที่เกาะเกี่ยวกับบทเพลงมีพลานุภาพสามารถชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรมและการสื่อสารทางความคิดให้อยู่ในยุคสมัยมาจนบัดนี้ด้วยยึดโยงกับสถาบันสังคม และหน้าที่ของคนในสังคมอันเป็นรากฐานของอุดมการณ์ชาติไทยกล่าวคือ มีลักษณะของอุดมการณ์ที่อธิบายสถานภาพและบทบาทของบุคคลในสังคม อธิบายสถานการณ์และความเป็นไปของสังคม วัฒนธรรมและแผนกส่วนต่างๆของสังคมให้เป็นเอกภาพ สมบูรณ์ สุขสำราญ) และคณะ, 2527: 4)

2. การวิเคราะห์แนวทางการสืบทอดคุณค่าอุดมการณ์ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ในการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์

จากผลการวิเคราะห์คุณค่าของบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ดังกล่าวข้างต้น พบว่า มีปรัชญาชีวิต ความเชื่อ ธรรมเนียมและวัฒนธรรมอันเป็นองค์ประกอบของมนุษย์ รวมถึงการร้อยเรียงเรื่องราว ประสบการณ์ของบุคคลในการเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงซึ่งชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาภูมิปัญญาของมนุษย์ทั้งผู้ประพันธ์เพลงและผู้รับสุนทริยรสของบทเพลง ผู้ประพันธ์เพลงจะมีโอกาสใช้ความรู้ ความสามารถที่สั่งสมในตน ทบทวน ร้อยเรียงผ่านภาษา ถ้อยคำย้ำเตือนความมั่นคงในอุดมการณ์แห่งตนและถ่ายทอดสู่ผู้ฟัง ด้วยภาษาอันไพเราะสละสลวย ทำให้ผู้ฟังได้เรียนรู้ประทับใจ และเกิดอุดมการณ์แห่งจิตสำนึกร่วมของการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม สร้างความผูกพันระหว่างมนุษย์ ทำให้เข้าใจบุคคลและสถานการณ์อย่างมีเหตุผลเกิดการพัฒนาตนเองไปตามบทร้องเพลงนั้น ด้วยเหตุนี้บทร้องเพลงสุนทราภรณ์จึงมีคุณค่าในการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์) ติภาพ ภัทรเดชไพศาล, 2556: 88-89)

แนวทางในการสืบทอดมีหลากหลายผู้วิจัยได้จัดแบ่งหัวข้อโดยอิงจากระบบการศึกษาและจากข้อค้นพบที่ได้จากการสนทนากลุ่มมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์เพื่อพัฒนานุชนผ่านบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ซึ่งจากการวิเคราะห์เนื้อหาที่มีคุณค่าในการพัฒนานุชนในบทที่ผ่านมาโดยผู้เชี่ยวชาญได้นำเสนอแนวคุณค่าในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ผ่านกระบวนการจัดการศึกษาทั้ง 3 ระบบดังนี้

2.1 การสืบทอดคุณค่าผ่านการศึกษาในระบบโรงเรียน

การสืบทอดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ในสถานศึกษาในปัจจุบันมีการนำบทเพลงมาใช้แทรกในบางวิชา เช่น การสอนลีลาศในวิชานันทนาการ ของโรงเรียนระดับมัธยมมีการใช้เพลงของสุนทราภรณ์ การเปิดเพลง เด็กเอ๋ยเด็กดี ก่อนเข้าแถวเคารพธงชาติ ปัจจุบันไม่มีการบังคับให้เรียน บทเพลงเหล่านี้ในสถานศึกษา ดวงกมล บางขวด), 2554: (450 ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้มีแนวคิดในเรื่องวิธีการและเทคนิคมาใช้เช่น สอดแทรกเพลง ที่มีเนื้อหาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในหลักสูตรคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งแนวทางนำไปใช้ประเด็นนี้ผู้เชี่ยวชาญได้อธิบายเพิ่มเติมว่า

...“การนำมาใช้นั้นจะทำอย่างไรให้เด็กในยุคปัจจุบันไม่รู้สึกลัวว่าเพลง สุนทราภรณ์เป็นเพลงลำสมัย การนำเพลงมาเปิดซ้ำ ๆ เพื่อให้เด็กจำได้ ตรงนี้เป็นการใช้ประโยชน์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ครูจะต้องคิดว่าจะทำอย่างไร “ให้เพลงเป็นกลไกขับเคลื่อน ให้เด็ก ซึมซับเนื้อหาที่ดีงามของเพลงครูควรจะเป็น” เป็นกลไกขับเคลื่อนที่สำคัญ แต่สำคัญว่า ครูรู้จักบทร้องเพลงสุนทราภรณ์หรือยัง”...

ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย) สนทนากลุ่ม 28 มิถุนายน (2560

นอกจากนี้ การที่จะนำบทร้องเพลงสุนทราภรณ์มาพัฒนาผู้เรียน จำเป็นจะต้องพัฒนาครูผู้สอนด้วย social media ต่างๆ และเสริมสร้างในหลักสูตรที่หลากหลายสาขาวิชา ดังความคิดเห็นของปรียากร รินรัตน์กร ที่ว่า

...“การพัฒนาคนทั้งในระบบผ่านผู้สอนคือ ครู อาจารย์ และนอกระบบผ่าน ทวี วิทย์ social mediaเราสามารถนำ...บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ไปใช้ได้หลากหลายสาขาตามมิติที่เหมาะสมทั้ง อักษรศาสตร์ในเรื่องของภาษา สังคมศาสตร์ พลศึกษา และนักนิเทศศาสตร์ก็อาจจะมีส่วนร่วมเพราะ มีสื่ออยู่ในมือ แต่บริบทของคนในสังคมแต่ละยุคสมัยต่างกัน เมื่อบริบทเปลี่ยนจึงต้องมีกล

ยุทธ์ที่เหมาะสมกับบริบทนั้น ๆ เช่น สื่อ วิธีการ และต้องอาศัยคนในสังคมมา มีส่วนร่วม”...

(ปริยากร รินรัตน์กร ,สนทนากลุ่ม 28 ,มิถุนายน 2560

จากประเด็นการศึกษาการถ่ายทอดคุณค่าอุดมการณ์เพื่อการพัฒนามนุษย์จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติของครูที่มีความเชื่อมาแต่เดิมว่าบทร้องเพลงสุนทราภรณ์เกี่ยวข้องกับครูดนตรีเท่านั้นแต่จากการศึกษาพบว่าเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ที่มีคุณค่าทั้งด้านเนื้อหา และภาษารวมถึงแนวคิดที่แทรกมาสามารถนำมาใช้เป็นสื่อการสอนสอดแทรกในบทเรียนได้ ดังปรากฏในการสนทนา ดังนี้

...“การใช้เพลงเพื่อพัฒนาคนได้โดยการผลิตหลักสูตรหรือคอร์ส อบรมอาจจะใช้การ เชื่อมโยงกับคู่มืออบรมครูในเรื่องการใช้บทร้องเพลง สุนทราภรณ์พัฒนาการเรียนการสอน หากต้องการให้ครู ใช้บทร้องเพลง สุนทราภรณ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ต้องทำให้ครูเกิดทัศนคติ มีเทคนิค และวิธีการ สถาบันการผลิต ครูต้องให้ความสำคัญในเรื่องนี้ ต้องเปลี่ยนทัศนคติครูว่าเพลง ไม่ใช่เพื่อความบันเทิงอย่างเดียว แต่ใช้เพลงเพื่อสร้างความรู้ได้ โดยเฉพาะในเรื่อง คุณค่าของเพลง...”

,ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย) สนทนากลุ่ม 28 ,มิถุนายน (2560

สอดคล้องกับวรรุณี สุภาพ นักวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ที่กล่าวว่า

...“ช่องทางที่จะนำบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ลงไปสู่โรงเรียน เช่น การใช้ เป็นสื่อการสอนสังคมโดยการนำเนื้อหาของเพลงเชื่อมโยงเข้าไปยังบทเรียน เช่น เรื่องหน้าที่พลเมืองในแบบวิถีไทย”...

(วรรุณี สุภาพ ,สนทนากลุ่ม 28 ,มิถุนายน (2560

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาบางท่าน พบว่า เห็นด้วยที่จะนำ บทร้องเพลงสุนทราภรณ์มาบรรจุไว้ในกระบวนการศึกษาว่า

“...บทร้องเพลงสุนทราภรณ์มีคุณธรรมทั้งนั้น เช่น การรักชาติ การปฏิบัติตน ในวิถีชีวิตประจำวัน การใส่ไว้ในกระบวนการศึกษา โดยบรรจุใน หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากเด็กในวัยนี้ เป็นวัยที่หล่อหลอมความคิด มีตัวตนที่จะพัฒนาได้ เป็นช่วงวัยที่สามารถใส่ได้ทุกวิชา เป็นคุณลักษณะนิสัยที่ ต้องมี และประเมินนักเรียน เรื่องคุณธรรม...”

(2560 มิถุนายน 26 สมชัย สิ้นแท้ สัมภาษณ์)

สอดคล้องสุนทราภรณ์ ขำนิราชกิจ ผู้เชี่ยวชาญด้านบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ที่กล่าวว่า

“...เราทำโครงการกับโรงเรียนบรรจจรัตน์ และโรงเรียนวรพิทยา ภายใต้ โครงการสารบรรณเท็งเชิงพื้นฟูวัฒนธรรมและภาษาไทยโดยใช้เพลงเป็นสื่อมา ตั้งแต่ พ.ศ.2549.ต่อเนื่องถึง พ.ศ.2561.เรียนต่อเนื่องมาโดยตลอด แนวทาง ดนตรี คือ รักษาทางเพลงของกรมประชาสัมพันธ์ไว้...”

(2560 พฤษภาคม 20 สุนทราภรณ์ ขำนิราชกิจ สัมภาษณ์)

2.2 การสืบทอดคุณค่าผ่านการศึกษาในระบบโรงเรียน

ปัจจุบันมีการสร้างเครือข่ายผู้ฟังเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์และมีการขยายตัวในรูปแบบ ต่างๆ เช่น ชมรม คนรักสุนทราภรณ์ตามจังหวัดต่างๆ ผู้เชี่ยวชาญแสดงความประสงค์ให้มหาวิทยาลัย เปิดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ในสถาบันการศึกษา แต่จะอย่างไรให้รู้ว่าเพลงนี้เป็นของวงดนตรี สุน ทราภรณ์ และมีการสอนให้ เห็นคุณค่าของบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ดังนั้นการนำบทร้องเพลง สุน ทราภรณ์มาใช้ในรูปแบบกิจกรรมเสริมหลักสูตร จึงเป็นวิธีการหนึ่งในการสืบทอดคุณค่าอุดมการณ์ ของ บทเพลง ในประเด็นดังกล่าวผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นไว้เป็นแนวทางอย่างเป็นรูปธรรมคือ

...“ในเรื่องสาระการเรียนรู้ที่แทรก ในกิจกรรม สามารถนำเพลงที่ เกี่ยวข้องกับสาระที่ต้องการ ถ่ายทอดไปสู่การเรียน เช่น การพัฒนามนุษย์ มีคำใด เกี่ยวข้อง มีส่วนใดที่เป็นคำซ้ำ มีสำนวนใดในเพลงที่นำมาเป็นกรณีศึกษา โดย วิเคราะห์เนื้อหา และบทประพันธ์ด้วยหลักสูตรเป็นตัวกำหนดเป็นกรอบ แต่ สามารถจะแยกออกมาบูรณาการโดยนำ เพลงมาเป็นกิจกรรม โดยนำไปใช้ในการ ทำเป็นชุดกิจกรรม เช่น อบรมครูต้นแบบด้วยบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ เพื่อให้ครู ไปขยายผลต่อไป”...

,ศุภนิสา ทดลา) สนนทากลุ่ม 28 ,มิถุนายน (2560

...“สามารถใช้เพลงเพื่อพัฒนาคนได้โดยการผลิตหลักสูตรหรือคอร์ส
อบรมอาจจะใช้การ เชื่อมโยงกับคู่มืออบรมครูในเรื่องการใช้บทร้องเพลงสุนทรา
ภรณ์พัฒนาการเรียนการสอน”...

,ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย) สนนากลุ่ม 28 ,มิถุนายน (2560

2.3 การสืบทอดคุณค่าผ่านการศึกษาตามอรรถาธิบาย ได้แก่ การสอนการประพันธ์เพลง ผ่าน
online จัดละคร คอนเสิร์ต ชมรมลีลาศซึ่งการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเพื่อเป็น
แนวทางพัฒนาไว้ดังนี้

...“บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ที่เกี่ยวข้องกับยุคสมัย โดยเฉพาะหากพ่อแม่
ฟังบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ลูกๆ ก็จะได้ฟัง หากพ่อแม่ไม่ฟังบทร้องเพลง
สุนทราภรณ์ลูกๆ ก็จะได้ไม่ฟัง ผู้ที่เป็นอาจารย์อาจนำเทคโนโลยีมาเชื่อมโยงเพื่อ
ถ่ายทอดไปสู่เด็กเพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กในยุคสมัยนี้ ในที่นี้หากเด็ก
สนใจก็สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ได้แต่ถ้าเด็กไม่สนใจก็อาจจะไม่ได้ผล”...

,ณัฐพล หาญตะล่อม) สนนากลุ่ม 28 ,มิถุนายน (2560

ในการเรียนรู้ผ่านบทร้องเพลงที่เกิดขึ้นในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันผ่านรสนิยมของพ่อ แม่
จึงเป็นวิธีการสืบทอดตามอรรถาธิบาย นอกจากนี้สืบทอดผ่านวัฒนธรรมการใช้สื่อในชีวิตประจำวัน
ดังความเห็นของอาจารย์ปริยากร รินรัตนากร ที่กล่าวว่า

...“ควรมีกิจกรรมที่จะเอื้อให้เด็กได้เข้าถึงสื่ออื่น ๆ ตามยุค สมัยในปัจจุบัน
ทุกอย่างควรมีกิจกรรมเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดการพัฒนาได้ โดยอาจทำให้เพลง
สุนทราภรณ์เป็นเพลงร่วมสมัยเพราะจะทำให้คนในสังคมหันมามีส่วนร่วม ซึ่งจะ
ทำให้เกิดช่องทางที่เป็น ”...ของคนในสังคม lifestyle

,ปริยากร รินรัตนากร) สนนากลุ่ม 28 ,มิถุนายน (2560

เป็นความจริงที่ว่าปัจจุบันแหล่งเรียนรู้บางสถานที่มีความทันสมัยแต่ขาดกลยุทธ์ในการสื่อสาร
ซึ่งเป็นเพียงแค่การทำให้คนเกิดการเรียนรู้ แต่ไม่ได้เรียนรู้ในส่วนเรื่องที่มีส่วนสร้างให้เกิด
ความตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งที่เรารู้จริงๆ ดังนั้นจึงควรให้หลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม
โดยเฉพาะภาครัฐ ในประเด็นนี้ ปริยากร รินรัตนากรได้ให้ความเห็นเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาไว้ดังนี้

...“ต้องดึงให้หลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมโดยเฉพาะภาครัฐ เช่น กระทรวงวัฒนธรรมหากรัฐบาลให้ความสำคัญหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชนหรือภาคธุรกิจต่างๆจะเข้ามาเป็น เราพูดถึงแต่เรื่อง partnership เครื่องมือหรือช่องทางต่างๆเพื่อสืบทอดซึ่งไม่เพียงพอเราต้องทำให้มันเป็น หรือ agenda talk of the จนทำให้เป็นประเด็นเด่นโดยดึงหน่วยงานรัฐ town มาให้ความสำคัญจากนั้นคนในสังคมจะเห็นเป็นประเด็นสำคัญและเกิดการร่วมสมัยขึ้นในสังคมเช่นนักร้องยุคปัจจุบัน จะหยิบบทร้องเพลงสุนทราภรณ์มาร้องใหม่และหน่วยงานเอกชนต่างๆจะสนใจมาเป็นสปอนเซอร์”...

,ปริยากร รินรัตนกร)สนทนากลุ่ม 28 ,มิถุนายน (2560

สอดคล้องกับวรุฒิ สุภาพ นักวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ที่กล่าวว่า

...“นอกจากนำบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ไปใช้เป็นสื่อการสอนในโรงเรียนแล้ว ยังสามารถใช้ช่องทางที่เป็น social media ได้อีกด้วย เช่น M theater ได้มีการจัดแสดงเกี่ยวกับเพลง สุนทราภรณ์ในรูปแบบใหม่ ซึ่งปรากฏว่ามีเด็กยุคใหม่เข้าถึงบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ได้ด้วยความสมัครใจโดย การซื้อบัตรเข้าไปชม เพราะนักร้องยุคใหม่นำบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ไปร้อง”...

(วรุฒิ สุภาพ ,สนทนากลุ่ม 28 ,มิถุนายน (2560

สอดคล้องกับ ชัยชนัตถ์กร ภาวิศพิริยะกฤต นักวิชาการศึกษา ที่กล่าวว่า

...“ปัจจุบันมีเรื่องเกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ ส่วนนี้อาจทำให้เกิดความไม่สะดวกในการสืบทอดต่อไป ปัจจุบันมีการผลิตสื่อที่ให้ฟรีได้ ประเทศไทย 4.0 มีการสร้างเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหมู่บ้าน คนในสังคมไม่ต้องรอการเรียนการสอนในระบบอีกต่อไป ต้องมีกลยุทธ์ในการสร้างและพัฒนาคน ควรให้ทุกส่วนทุกฝ่ายของสังคมมีส่วนร่วมในเรื่องการพัฒนา และการสืบทอด เพราะจะทำให้เกิดมรรคผล และลดข้อจำกัดต่าง ๆ หากเป็นเรื่องของเจ้าของคนเดียว พลังจะน้อย ต้องทำให้เป็น public ทุกคนมีส่วนร่วมจะทำให้ยั่งยืน...”

(ชัยชนัตถ์กร ภาวิศพิริยะกฤต ,สนทนากลุ่ม 28 ,มิถุนายน (2560

3. ขั้นตอนการสืบทอดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ดังกล่าวสรุปได้ว่า แนวทางการสืบทอดคุณค่าอุดมการณ์ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ มีขั้นตอนดังนี้

3.1 ขั้นตอนของผู้สืบทอด

สร้างคนรุ่นใหม่ทั้งนักดนตรี นักร้อง และนักประพันธ์ โดยใช้กลยุทธ์ผสมผสาน ทั้งสมัยดั้งเดิม และร่วมสมัยในลักษณะของใช้นักร้องยุคใหม่เพื่อสร้างลักษณะร่วมของผู้เสกกับผู้แสดง หรือในรูปแบบของดนตรีเช่น ดนตรีรูปแบบสุนทราภรณ์ซิมโฟนี เป็นต้น โดยปรับเปลี่ยนทัศนคติของครูที่สามารถนำบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้อีกทั้งต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของครูจากการคิดว่าบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ไม่ใช่แค่เรื่องของครูดนตรี แต่ต้องเป็นเรื่องของการบูรณาการในทุกสาขาวิชานอกจากนี้พบว่า การสืบทอดมี ระดับคือ 3) ระดับชั้นเรียน ผู้เกี่ยวข้องคือ ครู 2) ระดับโรงเรียน ผู้เกี่ยวข้องคือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา 3) ระดับชุมชน ขยายจากโรงเรียนไปสู่ชุมชนเป็นความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้นำชุมชน โรงเรียนจะต้องทำสำเร็จก่อนแล้วโน้มน้าวให้ครอบครัวตามได้ การสืบทอดเริ่มจากครอบครัวไม่ได้ ต้องผ่านกระบวนการจากโรงเรียนมาเชิญผู้ปกครองเข้ามาสอดแทรกได้ หมายถึงจากโรงเรียนสู่ครอบครัว ชุมชน สู่สังคม

3.2 ขั้นตอนของกระบวนการสืบทอด

กระบวนการสืบทอด ได้แก่ กลยุทธ์หรือวิธีการที่ผู้สืบทอดนำไปใช้ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งในการศึกษานี้พบว่า การกำหนดนโยบายและสร้างควมมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเป็นวิธีการสืบทอดที่สำคัญ ดังนั้นกระบวนการสืบทอดในประเด็นนี้คือ

3.2.1 สร้างเครือข่ายสนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชนสร้างเครือข่ายเผยแพร่สื่อมวลชน สื่อบุคคล อินเทอร์เน็ตตั้งข้อความที่ว่า

...“ต้องสร้างเครือข่ายการพัฒนาครู บณฐานของนักการศึกษาเราต้องสร้างบัณฑิตที่จะไปเป็นครูที่ควรจะได้รับ การเรียนรู้เกี่ยวกับการนำเพลง สุนทราภรณ์ไปใช้ในการเรียนรู้ โดยต้องรู้คุณค่าของเพลงและรู้ว่าจะนำเพลงไปถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้ อย่างไร เราต้องพยายามดึงให้หลายฝ่ายมาเป็นเจ้าภาพ ต้องกำหนดให้เกิด impact โดยมีผู้มีอิทธิพล และมีอำนาจในบ้านเมือง ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะกลายเป็น model back to basic ในรูปแบบ นาฬิกาทรายซึ่งเริ่มจากนโยบายของรัฐบาล...”

(วรวิฑูมิ สุภาพ(2560 มิถุนายน 28 ,สนทนากลุ่ม ,

ซึ่งสอดคล้องกับสุทธิพงษ์ บุญผดุง เรื่องการสืบทอดที่ว่า

“กิจกรรมสืบทอดเพลงที่มีคุณค่าอาจนำมาใช้กับนักเรียนที่มีใจรัก โดยกิจกรรมอาจร่วมกันทำเพลง ร่วมให้ฝึกลีลา เกิดความรู้สึกที่ดี ต้องการเรียนรู้ในสิ่งที่มีมากมายในเพลง”

27 ,สัมภาษณ์ ,สุทธิพงษ์ บุญผดุง) มิถุนายน (2560

3.3 ขั้นตอนของเป้าหมายการสืบทอด

3. ในด้านการพัฒนาคน 3.1

สุภาภรณ์ ชำนิราชกิจ ในฐานะผู้สอน ได้ฝึกให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นทีม เพื่อผลสำเร็จร่วมกัน มิให้มีใครเด่นเกินไป เสียงเพลงจะต้องกลมกลืนกันไปทั้งทีม ดังได้กล่าวไว้ว่า

“...ในเรื่องของการฝึกนิสัย ในขั้นเริ่มต้นจะฝึกเพลงหมู่ซึ่งจะทำให้เด็กพัฒนาตนเองได้อย่างแคล่วคล่องไม่ต้องการให้ใครโดดเด่น ต้องทำงานเป็นทีม เด็กต้องประคับประคองทีมให้มีเสียงเพลงเป็นไปในทางเดียวกัน ใครมาเหนือใครไม่ได้ ประคับประคองไปด้วยกัน ในการร้องเพลงหมู่จะไม่มีเสียงใครโดดเด่นมาเด็ดขาด เราเน้นความสอดคล้องกัน...”

,สัมภาษณ์ ,สุภาภรณ์ ชำนิราชกิจ) 20 พฤษภาคม (2560

ในประเด็นการพัฒนาผู้สอน ผู้เรียนนั้นสอดคล้องกับ สุทธิพงษ์ บุญผดุง ที่ว่า

...“ในการสร้างความเข้าใจให้ครู และเกี่ยวข้องกับผู้บริหาร จะมีการสืบทอดนั้น ต้องมีการสร้างความเข้าใจโดยที่ ครูต้องพร้อมที่จะร่วมกิจกรรม ครูผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจในการถ่ายทอด การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการสอดแทรกในบทเรียน ได้รับความสนใจ เช่น กิจกรรมเกม บทบาทสมมุติ บทละคร โดยใช้กระบวนการถามตอบจะเป็นการสร้างชิ้นงาน ต่อเพลง ถ้าเป็นงานกลุ่ม จะทำให้เกิดความสามัคคี เห็นอกเห็นใจ กระบวนการสอน มีการสนทนาพูดคุย ถามตอบ แลกเปลี่ยนความระหว่างครูกับครู นักเรียนกับนักเรียน เพราะการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็น Active Learning เรียนรู้โดยการปฏิบัติ ทั้งหมดนี้คือ Inclass สรุปการเรียน ดูว่าสิ่งที่เรียนมีประโยชน์ต่อตนเองอย่างไร

ต่อสังคม และสภาพแวดล้อมอย่างไร ให้เด็ก อภิปราย ปรึกษาปัญหา เรื่องเหล่านี้
กระตุ้นให้สังคมเปลี่ยนแปลงอย่างไร”

(สุทธิพงศ์ บุญผดุง ,สัมภาษณ์ ,27 มิถุนายน 2560)

3.3.2 ในด้านการพัฒนาการศึกษา จากนโยบายของรัฐบาล เรื่องการลดเวลาเรียน
เพิ่มเวลารู้ เปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกเรียนหรือทำกิจกรรมได้หลากหลายตามความชอบ การเรียน
ร้องเพลงในแนวเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ วงดนตรีสุนทราภรณ์ ซึ่งเล่นดนตรีใน
แนวของกรมประชาสัมพันธ์ ได้จัดโครงการความร่วมมือกับโรงเรียนอนุบาลบรรจง (สุนทราภรณ์)
รัตน์ และโรงเรียนวรพิทยา จังหวัดลพบุรี สอนร้องเพลงให้กับเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลและประถม ให้
ข้อมูลไว้ดังนี้

“...เราทำโครงการกับโรงเรียนบรรจงรัตน์ และโรงเรียนวรพิทยา ภายใต้
โครงการสารบรรณเท็งเชิงพื้นฟูวัฒนธรรมและภาษาไทยโดยใช้เพลงเป็นสื่อมา
ตั้งแต่ พค..2549 ต่อเนื่องถึง พค..2561 เรียนต่อเนื่องมาโดยตลอด แนวทางดนตรี
คือ รักษาทางเพลงของกรมประชาสัมพันธ์ไว้...”

(สุภาภรณ์ ชำนิราชกิจ สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2560)

สรุปจากการวิเคราะห์เนื้อหาที่มีคุณค่าในการพัฒนามนุษย์ดังกล่าว สมควรให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้
นำมาบรรจุไว้ในกระบวนการศึกษาทั้ง 3 ระบบ และการที่จะบรรจุไว้ในบทเรียนและสร้างคามยั่งยืน
ต่อไปนั้นจำเป็นต้องใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือชี้ให้เห็นถึงคุณค่าในเนื้อหาของบทเพลงโดยใช้ กล
ยุทธ์การนำเสนอ เพื่อสื่อให้สังคมรับรู้ทั้งภาคเอกชน และรัฐบาล ในส่วนของรัฐบาลต้องถือเป็น
นโยบายเช่นสอดแทรกในเทศกาลสำคัญ สอดแทรกเพลงศีลธรรมในวันสำคัญทางศาสนา

นอกจากนี้ การผลิตครูสู่นักเรียนต้องมีเทคนิคที่จะนำความรู้ไปสู่ผู้เรียนโดยนำบทร้องเพลง
สุนทราภรณ์มาใช้เป็นสื่อประกอบการสอนให้เกิดการเรียนรู้แต่ต้องมีความน่าสนใจและมีเทคนิค
วิธีการนำเสนอ ประกอบกับต้องมีกลยุทธ์ ดังนั้นเมื่อเกิดการเห็นความสำคัญของการนำเพลงของ
วงดนตรีสุนทราภรณ์มาใช้ในสายการศึกษาก็จะทำให้คนในสังคมรู้สึกมีส่วนร่วมในการสืบสานคุณค่า
อุดมการณ์เพื่อการพัฒนาคนในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์และด้วยคุณค่าในบทเพลงเหล่านี้จะ
นำไปสู่การพัฒนาคนและสังคมต่อไป

กล่าวได้ว่าแนวทางการสืบทอดมรดกประเพณีที่เกี่ยวข้อง ด้านคือผู้สืบทอด กระบวนการ 3 สืบทอดและเป้าหมายการสืบทอด ดังที่ สุทธิพงษ์ บัญญุดุง กล่าวไว้

“ครูดูว่า บทร้องเพลงสุนทราภรณ์เกี่ยวข้องกับภาระการเรียนไหม เช่น การงานอาชีพ ศิลปะ สาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในการนำมาสืบทอดต้องชัดเจน ตัวอย่างนำมาใช้ในการแปลความ-ตีความ-ขยายความ ศิลปะ โดย การถ่ายทอด เป็นภาพ การประกวดผลงาน การถ่ายทอดบทร้องเพลงเป็นภาพ ทำเป็นบทบาทสมมติเมื่อรู้เป้าหมายแล้ว ก็เข้าสู่กระบวนการ ให้ครูใช้กระบวนการศึกษาเพื่อให้ตระหนักในเนื้อเพลง เช่น ความรักชาติ ความสามัคคี ความกตัญญู ความรับผิดชอบ ความเป็นไทยครูต้องดูการนำเข้าไปสู่คุณลักษณะที่พึงประสงค์ 8 ประการ จะมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง”

(สุทธิพงษ์ บัญญุดุง ,สัมภาษณ์ ,27 มิถุนายน 2560)

นักการศึกษาอีกท่านหนึ่งให้ความเห็นต่อการนำบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ไปใช้เพื่อให้เกิดการสืบทอดในกระบวนการศึกษา ดังที่ ทิศนา แคมมณี ให้ความเห็นเกี่ยวกับลักษณะของการสืบทอด ไว้ (1 แนวคิดคือ 3สืบทอดในการกำหนดเนื้อหาวิชาในหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ (2 สืบทอดในลักษณะของกิจกรรมเสริมหลักสูตร และ 3) กลวิธีการสอนที่เน้นการขัดเกลาด้วยการเพิ่มเวลาการเรียนรู้ ดังคำกล่าว ที่ว่า

ในการนำไปใช้ในกระบวนการศึกษา จะต้องดูหลักสูตรและวิเคราะห์ว่า “ สอดคล้องกับสาระเรียนรู้ใด เช่น ดนตรี นาฏศิลป์ ในประเด็นท่วงทำนอง (Melody) จะต้องมีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับเด็กรุ่นใหม่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัยของเด็ก นับตั้งแต่ประถม 1-4 ไล่ขึ้นไป เหนือทั้งก็คือ ประการแรก ท่วงทำนองต้องมีความดึงดูดใจ ประการที่สอง เนื้อหาสาระต้องเลือกความหมายโดยจับให้ถูกกลุ่มเด็ก บทเพลงที่มีเนื้อหาดีควรมีการปรับทำนอง รสนิยมของเด็กสมัยนี้ชอบสนุกสนาน ส่วนทำนองดั้งเดิมก็ยังสามารถใช้กับเด็กเล็กได้

นอกจากนี้ ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้คุณค่าเนื้อหาของบทเพลง สามารถเข้าเนื้อตัวเด็กได้ ควรให้เด็กได้ร้องเพลงให้เด็กได้มีโอกาสมีการส่งเสริม มีรางวัล ควรพัฒนาผ่านเด็กๆ ให้เด็กมีแรงเสริมเพื่อให้สนใจในบทร้องเพลงที่มีคุณค่า และในการจัดการศึกษา ทิศนา แคมมณี (2560 ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม เกี่ยวกับการนำบทร้องเพลงไปสืบทอดในจุดประสงค์ของการขัดเกลา

จำเป็นต้องคำนึงถึงการใช้เวลาเรียนให้พอกับการทำให้เกิดความซาบซึ้งจึงจะนำไปสู่การเรียนรู้ได้ดี ดังข้อความที่ว่า

จุดอ่อนของการศึกษาก็คือ การเกิดผลกระทบ“(Impact) เนื่องจากเรามีวิชาเรียนมากเกินไป ทำให้เวลาไม่มากพอ ในการปลูกฝังคุณค่าต่างๆ โดยเฉพาะในเรื่องของคุณงามความดีในบทเพลง จะต้องให้ซาบซึ้ง รู้สึก)in ก่อ (น ซึ่งต้องมีชั่วโมงบิณฑกสมควร ให้เพียงพอกที่จะให้รู้สึกไปถึงภายในจิตใจ ซึ่งจะต้องมี Impact ให้ได้ ซึ่งผลที่ได้รับนั้น จะเป็นประโยชน์ต่อครูอีกทางหนึ่งด้วย”

(ทศนา แชนมณี ,สัมภาษณ์ ,19 มิถุนายน 2560)

ในเรื่องของผลกระทบของบทเพลงที่มีต่อจิตใจนั้น สอดคล้องกับประเด็นในเรื่องของการเผยแพร่ผลงานของวงดนตรีสุนทราภรณ์ในปัจจุบัน ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ เช่น เมื่อกรกฎาคม พศ.. 2554 ได้มีการจัดทำผลงานเพลงชุด สุนทราภรณ์ออกเคสตรา อำนวยเพลงโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ นรอรุณ จันทร์กล้า กล่าวถึงการนำผลงานเพลงอันทรงคุณค่าของสุนทราภรณ์มาเรียบเรียงใหม่และแนวคิดที่สำคัญในการทำงานนี้คือ ,ดวงกมล บางขวด)2554: 395(

ต้องกระทบจิตใจคนให้ได้ เพราะแสดงว่ามันเป็นศิลปะที่ได้ผล ถ้าเล่น“ แล้วคนฟังไม่รู้สึกระไรก็เป็นศิลปะที่ไม่ได้ผล การแสดงดนตรีที่กระทบใจจะทำให้เกิดผลได้ไกลมาก คือคนฟังจะเกิดความฉงน โกรธ งง ร้องไห้ ถือว่าเป็นศิลปะที่ใช้ได้มันจะอยู่ใน“ และอยากให้เด็กได้มีโอกาสฟังดนตรีที่ดีๆ บ้าง เพราะเชื่อว่า ... อารมณ์และหัวใจ เมื่อวันหนึ่งได้ยินเสียงแบบนี้เมื่อโตขึ้น ก็จรรู้ว่าแบบนี้แหละที่ต้องเลือกมาฟัง มันเพราะ ดนตรีไม่ว่ารูปแบบใดไม่มีBorder เราต้องสร้าง taste ของการฟัง ไม่ต้องสนใจว่าจะวิเคราะห์อย่างไร ใช้หัวใจฟัง”

4. การสืบทอดอุดมการณ์บทร้องเพลงในรูปแบบอื่นๆ

จากการสนทนาของผู้เชี่ยวชาญได้นำเสนอแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์บทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ ดังนี้

4 1.ฝึกรบรณผู้แต่งเพลงรุ่นใหม่โดยเน้นอุดมการณ์เกี่ยวกับระเบียบในการแต่งเพลง มีเนื้อหาสาระที่ต่อเนื่องเชื่อมโยง และอ่านบทกวีเพื่อเลือกใช้คำที่ไพเราะ ไม่แต่งเพื่อการค้าเป็นสำคัญ

4 2.ในประเด็นกระบวนการสืบทอด เพื่อการเรียนรู้ของบุคคลการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมป๊อปในการเผยแพร่อุดมการณ์ชาติแบบสมดุล กล่าวคือ คงความเป็นของแท้ (authentic)โดยเฉพาะการใช้ภาษาที่ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ขณะเดียวกันก็สอดแทรกอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมตามความ

เปลี่ยนแปลงของสังคม จะช่วยให้บทร้องเพลงสุนทราภรณ์เข้าถึงกลุ่มคนทุกชนชั้นในสังคมไทยด้วย
สามารถทำความเข้าใจได้ง่ายจึงเข้าถึงความงามและอุดมการณ์ของบทเพลงได้

สรุปแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์กับการพัฒนามนุษย์
สามารถนำมาใช้ในกระบวนการศึกษาทั้ง ระบบการที่จะบรรจุไว้ในบทเรียนและสร้างคามยั่งยืน 3
นั้นจำเป็นจะต้องจัดกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดประชุมในลักษณะงาน
วิชาการที่ชี้ให้เห็นถึงคุณค่าอุดมการณ์ในบทเนื้อร้องเพลงร่วมกับใช้กลยุทธ์การนำเสนอ ผ่านสื่อ
ต่างๆ เช่นนำมาใช้เป็นบทร้องเพลงประกอบละครชุดเทศกาลสังคมและส่งเสริมหน้าที่ราษฎร เป็นต้น
และผ่านวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตเพื่อสื่อให้สังคมรับรู้ ทั้งในภาครัฐบาลและภาคเอกชน นอกจากนี้
ยังพบว่าสิ่งที่ควรคำนึงในการสืบทอดคือทำให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบทร้องเพลง
สุนทราภรณ์ได้

บทที่ 8

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการเสนอแนวทางการสืบทอดุดมการณ์เพื่อพัฒนามนุษย์จากเพลงไทยสากลเชิงประวัติศาสตร์สังคม: กรณีศึกษาบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์มีวัตถุประสงค์สามประการ คือ 1) เพื่อศึกษาอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ในเชิงประวัติศาสตร์สังคม 2) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทร้องเพลง สุนทราภรณ์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และ3) เพื่อนำเสนอแนวทางการสืบทอดุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สรุปผลการวิจัย

1.1 อุดมการณ์ทางการพัฒนามนุษย์ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ในเชิงประวัติศาสตร์สังคม

ผู้วิจัยวิเคราะห์อุดมการณ์ทางการพัฒนามนุษย์ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณศิลป์ ผู้เชี่ยวชาญการถ่ายทอดเพลง ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเพลง สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1.1.1 บทร้องเพลงสุนทราภรณ์กับประวัติศาสตร์สังคม

พบว่า การก่อเกิดหรือที่มาของวงดนตรีสุนทราภรณ์มีพันธกิจแนบแน่นอยู่กับประวัติศาสตร์หรือบริบททางสังคม ในยุคแรกของการสร้างและพัฒนาประเทศชาติ คือในช่วงปี พ.ศ. 2482 -2516 แบ่งเพลงสุนทราภรณ์ตามอุดมการณ์การพัฒนาประเทศชาติของผู้นำในแต่ละช่วงออกเป็น 3 ยุค ดังนี้

- 1) ยุคจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ.2482-2500) : อุดมการณ์ชาตินิยม
- 2) ยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ.2500- 2506) : ยุคแผนพัฒนา
- 3) ยุคจอมพลถนอม กิตติขจร (พ.ศ.2506-2516) : ยุคเรียกร้องประชาธิปไตย

ยุคจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ.2482-2500)

จอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ.2481 ได้ริเริ่มนโยบายสร้างชาติ อาทิ การนำประเทศซึ่งกำลังพัฒนาไปสู่ความเป็นชาติอารยะ ให้ประชาชนมีวัฒนธรรมดี มีศีลธรรมดี มีการแต่งกายอันเรียบร้อยดี มีที่พักอาศัยดี โดยเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงประเพณีและวัฒนธรรมบางอย่างเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นการสร้างชาติด้วยวัฒนธรรมใหม่ มีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ในปี พ.ศ.2485 เพื่อจัดระเบียบการดำเนินชีวิตของคนไทยให้เป็นแบบอารยประเทศ จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้นำที่มีอำนาจทางการเมือง ลักษณะเป็นเผด็จการ มีการให้ความสำคัญกับ “ผู้นำ” ในขณะเดียวกันประเทศไทยได้รับผลกระทบจากสถานการณ์นอกประเทศเป็นอย่างมาก ได้แก่ สงครามอินโดจีนและสงครามมหาเอเซียบูรพา ซึ่งเป็นภาวะสงครามที่ต่อเนื่องกันและมีอิทธิพลผลักดันให้เกิดนโยบายต่างๆ เกือบทั้งหมดในยุคนั้น

จากแนวคิดนโยบายดังกล่าววิธีการโน้มน้าวใจที่นุ่มนวลเพื่อให้อุดมการณ์สร้างชาติบรรลุ ผลคือการใช้บทเพลงเป็นเครื่องมือ “เพลง” จึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งของรัฐบาลในการสื่อสารนโยบายสู่ประชาชน การก่อตั้งวงดนตรีสุนทราภรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นวงดนตรีประจำสถานีของกรมโฆษณาการที่ดำเนินการโดยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในปี พ.ศ.2482 (ใช้ชื่อว่าวงดนตรีกรมโฆษณาการ) ดังนั้น เนื้อหาของบทร้องเพลงทั้งหมดจึงจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลตามหน้าที่ราชการ

“นโยบายสร้างชาติ” เป็นนโยบายหลักที่สำคัญของชาติที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือของรัฐบาล และเพื่อให้การสร้างชาติเป็นผล รัฐบาลจึงแสดงให้ประชาชนเห็นว่าการใช้อำนาจหน้าที่ การตัดสินใจ นโยบาย ระเบียบปฏิบัติ การกระทำต่างๆ ของฝ่ายรัฐบาลมีความถูกต้อง เหมาะสม สมควรได้รับการยอมรับจากมวลชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะรัฐบาลทำไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อการสร้างชาติและต้องการช่วยเหลือประชาชนโดยอุดมการณ์ของผู้นำในขณะนั้นสะท้อนออกมาในรูปของระบุนิยม ดังนั้น แนวอุดมการณ์ของรัฐก็จะมีเนื้อหาในบทเพลงที่มุ่งไปในแนวอุดมการณ์นั้น อาทิ การยึดมั่นในพุทธศาสนา ความรักชาติ การทำความดี ความขยันหมั่นเพียร เพื่อสร้างชาติ การแต่งกาย การทำมาหากิน เป็นต้น ในยุคนี้วงดนตรีสุนทราภรณ์มีความใกล้ชิดกับผู้นำประเทศมากที่สุด

ในยุคนี้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้สื่อสารนโยบายสร้างชาติ ผ่านบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ที่มีเนื้อหาจูงใจให้เกิดความรู้สึกร่วมในอุดมการณ์ของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ดังนี้

1) ด้านความสามัคคีของคนไทยในชาติ รัฐบาลฯ ต้องการให้ความสามัคคีมีอยู่ทั่วไปในคนไทยทั้งประเทศโดยฝังลึกเข้าไปในจิตใจ โดยสำนึกของความเป็นคนไทย ซึ่งแสดงออกโดยระบุนิยมฉบับที่ 3 เรื่องการเรียกชื่อชาวไทย โดยห้ามเรียกให้เกิดความแตกแยก เช่น ไทยอีสาน ไทยเหนือ ไทยใต้ ไทยอิสลาม ฯลฯ โดยให้เรียกว่าคนไทยเหมือนกันหมด ถือว่าทุกคนเป็นคนไทยอยู่ร่วมดินแดนไทยซึ่ง

ต้องรักและต่อสู้เพื่อรักษาดินแดนไทยไว้ เพลงที่ใช้ได้แก่ เพลงเลือดไทย เพลงรักชาติไทย เพลงรักไทย เพลงรวมไทย เพลงรักกันไว้เถิด

2) ด้านความรักชาติ รัฐบาลฯต้องการให้ประชาชนมีความรักชาติ รักเผ่าพันธุ์เทิดทูนชาติ และสำนึกในความยิ่งใหญ่ของชาติ เพลงที่ใช้ในการปลุกใจได้แก่เพลงบ้านเกิดเมืองนอน เพลงเพื่อชาติ เพลงเพื่อนไทย ส่วนการจะรักชาติอย่างไรนั้นก็ปรากฏแนวทางอยู่ในวีรกรรมของชาติไทยข้อที่ 1 คือ ไทยรักชาติ ยิ่งกว่าชีวิต และคติ 8 ประการของคนไทยข้อที่ 1 และ 2 คือ ตัวตายดีกว่าชาติตาย และ ตัวตายดีกว่าชื่อตาย วีรชนต่างๆของชาติจึงถูกนำมาอ้างอิงเสมอในลักษณะที่ได้ต่อสู้เพื่อรักษาชาติไว้ ให้แก่พวกเราที่เป็นลูกหลาน และวีรกรรมของชาติไทยข้อ 14 ที่ว่าไทยเป็นชาติสะสมมรดกไว้ให้ ลูกหลาน เพื่อให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ของการรักษาชาติไทย เพลงที่ใช้ได้แก่ เพลง ตันตระกุลไทย เพลงสดุดีบรรพไทย และเพลงสุนารี

3) ด้านสิทธิสตรี คนชรา เด็กและเยาวชน รัฐบาลฯ มีจุดมุ่งหมายและแสดงออกอย่างชัดเจน ในการยกฐานะผู้หญิงไทย ให้เท่าเทียมผู้ชายในสิทธิในด้านต่างๆอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ยังมีการ จัดตั้งกองทหารหญิง จัดตั้งโรงเรียนนายร้อยหญิง และโรงเรียนนายสิบหญิง และไม่ว่าจะมีการชักชวน เรื่องใดๆก็ไม่ละเลยที่จะกล่าวถึงผู้หญิงด้วยเสมอ เช่น เรื่องการสวมหมวก การแต่งกาย การปฏิบัติตัว ฯลฯ เพลงที่ใช้รณรงค์ ได้แก่ เพลงสาวสมัยใหม่ เพลงถิ่นไทยงาม และเพลงดอกไม้ของชาติ ออกมาใน ลักษณะที่ยกย่องผู้หญิงไทย นอกจากผู้หญิงแล้ว เด็กและคนชราก็ยังได้รับการเอาใจใส่จากรัฐบาลอีกด้วย และจากวีรกรรมของชาติไทยข้อที่ 9 ที่ว่า ไทยเป็นชาติยกย่องเด็กหญิงและผู้ชรา แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อบุคคลทั้งสามกลุ่มไว้เท่าๆ กัน สำหรับเนื้อหาในบทเพลงสุนทรภรณ์ ได้ให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนพร้อมกับการกล่อมเกลาชักชวนให้รักชาติอยู่ด้วย เช่นเพลง ลูกแก้ว สกลุไทย เพลงยุวชนทหาร เพลงยุวนารี และเพลงสัมมนาสดุดี

4) ด้านการสนับสนุนการประกอบอาชีพของคนไทย รัฐบาลฯ มีนโยบายส่งเสริมให้ ประชาชนทุกคนประกอบอาชีพโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกษตรและการกสิกรรม ซึ่งเป็นอาชีพส่วนใหญ่ ของชาวไทย และเนื่องจากการขาดแคลนพืชพันธุ์ธัญญาหารที่มีอยู่ทั่วโลกจากผลของสงครามที่ผ่านมา การชักชวนให้ประชาชนมีความขยันขันแข็งประกอบอาชีพการงาน รวมทั้งการสนับสนุนให้ประชาชน ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ด้วยการทำสวนครัว เลี้ยงสัตว์ ปลูกผัก ผลไม้ เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ ขุดบ่อ เลี้ยงปลา ฯลฯ บทเพลงสุนทรภรณ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสนับสนุนอาชีพคนไทย และให้กำลังใจแก่ ผู้ประกอบอาชีพต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ได้แก่ เพลงสร้างไทย เพลงกสิกร ไทย เพลงกสิกรรมกร เพลงฉันทน์คนไทย เพลงไทยเพื่อไทย เพลงสร้างตน เพลงสร้างกรรมกร เพลง สหกรณ์ และเพลงเลี้ยงปลา

5) ด้านการส่งเสริมให้คนไทยเป็นคนดีมีวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่รัฐบาลฯได้วางไว้ ให้แก่ประชาชน โดยเชื่อว่าจะเป็นสิ่งที่ทำให้ประเทศไทยเจริญทัดเทียมชาติอื่นๆได้ หรือเป็นสิ่งที่

“ท่านผู้นำ” พยายามสร้างขึ้น เพื่อกีดกันวัฒนธรรมต่างชาติ (ญี่ปุ่น) ในยุคนั้นเอง การชักชวนให้เป็นคนมีวัฒนธรรม เชื้อถือและยีนดีที่จะปฏิบัติตามวัฒนธรรมต่างๆที่กำหนดไว้ในวันนี้ได้กระทำอย่างกว้างขวางทุกๆ ทาง เพลงปลุกใจก็มีส่วนสำคัญในการชักชวนในเรื่องนี้ได้แก่ เพลงวัฒนธรรม และ เพลงดอกไม้วัฒนธรรม อุดมการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมนี้ก็ยังคงกล่าวถึงเป็นจำนวนมากในเพลงอื่นอีกด้วย เช่น เพลงศรีวิพัฒนา เพลงอนุสาวรีย์ไทย เพลงถิ่นไทยงาม และเพลงมาร์ชชาวไทย การสร้างวัฒนธรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของประชาชนเป็นอย่างมาก รวมทั้งการพยายามสร้างทัศนคติที่ดีแก่หญิงให้มีคุณสมบัติทั้งกายวาจาใจโดยเปรียบความงามเหล่านี้ว่าหากหญิงปฏิบัติทุกวันเหมือนได้รดน้ำต้นไม้พรวนดินทำให้ดอกไม้งามเหมือนคนงามปลูกชาติในเพลงบัวงาม

6) ด้านการส่งเสริมการแต่งกายของคนไทย รัฐบาลได้ออกประกาศจากกระทรวงมหาดไทย และสำนักนายกรัฐมนตรี แนะนำให้คนไทยแต่งกายตามระเบียบที่วางไว้เพื่อให้เป็นที่เชิดหน้าชูตาของชาติ โดยกำหนดรายละเอียดในเรื่องแบบและสีที่ใช้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการสวมหมวก เป็นสิ่งที่ได้รับการเน้นเป็นอย่างมาก ดังที่ทราบกันว่า เป็นยุค “มาลานาไทยไปสู่มหาอำนาจ” โดยถือว่า “การแต่งกายดีและสวมหมวกนั้นเป็นการสร้างชาติอย่างหนึ่ง ทำให้ประเทศอยู่ในระดับเสมออารยประเทศและรักษาเอกราช ของชาติให้วัฒนาถาวรสืบไป” บทเพลงที่มีเนื้อหาจูงใจให้เกิดความรู้สึกร่วมที่จะปฏิบัติด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย ได้แก่ เพลงศรีวิพัฒนา เพลงถิ่นไทยงาม เพลงสวมหมวก และรัฐบาลยังได้จัดให้มีการประกวดนางสาวไทยขึ้นเมื่อพ.ศ. 2482 เป็นวิธีการหนึ่งที่จะให้หญิงไทยแสดงออกถึงการแต่งกายที่ถูกต้องตามรัฐนิยม อีกทั้งยังได้ชักชวนสตรีให้สวมหมวกในเพลงสาวสมัยใหม่อีกด้วย

7) ด้านการยึดมั่นในศีลธรรมคำสั่งสอนของพุทธศาสนา รัฐบาลพยายามที่จะ ปลูกฝังความเชื่อทางไสยศาสตร์ และพิธีกรรมอื่นๆ ศาสนาจึงเชื่อมโยงกับการประพาดิตนเป็นพลเมืองดี คือรู้จักรักษาหน้าที่ ขยันทำมาหากินอย่างสุจริต มีศีลธรรม ทำความดี และมีความสามัคคี ปรากฏในเพลงพลเมืองดี เพลงพุทธศาสน์คู่ไทย เพลงความดี เพลงโซคมมนุษย์ เพลงขวัญไทย เพลงไทยมุ่งหน้า และ เพลงธรรมเป็นอำนาจ

8) ด้านความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นการเทิดทูนพระมหากษัตริย์ในฐานะที่เป็นสถาบันอันเป็นสัญลักษณ์ของไทย เป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นมิ่งขวัญ ทรงมีพระบารมีปกป้องคุ้มครองไทย อันเป็นการวางสถาบันนี้ไว้เหนือการเมือง เป็นไปในรูปของทางจิตใจมากกว่า และไม่ได้หมายถึงแต่เพียงองค์พระมหากษัตริย์แต่พระองค์เดียว คือรวมไปถึงพระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ด้วย ได้แก่ เพลงที่ไชโยโกโหตุมหาราชฯ เพลงที่ไชโยโกโหตุมหาราชินี เพลงถวายพระพรชัยมงคลพระราชินี เพลงฉัตรแก้ว เพลงเฉลิมพระเกียรติในหลวง ฯลฯ การแต่งเพลงในยุคนี้เกิดขึ้นตามเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น ครบรอบวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อทรงหมั้น

(19 กรกฎาคม 2492) อภิเชกสมรส (28 เมษายน 2493) ฯลฯ เป็นต้น อันเป็นจุดเริ่มต้นที่ได้มีการแต่งเพลงเพื่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ตามเหตุการณ์สำคัญสำคัญในสมัยต่อมาอีกเป็นจำนวนมาก เช่น สดุดีมหาราชาฯ เพลงสดุดีพระมหากษัตริย์ เพลงสมเด็จพระภัทรมหาราช เพลงกลิ่นเกล้าหม่อมราชวงศ์ฯ เพลงสดุดีศรีมหาราชา เพลงร่มเกล้า เพลงวันอภิเชกสมรสมงคลของบรมราชาราชาฯ เพลงมิ่งขวัญชาวไทย เพลงพระบารมีล้านเกล้า เพลงพระชนกชาติชน เพลงทรงพระเจริญ เพลงพรชัย เพลงถวายพร เพลงบารมีปกเกล้า เพลงพระแม่เจ้าชาวไทย เพลงสดุดีสมาเด็จพระบรมราชินีนาถ เป็นต้น

9) ด้านการส่งเสริมประชาธิปไตย จากการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ทำให้รัฐบาลต้องนำเอาอุดมการณ์ “ประชาธิปไตย” มาใช้อย่างกว้างขวางในยุคนี้จึงได้มีปรากฏในเพลงสมบัติเสรี และเพลงเอกราช เป็นต้น โดยบทเพลงมีเนื้อหาให้คนไทยมีความสามัคคี รักษาเอกราชและนำไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งยอมพลีชีพเพื่อรักษาเอกราช

อุดมการณ์การพัฒนามนุษย์ในบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ ในยุคจอมพล

ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2482-2500) เป็นอุดมการณ์ชาตินิยม เน้นการพัฒนาคนเพื่อการพัฒนาชาติ โดยการสร้างการเปลี่ยนแปลงภายใน คือการมุ่งไปที่วิถีคิด ทักษะและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ผู้นำกำหนด โดยได้สื่อสารนโยบายสร้างชาติ ผ่านบทเพลงสุนทราภรณ์ ที่มีเนื้อหา จูงใจให้เกิดความรู้สึกร่วมในอุดมการณ์ของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ อาทิ เช่น(1) ความสามัคคีของคนไทยในชาติ (2)ความรักชาติ (3) สิทธิสตรี คนชรา เด็กและเยาวชน (4) การสนับสนุนการประกอบอาชีพของคนไทย (5) การส่งเสริมให้คนไทยเป็นคนดีมีวัฒนธรรม (6) การแต่งกายของคนไทย (7) การยึดมั่นในศีลธรรมคำสั่งสอนของพุทธศาสนา (8) ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (9) การส่งเสริมประชาธิปไตย

ยุคจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2500-2506

ยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นระยะที่การเมืองไทยเข้าสู่ระบอบการปกครองแบบเผด็จการค่อนข้างมากอีกครั้งหนึ่งคือ มีการใช้อำนาจรัฐบาลอย่างกว้างขวางและเด็ดขาด แต่ผลของการบริหารงานอย่างเด็ดขาดของจอมพล สฤษดิ์ ก่อให้เกิดความพอใจแก่ประชาชนส่วนหนึ่งเพราะสามารถทำให้บ้านเมืองสงบเรียบร้อยมากขึ้น ซึ่งการมีเสรีภาพอย่างกว้างขวางในรัฐบาลก่อนหน้านี้เป็นผลให้เกิดความไม่สงบอยู่เนืองๆ ตลอดจนมีปัญหาทางสังคมอื่นๆ ทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยอยู่มาก การต่อต้านอำนาจเด็ดขาดของรัฐบาลจึงไม่ค่อยปรากฏและเพลงที่ชักชวนประชาชนให้ยอมรับอำนาจของรัฐแบบสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ไม่ค่อยมีความจำเป็นมากนัก เนื่องจากสงครามสงบลงแล้ว เพลงปลุกใจในยุคนี้จึงมีอยู่น้อยมากแตกต่างกับสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม

บทร้องเพลงสุนทราภรณ์ในยุคนี้จะมีเนื้อหาแตกต่างจากยุคแรกที่เป็นแนวปลุกใจ ส่งเสริมวัฒนธรรมสร้างชาติ มาเป็นเป็นบทร้องเพลงเกี่ยวกับความรักใคร่ระหว่างหญิง ชาย มากขึ้น พ.ศ.

2500 เป็นยุคของนักร้องดาวรุ่ง สุนทรภรณ์ อาทิ มาริษา อมาตยกุล บุษยารังสี อ้อย อัจฉรา สุวณี เนื่องนิยม บรรจงจิตต์ พัฒนาสันต์ พรศุณี วิชเวช ศรวณีย์ โปธิเทศ จันทิพย์ สุฐินบุตร เป็นต้น เพลงในยุคนี้นี้ ได้แก่ เพลงไร่อาวรณ์ เพลงคมตา เพลงอย่าฝัน เพลงคนเรารักกันยาก เป็นต้น มีการประพันธ์ในจังหวะที่หลากหลายเพื่อการลีลาศ ซึ่งยังคงได้รับความนิยมในช่วงนั้น เป็นต้น (จำนงค์ดี แดงพันธุ์ สัมภาษณ์ 19 มิถุนายน 2560) นอกจากนี้การพัฒนาการศึกษาโดยการก่อตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ๆ เพื่อขยายความเจริญสู่ต่างจังหวัด เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทำให้เกิดมีการประพันธ์เพลงประจำมหาวิทยาลัย และ สถาบันการศึกษาต่างๆ มากขึ้น อุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จึงปรากฏอยู่ในเพลงมหาวิทยาลัยเป็นส่วนมาก โดยเนื้อหาจะมีแนวทางคล้ายเพลงปลุกใจสมัยแรก คือ มีอุดมการณ์เรื่องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ความ پاکเพียร ความอดทน เสียสละ การอุทิศตนเพื่อสังคมส่วนรวม ได้แก่ เพลงเจ้าพระยาสายเดียวกัน เพลงไทยควรคำนึง เพลงไทยสู้ไม่ถอย เป็นต้น

แม้ว่านโยบายที่ต้องการให้ประชาชนมีความรักชาติเพื่อนำมาซึ่งความมั่นคงของชาติในยุคจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะเป็นนโยบายที่มีสาระสำคัญเช่นเดียวกับสมัย จอมพล ป.พิบูลสงคราม แต่แตกต่างกันในส่วนที่เกี่ยวกับความรักชาติที่สำคัญคือการที่ จอมพล สฤษดิ์ เน้นความรักชาติที่แสดงออกในด้านความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ และราชบัลลังก์มากกว่าจะยกย่องชาติ ให้มีรัศมีกลมกลืนกับความสำคัญของพระมหากษัตริย์ เพลงปลุกใจในยุคนี้นี้อยู่ไม่มากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยสำคัญประการคือ ลักษณะของผู้นำแบบมีบารมี (Charismatic Leadership) ของ จอมพล สฤษดิ์ ที่มีอยู่มากกว่า จอมพล ป.พิบูลสงคราม การสื่อสารนโยบายกับประชาชนจึงออกมาในรูปของคำปราศรัยของผู้นำในสถานที่และวาระต่างๆมากกว่าจะออกมาเป็นเพลงปลุกใจ ในยุคนี้นี้หลวงวิจิตรวาทการ มีบทบาทสำคัญในความสำเร็จของการสร้างภาพลักษณ์ที่งดงามของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ รัฐบาลปฏิวัติ ในความนึกคิดของชาวไทยโดยเฉพาะในคำพูดที่กินใจในคำปราศรัยของ จอมพล สฤษดิ์ ในระยะปี พ.ศ. 2502- 2505 สร้างความเชื่อมั่นแก่คนไทยในผู้นำรัฐบาลและนโยบายต่างๆที่รัฐบาลดำเนินการอันทำให้เกิดความนิยมชมชอบในบุคลิกภาพของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในลักษณะ (Charismatic Leadership) ที่ประชาชนส่วนใหญ่รู้จักจากสุนทรพจน์ทางวิทยุกระจายเสียงตลอดจนคำขวัญต่างๆซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก ความจำเป็นในการใช้เพลงเพื่อชักชวนประชาชนจึงได้ลดน้อยลงไป

ยุคจอมพลถนอม กิตติขจร (พ.ศ.2506-2516)

ในยุคจอมพลถนอม กิตติขจร เพลงประจำหน่วยงานที่เพิ่งเริ่มเป็นที่แพร่หลายมาก่อนที่จะเข้าบริหารประเทศ ได้มีมากขึ้นในยุคนี้ได้แก่เพลงกราวประชาสัมพันธ์ เพลงกอ.ปค. เพลงกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ เพลงกรมการขนส่ง เพลงกรมชลประทาน เพลงข้าราชการพลเรือน เพลงมาร์ชไตรคมนาคม เพลงศุลกากร เพลงสำนักงานเร่งรัดพัฒนา เพลงมาร์ชการบินไทย เพลงประชาสัมพันธ์ เขตขอนแก่น เพลงเทศบาลของเรา เพลงเทศบาล และเพลงสุขาภิบาล เพลงสถาบันการศึกษาเช่น เพลงเอื้องขวัญ มาร์ชมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ความต้องการชักชวนประชาชนในทางเศรษฐกิจได้กลับมาอีกครั้งในเพลงอาณาจักรจี เพลงทรัพย์ในดิน ที่ชี้ให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดินชักชวนให้ช่วยกันเพาะปลูกและหาประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์นี้ เพลงรัก ได้แก่ เพลงลาที่ปากน้ำ ฟ้าแดง จ้อรัก รักเธอเสมอ พัทธาลาก่อน ร้ายกว่าผี ไม่มีวัน รักบังใบ ฉันทน์เป็นของเธอ ขอให้เหมือนเดิม สมมุติว่าเขารัก บัวกลางบึง เพชรบุรีแดนใจ เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีเพลงสดุดีชาติไทยที่ชี้ให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ของความยากลำบากที่เคยมีมาและชักชวนให้คนไทยพึ่งตนเองและเพลงไทยชายไทยชื่อที่ชักชวนให้ซื้อสินค้าของไทย ซึ่งสืบทอดแนวคิดการพัฒนามาตั้งแต่ยุคแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

1.1.2 อุดมการณ์เพื่อการพัฒนามนุษย์ในบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์

ในการวิเคราะห์ประเด็นอุดมการณ์เพื่อพัฒนามนุษย์ พบว่าบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ทั้ง 3 ยุค ถือว่าเป็น “ตัวบท” ที่สะท้อนอุดมการณ์เพื่อพัฒนามนุษย์ เป็นภูมิปัญญาในการประพันธ์คำร้องให้เกิดคุณค่า จากการวิเคราะห์อุดมการณ์เพื่อพัฒนามนุษย์พบว่า บทร้องเพลงมีคุณค่าในการสั่งสอน โน้มน้าว กล่อมเกลา ให้บุคคลมีความศรัทธาในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ให้มุ่งความสำเร็จของชีวิต มองโลกในแง่ดี มีความเข้าใจในชีวิต เข้าใจความจริงของชีวิตตามหลักอริยสัจ มีความ อดทน อดกลั้นและมีความเข้มแข็ง มีความเมตตา ทำความดี ละกิเลส มีระเบียบวินัย ใฝ่หาความรู้ ซึ่งเป็นการพัฒนาทั้งกาย ศีล จิต ปัญญา ไม่เพียงแต่เนื้อหาที่มีคุณค่าสอนใจ แต่ยังประกอบไปด้วยวิธีการฝึกให้คิด รู้คุณค่าการทำงานเป็นทีม การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความสามัคคี ความกตัญญู พบว่ามีอุดมการณ์ทางการพัฒนามนุษย์ดังนี้

1.1.2.1 อุดมการณ์เกี่ยวกับสถาบันของประเทศ ได้แก่ อุดมการณ์เกี่ยวกับชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) อุดมการณ์เกี่ยวกับชาติ เช่น เพลงกลุ่มเยาวชน กลุ่มสถาบันการศึกษา ในบทร้องเพลงจะเน้นคำว่า “ชาติไทย” สร้างชาติ ลักษณะของชาติไทยที่เน้นย้ำคือ ชาติไทยเป็นชาติที่เก่าแก่ ประชาชนรักอิสระ กล้าหาญ มีน้ำใจ รักษาവാจาสัตย์ และซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อชาติ ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นคนไทย จะต้องมีการอบรมหรือระบบความคิดดังกล่าวเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

2) **อุดมการณ์เกี่ยวกับศาสนา** อุดมการณ์ศาสนาที่ปรากฏในบทเพลงสุนทราภรณ์ เป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา คือ ประพฤติดี มีศีลธรรม ทั้งนี้ เนื่องจากศาสนาพุทธเป็นรากฐานการดำเนินชีวิตของสังคมไทย ทุกคนมีหน้าที่อุปถัมภ์ค้ำชูพุทธศาสนา

3) **อุดมการณ์เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์** ประชาชนทั่วไปมีหน้าที่ในการให้ความเคารพยกย่องสถาบันพระมหากษัตริย์ เนื่องจากการที่ประเทศชาติจะดำรงอยู่ได้ ความสำเร็จใดๆ ต้องขึ้นอยู่กับสถาบันพระมหากษัตริย์ หากสถาบันพระมหากษัตริย์เข้มแข็ง คนไทยก็จะเข้มแข็งไปด้วย ในทางตรงกันข้ามหากสถาบันพระมหากษัตริย์อ่อนแอ คนไทยก็จะอ่อนแอไปด้วย สถาบันพระมหากษัตริย์กับสถาบันชาติ จึงมีความใกล้เคียงกัน พระมหากษัตริย์จึงเป็นที่มาแห่งความมั่นคง ความสุขสงบ และความเป็นชาติ ดังนั้นเมื่อสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นที่มาแห่งความมั่นคง ความสุขสงบ และความเป็นชาติ จึงเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะต้องแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

1.1.2.2 **อุดมการณ์ชีวิต** เป็นอุดมการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคคล ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการมีคุณธรรมจริยธรรมที่พึงใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนา พุทธ ความเชื่อในผลกรรม การยึดมั่นในความดี มีความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร การมองโลกในแง่ดี ความอดทน ซึ่งเป็นปัจจัยทำให้มนุษย์เกิดความสำเร็จในชีวิต

1.1.2.3 **อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทสตรี** ในบทเพลงสุนทราภรณ์ได้กำหนดกรอบหรือระบบความคิดของสตรีว่า หญิงไทยจะต้องมีความประพฤติดี งามกิริยามารยาท มีความเก่งกล้าสามารถ สร้างชาติเทียบบ่าเทียมไหล่ชายได้

1.1.2.4 **อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทเยาวชน** มีอุดมการณ์การพัฒนาด้าน การทำความดี มีเสรีภาพ รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบ ต่อสถาบัน มีความกตัญญู หมั่นศึกษาเล่าเรียนเพื่อสร้างสติปัญญา ซึ่งอุดมการณ์เหล่านี้นำไปสู่ การเป็นเด็กที่มีคุณค่า ทำดี มีศีลธรรม รู้จักหน้าที่ รักเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีความพากเพียรเพื่อสร้างปัญญา

1.1.2.5 **อุดมการณ์เกี่ยวกับสถาบันการศึกษา** คุณค่าอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์ เพลงสถาบันการศึกษา พบว่า มีอุดมการณ์ รักศักดิ์ศรี มีศีลธรรม ระเบียบวินัย สามัคคี เคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ประพฤติดี มีเมตตา อุทิศตน ช่วยเหลือประชาชน ซึ่งอุดมการณ์เหล่านี้นำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาตนเพื่อการอุทิศตน เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

เนื้อหาอุดมการณ์ที่กล่าวมาล้วนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนามนุษย์ ในมิติต่างๆของมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู เพื่อสร้างคุณค่าให้กับตนเองเป็นคุณลักษณะของจิตใจและปัญญาที่ได้รับการขัดเกลาพัฒนา

นอกจากนี้เนื้อหาอุดมการณ์ในบทเพลงสุนทราภรณ์ ยังมีคุณค่าในการ ให้ความเพลิดเพลิน ด้วยคำร้องและทำนองที่ไพเราะ เติมเต็มวัฒนธรรม ทำให้วัฒนธรรมมีความสมบูรณ์ ให้การศึกษา ผ่านกระบวนการกลุ่มเกลาและขัดเกลาทางสังคมด้วยการใช้ภาษา อุดมการณ์เหล่านี้เกี่ยวข้องกับที่มาของการมี กายดี ศีลดี จิตที่ดี และปัญญาดี

1.กระบวนการถ่ายทอดอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทร้องเพลงสุนทรา 2 ภรณ์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัยวิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร การสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

การถ่ายทอดบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์เป็นรูปแบบการถ่ายทอดอุดมการณ์ที่มีอยู่ในบทร้องเพลงให้เผยแพร่สู่สังคม ดังนี้

1.2.1 กระบวนการถ่ายทอดในอดีต มีลักษณะการถ่ายทอดที่มีสัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิตในสมัยนั้นๆซึ่งแบ่งออกเป็น ลักษณะคือ 3

1.2.1.1 การถ่ายทอดอุดมการณ์จากการอบรมสั่งสอน ผ่านโรงเรียนพรานหลวงซึ่ง มีอุดมการณ์พัฒนาผู้เรียนให้เป็นศิลปินผู้สร้างสรรค์ ผลงานนาฏศิลป์และดนตรีสมรรถนะที่สมบูรณ์ทั้งทั้งด้านสติปัญญา จริยธรรม บุคลิกภาพ รวมถึงมีสมรรถภาพทางกายอย่างสมบูรณ์ กล่าวได้ว่าการถ่ายทอดบทร้องเพลง การพัฒนาศิลปินเป็นการพัฒนามนุษย์

1.2.1.2 การถ่ายทอดผ่านวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ โดยใช้บทร้องเพลงและดนตรีพัฒนาวิถีวัฒนธรรม เอกลักษณะชาติ

1.2.1.3 การถ่ายทอดองค์ความรู้จากผู้ประพันธ์ไปสู่ผู้ฟังโดยผ่านผู้ขับร้อง เป็นชุดความรู้ที่เน้นวิถีคิด ค่านิยม ผ่านบทประพันธ์ เป็นความรู้ภูมิปัญญาของครูต้นแบบที่กลุ่มเกลาผู้ร้องและผู้ฟังผ่านบทประพันธ์เพลง

1.2.2 กระบวนการถ่ายทอดในปัจจุบัน มีความยืดหยุ่นกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรมซึ่งเป็นบริบทพื้นฐานในการกำวิธีการถ่ายทอด จากผลการศึกษาพบการถ่ายทอดวิธีการต่างๆดังนี้

1.2.2.1 การถ่ายทอดกิจกรรมสัมมนาวิชาการ เป็นกระบวนการถ่ายทอดอุดมการณ์บทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์เพื่อระดมความคิดให้เกิดการพัฒนาคุณค่าต่อไปอย่างยั่งยืน เพื่อชี้ทางไปสู่การศึกษาผลงานของวงดนตรีสุนทราภรณ์อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้กิจกรรมทางวิชาการ เช่นการสัมมนา พร้อมกับการแสดงดนตรี เปิดโอกาสให้มีการตีความบทร้องใหม่ เพลงบางเพลงที่ถูกลืมหายไปนับทศวรรษได้รับการนำมาแสดงและขับร้องใหม่ เป็นการให้ความรู้ในเรื่องของการประพันธ์อีกทางหนึ่งด้วย

1.2.2.2 การถ่ายทอดผ่านวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ เพลงของวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์สมัยก่อนตั้งแต่ปี พ 2512-ศ.2482.วงดนตรีสุนทราภรณ์ เป็นวงที่อยู่ในระบอบราชการ มีนักแต่งเพลง นักร้อง นักดนตรี เป็นวงของตัวเองอย่างสมบูรณ์มีโอกาสได้บรรเลงฝึกซ้อมกันอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำโดยพร้อมเพรียงกันขาดไม่ได้ทุกวันเพราะถือว่าเป็นงานในหน้าที่อย่างหนึ่งทำให้นักดนตรีมีความชำนาญในการบรรเลงเพลงนั้นไม่ผิดพลาด มีโอกาสได้บรรเลงดนตรีและขับร้องออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยทั้งภาคคลื่นยาวและภาคคลื่นสั้นเดือนละหลายครั้งและออกไปบรรเลงตามงานต่างๆทั้งของภาคราชการและภาคเอกชนทำให้มีชื่อเสียงแพร่หลายออกไปอย่างกว้างขวางเป็นลำดับ นักแต่งเพลงมีโอกาสแต่งเพลงโดยการเจาะจงนักร้องที่ต้องการภายหลังที่ได้ทดสอบการให้ฝึกร้องมาเป็นเวลา ดังนั้นเพลงที่วงสุนทราภรณ์บันทึกเสียงออกเป็นแผ่นเสียงในสมัยนั้นจึงมีคุณภาพทั้งสิ้น เพลงบางเพลงนักร้องขับร้องบันทึกเสียงตั้งแต่เข้างานเย็นแล้วยังไม่เป็นที่ถูกใจของนายวงก็ต้องยกยอดไปร้องเอาใหม่ในวันอื่นหรือบางวันก็บันทึกได้เพียงเพลงเดียวเท่านั้น

1.2.2.3 การถ่ายทอดผ่านมูลนิธิสุนทราภรณ์ โรงเรียนดนตรีสุนทราภรณ์ และวงดนตรีสุนทราภรณ์ เอื้อ สุนทรสนาน ประรภาว่า นักร้องเมืองไทยส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ทางดนตรี อ่านโน้ตไม่เป็น ทำให้ช่วยตนเองไม่ได้ ต้องมีนักดนตรีเป็นที่เลี้ยงตลอดเวลา ต้องการให้นักร้องมีความสามารถ เห็นควรให้มีสถานที่ฝึกฝนนักร้อง นักดนตรี ให้มีความรู้ความสามารถได้มาตรฐานและเพื่อชดเชยนักร้องรุ่นพี่ซึ่งมีอายุมากขึ้น จึงได้เปิดโรงเรียนสุนทราภรณ์การดนตรีขึ้นเนื่องในโอกาสครบรอบ 30 ปี ของ วงดนตรีสุนทราภรณ์ในปี 2512 โรงเรียนสุนทราภรณ์การดนตรี ได้เปิดกิจการเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2512 ตั้งอยู่ในรั้วบ้านของครูเอื้อ ในซอยสุขจริต 2 ถนนพระราม 5 และยังคงดำเนินงานอยู่จนถึงยุคปัจจุบัน

1.2.2.4 การถ่ายทอดผ่านกลุ่มบุคคล โดยการถ่ายทอดผ่านชมรมคนรักสุนทราภรณ์ โดยการจัดกิจกรรม ถีลาศ และชมรมอื่นๆ โดยการนำเพลงสุนทราภรณ์ไปร้อง บรรเลงกันเองอย่างไม่เป็นทางการก็เป็นการถ่ายทอดอุดมการณ์เพลงสุนทราภรณ์ผ่านกิจกรรมดังกล่าวได้อีกทางหนึ่ง

1.2.2.5 การถ่ายทอดผ่านบ้านคนรักสุนทราภรณ์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูลเกี่ยวกับเพลง การจัดคอนเสิร์ต ในหมู่สมาชิกผ่านทางออนไลน์

1.2.2.6 การถ่ายทอดผ่านวงดนตรี ที่นำเพลงสุนทราภรณ์มาบรรเลง ศิษย์สุนทราภรณ์ อาทิ สุภาภรณ์ ชำนิราชกิจ หัวหน้าคณะนักร้องวงดนตรีสุภาภรณ์ จังหวัดลพบุรี ในความควบคุมของนท อนันต์.ชำนิราชกิจ ผู้เป็นสามี สุภาภรณ์เป็นศิษย์ของ วินัย จุลละบุษปะ ตรีสุดา รัชตะวรรณ โดยที่ผ่านมา วงดนตรีสุภาภรณ์ มีผลงานจัดคอนเสิร์ตเป็นประจำทุกปี โดยใช้ทางเพลง

ของวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ และมีการสอนขับร้องเพลงให้แก่นักเรียน โรงเรียนวรพิทยา โรงเรียนพลร่มอนุสรณ์ จังหวัดลพบุรี ปัจจุบันมีปัญหาสุขภาพ จึงร่างรายการจัดคอนเสิร์ตมาระยะหนึ่ง

1.2.2.7 การถ่ายทอดผ่านทายาทของนักร้อง บางท่านยึดอาชีพทางดนตรี และยังคงเผยแพร่ บทเพลงสุนทราภรณ์ผ่านการสอนและการบรรเลงดนตรี เพื่อไม่ให้คุณค่าอุดมการณ์ในบทเพลงสุนทราภรณ์สูญหายไป

1.2.2.8 การใช้สื่อในการถ่ายทอดบทเพลงสุนทราภรณ์ ได้แก่

1) สื่อมวลชน วิทยุกรมประชาสัมพันธ์ รายการเพื่อนฝัน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 92.25AM 891) สถานีวิทยุเพื่อการอนุรักษ์ อัจฉรา กรรณสูต FM สถานีวิทยุจุฬาฯ รายการสุขกันเถอะเรา 104.75FM 101.5

2) โทรทัศน์มีรายการดนตรี สัมภาษณ์นักร้องคลื่นลูกใหม่ ประชาสัมพันธ์การแสดงคอนเสิร์ต

3) อินเทอร์เน็ต ยูทูบ การอัปโหลดเพลงสุนทราภรณ์ เนื้อร้อง ประวัติเพลง รวมทั้งประวัตินักร้อง

4) การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสุนทราภรณ์ ในวาระต่างๆ เช่นการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของเพลงไทยสากลแต่ละเพลงในรายการวิทยุที่กระจายเสียงเพลงเหล่านี้ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจและนำไปสู่ความซาบซึ้งในผลงานเพลงมากขึ้น โดยการจัดแบบไม่เป็นทางการ ผสมการบันเทิงแบบมีส่วนร่วมเพื่อไม่ให้ผู้ฟังเคร่งเครียดจนเกินไป

8.5 สื่อบุคคล ครอบครัว ส่วนใหญ่ผู้ปกครองที่ชอบเพลงสุนทราภรณ์อยู่แล้ว ความชื่นชอบจะสืบทอดไปยังบุตรหลานในครอบครัวด้วยนักร้องคลื่นลูกใหม่สุนทราภรณ์

1.2.2.9 การจัดคอนเสิร์ต การแสดงคอนเสิร์ตของวงดนตรีสุนทราภรณ์ วงดนตรีของกรมประชาสัมพันธ์ หรืออื่นๆ นับว่าเป็นโอกาสสำคัญที่จะได้แสดงในรูปแบบของวงดนตรีขนาดใหญ่ ซึ่งลักษณะของการจัดงานจะเป็นการได้รับว่าจ้างจากผู้ร่วมงานหรือบริษัทต่างๆ หรือเป็นงานของทางราชการ ในการจัดแสดงคอนเสิร์ตนั้นจะมีนักร้องและนักดนตรีจำนวนมากมาย ทำให้คนสนใจเข้าไปชมการแสดงคอนเสิร์ต ทำให้เกิดกระแสความนิยมอย่างต่อเนื่องแฟนเพลงทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ได้มีโอกาสชมการแสดงคอนเสิร์ต การจัดงานแต่ละครั้งจะมีการแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนทำให้คนหันมาสนใจเพลงสุนทราภรณ์มากขึ้น

1.2.2.10 การประกวดร้องเพลงสุนทราภรณ์ เป็นการกระตุ้นให้ผู้ชมหันมาสนใจในบทเพลงสุนทราภรณ์ เป็นการจัดงานของหน่วยงานต่างๆ ที่มาขออนุญาตจากวงดนตรีสุนทราภรณ์ เพื่อนำไปบรรจุในรายการต่างๆ ทางโทรทัศน์เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้ชมหันมาสนใจ ทำให้คนรุ่นใหม่ได้รับรู้ถึงควมมีคุณค่าของเพลงสุนทราภรณ์

1.2.2.11 การผลิตซ้ำ ซึ่งการผลิตซ้ำบทเพลงสุนทราภรณ์นั้นมี 2 รูปแบบ คือรูปแบบแรก เป็นเพลง สุนทราภรณ์ดั้งเดิม และการผลิตซ้ำอีกรูปแบบหนึ่งเป็นการเปลี่ยนนักร้อง และเปลี่ยนทำนองในบางส่วนของเพลงแต่อยู่ภายใต้การควบคุมและการได้รับอนุญาตจากผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบจากวงดนตรีสุนทราภรณ์เพื่อมิให้แนวเพลงสุนทราภรณ์ผิดเพี้ยนไปจากเดิม การผลิตซ้ำเพลงสุนทราภรณ์ทำให้มีผลต่อความนิยมเพลงสุนทราภรณ์ โดยการผลิตซ้ำจะทำให้ความนิยมในเพลงสุนทราภรณ์ขยายออกไปสู่แฟนเพลงในวัยต่างๆ ทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ได้มากยิ่งขึ้น

1.2.2.12 การถ่ายทอดในระบบการศึกษา การถ่ายทอดบทเพลงสุนทราภรณ์ในสถานศึกษาในปัจจุบันมีการนำบทเพลงมาใช้แทรกในบางวิชาเช่น วิชาชั้นประถมศึกษา ในการสอนลีลาศ ของโรงเรียนมัธยม มีการใช้เพลงปลุกใจของสุนทราภรณ์เปิดเพลง เด็กเอ๋ยเด็กดี ก่อนเข้าแถวเคารพธงชาติ ปัจจุบันไม่มีการบังคับให้เรียนบทเพลงเหล่านี้ในสถานศึกษา และจากนโยบายของรัฐบาล เรื่องการลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ เปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกเรียนหรือทำกิจกรรมได้หลากหลายตามความชอบ การเรียนร้องเพลงแนวสุนทราภรณ์ก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่วงดนตรีสุนทราภรณ์ ซึ่งเล่นดนตรีในแนวของกรมประชาสัมพันธ์ ได้จัดโครงการความร่วมมือกับโรงเรียน (สุนทราภรณ์) อนุบาลบรรจจรัตน์ และโรงเรียนวรพิทยา จังหวัดลพบุรี สอนร้องเพลงให้กับเด็กนักเรียนชั้นอนุบาล และประถมอีกด้วย

ปัญหาการถ่ายทอดอุดมการณ์ในบทเพลงสุนทราภรณ์ พบว่า (1) ไม่มีผลงานการประพันธ์ใหม่ๆ มีแต่การผลิตซ้ำเพลงเดิมด้วยนักร้องใหม่ (2) กรมประชาสัมพันธ์ไม่สืบสาน ขาดการฝึกฝน (3) การเปลี่ยนแปลงในรสนิยมการฟังเพลงของคนไทย (4) ปัญหาลิขสิทธิ์ และ (5) การขาดผู้สนับสนุน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. 3 แนวทางการสืบทอดอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทร้องเพลงของวงดนตรี สุนทราภรณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์แนวทางการสืบทอดอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทเพลงสุนทราภรณ์ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละสาขา สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

การนำเสนอแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ ได้แก่

- 1) การสร้างคนรุ่นใหม่ทั้งนักดนตรี นักร้อง และนักประพันธ์
- 2) การสร้างเครือข่ายสนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชน
- 3) การสร้างเครือข่ายเผยแพร่ สื่อมวลชน สื่อบุคคล อินเทอร์เน็ต
- 4) การบรรจุไว้ในกระบวนการศึกษาทั้ง 3 ระบบในหลักสูตรสถานศึกษา ต้องชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและความเหมาะสมที่จะนำเสนอ สร้างกิจกรรมทั้งของเอกชน และรัฐบาล และต้องถือเป็น

นโยบายสอดแทรกในเทศกาลสำคัญ สอดแทรกเพลงศีลธรรมในวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น ประกอบด้วย

4. (1การศึกษาในระบบโรงเรียน โดยการสอดแทรกบทเพลง ในสาระการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง การประกวดร้องเพลงในโรงเรียน ประกวดแต่งเพลงในโรงเรียน

4.2) การศึกษานอกระบบโรงเรียน มีหลักสูตรเช่นเดียวกับการศึกษาในระบบโรงเรียน ต่างกันที่มีความยืดหยุ่นมากกว่า

4. (3การศึกษาตามอัธยาศัย อาทิ

4.3.1) การสอนการประพันธ์เพลงผ่าน online

4.3.2) จัดละคร คอนเสิร์ต ชมรมลีลาศ

4.3.3) เปิดให้มีการขับร้องบรรเลงโดยเสรี/ควรเป็นทางเลือกในการฟังโดยสื่อเสรีจัดกิจกรรมเกี่ยวเนื่องลีลาศ/

4.3.4) วงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ และวงดนตรีสุนทราภรณ์ โดยมูลนิธิสุนทราภรณ์ควรจับมือกันสร้างสรรค์คนรุ่นใหม่ ไม่ว่าจะเป็นนักร้อง นักประพันธ์ นักดนตรี เพื่อสร้างสรรค์บทเพลงที่มีคุณค่าสู่สังคม

4.3.5) สถานศึกษาที่มีการผลิตนักดนตรีควรนำแนวทางการประพันธ์บทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา

4.3.6) สถานศึกษาที่นำไปใช้ในสาระการสอนภาษาไทย ศีลธรรม หลักการประพันธ์ การเขียนหลักการออกเสียงภาษาไทย

4.3.7) สมาคมดนตรีแห่งประเทศไทย ประกวดการประพันธ์เพลงที่มีอุดมการณ์เพื่อการพัฒนามนุษย์

4.3.8) นโยบายรัฐบาลควรให้การสนับสนุนการประพันธ์เพลงที่มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

4.3.9) การฝึกอบรมวิทยากร การตระหนักในคุณค่าของบทเพลงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมสนับสนุนการสืบทอดบทร้องเพลงสุนทราภรณ์

การสืบทอดคุณค่าในอุดมการณ์พัฒนามนุษย์ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์จะได้ผลดียิ่งขึ้นหากมีการปลูกฝังให้คุ้นชินตั้งแต่เด็ก ดังนั้นการนำบทร้องเพลงเป็นเครื่องมือในระบบการศึกษา โดยประกอบการเรียนในสาระเรียนรู้แบบบูรณาการ เช่น สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ภาษาไทย ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม สาระด้านประวัติศาสตร์ ด้านการอ่าน การฟัง การดู การพูด เรื่องวรรณคดี สาระดนตรี การเรียนรู้ศิลปะ ทั้งนี้ บทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ยังมีความสอดคล้องกับลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในหลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ความรักชาติ ศาสนา กษัตริย์ การอยู่อย่างพอเพียง การรักความเป็นไทย การมีจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นหนทางที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจในเนื้อหาการพัฒนามนุษย์ พร้อมกับคุณค่าทางดนตรี รวมทั้งการเปิดรับความรู้ในบริบทที่เกี่ยวข้องทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม สุนทรียรสจากการฟังดนตรียังมีคุณค่าทางจิตใจ การนำบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์มาเป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนในสถานศึกษาจึงเป็นหนทางหนึ่งในการพัฒนามนุษย์ไปสู่ผู้เรียน แต่ทั้งนี้ ในเบื้องต้น ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจ ที่มาที่ไป และคุณค่า ให้เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องให้เกิดการยอมรับเป็นอันดับแรกก่อนที่จะนำไปบรรจุในกระบวนการเรียนการสอน อาจออกมาในรูปแบบของการกำหนดนโยบาย และกลยุทธ์ของสถานศึกษาเป็นต้น ในการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้ปกครองให้เด็กฟังในโอกาสอันควรเพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและยอมรับ

ตอนที่ 2 อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “การนำเสนอแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์เพื่อการพัฒนาบุษย์จากเพลงไทยสากล: กรณีศึกษาบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ในมิติประวัติศาสตร์สังคม” มีประเด็นการอภิปรายดังนี้

2.1 ด้านอุดมการณ์การพัฒนาบุษย์จากบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ในเชิงประวัติศาสตร์สังคม

2.1.1 บทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์กับประวัติศาสตร์สังคม

การก่อเกิดหรือที่มาของวงดนตรีสุนทราภรณ์มีพันธกิจแนบแน่นอยู่กับประวัติศาสตร์หรือบริบททางสังคม ในยุคแรกของการสร้างและพัฒนาประเทศชาติ คือในช่วงปี พ.ศ. 2482 -2516 แบ่งเพลงสุนทราภรณ์ตามอุดมการณ์การพัฒนาประเทศชาติของผู้เ้าในแต่ละช่วง ออกเป็น 3 ยุค คือ (1) ยุคจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ.2482-2500) : อุดมการณ์ชาตินิยม (2) ยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ.2500- 2506) : ยุคแผนพัฒนา และ(3) ยุคจอมพลถนอม กิตติขจร (พ.ศ. 2506-2516) : ยุคเรียกร้องประชาธิปไตย

เพลงเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมซึ่งสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชนชาติและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย เป็นแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในรูปแบบของศิลปะที่พรรณนาสภาพเหตุการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ในเวลาเดียวกับที่เพลงเหล่านั้นประพันธ์ขึ้น ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์สังคมที่ผู้ประพันธ์ได้นำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการประพันธ์ ซึ่งเหตุการณ์จะละเอียดชัดเจนเพียงใดขึ้นอยู่กับฝีมือในการประพันธ์คำร้องและทำนองของผู้

สร้างสรรค์เพลงเหล่านั้น เมื่อผู้ประพันธ์เพลงสร้างผลงานย่อมต้องอาศัยสภาพเหตุการณ์แวดล้อมทางสังคม เช่นวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง ค่านิยม ความเชื่อ วิถีชีวิต ในช่วงที่ประพันธ์เป็นวัตถุดิบผนวกกับจินตนาการส่วนบุคคล สร้างผลงานเพลงขึ้นมา บทเพลงสุนทราภรณ์ทั้ง 3 ยุคจึงสะท้อนถึงอุดมการณ์การพัฒนาประเทศชาติของผู้เฝ้าในแต่ละช่วง ประวัติศาสตร์สังคมในช่วงเวลาดังกล่าวได้เป็นอย่างดีสอดคล้องกับการศึกษาของพงษ์ชัย ไทยวรรณศรี (2529) พบว่าในด้านประวัติศาสตร์เพลงสามารถถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังคนอีกกลุ่มหนึ่ง คนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกกลุ่มหนึ่งผ่านยุคสมัยได้อย่างมีชีวิตชีวา

2.1.2 อุดมการณ์เพื่อการพัฒนามนุษย์ในบทร้องเพลงสุนทราภรณ์

บทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์มีคุณค่าสามารถสร้างความสุขให้เกิดขึ้นอยู่ในใจของมนุษย์ ความประทับใจ และความซาบซึ้งในเพลงสามารถจดจำไว้เป็นเพื่อนใจได้ตลอดเวลาทั้งเมื่อยามทุกข์ก็ฟังเพลงปลอบใจให้คลายทุกข์ เมื่อยามสุขก็ใช้เพลงร่วมยินดีเฉลิมฉลอง อาจกล่าวได้ว่าเพลงช่วยหล่อหลอมกลมเกลียวจิตใจของมนุษย์ให้มีความประณีตงดงาม เมื่อจิตใจมนุษย์งดงาม สังคมย่อมมีความงดงามไปด้วย สอดคล้องกับเจตนา นาควิริยะ (2532) ที่กล่าวถึงเพลงสุนทราภรณ์ว่ามีเนื้อหาหลากหลายครอบคลุมประสบการณ์ของมนุษย์หลายรูปแบบ งานชิ้นเอกของศิลปินกลุ่มนี้มักจะเป็นอุดมการณ์ความรัก ความฝัน และโลกของอุดมคติ บางครั้งเราอาจต้องกล่าวสรุปไปถึงขั้นที่ว่าสุนทรีศาสตร์แห่งเพลงสุนทราภรณ์เป็นสุนทรีศาสตร์ที่ผูกอยู่กับความเชื่อมั่นในความดีงาม สอดคล้องกับ ญรุธ สุธจิตต์ (ญรุธ สุธจิตต์, 2554) ที่ว่าถ้ามนุษย์ได้รู้จักและสัมผัสกับความซาบซึ้งในดนตรีแล้วย่อมทำให้ผู้นั้นได้รู้จักและสัมผัสกับอีกส่วนหนึ่งในความรู้สึกของตนเองซึ่งเป็นสัมผัสที่ทำให้เกิดความเต็มเปี่ยมและความอึดเอิบของความรู้สึกในใจ สิ่งเหล่านี้เองช่วยให้ผู้นั้นเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งไม่มีสิ่งใดมาทดแทนได้ และสุกรี เจริญสุข (2532) ที่ได้กล่าวถึงบทบาทของเพลงต่อการพัฒนาในการสัมมนาสุนทราภรณ์วิชาการ ในวาระครบรอบ 50 ปี คณะดนตรีสุนทราภรณ์ ว่าบทบาทหน้าที่หลักของดนตรีเพลงและดนตรีมีหน้าที่รับใช้กิจกรรมต่างๆ ของสังคมมนุษย์ และการศึกษาของสุขุมาล จันทวี (2536) พบว่าเพลงเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่มีทั้งความเหมือนและความต่างจากวรรณกรรมประเภทอื่น กล่าวคือเพลงเป็นผลงานทางศิลปะที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ โดยการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการแสดงออกซึ่งเนื้อหาเหมือนกัน แต่เพลงเหนือกว่าวรรณกรรมทั่วไปตรงที่มีเสียงดนตรีเป็นส่วนประกอบที่สำคัญทำให้เกิดความไพเราะซาบซึ้ง ให้อารมณ์สะเทือนใจ ผู้ฟังจึงสามารถเข้าใจได้และประทับใจได้ง่ายกว่าวรรณกรรมประเภทอื่นๆ

บทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ทั้ง 3 ยุค สะท้อนถึงอุดมการณ์เพื่อการพัฒนามนุษย์เป็นภูมิปัญญาในการประพันธ์คำร้องให้เกิดคุณค่า บทร้องเพลงมีคุณค่าในการสั่งสอน โน้มน้าว กล่อมเกลา ให้บุคคลมีความศรัทธาในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ให้มุ่งความสำเร็จของชีวิต มองโลกในแง่ดี มีความเข้าใจในชีวิต เข้าใจความจริงของชีวิตตามหลักอริยสัจ มีความ อุดม อุดก ล้วน และมีความ

เข้มแข็ง มีความเมตตา ทำความดี ละกิเลส มีระเบียบวินัย ใฝ่หาความรู้ ซึ่งเป็นการพัฒนาทั้งกาย ศีล จิต ปัญญา สอดคล้องกับ ญัตติพล พานโพธิ์ทอง (ญัตติพล พานโพธิ์ทอง 2556) ที่ว่า สถาบันทางสังคม ต่างสร้าง วาทกรรมใน การตอกย้ำผลิตซ้ำอุดมการณ์โดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอด อุดมการณ์ดังกล่าวนั้น ภาษาเพลงเป็นวาทกรรมภาษาที่มีท่วงทำนอง จังหวะอันไพเราะ สามารถโน้มน้าวใจผู้ฟังให้มีความคิดเห็นคล้อยตามได้ง่ายกว่าการใช้ภาษาพูดโดยทั่วไป และรังสิพันธ์ แซงชัน (2549) ที่ว่าภาษาเพลงเป็นวาทกรรมภาษาที่มีท่วงทำนอง จังหวะอันไพเราะ สามารถโน้มน้าวใจผู้ฟัง ให้มีความคิดเห็นคล้อยตามได้ง่ายกว่าการใช้ภาษาพูดโดยทั่วไป เนื่องจากท่วงทำนองและเนื้อร้อง สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจนด้านทั้งอารมณ์ หรือความรู้สึกและเนื้อหา หรือเรื่องราวต่างๆ ประกอบกับศิลปินนักร้องมีบทบาทในการช่วยเสริมให้จินตภาพต่างๆ ที่ต้องการสื่อให้ชัดเจนขึ้น โดยการทำหน้าที่ในการถ่ายทอดเนื้อความหรือบทเพลงโดยให้ผู้ฟังสามารถใช้ความรู้สึกหรืออารมณ์สร้าง จินตภาพเหล่านั้นด้วยตนเอง และสอดคล้องกับการศึกษาของ พรรณี ปรัชญาบำรุง (2542) พบว่า เพลงมีบทบาทในการเป็นเครื่องมือของรัฐในการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมือง รวมทั้งบทบาทใน เชิงนันทนาการ และบทบาทในเชิงอบรมสั่งสอนขัดเกลาทางสังคม อีกด้วย

เพลงสุนทราภรณ์ทั้ง 3 ยุค มีอุดมการณ์ทางการพัฒนาสอดแทรกอยู่เป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ปี พ.ศ.2482 อันเป็นปีที่เริ่มก่อตั้งวงดนตรีจนถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งผลงานเพลงที่ประพันธ์ขึ้นมีหลายประเภท อาทิ เพลงถวายพระพร เพลงปลุกใจ เพลงสดุดี เพลงประจำจังหวัด เพลงประจำสถาบันต่างๆ เพลง รำวง เพลงรัก เพลงชมธรรมชาติ เพลงประกอบละครเวที เพลงละครวิทยุ และละครโทรทัศน์ ตลอดจนเพลงประกอบภาพยนตร์เป็นต้น เนื้อร้องในแต่ละเพลงได้แสดงให้เห็นสุนทรียะทางภาษา อย่างวิจิตรบรรจงและควรค่าแก่การศึกษา สอดคล้องกับ พูนพิศ อมาตยกุล (2532) ที่ว่าผู้ประพันธ์ เพลงนอกจากจะถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดในใจของตนลงไปเป็นเพลงแล้วยังได้ถ่ายทอด วัฒนธรรมในสังคมลงไปด้วย และโชษิตา มณีใส (2556) ที่ว่าเพลงจัดเป็นวัฒนธรรมทางศิลปะที่เก็บ รักษาบรรณคดี หรือ วรรณกรรมในยุคสมัยต่างๆ ที่มีคุณค่าไว้มิให้เสื่อมสลายไปตามกาลเวลา ด้วยการ นำวรรณคดีในวรรณกรรมเหล่านั้น มาประกอบเข้าเป็นคำร้องและทำนอง

นอกจากนี้เพลงสุนทราภรณ์ยังให้แนวคิดอุดมการณ์การดำเนินชีวิตตามหลักจริยธรรมที่ สอดแทรกอยู่ในคำร้อง ทำนองอย่างลงตัว ผู้ประพันธ์ตระหนักถึงความสำคัญของจริยธรรมว่ามีคุณค่า สร้างประโยชน์ต่อผู้คน ต่อสังคม จึงปลูกฝังคุณธรรม ศีลธรรมลงในเพลง เป็นการชักจูงใจให้ผู้รับฟังได้ ซึมซับแนวคิดทางจริยธรรม อาทิ คุณค่าของความกตัญญู ความสามัคคี ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ อันเป็นอุดมการณ์หลักซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชาติไทยตลอดมา จึงควรที่ จะรักษาคุณค่าเหล่านี้ให้ดำรงไว้ สอดคล้องกับงานวิจัย สุมนธา ศักดิ์ชัยสมบูรณ์ (2540) ที่ว่า เพลง ไทยสากลช่วงปี พ.ศ.2481-2487 เกิดจากนโยบายการสร้างชาติเพื่อเผยแพร่ลัทธิชาตินิยม และการ ปฏิวัติวัฒนธรรม วิธีเร้าใจให้ปฏิบัติตามนโยบายการสร้างชาติคือ บทละครประวัติศาสตร์และเพลง

ประเภทเนื้อหาของเพลงไทยสากลตามนโยบายจอมพล ป.พิบูลสงครามส่วนใหญ่เป็นเพลงเกี่ยวกับการสร้างชาติ แบ่งเป็นเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยม และเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีเพลงเกี่ยวกับสังคม และเพลงที่มีเนื้อหาเบ็ดเตล็ด และจินตนาการของนักแต่งเพลง คุณค่าด้านอารมณ์ในเพลงไทยสากลตามนโยบายของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ให้ความบันเทิงใจแก่ประชาชนเป็นหลัก และแฝงไว้ด้วยความรู้สึกรักชาติ และสามัคคี ส่วนคุณค่าด้านสังคมได้ปลูกฝังทัศนคติต่างๆ ตามนโยบายการสร้างชาติและปลูกฝังให้ประชาชนยึดตัวผู้นำประเทศเป็นหลัก

อุดมการณ์เป็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมทางสังคม การที่จะทำความเข้าใจการกระทำทางสังคม หรือบุคคลใด ๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์ให้เห็นถึงอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังการกระทำนั้น เช่น การประพันธ์เพลง ต้องวิเคราะห์ถึงเบื้องหลังในการประพันธ์เพลงเมื่อ ประเทศไทยเริ่มยุคแห่งการพัฒนา จนกระทั่งมีการประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อุดมการณ์การประพันธ์เพลงสุนทราภรณ์ส่วนหนึ่งเป็นอุดมการณ์ของผู้ประพันธ์เองและอีกส่วนหนึ่งสร้างขึ้นตามเป้าหมาย นโยบายของรัฐ อาทิ เป้าหมายในการพัฒนาประเทศสู่วัฒนธรรมใหม่ ที่ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปตามวาทกรรมการพัฒนา ที่รัฐเป็นผู้สร้างขึ้นดังที่ Therborn (1980) กล่าวว่าอุดมการณ์ เป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมมนุษย์ อุดมการณ์ส่วนมากเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับอุดมการณ์ของบุคคลแต่ละกลุ่ม อุดมการณ์มีกระบวนการทำงานโดยการจัดการหรือการกำหนดความเชื่อต่างๆ ในชีวิตประจำวันของมนุษย์อย่างมีจิตสำนึก อุดมการณ์มีหน้าที่สร้างให้ปัจเจกทราบว่าควรปฏิบัติตนอย่างไร ควรสวมบทบาทใดและบทบาทดังกล่าวมีบรรทัดฐานอย่างไร ดังนั้นปัจเจกจึงต้องปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะเรียกได้ว่าเป็นการปฏิบัติตนที่เหมาะสม ควรจะจดจำอะไร หลีกเลียงอะไร และตระหนักถึงอะไร วาทกรรมเพลงโดยมากจึงสอดแทรกอุดมการณ์ต่างๆ แฝงไว้ในเพลงอย่างแนบเนียน

บทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ทั้ง 3 ยุคซึ่งถือว่าเป็น “ตัวบท” ที่สะท้อนอุดมการณ์เพื่อการพัฒนามนุษย์ เป็นภูมิปัญญาในการประพันธ์คำร้องให้เกิดคุณค่า จากการวิเคราะห์อุดมการณ์เพื่อการพัฒนามนุษย์พบว่า บทร้องเพลงมีคุณค่าในการสั่งสอน โน้มน้าว กล่อมเกลา ให้บุคคลมีความศรัทธาในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ให้มุ่งความสำเร็จของชีวิต มองโลกในแง่ดี มีความเข้าใจในชีวิต เข้าใจความจริงของชีวิตตามหลักอริยสัจ มีความ อุดมคติ อุดมคติและความเข้มแข็ง มีความเมตตา ทำความดี ละกิเลส มีระเบียบวินัย ใฝ่หาความรู้ ซึ่งเป็นการพัฒนาทั้งกาย ศีล จิต ปัญญา ไม่เพียงแต่เนื้อหาที่มีคุณค่าสอนใจ แต่ยังประกอบไปด้วยวิธีการฝึกให้คิด รู้คุณค่าการทำงานเป็นทีม การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความสามัคคี ความกตัญญู พบว่ามีอุดมการณ์ทางการพัฒนามนุษย์ดังนี้ (1) อุดมการณ์เกี่ยวกับชาติ เช่น เพลงกลุ่มเยาวชน กลุ่มสถาบันการศึกษา ในบทร้องเพลงจะเน้นคำว่า “ชาติไทย” สร้างชาติ ลักษณะของชาติไทยที่เน้นย้ำคือ ชาติไทยเป็นชาติที่เก่าแก่ ประชาชนรักอิสระ กล้าหาญ มีน้ำใจ รักษาവാจาสัตย์ และซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อชาติ ผู้ที่ได้ชื่อ

ว่าเป็นคนไทย จะต้องมีการอบรมหรือระบบความคิดดังกล่าวเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในชีวิตประจำวัน (2)อุดมการณ์เกี่ยวกับศาสนา อุดมการณ์ศาสนาที่ปรากฏในบทเพลงสุนทราภรณ์ เป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา คือ ประพฤติดี มีศีลธรรม ทั้งนี้เนื่องจากศาสนาพุทธเป็นรากฐานการดำเนินชีวิตของสังคมไทย ทุกคนมีหน้าที่อุปถัมภ์ค้ำชูพุทธศาสนา (3)อุดมการณ์เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ประชาชนทั่วไปมีหน้าที่ในการให้ความเคารพยกย่องสถาบันพระมหากษัตริย์ เนื่องจากการที่ประเทศชาติจะดำรงอยู่ได้ สุขสบายสำเร็จใดๆ ต้องขึ้นอยู่กับสถาบันพระมหากษัตริย์ หากสถาบันพระมหากษัตริย์เข้มแข็ง คนไทยก็จะเข้มแข็งไปด้วย ในทางตรงกันข้าม หากสถาบันพระมหากษัตริย์อ่อนแอ คนไทยก็จะอ่อนแอไปด้วย สถาบันพระมหากษัตริย์กับสถาบันชาติ จึงมีความใกล้เคียงกัน พระมหากษัตริย์จึงเป็นที่มาแห่งความมั่นคง สุขสงบ และความเป็นชาติ ดังนั้นเมื่อสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นที่มาแห่งความมั่นคง สุขสงบ และความเป็นชาติ จึงเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะต้องแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ (4) อุดมการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาบุคคล ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการมีคุณธรรมจริยธรรมที่พึงใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนาพุทธ ความเชื่อในผลกรรม การยึดมั่นในความดี มีความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร การมองโลกในแง่ดี ความอดทน ซึ่งเป็นปัจจัยทำให้มนุษย์เกิดความสำเร็จในชีวิต (5) อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทสตรี ในบทเพลงสุนทราภรณ์ได้กำหนดกรอบหรือระบบความคิดของสตรีว่า หญิงไทยจะต้องมีความประพฤติดี งามกิริยามารยาท มีความเก่งกล้าสามารถ สร้างชาติเทียมบ่าเทียมไหล่ชายได้ (6) อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทเยาวชน มีอุดมการณ์การพัฒนาตน การทำความดี มีเสรีภาพ รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบ ต่อสถาบัน มีความกตัญญู หมั่นศึกษาเล่าเรียนเพื่อสร้างสติปัญญา ซึ่งอุดมการณ์เหล่านี้นำไปสู่ การเป็นเด็กที่มีคุณค่า ทำดี มีศีลธรรม รู้จักหน้าที่ รักเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีความพากเพียรเพื่อสร้างปัญญา และ(7)อุดมการณ์เกี่ยวกับสถาบันการศึกษา คุณค่าอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์ เพลงสถาบันการศึกษา พบว่า มีอุดมการณ์ รักศักดิ์ศรี มีศีลธรรม ระเบียบวินัย สามัคคี เคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ประพฤติดี มีเมตตา อุทิศตน ช่วยเหลือประชาชน ซึ่งอุดมการณ์เหล่านี้นำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาตนเพื่อการอุทิศตน เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

เนื้อหาอุดมการณ์ที่กล่าวมาล้วนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนามนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู เพื่อสร้างคุณค่าให้กับตนเอง นอกจากนี้เนื้อหาอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์ในบทเพลงสุนทราภรณ์ ยังมีคุณค่าในการให้ความเพลิดเพลิน ด้วยคำร้องและทำนองที่ไพเราะ เดิมเต็มวัฒนธรรม ทำให้วัฒนธรรมมีความสมบูรณ์ ให้การศึกษา ผ่านกระบวนการกล่อมเกลาและขัดเกลาทางสังคมด้วยการใช้ภาษา อุดมการณ์เหล่านี้เกี่ยวข้องกับที่มาของการมี กายดี ศิลดี จิตที่ดี และปัญญาดี ดังที่ พระธรรมปิฎก (2541)

กล่าวถึงการพัฒนามนุษย์ว่าควรจะพัฒนาผ่านกระบวนการศึกษาใน 4 ด้าน คือ พัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิตและพัฒนาปัญญา

หากวิเคราะห์อุดมการณ์การพัฒนามนุษย์ในบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2482-2500) เป็นอุดมการณ์ชาตินิยม เน้นการพัฒนาคนเพื่อการพัฒนาชาติ โดยการสร้างการเปลี่ยนแปลงภายใน คือการมุ่งไปที่วิถีคิด ทักษะคิดและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ผู้นำกำหนด โดยได้สื่อสารนโยบายสร้างชาติ ผ่านบทเพลงสุนทราภรณ์ ที่มีเนื้อหา จูงใจให้เกิดความรู้สึกร่วมในอุดมการณ์ของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ สอดคล้องกับงานวิจัย สุมนษา ศักดิ์ชัยสมบุรณ์ (2540) ที่ว่าเพลงไทยสากลในช่วงเวลาดังกล่าว เกิดจากนโยบายการสร้างชาติ เพื่อเผยแพร่ลัทธิชาตินิยม และการปฏิวัติวัฒนธรรม วิธีเร้าใจวิธีหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้ให้ประชาชนปฏิบัติตามนโยบายการสร้างชาติคือ เพลง ประเภทเนื้อหาของเพลงไทยสากลตามนโยบายจอมพล ป. พิบูลสงคราม ส่วนใหญ่เป็นเพลงเกี่ยวกับการสร้างชาติ แบ่งเป็นเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยม และเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีเพลงเกี่ยวกับสังคม และเพลงที่มีเนื้อหาเบ็ดเตล็ด และจินตนาการของนักแต่งเพลง คุณค่าด้านอารมณ์ในเพลงไทยสากล ได้ให้ความบันเทิงใจแก่ประชาชน และแฝงไว้ด้วยความรู้สึกรักชาติ และสามัคคี ส่วนคุณค่าด้านสังคมได้ปลูกฝังทัศนคติต่างๆ ตามนโยบายการสร้างชาติและปลูกฝังให้ประชาชนยึดตัวผู้นำประเทศเป็นหลัก และงานวิจัยของ วรวรรณ ทองสุกร (2548) ที่กล่าวถึงอุดมการณ์ชาตินิยมของจอมพล. พิบูลสงคราม ว่าเชื่อมโยงกับ 1) ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย 2) วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมสากล 3) ตัวผู้นำ และ 4) การต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ทั้งยังได้กำหนดเป็นวิริยธรรมและคติของคนไทย เพื่อให้ประชาชนเกิดการร่วมมือปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลอย่างเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับ อติภพ ภัทรเดชไพศาล (2556) ที่ว่า วงดนตรีสุนทราภรณ์เป็นวงดนตรีที่เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่อุดมการณ์การพัฒนาของรัฐไปพร้อมๆ กับการประพันธ์บทเพลงให้สอดคล้องกับความนิยมของผู้ฟังในยุคสมัยต่างๆ ในประวัติความเป็นมาจะพบว่าวงดนตรี สุนทราภรณ์เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสร้างชาติในสมัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2482 นอกจากนั้นยังแต่งเพลงเพื่อใช้ประกอบการลีลาศจำนวนมากที่มีพื้นฐานมาจากท่วงทำนองเพลงไทยเดิมอันสอดคล้องกับนโยบายการปรับปรุงวัฒนธรรมของจอมพล ป.พิบูลสงครามที่ต้องการให้วัฒนธรรมความบันเทิงแบบเก่ามีการปรับตัวสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่มาจากกระแสวัฒนธรรมตะวันตก รวมทั้งการศึกษาของ สุวิมล พลจันทร์ (2531) พบว่าเมื่อเข้าสู่การบริหารของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่เป็น “นโยบายสร้างชาติ” การโฆษณาอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐมีลักษณะของการโฆษณาชวนเชื่อให้เชื่อผู้นำเป็นการใช้ลัทธิผู้นำหรือลัทธิอำนาจนิยมที่เน้นตัวผู้นำ และรายงานวิจัยของ พงษ์ศักดิ์ สังขภิญญา (2543) ที่ว่าวงดนตรีสุนทราภรณ์ในฐานะที่เป็นวงดนตรีของทางราชการ มีหน้าที่เสนอเพลงสนองนโยบายของทาง

ราชการ จึงได้ผลิตเพลงคติธรรม คุณธรรมเพื่อเผยแพร่ให้ผู้ฟังชาวไทยได้ปฏิบัติตามความต้องการหรือ วัตถุประสงค์ของรัฐบาลแต่ละสมัย

ส่วนยุคจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2500-2506 : อุดมการณ์พัฒนา ในยุคนี้บทร้องเพลง ของวงดนตรีสุนทราภรณ์จะมีเนื้อหาแตกต่างจากยุคแรกที่เป็นแนวปลุกใจ วัฒนธรรมสร้างชาติ แต่จะเป็นเพลงเกี่ยวกับความรักใคร่ระหว่างหญิง ชายมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณลดา พิรุณสาร (2543) ที่ว่าช่วงสมัยของจอมพล ปิบูลสงคราม เพลงปลุกใจของกองทัพในยุคนี้จึงมีความเจริญสูงสุด เหตุผลประการหนึ่งมาจากการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 และรัฐบาลต้องการจะปลุกเร้าจิตใจ ของทหารในกองทัพให้เกิดสำนึกในการรักชาติ ต่อมาเมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้ารับตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีคนต่อมา เพลงปลุกใจของกองทัพกลับไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร นอกจากนี้การ พัฒนาการศึกษาระดับมัธยมศึกษาโดยการก่อตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ๆ เพื่อขยายความเจริญสู่ต่างจังหวัด เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทำให้เกิดมีการประพันธ์เพลงประจำมหาวิทยาลัย และ สถาบันการศึกษาต่างๆ มากขึ้น อุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จึงปรากฏอยู่ในเพลงมหาวิทยาลัยเป็นส่วนมาก

วงดนตรีสุนทราภรณ์ ได้สร้างสรรค์เพลงเพื่อสร้างจิตสำนึกของความเป็นคนไทยไว้เป็น จำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะที่บ้านเมืองเกิดวิกฤติที่ต้องการความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจ เดียวกันของคนในชาติ เพลงสุนทราภรณ์ได้มีโอกาสรับใช้สังคมได้เป็นอย่างดี เช่น เพลงสร้าง อุดมการณ์สำนึกในความเป็นชาติ ศาสนา และการเทิดทูนพระมหากษัตริย์ เพลงเกี่ยวกับอุดมการณ์ การทำงาน เพลงสุนทราภรณ์ได้สร้างจิตสำนึกของเด็ก เยาวชน และประชาชนให้รู้จักตนเองและ หน้าที่รับผิดชอบเช่นเพลงจงทำดี เพลงเด็กไทย เพลงคติธรรม เพลงสะท้อนชีวิตและสังคม เพลง เกี่ยวกับความรัก เป็นการใช้เพลงเพื่อกล่อมเกลาสังคมและปลุกฝังอุดมการณ์แก่ประชาชนให้เห็น คุณค่าการดำรงอยู่ของ สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุดมลักษณ์ ระพีแสง (2550) ที่ว่าบทเพลงสุนทราภรณ์มีการแสดงแนวคิดเกี่ยวกับการสรรเสริญพระมหากษัตริย์ คุณธรรมจริยธรรมที่พึงกระทำ ด้านชีวิตความเป็นอยู่ เป็นบทเพลงที่แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการสะท้อน สภาพสังคมให้เห็นความเป็นจริงทุกด้าน รวมทั้งเป็นคติสอนใจหญิง

2.2 ด้านกระบวนการถ่ายทอดอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทร้องเพลงสุนทราภรณ์ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

การถ่ายทอดอุดมการณ์เพื่อการพัฒนามนุษย์ในงานวิจัยนี้เป็นการนำเสนอแนวคิดการพัฒนามนุษย์โดยอาศัยหลัก “คุณค่า” ซึ่งเป็นสาระสำคัญของพัฒนามนุษย์บนฐานคิดที่ว่า การพัฒนาใดๆก็ตามจะไม่ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน หากไม่เริ่มต้นที่การพัฒนามนุษย์ก่อน เนื่องจากมนุษย์เป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคม เป็นหัวใจของการพัฒนา ซึ่งการพัฒนาที่แท้จริงไม่ใช่การพัฒนาทางวัตถุ แต่ต้องพัฒนาความคิดของมนุษย์ เพื่อให้เกิดคุณค่าภายใน ซึ่งความคิดที่เป็นรากแก้วของการพัฒนา

ต้องเป็นความคิดที่เป็นกุศลจิต มุ่งหมายความดี ความเจริญ กอปรด้วยคุณธรรมจริยธรรมที่สร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ถูกต้อง ไม่บ่อนทำลายคุณค่าที่มีอยู่ในสังคม ซึ่งผลจากการพัฒนานั้นจะย้อนกลับมาเป็นประโยชน์และความสุขต่อตัวมนุษย์เอง และเป็นคุณประโยชน์ต่อสังคม มีความสงบสุข และเป็นสังคมที่พัฒนาแล้วที่ประกอบไปด้วยคนดีและมีคุณภาพอย่างแท้จริง ดังที่ ประเวศ วะสี (2548) กล่าวถึงการพัฒนาในอดีตที่ผ่านมาว่ารัฐมุ่งเน้นการพัฒนาในรูปแบบของความเจริญทางวัตถุที่ประเมินค่าของการพัฒนาด้วยตัวเลขทางเศรษฐกิจตามแนวทางทุนนิยมมากกว่าการพัฒนาคน ผลที่ตามมาคือความระส่ำระสายทางศีลธรรมจรรยาของคนในสังคมสร้างปัญหาวิกฤติให้เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างยิ่ง เหตุที่มีได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาจากฐานราก อันได้แก่การพัฒนาคนเป็นอันดับแรก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ สอดคล้องกับ อัศวินธ์ เรืองรอง (2552) ที่ว่าแนวคิดและรูปแบบของการพัฒนาที่สอดคล้องกับสังคมไทย คือการพัฒนาที่มุ่งการพัฒนาคนเป็นประการสำคัญ ด้วยตระหนักว่า “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาทั้งปวง และเมื่อคนได้รับการพัฒนาแล้วจะไปพัฒนาสังคมให้เข้มแข็งสืบเนื่องกันไปโดยมีคุณงามความดี หรือคุณธรรมจริยธรรมเป็น “เครื่องมือ” ของการกล่อมเกล่าพัฒนาอันเข้มแข็งนี้ และด้วยคุณลักษณะที่ดีของเครื่องมือนี้เอง จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

คุณภาพของมนุษย์ได้มาจากการศึกษา อบรมบ่มเพาะ ในหลายรูปแบบ การใช้แนวทางการศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ เป็นศิลปะวิทยาการที่มุ่งเน้นให้เห็นคุณค่าของมนุษย์เป็นจุดเริ่มต้น ไม่ใช่การเน้นการแสวงหากำไรสูงสุด หรือแสวงหาช่องทางเพิ่มโอกาสในการได้เปรียบจากมนุษย์ด้วยกัน เพื่อประโยชน์ของตนเองอย่างไม่มีจุดจบ คติทางมนุษยศาสตร์ได้แก่ การให้ความรู้ความคิดในทางสรรพวิทยาการ ปลูกฝังความเป็นมนุษย์ที่ดีโดยกระบวนการวิชาที่ส่งเสริมความสำนึกในคุณค่า ความดี ความงาม ความไพเราะ ศาสนธรรม เป็นหลักประพฤติปฏิบัติที่จะกล่อมเกล่าจิตใจให้คนมีความอ่อนโยน ละเมียดละไม มีความรักและความเข้าใจในเพื่อนมนุษย์ มีความเข้าใจในคุณค่าของธรรมชาติ เรียนรู้ที่จะอยู่อย่างกลมกลืนกับธรรมชาติโดยไม่ทำตัวเป็นนายหรือยอมจำนนต่อธรรมชาติโดยไม่ใช้ปัญญา จุดมุ่งหมายสำคัญในส่วนนี้คือการยกระดับและพัฒนาจิตใจของมนุษย์ อันจะนำไปสู่ความผาสุกที่พึงประสงค์ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์

บทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์มีฐานความเชื่อจากพระพุทธศาสนา โดยการกล่าวถึงกรรม ความไม่แน่นอน ศิล หน้าที่ ปัญญา การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างถูกต้อง ความเชื่อในหลักธรรมทางพุทธศาสนาในบทเพลง สุนทราภรณ์นั้น เป็นความเชื่อตั้งแต่ระดับปรัชญาที่มุ่งสร้างปัญญานำปวงชนไปสู่ความหลุดพ้น และในระดับการใช้แนวปฏิบัติในระดับปุถุชน เช่น ศิล ไปใช้เพื่อประโยชน์สุขในชีวิตประจำวันของตนเอง การนำบทเพลง สุนทราภรณ์มาใช้ในการศึกษาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของแนวทางพัฒนามนุษย์ด้วยเห็นว่ามีคุณค่าเพียงพอที่จะสามารถหล่อหลอมกล่อมเกล่าด้วยจริยสุนทรีย์ให้เกิดการพัฒนาทางจิตใจของมนุษย์ได้ บทเพลงสุนทราภรณ์จึงเป็นอีกเครื่องมือหนึ่ง

ของการศึกษา มีสาระในการกล่อมเกลา อบรม สั่งสอน ให้ผู้รับฟังเกิดความตระหนักรู้คิดผ่าน ท่วงทำนองอันไพเราะในหลากหลายรูปแบบการใช้เพลงบ่มเพาะ กระตุ้นจิตอันไฝ่ดีของมนุษย์ให้เกิด จิตพัฒนา เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีในตนเอง และเนื่องไปสู่การพัฒนาสังคม อันมีความหมาย เดียวกับพัฒนศึกษา โดยใช้ศาสตร์ทางด้านมนุษยศาสตร์เป็นเครื่องมือหรือกลไกในการพัฒนาคนในยุค ปัจจุบันที่กำลังเรียกหาคุณธรรม จริยธรรม ให้กลับมาในสังคม บทเพลงสุนทราภรณ์จึงมีคุณค่าและ ความสำคัญที่สามารถใช้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนามนุษย์ให้บังเกิดผลเป็นคุณอย่างต่อเนื่องไปสู่สังคม และประเทศชาติสืบไป สอดคล้องกับ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 และฉบับที่ 11 ที่ยึด “คนเป็น ศูนย์กลางการพัฒนา” โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้เกิดภูมิคุ้มกัน โดย พัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัย และการเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

การถ่ายทอดบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์เป็นรูปแบบการถ่ายทอดอุดมการณ์ที่มีอยู่ใน บทร้องเพลงให้เผยแพร่สู่สังคม ได้แก่ (1) การถ่ายทอดกิจกรรมสัมมนาวิชาการ (2) การถ่ายทอด ผ่านวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ (3) การถ่ายทอดผ่านมูลนิธิสุนทราภรณ์ โรงเรียนดนตรีสุนทราภรณ์ และวงดนตรีสุนทราภรณ์ (4) การถ่ายทอดผ่านกลุ่มบุคคล โดยการถ่ายทอดผ่านชมรมคนรักสุนทรา ภรณ์ โดยการจัดกิจกรรม ลีลาศ และชมรมอื่นๆ โดยการนำเพลงสุนทราภรณ์ไปร้อง บรรเลงกันเอง อย่างไม่เป็นทางการ (5) การถ่ายทอดผ่านบ้านคนรักสุนทราภรณ์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูลเกี่ยวกับเพลง การจัดคอนเสิร์ต ในหมู่สมาชิกผ่านทางออนไลน์ (6) การถ่ายทอดผ่านวงดนตรี ที่ นำเพลงสุนทราภรณ์มาบรรเลง (7) การถ่ายทอดผ่านทายาทของนักร้อง (8) การใช้สื่อในการถ่ายทอด อาทิ สื่อมวลชน อินเทอร์เน็ต การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสุนทราภรณ์ สื่อบุคคล ครอบครัว (9) การจัด คอนเสิร์ต (10) การประกวดร้องเพลงสุนทราภรณ์ (11) การผลิตซ้ำ และ(12) การถ่ายทอดในระบบ การศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาของ พิชญ์สินี บำรุงนคร (2543) พบว่า ปัจจุบัน มีการถ่ายทอด เพลงสุนทราภรณ์ ในกลุ่มผู้ที่สนใจ อาทิ โรงเรียนสุนทราภรณ์การดนตรี บ้านคนรักสุนทราภรณ์ ผ่าน รายการวิทยุ เช่น รายการสุขกันเถอะเราทางสถานีวิทยุจุฬา ผ่านการประกวดร้องเพลงและแสดงผ่าน ละครเวทีในโอกาสต่างๆ แต่ยังคงถือว่าการถ่ายทอดยังอยู่ในขอบเขตจำกัด

2.3 ด้านแนวทางการสืบทอดอุดมการณ์การพัฒนามนุษย์จากบทร้องเพลงสุนทราภรณ์

วงดนตรีสุนทราภรณ์ได้สร้างผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ผลงานของวงดนตรีสุนทราภรณ์ เป็นบทเพลงอันไพเราะและมีคุณค่า มีเนื้อหาที่หลากหลาย บทประพันธ์เพลงจำนวนมากให้ข้อคิดใน การดำเนินชีวิตของมนุษย์ และการดำรงตนอยู่ในความถูกต้องดีงาม งานเพลงของสุนทราภรณ์แต่ละ เพลงล้วนมีเนื้อหาที่กินใจ ทั้งยังมีสาระที่แฝงไว้ด้วยความรู้ เรื่องราวต่างๆ สำหรับเป็นแง่คิดสะท้อน ภาพชีวิตมนุษย์เราได้เป็นอย่างดี ทุกเพลงล้วนแต่เป็นบทเพลงชั้นเยี่ยม มีมาตรฐานทั้งตัวบทเพลงและ

นักร้อง เพลงสุนทราภรณ์จะมีความประณีต ไพเราะ เข้าถึงหัวใจผู้ฟังอยู่เสมอ นอกจากนี้เพลงสุนทราภรณ์ยังให้แนวคิดการดำเนินชีวิตตามหลักคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดแทรกอยู่ในคำร้องและทำนองอย่างลงตัว ด้วยผู้ประพันธ์ตระหนักถึงความสำคัญของจริยธรรมว่ามีคุณค่า สร้างประโยชน์ต่อผู้คนที่ต่อสังคม จึงปลูกฝังคุณธรรม ศีลธรรม ลงในเพลงเป็นการชักจูงใจให้ผู้รับฟังได้รับแนวคิดทางจริยธรรม อาทิ เรื่องอุดมการณ์ความกตัญญู ความสามัคคี ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ ทั้งนี้จากผลงานทางด้านดนตรี เอื้อ สุนทรสนาน ผู้ก่อตั้งวงดนตรีสุนทราภรณ์ ยังได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกจากองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เมื่อปี พ.ศ.2553 อีกด้วย ดังที่ เจตนา นาควัชระ (2532) ได้กล่าวถึงเพลงสุนทราภรณ์ว่าเป็นตัวอย่างที่ดีของเพลงไทยสากลในยุคบุกเบิกระหว่างปี พ.ศ.2480-2500 เป็นหลักฐานทางวิชาการสมควรให้ถูกลืมหรือสูญหายไป เมื่อประเทศชาติเจริญขึ้นมีพลเมืองมากขึ้นมีแนวโน้มตะวันตกมากขึ้นจนน่าเป็นห่วงว่า ศิลปะที่ละเอียดอ่อนของสุนทราภรณ์จะสูญไป นอกจากนั้นปัญหาธุรกิจการดนตรีในอนาคตจะก่อให้เกิดความยุ่งยาก และสวนทางกับการอนุรักษ์ศิลปะที่ละเอียดอ่อนอย่างเพลงสุนทราภรณ์ อีกทั้งยังมีคนเข้าใจสุนทราภรณ์ไม่ลึกซึ้ง ไม่เห็นคุณค่า จึงไม่หวงแหนและละเลยเสีย

แม้ว่าเพลงสุนทราภรณ์จะมีกำเนิดจากนโยบายทางการเมืองที่มุ่งหมายให้เกิดการพัฒนา มนุษย์ในยุคสร้างชาติแต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าผลจากนโยบายเหล่านั้นได้ก่อให้เกิดคุณค่าการพัฒนามนุษย์ และคุณค่าเหล่านั้นยังเป็นแนวประพฤติปฏิบัติอยู่ในสังคมไทยจนถึงปัจจุบัน อาทิ การยึดมั่นใน ศีลธรรม ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ ความพากเพียร โดยคุณค่าแฝงอยู่ในบทเพลงสุนทราภรณ์เป็นการบันทึกคุณค่าเหล่านั้นไว้ในบทเพลงจนถึงปัจจุบัน สมควรที่จะใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ ผลงานใหม่ๆ จากนักประพันธ์ นักร้องรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพ ในการจะกระทำเช่นนี้ได้ต้องอาศัย ปัจจัย เกื้อหนุนหลายประการ จึงเป็นเหตุผลที่ต้องธำรงคุณค่า อัตลักษณ์การร้อง การบรรเลง การประพันธ์ โดยการใช้แนวทางอัตลักษณ์เพลงสุนทราภรณ์สร้างผลงานชุดใหม่

เมื่อพิจารณาด้านภาพลักษณ์ของบทขับร้องเพลงสุนทราภรณ์เพลงสุนทราภรณ์เป็นเพลงรุ่นเก่า ถึงแม้จะมีความไพเราะและมีความหมายที่ลึกซึ้ง แต่ก็ยังเป็นประสบการณ์รับรู้ของคนรุ่นเก่าใน การที่คนรุ่นใหม่อาจจะไม่มีประสบการณ์ร่วมจึงไม่ตอบสนองต่อความไพเราะเหล่านั้นเท่ากับคนรุ่นเก่า ผลการวิจัยนี้มีได้มุ่งหวังให้นำของเก่ามาผลิตซ้ำทั้งหมดเพราะจะไม่บังเกิดการพัฒนาคณาภาพของการ ดนตรีในประเทศไทย แต่ประเด็นสำคัญคือการนำคุณค่าอัตลักษณ์ของบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ให้เกิดการสืบทอดสู่คนรุ่นใหม่เพื่อพัฒนาทางเลือกในสังคมดนตรี ในการเสพดนตรี และให้ เพลงได้ทำหน้าที่ช่วยในการขัดเกลาจิตใจ ให้เกิดการพัฒนามนุษย์ได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ พิชญ์สินี บำรุงนคร (2543) พบว่าเพลงสุนทราภรณ์จัดเป็นเพลงไทยสากลยุคแรก ถึงแม้ว่าเพลงไทย สากลจากอดีตถึงปัจจุบันจะถ่ายทอดอุดมการณ์ของสังคมในแต่ละยุค และการเปลี่ยนแปลง กระบวนการพัฒนาของแนวเพลงและรูปแบบของดนตรีแต่ละยุคสมัย กระทั่งมาถึงยุคปัจจุบันซึ่ง

ดนตรีไทยสมัยใหม่กำลังเข้ามามีบทบาทในสังคมอยู่ อีกทั้งมีเพลงไทยสากลแนวใหม่เกิดขึ้นมากมาย แต่แทนที่เพลงสุนทราภรณ์จะถูกกลืนไปตามภาวะการณ์กลับอยู่ในความทรงจำของผู้นิยมเพลงไทยสากล ทั้งได้รับการยอมรับจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งนับเป็นระยะเวลาอันยาวนาน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

3.1 ในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ในการสืบทอดอุดมการณ์การพัฒนาจากบทเพลงสุนทราภรณ์ จะต้องเน้นการสร้าง หรือสืบทอดในด้านของผู้รับสารด้วย เพราะผู้รับสารหรือผู้ชมเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการแสดงดนตรี ทั้งนี้ ในการสร้างตลาดผู้รับสาร และผู้รับสารตามคนนั้น มิใช่เพียงแค่ให้ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าในบทเพลงสุนทราภรณ์เท่านั้น แต่จะต้องคำนึงถึงเรื่องการถ่ายทอดสุนทรียะหรือ “ขนบ” ของเพลงสุนทราภรณ์ด้วย เพื่อให้ผู้ฟังได้ฟังด้วยความเข้าใจซาบซึ้งในเนื้อหาและมีความสุขจากการรับฟังเพลงไปพร้อมๆกัน

3.1.2 เนื่องจากเพลงสุนทราภรณ์เป็นวัฒนธรรมซึ่งถือว่าเป็นสมบัติร่วมของคนไทยทุกคน ดังนั้น การสืบทอดเพลงสุนทราภรณ์ต้องเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบทอด หลากหลายรูปแบบและหลากหลายขั้นตอน เช่น ขั้นการวางแผน ขั้นการดำเนินกิจกรรม ขั้นมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ ขั้นการประเมินผล หรืออาจเป็นการมีส่วนร่วมในทุนทรัพย์ การมีส่วนร่วมในการลงแรง เป็นต้น หากประชาชนที่เห็นความสำคัญเข้ามามีส่วนร่วมแล้วย่อมก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน และส่งผลต่อการสืบทอดบทเพลงสุนทราภรณ์อีกด้วย

3.1.3 การสืบทอดเพลงสุนทราภรณ์ต้องการหน่วยงานภายนอกในฐานะ “มือที่สาม” เข้าไป ช่วยเหลือ ถึงแม้ว่าวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ และวงดนตรีสุนทราภรณ์จะมีความมั่นคงอยู่ในปัจจุบัน แต่ก็ยังข้อจำกัด หน่วยงานที่ เข้าไปช่วยเหลือ ซึ่งไม่ใช่เฉพาะหน่วยงานทางด้านวัฒนธรรมเท่านั้น แต่หน่วยงานภายนอกอื่นๆ เช่น สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ ก็สามารถที่จะเข้ามามีส่วนช่วยเหลือได้เช่นกัน ไม่จำเป็นที่จะต้องผลักภาระการสืบทอดให้จำกัดวงเฉพาะหน่วยงานทางด้าน วัฒนธรรมเท่านั้น แต่การเข้ามาช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกจะต้องมีการติดตั้งองค์ความรู้ เกี่ยวกับการประพันธ์ การขับร้อง การบรรเลงดนตรี เพื่อให้การช่วยเหลือเป็นไปอย่างถูกทิศทาง มีการคำนึงถึงเรื่องสิทธิทางวัฒนธรรม รวมทั้งรักษาคุณค่าและศักดิ์ศรีของเพลงสุนทราภรณ์ซึ่งจะเป็นการสืบทอดได้จริง

3.1.4 การสืบทอดนั้น ผู้สืบทอดจะต้องเน้นความหลากหลายของวิธีการประพันธ์ วิธีการขับร้องและบรรเลง เพราะศิลปินแต่ละรายต่างมี “ทาง” หรือความถนัด ความชำนาญเป็นของ

ตนเอง หากเน้นการสืบทอด “ทางใดทางหนึ่ง” จะเป็นการครอบงำอีกทางหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ความหลากหลายหายไป ดังนั้น การสืบทอดของศิลปินนั้น หน่วยงานภายนอกหรือแม้แต่ศิลปินเองควรจะยอมรับ “ทาง” ของแต่ละราย ถึงแม้จะมี “ทาง” ที่แตกต่างกันแต่ก็สามารถร่วมมือกันได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นการขัดแย้ง หรือครอบงำความคิด

3.1.5 การสืบทอดที่ยั่งยืน แนวทางหนึ่ง คือ การผลักดันเข้าสู่สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะในกรณีของ เพลงสุนทราภรณ์ ที่รูปแบบการเรียนการสอนของศิลปินนั้นมีลักษณะบูรณาการ ดังนั้น การผลักดันให้อยู่ในรูปแบบของหลักสูตรแบบบูรณาการน่าจะสอดคล้องกับคุณลักษณะของเพลง สุนทราภรณ์ และจะทำให้มีความยั่งยืนมากกว่าแค่การบรรจุเป็นเพียงแค่งานเสริมในบางวิชาเท่านั้น เช่น นันทนาการ รร.วัดมกุฏกษัตริยาราม

3.1.6 กรมประชาสัมพันธ์เป็นหน่วยงานภาครัฐ มีสื่อทั้งวิทยุ โทรทัศน์ และปลอดภัยจากการเล่นสวาทก่าไร และกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรมควรร่วมมือกัน สืบทอดของบทร้องเพลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ ที่สำคัญคือกรมประชาสัมพันธ์ มีเครือข่ายวิทยากรพร้อม ได้แก่ สื่อวิทยุโทรทัศน์ วงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ มีวิทยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทางดนตรี และการสื่อสารมาช่วยเสริมแรง ในฐานะที่กรมประชาสัมพันธ์เป็นต้นกำเนิดของวงดนตรีสุนทราภรณ์ ที่มีบทบาทในการผลิตคุณค่าทางดนตรีสู่สังคม ควรสืบทอดโดยมีบทบาทเป็นผู้ผลิต สนับสนุน และเผยแพร่บทเพลงที่มีคุณค่าสู่สังคม ปัจจุบันวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ยังใช้เพลงเดิมเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ดังนั้น กรมควรมีบทบาทเป็นผู้นำในการสร้างวัฒนธรรมเพลงที่มีคุณค่า โดยการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในระบอบการปกครองของประชาชน โดยยึดเอาแบบอย่างคุณค่าทางดนตรีที่เคยมี มาในอดีต นำมาสร้างผลงานใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเน้นคตินิยม คุณธรรมจริยธรรมในบทร้องเพลง อาจทำโดยร่วมมือกับสถานศึกษา สื่อมวลชน หน่วยงานราชการ รวมทั้งแหล่งเผยแพร่อื่นๆ ศิลปะในการสอดแทรกคตินิยม แนวคิดต่างๆ

3.1.7 นโยบายและกลยุทธ์ของภาครัฐและสถานศึกษามีความสำคัญที่จะทำให้การสืบทอดมีความยั่งยืน รวมไปถึงการออกแบบสร้างสรรค์ เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในสื่อประเภทต่างๆ ดังนั้นหากภาครัฐ เช่น กระทรวงวัฒนธรรม กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงศึกษาธิการร่วมมือกัน เช่น อาจนำไปประกอบ นโยบายส่งเสริมความเป็นไทย ของรัฐบาล การรณรงค์ให้พลเมืองไทยมีคุณธรรมจริยธรรม อันเป็นงานสำคัญที่จะทำให้สังคมเกิดการพัฒนายั่งยืน ควรเริ่มด้วยการเป็นแม่แบบ แล้วขอความร่วมมือจากภาคเอกชน สื่อมวลชน ก็เป็นหนทางหนึ่งที่จะจุดกระแสการยอมรับในเพลงสุนทราภรณ์ได้

3 1.8. ปัญหาลิขสิทธิ์เป็นอุปสรรคในการสืบทอดบทเพลงสุนทราภรณ์ จึงควรหาวิธีในการบริหารจัดการเพื่อให้คุณค่าการพัฒนามนุษย์บังเกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม โดยให้

ประชาชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ในวงกว้างอันจะได้รับประโยชน์มากขึ้น เพราะจากประวัติความเป็นมา เพลง สุนทรภรณ์ หรือ เพลงกรมโฆษณการ มีความเป็นสาธารณะมาก่อน

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรวิเคราะห์อุดมการณ์ของเพลงไทยสากลยุคปัจจุบันเพื่อค้นหาอุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่ในบทเพลงอันแสดงให้เห็นความสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงสังคมปัจจุบันโดยวิธีมนุษยศาสตร์ทางการศึกษาซึ่งไม่สามารถสำรวจหาอุดมการณ์ได้โดยตัวเลขทางสถิติ

รายการอ้างอิง

- จารุพิมพ์ นายน) .2540). เพลงสังคีตสัมพันธ์ :การวิเคราะห์เพลงไทยสากลที่นำดนตรีไทยมาประยุกต์ใช้โดยวงดนตรีสุนทราภรณ์ ในปี พศ..2497. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสาณมิตร .
- เจตนา นาควัชระ) .2532). เพื่อความอยู่รอดของมนุษยศาสตร์) รวมบทความทางวิชาการ :2525-2532). กรุงเทพมหานครสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจตนา นาควัชระ) .2546). ศิลป์ส่องทาง .รวมบทความวิชาการของเจตนา นาควัชระ :
.คมบาง :กรุงเทพมหานคร
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงษ์) .2544). มนุษยศาสตร์มิติแห่งสหวิทยาการในมนุษยศาสตร์ สหวิทยาการแห่ง :
.คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ :กรุงเทพมหานคร .ชีวิต
- ชนิตา รักษ์พลเมือง) .2534). พื้นฐานการศึกษา :กรุงเทพมหานคร .หลักการและแนวคิดทางสังคม :
.ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ชัยวัฒน์ หอวรรณภากร) .2544). การสื่อความหมายและอุดมการณ์ในเพลงมหาวิทยาลัย.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- โชษิตา มณีใส) .2556). เพลงไทยสากล จากวรรณคดีสู่คีตศิลป์สถาบันไทยคดี :กรุงเทพมหานคร .
.ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์) .2554). สังคตินิยม พิมพ์ครั้งที่) ความซาบซึ้งในดนตรีตะวันตก :8).
กรุงเทพมหานคร.สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย :
- ณัฐพล พานโพธิ์ทอง)2556). วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์แนวคิดและการ :
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ :กรุงเทพมหานคร .นำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย
มหาวิทยาลัย
- ดวงกมล บางขวด) .2554). การถ่ายทอดบทเพลงไทยสากลประเภทเพลงปลุกใจเพื่อเสริมสร้างสำนึก
ความรักชาติ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- เด่นสิริ ลินสีบผล) .2543). สุนทรียะทางภาษาไทยในวรรณกรรมเพลงสุนทราภรณ์ .Paper presented
at the การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 38 1-4 กุมภาพันธ์
2543.
- ตติยา เลหาตีรานนท์) .2543). เครือข่ายการสื่อสารกลุ่มและบทบาทในการอนุรักษ์เพลงสุนทราภรณ์
ของกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาศสุนทราภรณ์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- ทักษิณคณาธิการ) .2544). ปรัชญา.ดวงแก้ว :กรุงเทพมหานคร .

- ธรรมปิฎก) .2537). อุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคมไทย พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพมหานครมูลนิธิ :
.พุทธธรรม
- ธรรมปิฎก) .(ปยุตโต.อ.ป)2541). การศึกษา พิมพ์ครั้งที่) เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา :2)
กรุงเทพมหานคร.ธรรมิก :
- นพรัตน์ ตฤณชาติวิเศษย์) .2536). การวิเคราะห์คำขวัญในฐานะกลไกการสร้างอุดมการณ์ของรัฐใน
สมัยจอมพลป) พิบูลสงคราม.2481-2487). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- นวลวรรณ ดาระสวัสดิ์) .2544). การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์วารสารศาสตร์ของไทย. จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย .
- นियพรรณ วรรณศิริ) .2528). มานุษยวิทยาว่าด้วยระบบครอบครัว การแต่งงาน และเครือญาติ .
.แพร่พิทยา :กรุงเทพมหานคร
- ปรเมศ ชะรอยนุช) .2557). แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวคริสต์ศาสนานิกาย
.โปรเตสแตนต์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- ประเวศ วะสี) .2548). การพัฒนามนุษย์แนวใหม่ เพื่ออนาคตที่ยั่งยืนหมอ :กรุงเทพมหานคร .
.ชาวบ้าน
- พงษ์ชัย ไทยวรรณศรี) .2529). วรรณกรรมจากบทเพลงสุนทราภรณ์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒ .
- พูนพิศ อมาตยกุล) .2532). กุสโน ตวลเพลงลูกทุ่งจาก (เดิม)เพลงลูกทุ่งในสายตานักฟังเพลงไทย .
.สมาคมกิจวัฒนา :กรุงเทพมหานคร .เพลงพื้นบ้านถึงเพลงลูกทุ่ง
- มโน พิสุทธิรัตนานนท์) .2546). สุนทรียศาสตร์เบื้องต้นกลุ่มงานบริการการศึกษา :สงขลา .
.มหาวิทยาลัยทักษิณ
- ยนต์ ชุมจิต) .2546). การศึกษาและความเป็นครู.โอเดียนสโตร์ :กรุงเทพมหานคร .
- ศกมล ลิ้มปชัย) .2536). กว่าจะเป็นที่รู้จักเทพเพลง. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์ .(มปป) .ปรัชญาเบื้องต้น.ศิลปาบรรณาคาร :กรุงเทพมหานคร .
- สมบูรณ์ สุขสำราญ และคณะ) .2527). วิวัฒนาการของอุดมการณ์ชาติไทย ข้อเสนอเบื้องต้น .
.จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย :โครงการไทยศึกษา
- สุกรี เจริญสุข) .2532). สุนทราภรณ์วิชาการบทความจากการสัมมนาสุนทราภรณ์วิชาการ ในวาระ :
ครบรอบ50 ปี คณะดนตรีสุนทราภรณ์ ณ หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร 12-17 มิถุนายน
2532. กรุงเทพมหานครคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ., หอสมุดแห่งชาติ กรม
ศิลปากร และโรงเรียนสุนทราภรณ์การดนตรี.
- สุขุมล จันทวี) .2536). การวิเคราะห์เพลงไทยสากลแนวใหม่ในช่วงปี พ .ศ.2524 ถึง พ .ศ.2534.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .

สุพัตรา สุภาพ) .2547). สังคมและวัฒนธรรม พิมพ์ครั้งที่9). กรุงเทพมหานครสำนักพิมพ์แห่ง :
.จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุนน อมรวีวัฒน์) .2537). การศึกษากับการถ่ายทอดวัฒนธรรมในการศึกษากับการถ่ายทอด :

.ศึกษาหนังสือวัดขนอน :วัฒนธรรมRetrieved from กรุงเทพมหานคร :

เสรี พงศ์พิศ. (2529). คีนสุรารักเหง้า ทางเลือกและทัศนวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน เล่ม :1-2.

กรุงเทพมหานคร.เทียนวรรณ :

อติภาพ ภัทรเดชไพศาล) .2556). เสียงเพลง วัฒนธรรม อำนาจ.มติชน :กรุงเทพมหานคร .

อำนาจ เย็นสบาย) .2520). สุนทรียภาพ.กรมการฝึกหัดครู :กรุงเทพมหานคร .

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายอมร เอี่ยมตาล เกิดเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2504 ที่จังหวัดลพบุรี สำเร็จ การศึกษาระดับมัธยมต้น-ปลาย จากโรงเรียนพิบูลวิทยาลัย ระดับปริญญาตรี เศรษฐศาสตร บัณฑิตคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2526 ระดับปริญญาโท นิเทศศา สตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2541 และครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษในฐานะ ภาษาอังกฤษต่างประเทศ คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง เมื่อปีพ.ศ. 2556 เข้าศึกษา ต่อระดับปริญญาเอก หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบายการ จัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2554

ปัจจุบันปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้จัดการสาขาธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สาขา อาคารสหประชาชาติ

